Naprawa grzbietu, nowe karty ochronne i wiązania w Spółdz. Introligat. Kraków, ul. Gołębia, Rok 1954.

HIEROSOLYMITANA PEREGRINATIO

ILLVSTRISSIMI
DOMINI NICOLAI
CHRISTOPHORI RADZIVILI,
Ducis in Olika & Nyeſwieſz, Comitis
in Szydlowiec & Myr. &c.

IV. Epiſtolis compræhenſa,

*Ex idiomate Polonico in Latinam
linguam tranſlata & nunc
primùm edita.*

THOMA TRETERO
CVSTODE VARMIENSI
INTERPRETE.

Cum Priuilegio S. R. M.

BRVNSBERGÆ,
Apud Georgium Schönfels.
CIↃ. IↃ. CI.

SVMMA PRIVILEGII.

CAutum est Priuilegio S. R. Maiest. Poloniæ, ne quis Typographorum, Bibliopolarum, aliorumue, qui librariam negotiationem exercent, libros nouos, quos Georgius Schönfels Typographus Brunsbergensis, primus in lucem ediderit, citrà eius voluntatem, quocunque modo, charactere, aut forma, edere aut venundare, intra Regni Dominiorumq; Poloniæ fines, &c. audeat, sub pœna confiscationis librorum, & alijs: vti latiùs patet in litteris Maiest. Regiæ, datis Varsauiæ die viij. Augusti Anno Domini M. D. C.

THOMAS TRETERVS CVSTOS VARMIENSIS Christiano Lectori. S. D.

EA EST, CHRISTIANE LECTOR, eminētioris virtutis dignitas & pulchritudo, vt cultores ſuos, non ſolùm in hac mortali vita, verè beatos & felices reddat, ſed apud homines etiam, qui aliquo rationis acumine præditi, de reb' magis incorruptè iudicant, nominis perpetuitate, ac optimæ famæ immortalitate donet, eamq; ad omnem posteritatē maxima cum gloria transmittat. Vndè comparatum eſt, vt non modò illuſtrium virorū dicta & facta poſteris in admiratione ſint; ſed vt ipſa quoq; loca, in quib' olim inter homines conſtituti verſabantur, è præclaris eorū actionibus, venerationem quandam & maieſtatē induta & conſequuta videantur. Inſignis ille morum & diſciplinæ Ciuilis Magiſter, L. Anneus Seneca, ad villam Scipionis Africani propè Linternum, ex induſtria ſe conferens, adoratis Manibus eius & ara, quam Sepulchrum tanti viri fuiſſe ſuſpicabatur, mores illius, ex ædificiorum, ciſternæ, ac balneoli ſtructura contemplatus, magnam ſe voluptatem indè percepiſſe, memoriæ prodidit; indeque multa, quæ ad deprauatos æui ſui mores in meliùs reformandos pertinerent, documenta deprompſit. Quòd ſi vir ille Chriſtianæ Philoſophiæ inſtitutis necdum imbut', ex viſitatione monumentorū clariſsimi ill' imperatoris, vitæ præcepta capiebat: quid feciſſe cenſendum eſt, maiores noſtros, ſacroſanctæ fidei myſterijs eruditos, in obeundis ſacris Paleſtinæ locis: in quib' verus Deus & homo CHRISTVS IESVS ſalutem noſtram operatus, ſpiritua-

Epiſt. 86.

lem & æternam Ciuitatem Hierusalem supra fundamenta Apostolorum & Prophetarum,& viuis lapidibus ædificauit: turrim viuificæ Crucis,ad custodiam vineæ suæ contrà malignorum spirituum incursiones erexit: cisternas aquæ viuæ: doctrina cœlesti exundantes, plurimas effodit: balneũ sacratissimi lateris sui,copiosa sanguinis & aquæ effusione, ad abluendas peccatorũ totius mundi maculas, copiosissimè aperuit: gloriosum deniq; resurrectionis suæ Sepulchrũ, futuræ immortalitatis nostræ pignus,reliquit? M.Tullius eloquentiæ Latinæ parens,Athenis cùm esset,non tam operibus magnificis,exquisitisq; antiquorum artibus delectabatur, quàm recordatione summorum virorum, vbi quisq; habitare, vbi sedere, vbi disputare sit solitus: studioseq; eorum etiam Sepulchra contemplabatur. Quid cùm nostris in Palestina,ductor loca sacra ostendens; Hic,inquit,æterni Patris Verbum, CHRISTVS Dominus,de Virgine carnem assumens,natus est: hic in præsepio reclinatus, hic à Magis adoratus, hic baptizatus: hic miracula patrauit, hic docuit: hic captus,hic illusus,hic flagellatus,hic crucifixus,hic sepultus: hinc tertia die deuicta morte surrexit,hinc in cœlum ascendit:quanta internæ delectationis suauitate replentur? quos gemitus, quæ suspiria quas lachrymas acceptæ salutis memores, Saluatori suo non reddunt? Fecit hoc Paula nobilissima Romana matrona,Diuo Hieronymo attestante: quæ loca illa sacra,tanto ardore ac studio circumiuit, vt nisi ad reliqua festinaret, à primis abduci nõ posset,prostrataq; anteCrucẽ,quasi pendẽtem Dominũ cerneret,adorabat.Fecerunt idem,& adhuc faciunt,plurimi veræ deuotioni vacãtes peregrini:qui inter cætera nostræ salutis monumẽta, rupem in Dñi morte scissam, eiusq; precioso sanguine purpuratam, accedentes,& in eius scissuram caput inserentes,in contemplatione redemptionis humanę defixi,& in admirationem vestigij tam insignis Dominicæ mortis rapti,diuinum aliquid sæpiùs patiuntur: & se in terris positos obliti,mente cœlestia conscendentes,pro lapideis cordibus, quæ peccatorũ profunda cogitatio mouere nõ poterat, in hoc loco carnea statim consequuntur,& amore sui redemptoris ita emolliuntur ac liquescũt, vt admirabili

De Legib. Lib. 2.

Hieron. in Epitaph. Paulæ ad Eustochiũ Epist. 2. Tom. 1.

rabili Christi morientis spectaculo præsentes adesse videatur. Proditum est memoriæ, quendam ex his, cùm in Montem Oliueti ad adoranda Christi in Cœlum ascendentis vestigia accessisset, tanto spiritus feruore correptum fuisse, vt humi prostratus, inter oscula, singultus, & lachrymas vberrimè profusas, exspirâret. Felix planè & beatus, cui tantum beneficium diuinitus obtigit, vt ascendentis Christi memoriam, felicissimo vitæ perennis introitu, subsequi meruerit. Hic deploranda venit Hæreticorum nostri temporis cæcitas & amentia: qui cùm ad obliteranda Christi Saluatoris beneficia, & Sanctorum qui Deo placuerunt, eleuanda merita, omnes ingenij neruos intendere soleant, peregrinationibus quæ ad loca sancta suscipiuntur, perpetuum indicere bellum, hoc maximè consilio non dubitârunt; vt sola fide, quam plenis buccis concrepant, inflati, bonis operibus, spiritualibus animæ exercitationibus, & mortificationi membrorum, nuntium remittentes, tantò securius in domo proprij sensus residere, & super ollas carnium, plusquàm in Ægyptiaca Sathanæ seruitute sedendo, panem impietatis & mendacij comedere, illis liceat: ita de salute æterna securi vt absq; ocreis & penula, se in cœlum euolaturos confidant. Sed arctiorem ad sempiternā gloriam, quàm isti miseri arbitrantur, esse viam, Catholica mater Ecclesia, & sanctissimorum virorum exempla nos edocent: qui inter cæteras carnis in obsequiū Spiritus redigendæ rationes, peregrinationi quoq; non postremum locum esse voluerunt: ex qua cùm multiplicia bona, ad animæ lucrum, prouenire soleant, tria tamen maximè vtilia eliciūtur. Peregrinationes namq; eiusmodi, quæ recto fine instituuntur, in honorem Dei & Sanctorum eius non mediocrem cedunt: quandoquidem hinc vel manifestè apparet, eos à nobis magnifieri, cùm ad eorum memorias accedendo, pericula & itinerum labores subire, pro nihilo ducimus. Deindè verò voluntaria illa incommodorum & molestiarum corporaliū, quæ peregrinantibus obuiæ sunt, perpessio, pœnitentiæ & pro admissis culpis non postremæ satisfactionis, vim habent maximam: quando membra quæ quondā seruiebant iniquitati & iniustitiæ, ad pietatis opera & mortificationem sensuum, ardore spiritus

F. Dublinius in Ordep. Hierosl. Lib. 1.

Prou. 4. & 20.

ritûs adiguntur. Poſtremò deuotionem in animis piorum (quòd ſuperiùs annuimus) in ipſa Sanctorum locorum veneratione, mirificè excitant: quorũ attactu horrorem & reuerentiam incutiunt, charitatem augent, vitæ melioris, ad Sanctorũ exempla conformandæ propoſitum, ſtabiliunt & confirmant. Hæc & alia multa, cùm ſanctorum locorum viſitatio peregrinis conferat; illa tamen quæ Hieroſolymam ſuſcipitur, Christi redemptoris intuitu, qui ſalutis noſtræ veſtigia, ſanctiſsimi ſui corporis impreſsione, hic plurima reliquit, longè maiores, quàm aliunde, fruct⁹ acquirere conſueuit. Nam in hac à Deo, ad ſalutem noſtram procurandam, præelecta terra, in qua ſteterunt pedes eius, Chriſtus Dominus magis efficaciter honoratur: pœnitentia, propter infidelium barbarorum perſequutiones, cum maiori merito & Indulgentiarũ lucro peragitur: deuotio ſpiritus, cœleſtium deſiderium & terrenarum rerum contemptus, faciliùs acquiritur: quarum virtutũ viui effectus, quidquid tandem dicant Hæretici, in ijs elucent, qui indè ad patriam reuerſi, non minùs in refrenandis animi paſsionibus, Chriſto confixos cruci, quàm cum eodem à mortuis ſe eſſe reſuſcitatos, in nouitate vitæ ambulando, maniſeſtè comprobant. Horum exemplo diuerſarum gentium & conditionum homines, etiã his corruptis temporibus noſtris, adducti, maxima cum alacritate, immenſos peregrinationis ad ſacra Palæſtinæ loca labores ſuſcipere non grauantur: apud quos non tanti fit nouatorum obtrectatio, quanti in ſpiritualibus bonis proficiendi deſiderium: vnde tanquam ad Chriſtianorum virtutum & perfectionis interioris nundinas, cum temporalium bonorum, & valetudinis quandoq; iactura, longos terrarum & maris tract⁹ emetiendo, proficiſci pro nihilo ducunt. Rem ita ſe habere, & ſi multis exterorum nobiliſsimorum virorum exemplis comprobare difficile non eſt; ſufficiat tamen tibi, Chriſtianæ Lector, hoc vnum domeſticum recens noſtrum, Illuſtriſsimi Dñi Nicolai Chriſtophori Radzivvili, Olicæ & Neſueſij Ducis, principis & antiquiſsimæ familiæ ſplendore, & bonorum temporalium affluentia longè clariſsimi: qui præter alias, ad ſe propriè pertinentes, etiam ijs rationibus quibus plurimos moueri ſupra meminimus incitatus, voto piè ſuſcepto, ſacram hanc Peregrinationem ita abſoluit, vt tales ex

Galat. 2. Rom. 6.

les ex ea Diuinæ benedictionis & gratiæ fruct⁹ reportauerit, qualis in omnibus eius actionibus, quæ semper ad gloriam Dei Catholicæ fidei propagationem,& plurimorum salutem Christo lucrifaciendã referuntur, meridiano sole clariùs elucent. Videas in isto laudatissimo Heroë, cùm multas magno in Repub. viro dignas dotes,quas pro salute patriæ repræsentanda adhibet, tum præcipuè ardentem in Christum Dominum amorē,cæterasq; Christianas virtutes, fixū sibi domicilium constituisse: vndè bonorum operum vberrimi fontes tam copiosè scaturiunt, vt quilibet non obscurè iudicare possit, eum talem Christianæ perfectionis scopum attigisse, qui pias peregrinationes obeuntibus proposit⁹ esse solet. Nam ad propria feliciter reuersus, & nihilominus in terra peregrinum se esse considerans,in ipso dignitatis fastigio,singularē humilitatem;in bonorum temporariorum copia,temperantiam;in rebus aduersis,tolerantiam; in iuuandis proximis liberalitatem; in Diuino cultu propagando, zelum & munificentiam; in familia gubernanda paternam sollicitudinē & vigilantiam perpetuò retinet. Et ne in enumerandis eius laudib⁹ prolixior esse,& auribus aliquid dedisse videar;ex vngue Leonē, ex operibus magnificis, quæ in oculos hominū incurrunt, Christiana charitate pectus imbutū,benignè lector,considera: templa collegia, monasteria, xenodochia, ab ipso excitata, rebusque omnibus & ad necessitatem,& ad conuenientem splendorem instructa dinumera: videbis proculdubiò Ducem hunc optimum, in via mundanæ istius peregrinationis, momentanea & caduca spargere & seminare, vt metere & suo tempore colligere cœlestia & æterna possit. Sed ad eius peregrinationis institutum reuertamur.Fuerunt multi nostra,immò & patrū nostrorū,memoria,præstantes pietate & doctrina viri, qui locorum Terræ sanctæ descriptionē, methodo & exacta quadam ratione tradiderunt:vix tamen aliquem videre licuit,qui faciliore compendio, & maiore rerum varietate, quæ in Palæstina notatu digna occurrunt, oculis quodammodo subiecerit, atque hic ipse noster Illustrissimus Dn̄s Radziuilus: qui etiamsi ex professo narrationem hanc, vt in lucem prodiret (quòd multi nominis sui celebrandi caussa facere solent) non instituerit: quattuor tamen Epistolis, ex ipso itinere, ad familiarissimum suum, quem vti fratrem amabat,

familiári itidem ſtylo, lingua Polonica conſcriptis, totã peregrinationis ſuam hiſtoriam, rerumq́; notabilium memoriam ita feliciter complexus eſt, vt nihil deſiderari poſsit, quod ad plenam locorum illorũ notitiam pertinere videatur. Has igitur cùm mecũ communicaſſet, pius & doctus Societatis IESV Sacerdos, R. Pater Fabianus Quadrantinus (mihi & ſtudiorum ratione, antè triginta & aliquot annos, in prima Collegij Brunsbergenſis apertione, & familiaritatis conſuetudine in aula Magni illius Hoſij Cardinalis Romæ coniunctiſsimus) incredibilem ex earũ lectione percepi voluptatem. Nam non ſolùm locorum Sacrorum, veluti graphicam quandam in tabula explicatam delineationem, magna cum delectatione animo ingerebant; verùm etiam gentium diuerſarum varios mores & habitus, fortunæ in caſibus humanis viciſsitudines, Vrbium ac prouinciarum aliquot inſigniũ accuratam deſcriptionem, Ægypti præſertim & miraculorum Memphiticorũ viuum quoddam ſimulachrũ, ita ob oculos ponebant, vt coràm illa eadẽ omnia intueri, & abſq́; impenſis corporiſq́; fatigatione, pulcherrimarum rerum aſpectu perfrui, viſus mihi fuerim. Gratulabar ergò temporibus hiſce noſtris, quòd quæ noſtrates ab externis ſcriptoribus, anteactis ſeculis de Palæſtinæ & ſanctorũ locorum ſitu petere coacti fuerunt, hæc à principe noſtræ gentis viro, magnis ipſius impenſis & laboribus parta, & eleganti ſcripto comprehenſa, præ manibus habere poſſent. Quamuis autem hæc, ex auctoris intentione, vt aiebat ille apud Ciceronem, Tarentinis, & Conſentinis, & Siculis, hoc eſt, ſuæ nationis hominibus tantùm, ſcripta videri poterant: vbi tamẽ animaduerti lectionis huius fructum ad Catholicorum omnium profectum & conſolationem poſſe redundare, in eam cogitationem veni, facturum me rem pijs omnibus gratam, ſi liber hic à Catholicæ fidei aſſertore conſcriptus, Catholica etiam, hoc eſt, Latina & Romana lingua loqueretur: quod etiã ex idiomate Polonico, verſione hac mea pro virili præſtare conatus ſum. Quàm feliciter autem id perfectum ſit, equidem neſcio: illud tamen affirmare poſſum, me ab Illuſtriſsimi auctoris mente, ne latum quidem vnguem, in re ipſa exprimenda, deflexiſſe, licet verba verbis interdum

De Finib. Lib. 1.

exacte

exacte reddi, vt sensus linguæ Latinæ dilucidior esset, minimè potuerint. Laborē verò hunc, eò libentiùs etiã suscepi, quòd exemplaribus vulgaribus, clàm hinc indè sparsis, periculum imminere videbam, nisi meum hoc in lucem prodiret, vt ea partim incuria describentium, partim etiam maleuolorum, & Christianæ fidei ac piis operibus aduersantium machinationibus, multis in locis immutarentur & corrumperentur, Quamobrem cùm vnum exemplar magis syncerum, & ex ipso originali Illustrissimi Ducis desumptum, præ manibus haberem, illud in Latinam linguam iam traductũ, maturius euulgandum curaui, vt ad eius fidem & certam quasi regulam, quæuis vulgaria, per nostrates examinari & reduci possent. Tu, beneuole Lector, operam hanc qualemcunq; nostram boni consule, quæ tibi gratior vel hoc nomine debebit esse, quòd præ multis, qui Polonica lingua, peregrinationis huius descriptionem, nondum degustarunt, tu ea legenda te iam delectare potes: ex quà si spiritualem profectum aliquē referre datum tibi fuerit, totum id DEO ter Maximo acceptum referes, qui mihi vt scriberem, tibi vt legeres mentem inspirauit. Vale. Apud Ecclesiam Varmiensem ex Musæo nostro, Octauo Cal. Aprilis, in ipsa Annunciationis Dominicę incarnationis solennitate, Anno reparatæ Salutis.

M. D C.I.

In Effigiem Ill. D. Nic. Christ. Radz. Dvcis.

DVM Solymæ terras, Princeps RADIVILVS, adiret,
Effigie tali conſpiciendus erat.
Noueris hunc meliùs, peregrinaq; Regna videbis,
Hoc vbi Legiſti, candide Lector, opus.

T. T. C. V.

PROSPHONEMA RELIGIONIS AD ILLVSTISSIMVM DVCEM N. CH. RADZIVIL.

DVX atauis opibusq; potens RADIVILE, tuorum
Didita iam terris Fama nouumq; decus.
Quæ te caussa viæ tot adegit adire labores,
Summa subire solo summa pericla salo?
An super Herculeas vt ijsse sciare columnas?
An, quod Aristonides, vt memoranda scias?
Non popularis ad hoc iter impulit aura, nec aurum;
At vehemens ardor Numinis atq; mei.
Rarus ab egelida Dux, quod molitus es, Arcto
Ad sacra Soteris busta capessit iter.
O iubar Europæ, Boreæ tidis vnio terræ,
Cætera par atauis at pietate præis.
PRINCIPIS imperij nomenq; decusq; tulerunt
Illi à Cæsaribus strenuitate sua.
Tu pietate tua decora amplificabis auita;
Sis pars Militiæ, laus ea quanta? sacræ.
Sis SOLYMÆVS EQVES, CHRISTI & crucis hostibus obsta;
Quintupla crux animum stemma tuumq; notet.
Bis geniti memor esto Ducis qui sedibus vltrò
His moriens pro te vulnera quina tulit.
Quod fore te spondent lachrymæ quibus enthea supplex
Busta rigas, faculas in cor agisq; pias.
Quas modò cælifluas pie concipis aduena flammas,
Accendent patrios in pia quæq; lares.
Te duce cerno meos per templa scholasq; triumphos,
Surgere pauperibus surgere tecta pijs.
Me duce, Dux, tua laus nec humi nec in axe silescet;
Quin iter hoc faxo postera secla legant.

DE

DE R. D. THOMA TRETERO C. V. QVI HODOEPORICON HOC à se translatum edidit.

ANtè peregrinum RADIVILVM Fama canebat,
Fama sed obscuris emodulata modis:
Sarmaticè paucis calamo fluitante prochiri;
Ad Solymæa, Ducis, busta canebat iter:
Qua Dux bis genitus cruce cuncta piauerat insons
Crimina sontis Adæ, quaq; sepultus humo.
Nunc iter hoc lituis resonat Latialibus orbi,
Reddat vt attonitos Teutonas atq; Gothos.
Hoc in hodœporico peregrina Cupido sciendi,
Cœli & sacra Fames vnde leuentur habent.
THOMÆ TRETERO quantum Dea Nuncia debes?
Ære Ducem Latio quòd canis, author hic est.

Anag: Aut:

VENIS LABORE VIRTVS.

IESV

IESV IN NOMINE TVO.

Psal. 131.

Introiuimus in tabernaculum eius: adorauimus in loco, vbi steterunt pedes eius.

Psal. 38.

Aduena ego sum apud te: & peregrinus sicut omnes Patres mei.

EPISTOLA I.

POSTVLAS A ME, TIBI PERSCRIBI, non solum itineris huius mei, quod in Dei nomine sum ingressus, modum ac ratione͂; sed etiam caussam, quæ me ad suscipiendam tam longinquam, & prout multis videtur, etiam periculosam (quanquam ego diuersæ fui semper & sum sententiæ: cùm ipsa prouidentia & prædestinatio Diuina, sicut non nullis qui peregrè versantur, vias expeditas & faciles, ita alijs qui in patrio solo domesticam vitam ducunt, easdem perplexas & difficiles reddere soleat) peregrinationem impulerit: idq; debili cum primis & attrita, quod multis, maximè vero tibi obscu-

rum non eſt, valetudine præpeditus. Quamobrem vt voluntati tuæ morem geram, quantum memoria repetere poſſum, mitto tibi principium itineris huius mei, illud admonitum te cupiens, vt hæc tantum ſoli tibi (cui, cùm pro mutuæ conſuetudinis & familiaritatis noſtræ iure, deeſſe non poſsim, vel minima quæque rerum mearum, nota eſſe percupio) ſcripta eſſe noueris. Hiſtorici partes hic mihi non aſſumo, nec is peregrinationis meæ ſcopus, ſed longè diuerſus, prout inferius videbis: cumq; & occupationes, & vitæ meæ profeſsio, tibi nō ſit ignota, facilè iudicare potes, non eo conſilio regiones illas me peragrare, vt ſitus Prouinciarum, mores nationum & alia, quod Hiſtorici facere ſolent, ſcripto comprehendam: quarum rerum ſi me curioſitas abriperet, poſſem non ita magno negotio, domi reſidens, à mortuis magiſtris (ita Alphonſus Aragoniæ Rex libros appellabat) eaſdem ediſcere. Accipies itaque & leges animi cauſſa, qualeſcunque epiſtolas meas, quas vbi occaſio & ſcribendi voluntas acceſſerit, ad te quandoque daturus ſum. Nam fatigato & malè affecto corpori, quies potius quàm ſcriptio conuenit: quod vel hoc ipſo tempore, licet vix dum Cretam appulerim, in me ſatis ſuperque experior.

Auctor Hiſtorici partes ſibi non aſſumit.

Libri, mortui Magiſtri.

Non dubito quin meas illas acceperis, quas ad te Grodna ſcripſi, a Rege Stephano digreſſus: qui me clementer & humaniter habitum dimiſit, cum quadam etiam compaſsione, quòd me tam longo itineri committere voluerim. Perſcripſi & illud, auctorem mihi Regem fuiſſe, vt ad euitandas nauigationis moleſtias, & naufragij vel pyratarū pericula, Conſtantinopolim, & indè Aleppum me conferrem, acceptis Czauſio & Ianiczeris, à Turcarum porta, qui maioris auctoritatis eſſent, quàm cæteri omnes, qui miniſtris Imperatoris adhærent. Inter alias, etiā hanc, optimus Princeps, conſilij ſui rationem adferebat, quòd latere, quo minus quis ſim agnoſcerer, nulla ratione poſſem: vndè mihi non leue periculum immineret.

Stephani Pol. Regis de auctoris peregrinatione conſilium.

Longè

Longè tutius eſſe, id ſcitu Cæſaris Turcarum fieri, & iter cum patentibus eius litteris, proſequi. Se daturum ad eundem litteras, diligentiſsimè ſcriptas; ſimul aliquem ex aula ſua Internuntium eò miſſurum, qui ex induſtria negotium hoc meum apud Turcam promoueret. Ego viciſsim rationes meas attuli, Regię Maieſt. quibus peregrinationem hanc, via ſolita inſtituendam, tutius exiſtimabã, maximè, quòd nihil explorati haberem, qua ratione Conſtantinopoli iter hoc terra perfici poſſet: contrà verò, me à multis edoctum eſſe, mari id compendioſè, ſecurè, & breuiori temporis ſpacio abſolui ſolere: eaq; de cauſſa, potiorem hanc conſilij mei ad effectum deducendi rationem, me iudicare. Cæterum quænam potiſsima fuerit profectionis huius meæ in Paleſtinam cauſſa, iam breuibus accipe.

Non ignoras proculdubiò, cùm ſis Catholicus, omnipotentem Deum, diuerſis medijs vti ſolere, quibus homines ab æternæ dãnationis ſtatu abductos, in viã ſalutis reducat: idq; eum nõ propter ſe agere; cùm nihil illi accedat, ſi rectè; nihil decedat, ſi turpiter & peſsimè viuamus. Sed cùm nobis ſanctè pollicitus ſit, eum nolle mortẽ peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat, id nobis, pro ſua clementia & bonitate, ſubinde præſtare dignatur. Præcipuus itaq; modus, quo homines à peccati turpitudine auocat, ad infinitã gratiæ & beneficiorum demonſtrationẽ quã humano generi copioſè exhibet, referri debet. Nam cùm ſumè bonus, immò ipſum ſumũ bonũ ſit, non poteſt ab eo niſi bonitas immenſa proficiſci: quã cùm in hominẽ plena manu effuderit, illiq; ad voluntatẽ omnia contulerit; vbi ille quã gratitudinis loco rependere deberet, emendationẽ vitæ differt, & beneficiorũ im̃emor, tanquã equus effrænis, malitia excæcatus, in omne ſcelus ruit præceps, licet illũ in peccati ſordibus iacentẽ, iuſtè reijcere & in æternũ damnare poſsit, cùm id illi ſit liberum, nec cuiquam facti ſui rationẽ reddere teneatur: infinita tamen illa bonitas ipſius, rigorem iuſtitiæ cohibet, ne miſerum

Deus diuerſis medijs homines ſaluat.

Ezech. 33
Peccatoris mortẽ Deo non vult.

in finem ibijciat & derelinquat: & paterna quadam ſolicitudine admonitum, temporarias afflictiones & caſtigationes immittit; vt quem bonitas ipſius à peccato non potuit abducere, ſaltem doloris acerbitas, humano ſenſui contraria, eundem in officio contineat. Hinc eſt, quod varijs calamitatibus, præcipuè verò corporis etiam infirmitatibus interdum homines affligi permittit, vt vel hac ratione mortalis facilius recogitet, ad quem finem corporeus hic aſinus quem tam delicatè nutrit & amat, deuenire tandem debeat: & quam meritò temporalia hæc bona, vmbræ comparentur, quæ exiguo momento tranſit & euaneſcit. Sit igitur ſanctiſsimum nomen Domini Dei noſtri benedictum, qui leuibus hiſce admonitionibus & flagellis citò tranſituris nos coërcet, ne in illum ignem inextinguibilem, & vermem qui nunquam moritur, incidamus. Atq; ita planè mecum actum eſt: in quem cùm Diuina bonitas, innumera gratiæ ſuæ dona & beneficia contuliſſet, non ſolum me illi gratum aliqua vitæ ſolutioris emendatione, non exhibui; ſed etiam donis illius abuſus, in iuuenili ætate mea, vanitatis illecebris abductus, peccata peccatis accumulaui: & quod ceteris qui in delictis & exceſsibus volutantur, accidit, licet aduerſam valetudinē non à natura trahant, luxu tamē eam ſibi accerſant vltro, præfixumq; vitæ terminum abbreuiant (iuxta illud Sapientis dictum; Non accepimus breuem vitam ſed fecimus: non inopes eius ſed prodigi facti ſumus) item & mihi vſu euenit. Nam in grauem infirmitatem, ingentibus capitis doloribus & diuerſis accidētibus auctam incidi Anno Dñi 1575. menſe Auguſto, cùm Secunda eiuſdem die vigeſimum ſextum ætatis meæ Annum compleuiſſem. Et quoniam, vitio corruptæ naturæ, cùm in aduerſam valetudinem inciderit homo fruſtrà de medicina corporali, ſi de animæ ſalute non cogitat, ſollicitus eſt; vbi me tam graui morbo, permiſſu Diuino, prægrauatum ſenſi, in quo curando omnis medicorum induſtria fruſtra conſumeretur, ad Deum ipſum, pro vtriuſq; hominis curatione, per

Infirmitates corporis cur Deus permittat.

Temporalia bona vmbræ aſſimulata.

Vitam breuem non accipimus ſed ipſi facimus.

Auctoris ad Deum conuerſio.

Sacram Confeſsionem, & Diuiniſsimi Sacramenti ſuſceptionem ſupplex confugi, ab eoque humillimè petiui, vt dimiſsis adoleſcentiæ meæ delictis, id cordi meo inſpiraret, quod cum maieſtatis eius gloria, & peccatricis animæ meæ ſalute, coniunctum eſſet: cumq; orationi huiuſmodi ſæpius feruenter inſiſterem, quodam tempore Menſe Septembri, cùm pręſens Sacroſancto Miſſę Sacrificio adeſſem, votum feci (quod Confeſſario meo poſtea reuelaui) ſi Diuina bonitas priſtinam mihi ſanitatem reſtitueret, me Sacroſanctum Domini Sepulchrum viſitaturũ, tempore ad hoc peragendum non definito. Intereà, pro morbi ratione, opportuna remedia adhibere non intermiſi, quæ magis ac magis producebantur.

Votum viſendi S. Sepulchrũ.

Anno Dñi 1576. vſus ſum thermis Iavvorovvienſib. in Polonia. Anno inſequenti 1577. ſemper itidem cum medicis mihi res fuit. Interea incidit expeditio noſtra Lithuanica in Liuoniam, cui cum alijs & ipſe interfui, cùm Dux Moſchouiæ prouinciam hanc depopularetur, & Rex Stephanus apud Gedanum in caſtris eſſet. Anno 1578. ſignificaui Gregorio XIII. Pont. Max. me in Germaniam ad experienda nonnulla remedia, & thermas, proficiſci: quæ vbi me vegetiorem reddiderint, vouiſſe me Deo & omninò conſtituiſſe viſitare Sacrum Dñi Hieroſolymitanum ſepulchrum; quid ad hæc Pontifex reſponderit, ex adiuncto breui apparet.

Lithuanorum in Liuoniam expeditio.

Bellum Gedanenſe.

DILECTO FILIO NOBILI VIRO NICOLAO CHRISTOPHORO RADIVILO, OLICÆ DVCI.

CREGORIVS PP. XIII.

Dilecte fili, nobilis vir, Salutem & Apoſtolicã benedictionẽ.

Piè

Piè ſapienterq́; facit nobilitas tua cùm in valetudine curanda ita vtitur humanis remedijs, vt omnem ſpem repoſitam habeat in Dei benignitate. Laudamus igitur propoſitum tuū, balneorum adhibendorū, & votum viſendi ſepulchrū illud Sacroſanctum Dn̄i noſtri Ieſu Chriſti. Speramus ab eius bonitate valetudinem tibi reſtitutā iri. Noſtram verò atq; Apoſtolicam benedictionē, quam poſtulas, & his litteris impertimus, & tum ſanitatis recuperationem, tum læta & felicia omnia, tibi ab ipſius Dn̄i noſtri benignitate precamur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris die vltima April. M. D. LXXVIII. Pontificatus noſtri, Anno ſeptimo.

Ant. Buccapadulius.

Cæterum

CÆterùm valetudo, cùm licet non adeò, meliore tamen, loco eſſe cœpiſſet, in patriam redire conſtitui, quòd in Germania nullum habebam, cum quo de itinere hoc ineundo conferre poſſem quòd multorum & meo quoque iudicio cumprimis arduum & periculoſum videbatur. Autumno itaque inſequente, reuerſus in patriam, conſtitui Æſtate proxima in Italiam, indè in Palæſtinam proficiſci: cumque eadem Hyeme Stephanus Rex primo in Magnum Lithuaniæ Ducatum adueniens, expeditionem bellicam aduerſus Moſcouiæ Ducem, æſtate Anni 1579. ſuſcipere decreuiſſet, conuenire videbatur militari profeſsioni meæ, vt & ipſe Regi meo, aduerſus communem patriæ hoſtem, operam meam impenderem. Hunc itaque annum vnà cum alijs Lithuanis, in Polocenſi bello conſumpſi: cumque ibidem ictu ſclopeti in capite læſus, ex vulnere Deo iuuante, conualuiſſem; ad votum illud meum adimplendum, recenti Diuino beneficio, non mediocriter me permotum & incitatum ſenſi.

Steph. Regis in Moſcouiam expeditio.

Anno Domini 1580. profectus ſum in Italiam eo conſilio, vt remedijs & thermis, quod feci, adhibitis, deſtinatum iter proſequerer; cumque ex medicorum præſcripto, has & illas obeundo, non niſi menſe Auguſto vltimas thermas abſoluiſſem, æſtas integra ſic eſt exacta: & cùm ſub ipſam Hyemem Venetijs ſoluere conſtituiſſem, naues è partibus illis reuerſæ, nuntiarunt hoc ipſo Anno 1580. peſtem in Græcia, Syria, Palæſtina & Ægypto graſſari, quæ in tertium vſque annum, licet ſenſim decreſcendo, prorogari conſueuit. Primo etenim anno ſæuit atrociſsimè, ſecundo non item, tertio minus: qua quidem in re ſingularem Dei benignitatem licet admirari, quæ hac in parte, pro immenſa ſua miſericordia minus Chriſtianos, quàm paganos affligi permittit. Hoc nuntio accepto, dehortabantur omnes, ne me in apertum periculum conijcerem. Sed & naues, quæ futura æſtate

Peſtis in Ægypto & Palæſtina.

vela

vela in oras illas facere debebant, remiſsiore ſtudio adornabantur. Intereà allatum eſt quoque, Regem Stephanum in ſequentem Annum, denuò contrà Moſchum exercitum ducere. Quamobrem, licet non adeò firma valetudine, Anno 1581. Hyeme peracta, in patriam ſum profectus, & Æſtatem integram cum Rege in Caſtris ad Pleſcouiam tranſegi. Domum inde Hyeme reuerſus, cùm propoſitum itineris in Palæſtinam ſuſcipiendi omnibus, me non celante, innotuiſſet, illique me ab eo vehementer auocarent, cœpi & ego non nihil vacillare, & votum illud meum ita interpretari, quòd non niſi priſtinæ valetudini reſtitutus, ad illud implendum adſtrictus eſſem; nunc verò me experiri, quòd cùm ætate languor itidem creſceret. Cogitationes eiuſmodi cùm in animo ſępius obuerſarentur, & ego, more ſolito, in exiguis orationibus meis rei ſucceſſum Deo comẽdarem, viſum eſt, per confeſsionẽ & ſacroſanctæ Euchariſtiæ perceptionẽ, Diuinum auxilium implorare: vnde ſtatim in mentem venit; etſi non ſatis firma valetudo, talis tamẽ eſſet, per quam incedere, negotia tractare, in militiam proficiſci, longiora quoque itinera peragere, mihi liceret. Quamobrem cùm hæc in gratiam terreni Regis, vel amicorum, aut neceſsitatis alicuius cauſſa facere nõ detrectem, cur eos itineris labores ſuſcipere non poſſem, quos me ſubiturum ipſi Deo ſanctè promiſi; qui ſolus Rex Regum eſt omnium maximus: à quo bona nobis omnia proueniunt, à cuius manu, non aliunde, quæ neceſſaria ſunt, ad nos deriuantur? Totum itaq; me Diuinæ ipſius prouidentiæ permittens firmiſsimè conſtitui, quacunque tandem valetudine præditus eſſem, ſacrum hoc iter ingredi, firma ſpe fultus, me illud Deo auxiliante, abſoluturum: etiamſi mori contigerit iſthic, me non grauiter laturum, vbi ſacra redemptionis noſtræ loca oculis corporeis intueri, & voti redditi compotem fieri, Diuinitus mihi conceſſum fuerit.

Pleſcouienſis obſidio.

Quamobrem Anno Dñi 1582. rebus domeſticis diſpoſitis, & vltimæ voluntatis meæ teſtamento condito, cùm

cùm me in patriam nunquam amplius rediturum existimarem, mense Augusto Grodnam ad Regem Stephanum profectus sum, vt consilium profectionis Hierosolimitanæ patefacerem illiq; valedicerem. Dehortabatur quidem ille varijs modis à proposito suscepto; quoniam tamen vota Domino reddenda essent, quorũ commutatio à sede tantum Apostolica peti deberet, persuadere modis omnibus mihi conabatur, vt Romam potius me conferrem, quàm adeò affecta valetudine, tàm periculoso itineri me committerem. Cæterùm cùm respondissem, me omninò constituisse, iter hoc aggredi; à quo si desisterem, & iræ diuinæ offensam, & hominum voculas, & non nullam existimationis, iacturam pertimescerem, quàm maximè potuit hortabatur, vt, quod superius attigi, Constantinopolim proficiscerer; diligenter se curaturũ, vt minore difficultate & periculo, metam tantoperè desideratam attingerem. Obtenta à Rege discedendi venia, Nesuesium redii; cumq; omnia in procinctu haberem, Sacramentis Ecclesiasticis munitus, in Dei nomine, die 16. Septembris, Anno Dñi 1582. iter sum ingressus: & cùm in hunc ipsum Annum correctio Calendarij Gregoriani incidisset, mense Nouembri Italiæ fines attigi; ac, vbi in quibusdam Lombardiæ locis, pro mea tenuitate, deuotioni aliquantisper vacassem, die octaua Decembris, ipso die conceptionis Beatissimæ Virginis, cùm diebus aliquot antè familiam meam Verona præmisissem, Venetias perueni, statimq; Ducem Nicolaum de Ponte cum literis Regiis adij, à quo Rex diligenter postulabat, vt me Prefectis, quos in Grecia & locis maritimis habent Veneti, diligenter cõmendaret: quod eò minore negotio obtentum, quia satis iam anteà & ego, & familia mea Venetiis erat nota. Egi itidem cum Procuratore Terræ Sanctæ, qui semper in Monasterio Sancti Francisci della Vigna residet, & erat tum in hoc ipso officio Frater Ioannes de Candia. Contuli, & cum F. Hieremia de Bressa loci Guardiano, qui bis fratrum sui ordinis in Terra Sancta prælatus,

Annus Calendarij Gregoriani.

Nicolaus de Ponte Dux Venetus.

tus, duodecim annis Hieroſolymis manſit. Ab his quemadmodum me gerere deberem edoctus, dedi operam vt prima naui, quæ ſtatim poſt Epiphaniam, & maris, pro recepto Eccleſiæ ritu benedictionem, ſoluit, vela facere poſſem: eaq; de cauſſa maximè diſcedere adproperabam, vt ſacrum Paſcha Hieroſolymis peragere mihi liceret. Ex amicorum itaq; conſilio, oblata mihi fuit nauis (Galeonem Tornelli vocabant, à Tornellio mercatore, cui erat, denominata) non adeò quidem magna, nempè ſexcentorum tantum doliorum capax, nec noui operis, nam ante tredecim annos erat fabricata, ſed celeritate tamen & boni euentus nomine valdè commendata, quæ Nauclerum peritum haberet Auguſtinum, de Giacomo: cum quo, quandoquidē poſt Epiphaniam diſcedere debebat, tractationem de profectione iniui. Atque hac etiam in re, ſingularem in me Dei benignitatem & clementiam agnoui, quòd ſpe celerioris diſceſſus, cæteris nauibus omiſsis, huic potius adhæſi. Nam cum ingens oneraria nauis Ruggina dicta, ſub finem Ianuarij Anni 1583. ſoluiſſet (quæ res mihi cumprimis moleſta fuit) vix dum portu egreſſa, tempeſtate apud Foſſam Claudiam iactata vix periculum eiectis omnibus anchoris & malo abſciſſo, euaſit: ita vt ægrè admodum, ad Iſtriam aliquot Italicis milliaribus Venetijs diſtantem, adpelleret; vbi integra hyeme ſubſtitit: quam qui conſcenderant, Venetias redire ſunt coacti. Hæc eadem nauis, antequam nos Cyprum adnauigaremus, vna tantum die Tripolim verſus vela fecerat. Circa medium Februarij menſis, ſoluerūt aliæ duæ minores naues Alexandriam verſus. Quamobrem longioris moræ pertæſus, licet per Ægyptum via remotior Hieroſolymam eſſet, vnam ex illis conſcendere deliberaueram; ſed cùm non adeò magnæ eſſent; & gubernatores, quos Patronos vulgò dicunt, parum expertos haberent, ne tale quid facerem, amici diſſuaſerunt. Et hic benignè mecum egit immenſa Dei miſericordia. Nam vna ex illis non longè à Raguſa perijt,

Benedictio maris, menſe Ianuarij apud Venetos.

perijt, altera propè Corcyram insulam vi tempestatis concussa, ita dissoluta est, vt indè vnus tantum vix incolumis euaserit. Scripsi deindè ad Pontificem, significans illi, quòd literis eius prioribus acceptis, diuersis caussis impeditus, iter sacræ peregrinationis hactenus ingredi non potuerim: nunc quandoquidem in procinctu essem, facultatem adeundi Sacrum Sepulchrum denuò mihi concedere dignaretur. Moris enim est, quicunq; sacram hanc peregrinationem suscipit, is facultatem in scriptis à Pontifice, aut ab ijs, qui sunt ad eam rem delegati, habere debet: alioquin Catholici vitant eius consortium, & se apud Religiosos illius loci suspectum reddit, quòd non sit Germanus Ecclesiæ Catholicæ filius. Communiter etiam accidit, quòd ij, qui videndi tantum (quibus rarò id feliciter cedit, quandoquidem vel in mortem inopinatam, vel in casus miserabiles incidunt) & non deuotionis caussa eò veniunt, multum negotij Catholicis facessunt, propter insolentiam & incompositos mores: vndè non solum damnum sed etiam periculum Catholicis accersunt. Nam vbi quid indignum perpetrauerint, Catholici pœnam culpæ sustinere, & in pecuniæ defectu, ne in seruitutem Turcicam deueniant, pauperes Religiosi, eos redimere coguntur. Quamuis autem pro ea familiaritate, quæ mihi à pluribus annis cum clarissimis quibusq; in Italia viris intercesserat, etiam absq; eiusmodi literis, me itineri committere potuissem, nec à religiosis viris, mihi iam aliqua ex parte anteà notis, aliquid difficultatis pertimescendum erat: volui tamen, cautionis caussa, de ijs omnibus mihi prouidere, quæ laudabilis Ecclesiæ consuetudo postulat; maximè verò peregrini munus obeundo peregrinorum quoq; iuribus vti, & summi Pontificis benedictionem obtinere, cumprimis necessarium esse iudicabam. Pontifex literis meis acceptis, quas illi Georgius Ticinius Scholasticus Vilneñ, Regis Poloniæ in vrbe agens reddiderat, quæsiuit ex illo, num iam omninò iter hoc tam longum, non confirmata valetudine, & eo

Hierosolymitana peregrinatio absq; Pontificis Romani facultate suscipi ritè nō potest.

tempore, quo pyratæ plerunq; mare infeſtum redderent, ingredi conſtituiſſem: nec obſcurè ferebat, ſi Romam veniſſem, quòd libenter voto in alia pietatis opera commutato, ſuper eiuſmodi profectione mecum diſpenſaturus erat. Quoniam tamen à tam ſancto inſtituto dehortari minimè licitum videbatur, cùm iam de conſtanti mea voti explendi voluntate illi conſtaret, & literas patentes, quas hic ſubiunxi, mihi humaniſsimè conceſsit, & calculos oratorios, cum maximis adiunctis Indulgentijs ſeu gratijs Spiritualibus miſit, conditione adiecta, vt ſingulis diebus in meis debilibus orationibus ipſius memoriam nunquam intermitterem: quandoquidem ipſe quoque in orationibus ſuis, profectionis huius meæ exitum felicem, aſsiduè Deo repræſentare non ceſſaret.

DILECTO FILIO, NOBILI VIRO, NICOLAO RADZIVIL DVCI OLICAE ET NESVISII, MAGNI DVCATVS Lithuaniæ ſupremo Marſchalco.

GREGORIVS PP. XIII.

DIlecte fili, nobilis vir, ſalutem & Apoſt. benedictionē. Exponi nobis nuper feciſti, quòd tu deuotionis zelo & feruore ductus, cupis ſepulchrū Dominicum Hyeroſolimitanum, ac forſan alia vltrà maria, Terræ ſanctæ pia loca viſitare, ſi tibi ad id, noſtra & Apoſtoli-

ſtolicæ ſedis licentia ſuffragetur & facultas. Quare nobis humiliter ſupplicari feciſti, vt tuo pio deſiderio huiuſmodi in præmiſsis annuere, de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur te ſpecialibus fauoribus & gratijs proſequi volentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, tibi, vt ſepulchrum Dominicum, & alia vltrà maria Terræ Sanctæ loca prædicta perſonaliter viſitare liberè & licitè valeas, dummodò prohibita ad partes infidelium non deferas, plenam & liberam licentiam & facultatem, auctoritate Apoſtolica, tenore preſentium concedimus. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris die XXII. Ian. M.D.LXXXIII. Pontificatus noſtri Anno Vndecimo.

Cæ. Glorierius.

GREGORIVS PP. XIII.

VNiuerſis & ſingulis, Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Dominijs, eorumq; Magiſtratibus, nec non Capitaneis claſsium & nauiũ, cæteriſque dominis temporalibus, & noſtris ac ſanctæ Romanæ Eccleſię mediatè vel im̃ediatè ſubiectis, ſalutem & Apoſtolicã benedictionem. Cùm nobilis vir, Nicolaus Chriſtophorus, Dux Olicæ & Neſuis, Magni Ducatus Lithuaniæ ſuprem' Marſzalcus, ſicut nobis nuꝑ exponi fecit, deuotionis feruore accenſus, ſepulchrum Dominicum Hieroſolymitanũ, propediem concedente Dño viſitare cupiat: nos pro ſingulari noſtra erga dictum ducem charitate, ei tutum & ſecurum iter vbiq; eſſe exopta-

optamus; vos omnes nobis non ſubditos plurimùm hortamur & requirimus, ſubditis verò noſtris arctè præcipimus, ac mandamus, vt ſi Ducem prædictum ad loca veſtra & noſtra peruenire contigerit, ipſum vnà cum eius comitibus, ac familiaribus, benignè & liberaliter recipere, complecti ac tractare, cùm pro eius dignitate, tùm etiam noſtro intuitu velitis: & illi ſi opus fuerit, & vos duxerit requirendos, de idoneo præſidio & ſaluo conductu, promptè prouidere curetis. Sicq; efficiatis vt vos de propenſo erga dictum Ducem animo, meritò commendare, & in occaſionibus parem vobis gratiam referre valeamus. Datum Romæ apud ſanctũ Petrum ſub annulo Piſcatoris die XXII. Ianuarij M. D. LXXXIII. Pont. noſtri Anno Vndecimo.

Cæſ. Glorierius.

INtereà dum iter apparamus, & in horas abitum exſpectantes res etiam in nauem inferri curamus, Diuina quadam ordinatione fiebat, ne ſoluere per aliquas moras poſſemus: & apparuit poſtea præclarè actum fuiſſe, quòd nauis hæc noſtra, tardius quàm conſtituerat, mari ſeſe commiſerat. Quamobrem totam Quadrageſimam, & Paſchalia feſta Venetiis egimus, deuotioni, quantum Diuina gratia largiebatur, inſiſtentes. Tandem Sabbatho antè Dominicam in Albis Anno Dñi. 1583. die 16. April. hora circiter vigeſima ſecunda, ſcapha conſcenſa Venetiis, ad monaſterium S. Mariæ della Gratia Fratrum S. Hieronymi in Inſula peruenimus (quo in loco manè, iam habitu peregrini indutus, ſanctiſsimo Sacramento percepto, Diuinæ Maieſtati orationibus meis exilibus, profectionem hanc meam vt eam benedicere dignaretur, ſupplex commendaueram) indè in portu Malamoci, naue poſt occaſum ſolicis conſcenſa, tertia noctis hora ſoluimus anchoras: & in aurora inſequentis diei, quæ fuit 17. Aprilis portu egreſsi, hac ipſa die & nocte, luceque ſubſequenti, leui vento flante, ſinum Tergeſtinum prætergreſsi ſumus: cumq; ventus flare penitus deſiiſſet, ſubſtitit nauis propè Parentium vetus Iſtriæ oppidum, quod non adeò magnum ſed loco peramœno ſitum, antiquitatis cuiuſdam ſpeciem refert. Nonnulli volunt illud poſt raptam Helenam, à Paride conditum, & ab eius nomine Paridinum antea appellatum. Naues onerariæ huc adpellere non poſſunt: vndè & noſtra quarta milliaris parte ab eo littore abfuit. Ego ſchapha conſcenſa, cùm ad Eccleſiam Fratrum Conuentualium ſancti Franciſci, vbi Miſſam audiui, deſcendiſſem, oppido perluſtrato, ad nauem poſtea redij. Circa veſperam leni vento ſpirante dicto loco mouimus: & in aurora, ad portum deſolatum in Dalmatia, Torreta vulgò dictum, peruenimus: vbi propter contrarium ventum, qui inter orientalem & meridionalem medius, Sirocco ab Italis vocatur, triduum hærere fuimus coacti. Et quoniam indè Ciuitas Zara quinque

Iſtria.

Parentium oppidum, à Paride conditum.

Dalmatia.

quinque milliaribus abest, iactis anchoris, scapha peruenimus ad insulam Sala, pedestrique itinere, ad eiusdem nominis Villam, medium milliare progressi, circa meridiem ad hospitium diuertimus: in quo rusticos potationi vacantes reperimus: qui cùm nos habitu peregrinorum indutos, & linguæ Polonicæ vti (quam & illi intelligebant cùm Sclaui essent) animaduertissent, & ignorarent Nauem nostram ad insulam appulisse, credebant nos exploratores esse, cùm præsertim nonnullæ Turcarum arces in propinquo essent, quarum vna Bokal dicta, breui maris interiectu, vno tantum & medio milliari ab illis distaret. Constituerant itaque nos comprehendere, & iam pro funibus, quibus nos vincirent, socios quosdam præmiserant. Quamuis autem haberem litteras Venetorum patentes, quibus subditis præcipiebant, vt in ditionibus eorum omne mihi officiorum & humanitatis genus exhiberent, eas tamen illis ostendere nolui; ne vt erant ebrij, vi abreptas discerperent, vel deperderent. Quamobrem vt nos ad Superiorem, quem habebant, deducerent petiui: quod etiam fecerunt: cumque vnâ pergeremus, habuerunt quosdam è suis obuios, qui illis nunciârunt, plures è nostris apud Ecclesiam adesse. Venerat autem eò Albertus Episcopus Sidoniæ, cum duobus Societatis Iesu Sacerdotibus, Leonardo Siculo, & Ignatio Hispano, quos Gregorius XIII. Pontifex, Catholicæ religionis propagandæ caussa, in Syriam mittebat: qui eâdem nobiscum naui Tripolim Syriæ peruenerunt. Vbi igitur plures ex nostris viderunt, & Notarium nauis Hieronymum Varnani, antea sibi notum conspexerunt, nihil nobis amplius exhibebant negotij: immò cùm apud Parochum pranderemus, apud me culpam deprecati sunt, quòd subuerebantur, ne apud Zaræ Magistratum eos deferrem. Sumpto prandio, scapha conducta, Zaram Ciuitatem Venetorum

Zara ciuitas Dalmatiæ.

torum in Dalmatia egregiè munitam, poſt horam vigeſimam primam perueni: vbi cùm ad portum Venetorum Prætor Vincentius Moroſinus deambularet, ſcire volebat, an ex locis infectis veniremus. Egreſſus ſcapha Notarius noſtræ nauis, litteras Patentes, quas habebam, illi oſtendit, quibus lectis in terram nos deſcendere iuſſit: & poſt ſalutationem, in Ciuitatem introduxit, munitiones oſtendit, & hoſpitio in palatio honorificè excepit. Poſtridie, quòd feſtum Sancti Marci eſſet, in Eccleſiam iuimus; Proceſsioni, quæ per ditiones Venetorum magna cæremonia vbique peragitur, interfuimus; Eccleſias aliquot viſitauimus; præcipuè Sancti Simeonis illius Euangelici ſenis, qui Chriſtum puerum in vlnis geſtauit: cuius ſacrum corpus ſub altari maiori ibidem planè integrum, nec putrefactum religioſè aſſeruatur: quod vidimus accuratè, & attrectauimus. Prandio peracto ex Palatio ad portum deſcendimus, & indè nauicula poſt ſolis occaſum ad nauem noſtram reuerſi ſumus. Cùm eſſemus in Zara, fuit depoſita contra milites querela, qui centum viginti in eadem noſtra naui, Cretam à Venetis mittebantur. Prætor miſit ſtatim, vt quidquid alicui illatum eſſet damni, ſubitò refunderetur.

S. Marci feſtum per ditiones Venetorū celebre.

S. Simeonis ſenis Euāgelici corpus incorruptum.

28. Soluimus manè ex eo portu, & die nocteque inſequenti, vento Aquilonari, qui inter Septentrionem & Orientem eſt, propè Balonam Turcarum Ciuitatem, vehementiſsimè iactati ſumus.

Balona Turcarum Ciuitas.

Maius.

2. Ex mari Adriatico in Mediterraneum delati ſumus.

Præter-

3. Præteruecti ſumus Corcyram inſulam ſub veſperam: *Corcyra.*
4. nocte verò ipſa Cephaloniam. *Cephalonia.*
5. Appulimus hora decimaoctaua Zacynthum. Acceſsi ſtatim monaſterium Fratrum Minorum de obſeruantia B. Mariæ: cuius loci erat tum Guardianus Frater Bonifacius de Bergamo. In hoc monaſterio viſitur lapis vetuſtus ſepulchri Ciceronis, cum inſcriptione litteris Græcis exarata; ibidem in vrna itidem Lapidea dicuntur eiuſdem Cineres eſſe repoſiti. Inſequenti die, Marcus Antonius Venereus, Prætor Venetus, inuitatum lautè me tractauit in arce, quæ in alto Monte poſita, antiquo opere, forma rotunda eſt conſtructa. Altera die Miſſam audiuimus in Monaſterio S. Heliæ, Fratrum Conuentualium ſancti Franciſci: quod in amœniſsimo colle poſitum Ciuitati imminet. Hortum habet non adeò magnum, ſed cumprimis elegantem. Nullibi maiora poma citrina, mala aurea, & limoniorum, in tota Græcia, (ipſorum Græcorum teſtimonio) proueniunt, quàm hîc & in hac tota inſula: vndè vuæ paſſæ minoris, vaſorum ducenta millia annuatim, vini verò rubri & albi circiter triginta millia doliorum extrahuntur; quod & Marcus Securius Venetus, qui teloneum tunc temporis ibi conduxerat, & cæteri alij mercatores pro certo affirmabant. Sumpto prandio, profectus ſum ad Eccleſiam Græcorum Sanctæ Mariæ de Piſcopo dictam, quæ magno milliari ab ipſa Ciuitate, in monte altiſsimo, vndè Arcadia conſpicitur, eſt poſita. Habentur in ea Venetorum excubiæ contra Turcas. Inſula hæc frequentes habet terræ motus: quam etiam ob cauſſam depreſsiora hîc conſtruuntur ædificia: immò me ipſo præſente, noctu terra itidem concutiebatur, breuiter tamen & leuiter.

Zacynth9. *Ciceronis ſepulchrũ.* *Vuæ paſſæ Zacynthiæ.* *Terræmotus.*

Hora vigeſima tertia Zacyntho ſoluentes, prætervecti ſumus ad læuam arcem Turcicam Torneſe in Peloponneſo, quæ vno & dimidio milliari, à Zacyntho mari interluitur.

9. Præterijmus Strophadas inſulas, in quarum vna eſt monaſterium Græcum S. Baſilij, quod Monachi, Calloieri vulgò dicti, inhabitant.

Strophades Inſulæ.

10. Præterijmus inſulam Sapientiæ.

11. Tranſijmus Promontorium Metapain.

12.13.14 Iactati ſumus vento validiſsimo.

15. Hora vigeſima prima, inter Inſulam Cythereiam & Promontorium Manlium ingreſsi ſumus mare Ægeum; valido, ſecundo tamen, vento Cauro, qui inter occidentem & Septentrionem medius eſt, delati.

16. Circiter meridiem ad promontorium Cretæ Fraſchiam, olim Paleo caſtro, anchoras iecimus: & ſcapha conſcenſa circiter horam vigeſimam ſecundam venimus Candiam olim Candax: cumq; portum propter Ventorum violentiam attingere non poſſemus, deſcendimus ad littus, vbi aliquamdiu exſpectauimus, dum litteræ noſtræ patentes examinarentur, è quibus conſtaret, nos è locis peſtilentia non infectis, venire. Ingreſſus Ciuitatem ad Monaſterium S. Franciſci diuerti. Poſtero die Dux Candię, Nicolaus Donatus in Palatio me prādio excepit.

Creta.

Profectus ſum terreſtri itinere, circa radices Idæ montis, ad Labyrinthum Theſei, qui hodie quoque idem nomen retinet. Ego cum ijs ſentio, qui locum hunc non Labyrinthum ſed Lapidicinam eſſe volunt: cuius rei argumentum eſſe poteſt, vel ingens vis lapidum, qui paſsim vbique iacent, tùm veſtigia curruum, quibus eiuſmodi lapides extrahebantur. Multa habentur hic ſubterranea diuerticula, quæ niſi accenſa face adiri non poſſunt. Tanta autem eſt ibi veſpertilionum multitudo, vt diligens adhiberi cautio debeat, dum obuolant, ne lumen extinguant, & perpetuis tenebris homines inuoluant. Illud etiam cumprimis admiratione dignum eſt, dum à Septentrione ad meridiem itur, per Montes, tam repentinam cœli & aëris mutationem in ea inſula reperiri; vt dum circa Cortinam ante dies octo Meſsis abſoluta fuerit, circa Candiam adhuc omnia in Campis conſpiciantur: illic fructus

Labyrinthus Theſei in Creta.

Aëris mutatio intra breue ſpatium locorum.

fructus iam planè maturi habeantur; hic ad ſeptentrionẽ à maturitate longius abſint. Porrò cùm tardior hora reditum in Candiam impediuiſſet, noctem duxi in exiguo quodam cœnobio S. Franciſci de Obſeruantia, in quo tres tantum erant Monachi: qui mihi narrarunt, tribus circiter ante meum aduentum Hebdomadis, accidiſſe: quod cùm nonnulli videndi gratia, Labyrinthum hunc ingreſsi eſſent, vnus ex dicti monaſterij fratribus, eoſdem comitatus, per errorem ab ijſdem derelictus, in cauerna, quarũ infinita eſt hic multitudo, tenebris obrutus remanſit, Monachis loci exiſtimantibus, eum cum comitatu, Candiam fuiſſe profectum. Tertia demum die, bona ſors tulit, quòd exteri quidam dictos Labyrinthi anfractus ingreſsi, in eundem Monachum inciderunt, qui fame confectus, extra ſe poſitus ac ſenſibus ferè deſtitutus, ſedens mortem operiebatur. Hunc agnitum in Monaſterium reduxerunt: qui diu grauiter infirmatus, ac in maniam prolapſus, diligenti cura adhibita, vix ſanitati tandem fuit reſtitutus.

19. *Gortinæ Ciuitatis ruinæ. Taurus Rex raptor Europæ.*

Luſtraui ingentes ruinas Ciuitatis Gortinæ, quam Taurus Rex, rapta Europa Agenoris filia, de nomine ſuæ matris appellatam, quondam condiderat. Fuit Ciuitas hæc ſub ipſo Labyrintho in parte inferiori ſita: vndè apparet, eam lapidibus his conſtructam fuiſſe, qui de medio montis exciſsi, demittebantur. Ampla & elegans vrbs hæc erat, prout colligitur è multitudine pulcherrimarum columnarum, quæ denſitate ſua, à longè ſyluæ alicuius ſpeciem repræſentant. Viſuntur hic etiam veſtigia dirutę Eccleſiæ, quam elegantem & magnis ſumptibus fuiſſe olim conſtructam apparet. Sed præcipuæ admirationi habetur, pons integer, fluuiolo, ex ingentibus quadratis lapidibus impoſitus, qui nec plumbo nec cæmento compacti, ſecurum tranſitum etiam hodie vicinis incolis præbent. Hac eadem die veſperi Candiam redijmus.

Pons lapideus.

20. Dux Candiæ prædictus, Franciſcus Barbarigus militum Præfectus, Victorinus Buon, & Ioannes Marcus Molin Conſiliarij, me aſſumpto, Miſſam in Eccleſia au-

diuerunt: vbi ex alia parte altaris, quod in templi medio erectum eſt, Græcum itidem Sacrum celebrabatur. Nam vetere Pontificum indulto cautum eſt, vt eius Inſulæ Magiſtratus, nonnullis diebus ſolennioribus, Græcorum ſacris intereſſe debeant: quod ipſum & alijs Catholicis, abſque ſcrupulo conſcientiæ facere licet, & Græcas Eccleſias frequentare, vbi Catholici ritus templa non habentur, quorum in pagis magna eſt raritas. Indè itum eſt cum Proceſsione ad Summum templum S. Titi, cuius venerandum caput integrum, magna cęremonia, ſpectandum populo proponebatur. Sumpto prandio ſalutaui Archiepiſcopum, qui permiſſu Pontificum, birreto & habitu Cardinalitio, in Candia vtitur: eoq; modo indutus in Eccleſiam venit, & nobis Diuorum reliquias, quæ plurimæ ibi aſſeruantur, videndas exhibuit.

S. Titi caput.

21. Prandio apud Barbarigum Capitaneum ſumpto, ad nauem profecti ſumus. Intereà ventus validiſsimus eſt exortus; vt proiecto ex naui fune, non abſq; labore, nos ad illam attrahi fuerit neceſſe. Quamobrem in alterum vſque diem nauis hic neceſſariò hærere debuit: cumque rupto fune, anchora fundum petiuiſſet, duas alias iacere fuit opus, & niſi ventus ceſſaſſet, vix nauis effugiſſet periculum.

23. Hora ſecunda noctis, inter Standiam Inſulam, vento proſpero nauigauimus.

24. Præterijmus Turcicas Inſulas Carpathos & Rhodum; quas, cùm nox eſſet, à longè videre non potuimus.

25. Ingreſsi ſumus mare Lycium, nocte verò Pamphilium.

26. Hora decimanona vidimus Inſulam Cyprum, ſub veſperam autem prӕternauigamus Paphum.

Cyprus. Paphus.

27. Summo manè adnauigauimus Lemiſſum: cùm pridie quàm eò veniſſemus, quattuor Ducis Florentiæ triremes ex improuiſo irruentes, oppidum hoc vaſtaſſent, Turcis aliquot captis, & ad triginta interfectis. In littore ſtat turris, cuius bona pars ante annos aliquot terræmotu

motu collapsa, nonnullos è Turcis oppresit. Cùm situm loci consideraturus, è naui egressus essem, occurrit nobis fanaticus quidam, (genus hoc hominum Maslokos appellant) in manu cultrum latiorem, nouaculæ instar, habens: qui cùm nos peregrinos esse animaduertisset (eramus autem quattuor) ad nos accedens, percunctatus est, inquiens, quidnam mihi dare vultis, vt me pro salute Cæsaris domini mei ferro incidam? Postulabat autem hoc nomine, nummum, quem Turcæ Maydin vocant, sibi dari. Nos ne pecuniam facilè profundere videremur, finximus nos Maydinis non abundare: accipientes tamen, quasi cum difficultate, vnum mutuò ab Italo quodam mercatore, qui ibidem in Cypro manebat, & nobis præsens aderat, obtulimus illi eundem, vt nos pauperes esse intelligeret: significauimusque illi per interpretem, nos non cupere, vt carnes incidat. Ille accepto Maydino in pectore duo vulnera satis profunda tractim sibi inflixit. Erat cumprimis horridum, sanguinem copiosè manantem videre. Apparebat hominem fuisse non adeò mentis compotem, quales ferè solent esse omnes, qui Maslokum in pulueres redactum hauriunt. Medentur autem aqua fontis quibusdam herbis adhibita huiusmodi vulneribus; quæ non ita multo tempore obducuntur; prout in hoc insano videre licuit, qui pellem satis benè concisam habebat. Hinc apparet quàm turpes, & hominibus Christianis abominabiles, sint barbarorum istorum mores. Nolebamus nos initio aliquid huic belluæ conferre, incisionem eius nihil morantes: sed mercator prædictus admonuit, dandum illi omninò nummum eiusmodi; ne si illi negatus per nos fuisset, aliquem cultro vulneraret: quod eiusmodi nebulones plerunque Christianis facere solent, amentiam simulantes.

28. Oppidum perlustraui, quod est valdè conquassatum.

Domi-

Dominica Pentecostes, Episcopus Sidoniæ præfatus, Missam priuatam in Ecclesia Græcorum celebrauit; ex cuius manibus omnes ferè, qui eâdem naui vehebamur, Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum percepimus. 29.

Nocte loco prædicto mouimus. 30.

Sal in modum glaciei congelatum.

Delati sumus ad Salinas: vbi sicut intensum frigus glaciem; ita Sol vi sua Salem astringit, vt suprà liceat ambulare, licèt subtus aqua remaneat, quæ dulcis & boni saporis est. Primo Autumno, humiditate superueniente, sal hoc statim liquescit: qua de re cùm plerique scripserint, ego plura commemorare nolo. Non procul indè, est oppidum Lernica quòd ferè mille domos habet: sed proximo Turcico bello valdè nunc est deuastatum. Quoniam autem captandæ quietis caussa, hic aliquantum substitimus; visum fuit, principium hoc nauigationis meæ tibi perscribere, plura deinceps de rebus nostris scripturus, vbi sese obtulerit occasio. Vale. Datum apud Salinas Cypri, die vltima Maij. Año Dñi. M. D. LXXXIII. 31.

EPISTO-

Epistola Secvnda.

Iunius.

1. De ratione nauigationis meæ, qualiter Cyprum peruenerim, indè tibi perſcripſi. Poſt datas ad te litteras, inſequenti die, videlicet Calendis Iunij, conduxi nauem non adeò magnam, quam in partibus iſtis Caramuſanum vocant, cuius nauclerus erat Arabs Chriſtianus. Quod cùm Turcicus loci Præfectus, quem Caddi appellant, didiciſſet, Græco quodam auctore (qui antè annos aliquot Mahometanam perfidiam fuit amplexus; cùm eſſet loco cumprimis honeſto in Cypro natus, & qui in oppugnatione Nicoſiæ fortiter & præclarè ſe geſſerat, multoſque Turcas manu ſua confecerat) vela & nauticos funes nobis ſtatim abſtulit, ne nauigare poſſemus, antequam illi aliquid largiremur. Plerunque enim Turcæ in partibus his, rapinis & calumniis in Chriſtianos confictis, victitare ſolent. Græcus itaque hic perfidus, cùm ad nauem noſtram veniſſet, comiter illum accepimus, illiq; nonnihil donauimus: qui obtinuit à dicto Caddi, vt quæ nobis fuerant ablata, reſtitui mandaret.

2. Hora noctis ſecunda conſcenſo noſtro Caramuſano verſus Terram Sanctam vela fecimus. Erat in eadem naui Arabs Maronita (ſic Arabes Chriſtiani appellantur) qui apud Lemiſſum vnà cum Caramuſano captus erat, cùm oppidum à Florentini Ducis claſſe diriperetur. Hic nobis copioſè narrabat, quàm egregiè cum Turcis dimicauerint Chriſtiani. Cùm vidiſſent Itali eum eſſe Chriſtianum, liberè è triremibus dimiſerunt. Debuit tamen ad milliare, Italicum, per mare natando, ad quandam inſulam deſertam peruenire, inde verò pedeſtri itinere, aliud

eiam milliare conficere, quandoquidem triremes propè Tripolim appellere nolebant.

Turri quæ portui ad Ioppen imminet conſpecta, 7. Africus, qui eſt inter meridiem & occidentem, ventus, flare cœpit vehementiſsimè: qui littus attingere non permiſit, velum lacerauit, funes concerpſit. Cumque nauclerus inops conſilij, Cyprum redire, & ad Caramaniam appellere cogitaret, vndè difficilis & periculoſa futura eſſet nauigatio, quæſiuit à nobis quid fieri vellemus. Tripolim quidem tali vento nos tutò peruenire poſſe, ſi nauli precium augere non grauaremur. Cùm itaq; nauarchum perplexum viderem, auxi precium, ad centum vſque florenos. Pactum autem hoc nouum ideò fecit, quòd Caramuſanum hunc ab Arabe quodam conduxerat, & vbi nos in Ioppen expoſuiſſet, alium quendam iſthic debebat opperiri: Compenſari itaque ſibi volebat, quòd Tripolim verſus nauigandum eſſet. Tenſis igitur velis pleno vento ferebamur: & præternauigauimus Alobdanam Caſatura: olim Cæſaream Atartura, Atelit; poſt promontorium verò Carmeli, à quo non procul abeſt Ptolemais, ſed tota diruta, Sareptam Sidoniorum, de qua 3. Reg. 17. Luc. 14. quæ Ciuitas poſita eſt ad radices Montis Carmeli, in cuius ſummitate monſtratur locus, in quo Helias altare conſtruxerat, de quo habetur 3. Reg. 10. Tyrum itidem & Sidonem: quæ Ciuitates in eleganti planicie, quattuor milliaribus noſtris abinuicem diſtant. His in monte ſupereminere dicitur Cæſarea Cappadociæ, in qua S. Dorothea coronam Martyrij eſt adepta. Sequuntur deinde decem tantùm milliaribus à Tripoli, Berytum & Anefa Ciuitates, vbi mons Libanus aſſurgit. Hæ vrbes ſitę ſunt in Syria Phœnices, quas plerumque inhabitant Chriſtiani, quos Druſianos appellant: quibus liberum eſt, more Turcarum, album Capitis integumentū geſtare. Sunt autem ex reliquiis Gallorum, qui Terram Sanctam Saracenis eripuerant: ſed adeò diſſolutam, & vel ipſis etiam paganis turpiorem vitam ducunt, vt plura de illis diſſerere, ne

Mons Carmeli.

Tyrus & Sydon.

Cæſarea Cappadociæ.

Berytum.

Druſiani Chriſtianorum Gallorum reliquiæ.

re,ne piæ aures offendantur, minus necessarium videatur.

8. Cùm sexaginta milliaria, intrà spaciũ decemocto horarũ confecissem⁹,vento vehemẽti & procelloso turbine, in portum Tripolis hora vigesima secunda delati sumus:vbi proiectis anchoris, vix tamen subsistere potuissemus, nisi Turcæ de naui Alexandrina, maiori celoce adnauigantes, nobis opem attulissent.In littus egressi,ad medium milliare pergentes, deuenimus in Ciuitatem, & diuertimus ad Fontecum, Caruaseram,seu Mansionem Venetorum. Situm vrbis huius multi describunt,ego prætermitto.Est loco amœno,dimidia parte ad montem porrecta, pulcherrimis hortis circundata, fontibus irrigua; aëre tamẽ parũ salubri,æstate præsertim. Illud subijciam, quod nescio an aliquis attigerit. In maritimo ciuitatis ingressu,propè portã ad leuam,ad lapidis iactum,est palatiũ triangulare, de quo narratur, quod patrũ nostrorũ memoria sub Solimanno Turcarũ Cæsare contigit. Ariolus quidam per artem Magicam didicit thesaurũ alicubi in hoc loco defossũ esse: quẽ vt sensim, idq; quàm secretissimè (nã quicquid auri isthic reperitur ad Cæsarẽ pertinet) peruestigaret, empta area illa,domũ construxit,quam muro præalto vndiq; cinxit: cũq; abditissimas terræ partes vbiq; perscrutaretur,nihil reperit. Re peruulgata, Sangiachus (nomen id Administratoris Prouinciæ, quem locũ apud nos obtinent Palatini) qui tunc temporis regioni præerat (nã non ita pridem, ab aliquot annis duntaxat, Bassza Tripoli residere cæpit) ariolo prædicto ad se aduocato, diligenter ab eo de rei euentu percontabatur,cumq; rẽ celare nõ posset,fassus est,se vehemẽter deceptũ,nullũ,quem quærebat,thesaurũ,reperire in hoc loco potuisse.Sangiachus auri cupidus,conuocauit & alios Nigromantes,illisq; iniunxit, vt quantum in arte quisq; polleret,eã thesauro reperiendo adhiberet.Conuenit ęqualiter omnibus,thesaurum ingentem,vel hoc ipso in loco,vel nõ procul inde, esse defossum. Cum igitur Sangiachus terrã diligentius circumcirca fodi præcepisset, spatio viginti cubitorum à prædictis ædibus sub exiguo quodã colle,cuius etiamnum medietas apparet,terra vnius vlnę altitudine effossa,fuit

Tripolis.

Thesaurus Tripoli effossus.

ſa, fuit arca quædam reperta, in qua auri in maſſas conflati, ad triginta Ducatorum millia, erant repoſita; quę omnia Sangiachus Conſtantinopolim miſit.

9. & 10. Perluſtrauimus Ciuitatem, & quæ in ea viſu digna occurrebant. 11. Manè fuimus apud Lemir, qui cùm teloneo præſideat, ſubiectam tamen etiam militum partem habet. Venerat tum is Hyeroſolima, vbi quoque teloneum habebat, à Turcarum Cæſare Tripolim euocatus, vt Prouinciam in abſentia Baſſchę adminiſtraret, qui ad Perſicam expeditionem ablegatus fuerat. Hic itaq; Lemir cum ſtipatores ſuos Ianiczaros Hieroſolymam remitteret per Damaſcum, vbi fratrem Boluch habebat, tranſegimus cum illo, vt ſecuritatis cauſſa, Ianiczerorum præſidium, quod magnoperè fuit neceſſarium, nobis adiungeret: quod, accepto honorario, non grauatim fecit. Sub veſperam itaq; duobus equitibus & peditibus totidem comitati, confecto vno & dimidio milliari, in campo ſub monte Libano noctem tranſegimus.

Mons Libanus.

12. Antè meridiem ſubſtitimus in Ehdy Arabum Maronitarum villa, deinde milliari pedeſter confecto, venimus ad Monaſterium B. Mariæ de Canobim, in monte Libano poſitum: vbi Patriarcha Eccleſiæ Romanę obedientiam agnoſcit: conferebat tum Ordines infra Miſſarum ſolennia, cuidam religioſo. Habitus Patriarchæ, quo ad altare vtebatur, nihil differebat ab eo, quo noſtrates Archiepiſcopi vti conſueuerunt. Habebat Pallium, Infulam, Caſulam, Tunicellas, & Sandalia. Hoſtiæ eadẽ forma, qualis apud Catholicos. Miſſa Patriarchali ritu Maronitarum finita, Leonard⁹ Pacificus Societatis Ieſu Sacerdos, quem præpoſiti Generalis permiſſu mecum habebã, petita benedictione à Patriarcha, more Romano Sacrum priuatum ibidẽ celebrauit, caſula & alba Patriarchæ indutus. Patriarcha Sacris veſtibus exutus, ſolitum habitum nigrum, cum violaceo capitis integumẽto accepit; tali namq; loci illius religioſi vtũtur. Prandio nos excepit, appoſitis ouis, butyro, & oliuarum fructib⁹. Carnes enim illi nunquã comedũt. Veſperis peractis, ad Villã Ehdam redijm⁹.

Patriarcha ſub obedientia Ro. Pont.

13. Manè diſcedentes Ehda, non procul à via, vidim⁹ arbores Cedrinas vigintiquatuor, quę non ſuccidũtur, cùm in partibus illis non ampli⁹ reperiantur. Eſt arbor elegãs ſatis pro-

cera, diductis ramis, ad eius similitudinem, quam Modrzevv Poloni vocant. Cacumine Montis Libani, vbi niues nunquã liquescunt, licet calores sint ibi longè vehementiores quàm in Italia, venimus in Ciuitatem Balbech, quo in loco quondam Salomon Rex magnificentissimũ construxerat palatiũ, cũ filiã Pharaonis duceret in vxorẽ, de quo habetur, 3. Reg. 7. Neoterici scriptores diuersas habẽt de his ædib⁹ opiniones. Frater Bonifacius, Stephanus Ragusinus, Prædicator Apostolicus, & Stagni Episcopus, qui pluribus annis, S.D.H. mandato, in Terra Sancta mansit, in eo libro, quẽ de Terrę Sanctę contẽplatione scripsit, affirmat, Salomonẽ domũ Saltus Libani in Balbech construxisse: Christianus verò* Adrichomius Delph⁹ in sua Hierosolyma probat illã Hierosolymis fuisse. Vtrius verior sit sententia, definire nõ ausim, cùm præsertim Adrichomius & scripturę Sacræ, & Iosephi Antiquitatũ Iudaicarũ in Lib. 8. Cap. 2. testimonio, nitatur: illud tamẽ haud dubiè possũ affirmare, quod accuratè & diligẽter obseruaui, ita planè in Regum libris hoc Palatiũ describi, quemadmodũ in hanc vsq; diem in Balbech visitur; id eò facilius animaduertere licet, quòd non à fundamentis dirutum, sed vetustate consumptũ sensim collabitur. In descensu montis, transiuimus per fruteta collis, quẽ Antilibanũ vocant, vbi Syria Caua vel Cœle Syria principiũ habet. Ex pagis circumuicinis Ianiczari & Turcæ, quorũ iumentis Hierosolymam vehebamur, pro nostra pecunia conduxerunt ad quadraginra Arabes Maronitas, cũ Sclopetis & arcub⁹, qui nos securitatis caussa deducerent: quandoquidem loca illa excursionibus Arabum & Saracenorũ sunt obnoxia: qui vna antequã eò peruenirem⁹ die mercatores Turcas adorti, quindecĩ ex illis interfecerũt.

Cedri mõtis Libani.

Balbech Ciuitas & Palatiũ Salomonis.

**Extat typus Hierosolymæ qualis fuit tempore Christi: in quo posita est domus Saltus Libani, eo loco in quo mons Moriath torminatur: cui murus templi Salomõis impositus, præcipitiũ spectat: vnde liquet, domũ Saltus libani hic subsistere non potuisse.*

* Syria Caua, vel Cœle Syria.

Sciendum autem est octo hic esse Arabum vexilla, duo rubea Christianorum, sex verò Alba Saracenorum: quib⁹ omnib⁹ malè inter se conuenit, & sępius inter se confligunt, duob⁹ hisce vexillis Christianorũ duntaxat exceptis, qui certis quibusdam cæremonijs à nobis dissidẽt; quandoquidẽ vt superi⁹ dictũ est, Maronitę Romani Pontificis obedientiã agnoscunt: cęteri habent separatim superstitiones quasdã suas, ab alijs Sectis diuisas: quorũ in Syria magnus est numerus: quẽ tamẽ longo interuallo Maronitæ superant.

Arabũ inter se dissidentium octo vexilla

Ara-

Arabes, qui alba vexilla pro signo gerunt, omnes plerunque latrocinijs & prædatione viuunt, in sua Arabia, terra Sancta, & Ægypto. Sunt tamen in Galilęa nonnulli, qui multos ouium & camelorum greges alunt, & in tabernaculis agunt, pascua bona & salubres aquas conquirendo. Deficientibus vno in loco pascuis, vxoribus & liberis suprà camelos impositis, ouium greges ad loca magis commoda propellunt: quorum in Galilęa duas turmas, apud montem Thabor, obuias habuimus. Porrò Arabes Christiani in pagis degunt, agros & hortos colunt, tam in monte Libano, quàm in Syria præcipuè apud Damascum: in terra quoque Sancta, licet non multis adeò in locis.

Arabes Christiani in Syria.

Petri Bellonij de Cæsarea Philippi error.

Petrus Bellonius Cenomanus, ciuitatem hanc Balbech, vult esse Cæsaream Philippi, neq; tamen id rationibus probat. Certum est aliam esse ad mare Cæsaream, quæ tale nunc etiam nomen retinet: cuius fit in Sacris litteris mentio, quòd ad mare sit posita, vndè S. Paulus Romam nauigauit. Act. cap. 28.

14. Ex Balbech egressi, vbi nulla habentur diuersoria, noctem in campis ducere coacti fuimus, non absque grauioris alicuius periculi metu; cui tamen Ianiczerorum nostrorum industria maturè obuiam itum est. Nam cùm ij à longè Turcam quendam, viginti & aliquot personis comitatum, ad bellum Persicum proficiscentem, tentoria fixisse in non adeò lata planicie, (in qua nobis etiam subsistendum erat) animaduertissent, iusserunt, vt intrà vicinos colles nos abderemus. Ipsi interea ad Turcam illum profecti, dixerunt se peregrinos quosdam pauperes è longinquo aduentantes, securitatis caussa, deducere: petiueruntque vt bona cum illius venia, in eadem illa planicie pernoctare illis liceret. Et quoniam Turcæ moralem misericordiam plerunque obseruant, annuit non grauatim. Itaque non procul ab illo, impetrata licentia, constitimus & quieuimus; alioquin, si inopinatè superuenissemus, barbarus se contemni ratus, non parum molestiæ nobis inferre potuisset: quandoquidem etiam antea, vt quisque Turcarum nobis

nobis erat obuius, illicò nos spoliare volebat: prout factum est, cùm in cuiusdam Sangiachi milites ab Ægypto venientes incidissemus: qui quendam ex meis, mulo deiecerunt; & vnà cùm rebus, quas gerebat, vi acceperunt, cumq; Æthiops Muchier, à quo iumenta conduxeramus mulum arripuisset, illum claua percutientes pessimè tractarunt, donec Ianiczari nostri superuenientes eũ eripuerunt, mulũ recuperarunt, & donatis illis duobus taleris, ne nos infestarent, obtinuerunt. Ibi tùm, sicut nobis retulit interpres, sanctè more suo iurarunt, quòd quem primum obuium haberent, sibi deinceps temperare nollent, quo minus eum quibus adlubesceret, spoliarent, adferentes caussam, quòd viam longam prosequerētur. Nam eadem, qua Czausszij, libertate gaudent, quoties in expeditionē à Cæsare mittuntur, vt equos, quicunq; adlibuerint, impunè cuiuis tollere possint. Nocte postera venim⁹ ad Tykyeijum Hospitale Turcicum, quòd non adeò magnificè constructũ, sed copiosè à quodã Basscha, qui Damasci erat, dotatum est. Hic obuiam habuimus Carauanã, Damasco Tripolim versus euntem, quæ ducentos circiter equites habebat. In hoc hospitali vidimus, cum Turca quidam singulatìm virides auiculas quinq; viuas liberè dimitteret, subinde aliquid submurmurãdo: cumq; eius rei caussam per interpretē ab eo percontatus essem, respondit, se id pro animabus suorũ propinquorũ defunctorũ, facere, quòd crederet, merito huius boni operis, illas nonnihil subleuari. Atq; ita, naturæ quodam ductu, de pœnis Purgatorij aliquid etiam sentire videntur.

Turcarum militum licentia.

Turcæ Purgatorium credunt, auiculas pro defũctorũ animab. liberantes.

15. Cùm discessissemus manè, ad dextram itineris venimus sub montem, in quo Caim fratrem suum Abelem dicitur occidisse: In eius summitate duo colles eminent: in quibus Domino holocausta sua obtulisse feruntur: ad radices vnius horum, locus ostenditur cædis & sepulturæ dicti Abel. Dixerunt nobis Turcæ (nam iter accelerantes montem non conscendimus, qui altissimus est) quòd hoc in loco, subterraneus quidam rumor auditus in

Abel sepultura.

fratricidij

fratricidij illius testimonium, & memoriam innocentis Abel: ob idque plurimùm locum venerantur: & pro certo affirmarunt, si quis graui aliqua infirmitate correptus, nudo corpore in eo iacuerit, quòd statim sanitati pristinæ restituitur. Non ita multò pòst cùm Damascum appropinquaremus, habuimus obuios Mamalucos, quorum isthic ingens est multitudo. Genus est hominum ex Æthyopibus & Arabibus permistum. Sunt fortes, mirum in modum agiles, & terribiles equorum sessores. Habitu vtuntur ex tela Alba, tam latè fluente & diducto, vt totum equum cooperiant, excepto capite quod fimbriis & nolis exornant. Tegmen capitis spiris linteis contortum circumferunt, acynace accincti, clypeum & telum acuminatum longum ex arundine crassiore gerũt. In superiori veste, quam Albornos vocant, à tergo pellem alicuis animalis appendunt, interiorem verò cum latissimis manicis habent, quam Marlotta appellant. Equos habent optimos, fræna bullata, sellas cum staffis latiores Adzainticas. Maior inter eos Maurorum numerus. Ascendimus posthac in montem altissimum, qui nunc etiam Chrizoroa vocatur, habet in summitate Sacellum ad leuam, quam Maronitæ Septem fratrum Dormientium esse affirmant. Ex eo monte Damascus optimè se spectandam præbet: nam ad eius radices ciuitas hæc ad longum protenditur, in eleganti, amœna, & omnis generis frugum feracissima planicie. Vnde multi volunt, Adamum generis humani parentem hîc creatum, propter terram flauam, qualis tantùm apud Damascum habetur; & quòd Adam, interpretatur flauus. Ex hoc monte duo fluuij oriuntur, qui Damascum irrigant, Abana & Pharphar. Sunt rapidi, non nauigabiles tamen, sed valdè piscosi. Ciuitatem hanc exactè describere, magni esset laboris: quod cùm non pauci iam præstiterint, ego supersedeo. Cùm ad portum ciuitatis peruenissemus, ex equis descendimus: neque enim Christianis in maioribus Turcarum Ciuitatibus equitare licitum, præsertim Damasci, quò

Mamaluci qui, & eorum habitus.

Mons Chrizoroa.

Adamus apud Damascum creatus.

Damasc.

quò pauci admodum Christiani ex Europa confluunt. Nos tantum duos Italos hic reperimus, qui mercatorũ Apameæ seu in Haleppo manentium, negotia gerebant: apud quos etiam hospitium habuimus. Quamuis autem Damascus, sit valdè populosa, ampla, vtpotè quæ ad vnũ & medium milliare patet, & elegans ciuitas, quoniam tamen longius à mari distat, mercatores Europæi raro illam frequentant, & vulgus Christianis est valdè infensum. Quamobrem Ianiczari equitantes, nos medios, à lateribus clausos, in Ciuitatem deducebant. Vbi tamen à populo conspecti sumus, inconditis clamoribus & sibilis, maximè, pueri, nos exceperunt, ex omnibus plateis ad nos concursus fiebat: cumque ad locum, vbi merces venales exponuntur, deuenissemus, tum verò lapidibus & sputis imimpetebamur, & nisi nos Ianiczari diffendissent, furentis populi impetu, discerpti proculdubiò fuissemus. Cum Tripoli discessissemus, prima nocte adiunxerunt se nobis itineris comites, duo Turcæ; quorum vnus senex, alter iuuenis adhuc erat: qui Damascum vsque nobiscum peruenerunt. Veniebant hi ex bello Persico, cum triginta equis, & sanctè affirmabant se primos esse qui ab exercitu redirent: quòd datis Duobus Cecchinorum millibus à Bassza impetrassent dimissionem, cùm ardua quædam negotia Damasci haberent. Multa nobis de bello hoc, per interpretem, narrabant: qualiter non minus gladio, quàm fame plurimi Turcæ indies absumantur, cùm superato Euphrate, per plures dies inter arenas perpetuas, & surdas cautes, aquam deferendo, ad exercitum sit perueniendum: peste etiam multos absumi: Narrabant pro certò, à suscepti belli initio, vsque ad eorum abitum, ad trecenta Turcarum millia perijsse: se amplius eò non redituros, etiamsi illis moriendum esset: neque felicem belli exitum ominabantur. Cæsarem Turcarum intereà domi delicijs vacare; neque fidem ijs adhibere, quæ isthic agantur, & quam miserè multi pereant. Eorum famu-

Turcarum in Persia clades.

li, quod noſtri comites itineris eſſent, cum nos per plateas Damaſci obuios haberent, aliqua etiam erga nos humanitate ducebantur, huc illuc deducendo. Et quamuis nos Ianiczari comitarentur, difficilè tamen caueri potuit, in tanta populi frequentia, ne à pueris lapidum ictu ſalutaremur.

Tribus menſibus antequam Damaſcum perueniſſemus, priuſquam Baſſza ad bellum Perſicum proficiſceretur (erat hic filius Machometis Baſſzæ illius, qui fuit Viſir, & eſt à Turca miſerè trucidatus: Baſſza autem iſte Damaſcenus, ducebat ſecum duo millia equitum, & octingentos pedites) venerat huc quædam fœmina Tartarica, quam Reginam Aſiæ appellabant, habens ſecum quattuor millia Tartarorum. Hæc primùm Bethlehem, deindè Mecham, ſepulchro Mahorneti infamem, deuotionis cauſſa fuit profecta, quòd vellet illa loca viſere, in quorum vno, magnus Propheta ex virgine natus, in altero alius Propheta itidem magnus, ſepultus eſſet. Hanc Baſſza per octo dies continuos, cum toto comitatu, mandato Cæſaris, lautiſsimè & magnificè tractauit; & Sangiachum, pro duce itineris, cum aliquot militum centenis illi adiunxit.

Tartarum Aſiatuorũ Regina Mechaui peregrinatur

16\. Viſitauimus domum Iudæ. Hîc erat fons, in quo Sanctus Paulus eſt baptiſatus, qui nunc publicæ plateæ eſt expoſitus: cuius etiam porticus interior apparet. Extrà ciuitatem progreſsi, vidimus locum, in quem Diuus Paulus demiſſus eſt in ſporta: & eſt feneſtella turri adiuncta. Non procul inde ſpelunca ſubterranea viſitur, in qua Apoſtolus idem, muro demiſſus, delituit; quæ perſequutionum tempore multis itidem Sanctis Latibulum præbuit. Indè ad ſagittæ iactum mon-

S. Pauli baptizati fons.

Eiuſdẽ locus demiſſionis in ſporta.

monstratur lapis propè Sacellum Maronitárum, è quo D.Georgius equum ascendisse memoratur, draconem interfecturus Beryti, qui portus omnium Damasco magis est vicinus.

17. Lustrauimus Xenodochium, quod magno sumptu Solymannus Turcarum Imperator à fundamentis erexit: in quo peregrini, Mecham euntes & redeuntes, gratis triduò sustentantur.

18. & 19. Visitauimus ea loca omnia, de quibus habetur Actor. cap. 9. Domum itidem Ananiæ, in quam per gradus aliquot descenditur. Et domum S. Ioannis Euangelistæ, in qua eum natum Maronitæ (nesció quo fundamento) affirmant. Fuimus in Ecclesia dictorum Maronitarum, quæ admodum parua est. Pensitant annuatim duo millia Cecchinorum Baszæ, vt deuotionem suam tutò peragere illis liceat. Habent paramenta Ecclesiastica, à Gregorio XIII. Pont. Max. missa, quæ attulit P. Ioannes Baptista Elianus Societatis Iesu Sacerdos. Vidimus à longè, Ecclesiam olim à Christianis D. Ioanni Baptistæ dicatam. Apparet eam fuisse elegantē, & magnis impensis exstrūctam. Est satis magna, ad instar templorū Egypti, in medio tholum habet vbique apertum. Non patet ad eam Christianis aditus; prout & in Arcem, quę more antiquo, ex lapide quadrato constructa, turres itidem quadrangulares per circuitum habet.

Domus Ananiæ.

Reperiuntur hic nonnulli, deuotionem præ se ferentes, qui planè toto corpore nudi, absq; vllo integumento, incedunt tam æstate quàm hyeme, capite & barba rasa: in quorum vnum cùm Damasci incidissem, credebam aliquem insanum ex ergastulo erupisse. Quærenti quis esset, dictum fuit, hominem esse Sanctum, & vitæ innocentissimæ: qui mundo renunciasset, & cura temporaliū omniū abiecta, Angelicam in terris vitam duceret.

Santones Turcici nudi.

Vidi eodem tempore duos Æthyopes ex India Orientali, mercatores: quorum facies mirum in modum splen-

Æthiopes faciem lapidibus ornant.

 debant.

debant. Cùm propius accedens perquirerem quinam eſſent; reſponſum eſt, mercatores eſſe qui lapides precioſos venderent; in cuius rei ſignum, rubros quoſdam lapillos, magnitudine nucis auellanę, valdè coruſcantes, fronti & vtriſque genis inſertos habebant, ita vt perſonati incedere viderentur. Mirum qua ratione lapides eiuſmodi in pellem faciei includantur, vt fortiter hæreant. Vidi etiam tunc primùm quendam, qui viride Capitis integumentum contortum gerebat, cùm cæteri Turcæ albo vtantur. Dictum fuit, eum ex proſapia Mahometi deſcendere, & eum tali colore ſignari, qui proprius Mahometi erat, nec à quouis alio, præterquam à propinquis Mahometi, idq; in capite, geri poſſet. Vtuntur tamen eo quoque Santones aliqui, Turcarum veluti Sacerdotes. Veſtes virides cuiuis geſtare licet; tiaram ſolis tantùm, qui genus à Mahumeto deducunt: quos frequenter poſtea conſpexi: ſed & ibidem Damaſci, vnum valdè lacerum, in publica culina, cibos diuendentem & coquentẽ: vnde apparet, non omnes Mahometi propinquos diuitijs abundare. A prandio conduximus Bolucum, ad quem à Lemiro eius fratre, Tripoli litteras habuimus, qui nobiſcum Hieroſolymam proficiſceretur: Adiunxit ſe itaque nobis, cum quinque Ianiczaris equitibus, totidemq́ue peditibus. De agri Damaſceni fertilitate, fructuumq́ue diuerſorum abundantia, cùm multi multa prodiderint, fuſius hic diſſerere, minus neceſſarium iudicaui. Illud tantùm inſerendum arbitratus, quod ab alijs prætermiſſum demiror: nempè in Syria videlicet Tripoli, in Balbech, & hic Damaſci præſertim, reperiri bonitate cumprimis commendatum fructuum genus, quod multis nationibus vſitato vocabulo, Mauza vocatur. Videtur id noſtris cucumeribus non abſimile, niſi quòd forma longiore, craſsiore, & ad curuationem modicè inflexa, ab illis differt. In fruticibus, in quibus ſpecies hæc prouenit, adinſtar nucis auellanę, in vno globo, quandoq; quinquaginta cucu-

Mahometis propinqui viridi colore diſtinguũtur

Mauza Damaſcena.

cucumeres eiuſmodi condenſantur, adeò vt propter pondus, melonum adinſtar, per terram diffluant, vbi ſi diutius hæreant, putreſcunt. Quamobrem antequam ad maturitatem plenè perueniant, colliguntur; atque ita in cubiculis repoſiti minore negotio matureſcunt. Sapore & odore genus pyrorum non recentium, qualia apud noſtrates Vryantovvki vocantur, referunt. Satietatem facilè inducunt, adeò vt duo ſaltem, cum pane vel caſeo comeſti, ſtomachum repleant. Eſt communis Chriſtianorum opinio, qui in partibus hiſce verſantur, Adamum & Euam in paradyſo fructum hunc comediſſe: quod etiam certis rationibus comprobare nituntur: quarum prima, quòd poma hic non habeantur: quodq; Diuus Hieronymus, in tranſlatione Bibliorum cùm vocabulum Mauza Latinè reddere non poſſet, fructum ligni tantum ſimpliciter poſuerit. Sit fides penes illos. Nec enim veriſimile eſt, Diuum Hieronymum, qui Spiritu ſancto dictante, ſacræ legis volumina feliciter interpretatus eſt, quique exactam linguarum cognitionem habuit, id exprimere non potuiſſe. Secunda, quòd Mauzæ fructu in orbiculos ſciſſo vena quædam appareat, quæ litteram T, Tau, formam videlicet Crucis, repræſentat: vndè inferunt, præuaricationem protoplaſtorum Chriſti Crucifixi morte fuiſſe diluendã. Sed etiam in cucumeribus noſtris ſimile quid intueri licet. Tertia ratio, quòd fructus hic, non in arbore, ſed in frutice quodam creſcit, cuius caulis vnius propemodum pugni craſsitiem imitatur, qui tamẽ fructum pendentem, præ pondere ſuſtinere non poteſt, ſed is in terra, vt iam dictum eſt, iacet: vt facilè à primis parentibus decerpi potuerit. Quarta, quòd Mauza hæc, folia ad vnius cubiti latitudinem, duorũ verò longitudinem protenſa habeat: è quibus poſt agnitum peccatum, perizomata confici facilè poterant. Sed cum ex folijs ficus ea conſuta tradat ſcriptura, qualiter hæc ſubſiſtere poſsint, ipſi viderint. Adferunt & alias non adeo magni momenti rationes.

Fructus hi Maûzæ Conſtantinopolim per mare deferuntur: qui tamen minus durabiles ſunt. Itaque nondum maturi colliguntur; ſed arena obruti conſeruantur, ad ſolem autem expoſiti, ibidem Conſtantinopoli ſtatim matureſcunt. Hæc pauca de ijs, occaſione Damaſci, annotaſſe ſufficiat.

Locus Cõuerſionis S. Pauli.

Circa meridiem diſcedentes Damaſco, & vno milliari longiore confecto, deuenimus ad locum Conuerſionis Diui Pauli Apoſtoli; vndè elegantiſsimus Damaſcenæ vrbis patet proſpectus. Non longè abhinc eſt ingens lapis, apud quem Apoſtolus equo delapſus, in terra proſtratus iacebat. S. Helena ſacellum hic exædificârat, cuius veſtigia vix apparent. Indè ad dimidium milliare cùm eſſemus progreſsi, in gregem ouium Arabum Maronitarum incidimus; ex ijs cùm vnam Bolucus accepiſſet, Maronitæ qui ibidem in campis erant, concurrere cœperunt, vt eam recuperarent. Turcæ qui bombardas aliquot habebant, ſubſtiterunt: in quos cùm fundas & lapides Maronitę expedire cœpiſſent, bombardis repoſitis, profugerunt Turcæ, rapta nihilominus oue; quos conſequi pedibus fruſtrà tentabant Maronitę. Pro nocte deuenimus ad Caruaſeriam Saſa, quæ quinque milliaribus à Damaſco diſtat, & fluuiolo limpido & præcipiti alluitur. 20

Arabes viarum deprædatores cur à Turcis extermmari non poſſũt

Cùm frequens hic Arabum mentio fiat, & neceſſariò ſit adhuc facienda; mirabitur aliquis, quî fiat, quòd cùm itinera reddant infeſta, à Turcis nihilominus tolerentur. Sciendum eſt itaq; quòd ſex Albi coloris Arabum vexilla, quamuis in Turcarum ditionibus verſantur, fixas tamen nullibi ſedes habent, ſed in vias publicas excurrentes, non magis Turcas, quàm omnis generis viatores deprædantur: qui ſi inter ſe concordes eſſent, intollerabiles ipſis Turcis euaderent. Feruntur enim eorum eſſe ad ducenta millia, qui magnis inter ſe certant odijs, naturali quodam modo, Diuina permiſsione, inſitis. Quodlibet vexillum ſeu phalanx, ſuum habet Ducem cui paret: quos tamen

men omnes longè superabat potentia quidam Aborys, famosissimus in oris illis prædator, qui quadraginta millibus Arabum præerat, & quo tempore ego de Terra Sancta Tripolim redibam, Syriam vniuersam populabatur adeò, vt per illum, Apamæam siue Aleppum, quod magnopere cupiebam, visere tutò non potuerim. Sub illud ipsum tempus, quo Tripoli manebam, Carauanam Turcicam, quæ Aleppo Tripolim veniebat, adortus, triginta Turcis interfectis, camelos cum mercibus omnibus abstulit. Christianis tamen non nocuit, quorum merces se liberè dimissurum pollicitus, à mercatorum Agentibus qui Tripoli resident, vinum & commeatus sibi mitti postulabat. Quòd autem oras illas adeò infestabat, hæc caussa fuit. Bassza Damascenus paulò antè, quàm nos eò peruenissemus, vltimo supplicio affecit nepotem ipsius, qui per loca itidem vicina prædas agebat. Finxerat Bassa quasi cum illo pacem inire vellet. Ad quam stabiliendã in quodam loco, quingenti Arabes cum iuniore Aboris, & totidem Turcæ cum Capitaneo Bassæ, conuenerant. Quamdiu Arabes equis insidebant, nihil attentare Turcæ audebant, quamuis in insidijs aliquot equitũ centena haberent collocata: Cæterùm vbi Aboris & maior Arabum pars, ex equis desiliit, vt munera, quę illis à Bassa mittebantur, acciperent; illicò Turcæ impetu in illos facto, accurrentibus præsidijs clàm dispositis, Ducem hunc eorũ viuum ceperunt, & omnes reliquos trucidarunt. Patruus itaq; Aboris hic, nepotis iniuriam & cædem vindicaturus, hæc notabilia damna Turcis inferebat. Cùm adhuc essem Tripoli, ferebatur Cæsar cum muneribus & quibusdam conditionibus, Czausium ad Aboryssum hunc misisse, vt eum aliqua ratione mitigaret; quòd verebatur, ne Lemier Machometi, qui potens admodum in Syria Phœnices regulus erat, coniunctus, magis etiam Turcis esset terrori, Persico præsertim durante bello. Quid postea fuerit actum, scire non potui: quandoquidem Arabes, vt famelici latrones, muneribus non difficulter placantur.

Aborys Arabs famosus prædator.

Aboryssus

Aboryssus hic tres adultos habebat filios: vnum Machometen ex priore, duos verò Hametum ac Sephetum, ex altera vxore (duas enim tantum habebat, cùm plures introducere apud Arabes sit licitum) susceptos: qui tunc cum copijs suis omnibus patri adhærebant, cùm alioquin pro se quisque diuersis in locis prædari soleat: quibus resistere Turcæ non possunt, etiam exercitu conscripto; qui per loca inaccessa & rupes hinc inde dispersos, irrito conatu, persequerentur. Arabes enim & equi eorum, famis & laborum sunt tolerantissimi: & adeò Turcis formidabiles, vt vbi decem, iaculis oblongis armati, & indusijs tantum tecti (idque ad meridiem duntaxat: nam à meridie propter ingentem calorem, indusio caput vnà cum tiara obuoluente, planè nudi equis insident) comparuerint; eos triginta Turcæ, armis & oblongis bombardis muniti, vix aggredi audeant: cùm Arabes valde agiles sint & animosi. Non pauci nobis Hierosolymis pro certò narrabant, quòd Sengiacus Hierosolymitanus paulo antè quàm in bellum Persicum proficisceretur, recreationis caussa cum quinquaginta equitib' ad oppidũ Bethlehem excurrere volebat; cumque in itinere octo tantum equites Arabes, obuios habuisset, tantum illi negotij exhibuerunt, vt regredi Hierosolymam necessariò debuerit. Habent etenim equos ea pernicitate & audacia præditos, vt in obuios impetum facere, & vbi necessitas postulat, celeritate periculo se subducere nullo negotio possint. Turcis autem adeò sunt terrori, vt circa Mare sulphureũ, vel lacum Asphaltidem, atque adeò in tota terra Sancta, ex villis Turcarum, annuatim illis tributa, redimendæ vexationis caussa, pendantur: qui tamen vel ea quoque ratione, à rapinis non abstinent. Immò quoties Carauanæ, Damasco, Aleppo, & Cayro Mecham versus progrediantur, quod annis singulis de Mense Octobri fieri consueuit, Bassæ trium harum Ciuitatum, per Nuncios suos, munera illis mittunt, ne mercatores & peregrinos despolient:

Arabes Turcis fortiores.

Carauanæ Mechã euntes.

lient: quamuis quælibet Carauana, ſuum Sengiacum habeat cum trecentis equitibus haſtatis, totidemque Ianitczeris, qui ſclopettos gerunt, immò & tormenta minora bellica circumducunt. Et Arabes quidem, donatiuis acceptis, ſeruant quod promittunt: nihilominus cùm ſit eorum infinita multitudo, vbi occaſio adiuuat, cædunt, ſpoliant Turcas, & merces eorum diripiunt, ac poſtea in latibula ſua fugiunt. Quis deinde illos veſtigabit & perſequetur? Carauanæ prædictarum ciuitatum, quælibet ſeparatim tanquam acies ordinata progreditur: donec omnes apud mare rubrum ad Ciuitatem Thur conueniant in diſtrictu Sinai (non enim mons tantum, ſed tota regio illa hoc nomine appellatur) vbi coniunctim Mecham proficiſcũtur, & tranſactis ibi in nundinis illis viginti diebus, modo prædicto reuertuntur. Solis autem Mahometanis eò proficiſci licitum: Chriſtiani & Iudæi non admittuntur.

Machometis ſepulchrum non penſile.

Cùm eſſem in Cayro, diligenter ſum percontatus è Turcis, qui è Mecha veniebant, verúmne eſſet quod vulgò de ſepulchro Mahometi fertur, illud è ferro compactum, vi lapidis Magnetis attractum velutì in aëre pendere. Negarunt hoc iſthic eſſe. Sed ſepulchri Mauſolæum altius eleuatum, columnis non adeo craſsis ſuſtentari: cumq; conclaue illud, anguſtum & obſcurum ſit, nec aliud lumen, quàm lampadarum, admittat; ijs qui à longè proſpectant, penſilis tumba videtur: Sed qui propius acceſſerit, facilè animaduertet illam columnis impoſitam.

21. Circa meridiem peruenimus ad Caſtellum Tanaitera, vbi Notarium campi Turcici reperimus, qui cum triginta equitibus Damaſcum reuertebatur, milite ad bellum Perſicum, per Paleſtinam & Ægyptum conſcripto. Vix dum ex equis deſcenderamus, ecce ſuperuenit Czauſsius, pharetra præcinctus, tribus famulis comitatus, qui ad Sengiacum Gazæ & alios in Ægypto mittebatur, vt quamuis

à bello dimiſsionem obtinuiſſent, in Perſiam nihilominus reuerterentur. Abſtulit nobis duos equos ex melioribus, dicens ſe à Cæſare mitti, ſibique liberum eſſe, non ſolum à nobis, (quos canes appellabat) ſed à quouis Turcarum magnate equum accipere, etiamſi pedibus illi eſſet incedendum. Eſt autem in ditionibus Turcarũ planè lex huiuſmodi paſsim promulgata. Cæterùm cùm Mukyerus conductor noſter, illi ſex taleros obtuliſſet, & Ianiczeri itidem apud illũ partes ſuas interponerent, reſtituit quidem nobis equos, ſed alios tamen duos Turcis mercatoribus ademit.

Iacobi Patriarchæ fons. *Iordanis bifariam diuiſus.*

Manè peruenimus ad pontem, quem ipſimet Turcæ Iacob Patriarchæ vocant. Eſt ſatis latus, & ſolidè conſtructus, ac Iordani ſuperimpoſitus; qui fluuius ad dexteram duos habet alueos, quorum vnus Ior, alter Dan appellatur: ſimul ſuprà pontem, ſatis tamen longo interuallo, coniuncti, velut vnum efficiunt amnem, ita nomen vnum retinent: & vocatur Iordanis, qui non procul inde ex montibus oritur. Ad leuam propè fluminis ripam conſpicitur domuncula, quam idem Iacob inhabitabat. Parietes adhuc habet integros. Apparet valdè fuiſſe humilem. Non procul inde conſpicitur lacus Tyberiadis ſiue Genezareth; cuius longitudo, meo iudicio, ad noſtra decem milliaria protenditur; latitudo, non vbique æqualis, vix duo tantum complectitur. 22.

Genezareth lacus.

Vltrà lacum apparent montium cacumina, & vaſtæ ſolitudines deſerti: in quo Chriſtus ſeptem panibus & piſciculis, ſaturauit quattuor hominum millia: Marci cap. 8. Ponte ſuperato ad dexteram oſtenditur locus, in planicie modica, ſub rupe, ad ripam fluminis, vbi Iacob cum angelo luctabatur, de quo Geneſ. 32. Ad ſiniſtram, ſupra lacum prædictum, ad duos ſagittæ iactus, erat Ciuitas Corozaim, cuius frequens eſt in Euangelio mentio: nunc

Lucta Iacob. *Corozaim*

nunc planè desolata, vix quinquaginta domunculas habet. Ab hoc ponte iam Galilæa incipit. Terra hic initiò saxosa, & rupibus, vt Syria caua, abundans; sed duobus milliaribus peractis, tanta est in hac regione situs amœnitas, vt difficulter describi, & verbis explicari posśit. Soli fertilitas insignis hinc apparet, quòd licet propter incursiones Arabum, agri non excoluntur, optimarum tamen herbarum vim maximam producit, rosmarini præsentim, cuius fruteta vbiq; latè condensata virent. Inhabitatur pluribus in locis ab Arabibus, qui propter pascua, in quibus ouium & camelorum greges alunt, ad aquarum fluenta, tuguriola figunt; & pro ratione pascuorum de loco in locum migrant, prout superius est enarratum. Rosmarini itidem herba, propter amaritudinem quàm habet, grata est ouibus, & gregem à morbis plurimùm præseruat. Arabes nullam terræ œconomiam exercent: lacticinijs tantum pecorum victitant. Multa de Galilææ fertilitate, varijsq; regionis huius commoditatibus essent scribenda: & ex frequentibus ciuitatum oppidorumque ruinis, apparet eam fuisse populosiśsimam. Quamobrem non grauatim subscribo Iosepho, qui libro 3. Cap. 2. de bello Iudaico, Galilæã describens, affirmat, eam non modò frugum sed vrbium & vicorum adeò fuisse abundantem, vt vel minimus quisque pagus, ad quindecim colonorum millia habuerit, præcipuè circa montem Thabor: sub quo vallis ampliśsima & amœniśsima interiacet: in qua nonnulli volunt, Melchisedechũ Abrahamo à cœde Regum reuertenti occurrisse, & benedicendo ei, panem & vinum obtulisse: de quo Genes. 14. Alij in monte Caluariæ id factum affirmant, vbi Christus Dominus est crucifixus: quod Theologis disputandum relinquo. Circa meridiem peruenimus ad Caruaseriam, ad quam est cisterna vetus, in quã à fratribus missus fuit Ioseph Gen. 37. Hanc Turcæ, puteum Iosephi nominant, Arabes Elbir Ioseph, nunc tamen habet aquam. Habent hic Turcæ suam

GALILEÆ. Cõsinia & fertilitas.

Puteus Ioseph seu Cisterna.

Moſcheam: antè cuius portam puteus hic poſitus eſt, ex quo Chriſtianis etiam haurire licet. Habet aquam valdè bonam & frigidam. Pro nocte venimus Bethſaidam Diui Petri patriam: vbi domus ipſius erat: exſtant ingentes ruinæ templi, quod S. Helena magnificentiſsimum exſtruxerat. Nunc eſt vicus, quindecim caſas habens, quas Turcæ inhabitant: & eſt in ipſo littore Lacus Tiberiadis, qui in Euágelio, mare Galileæ dicitur. Habet aquã dulcem, quam bibimus in eademque lauimus. Piſces valdè bonos producit, eiuſdem ferè ſpeciei, qui Praſimi vulgò Leſſcze apud nos vocãtur, niſi quod minores ſunt.

Bethſaida.

MONS THABOR.

Manè deuenimus ad radices montis Thabor, quem Ioſephus Antiquitatum Lib. 5. cap. 1. & lib. 4. cap. 2. De bello Iudaico, Itabirium vel Itabiricum appellat. Eſt Mons altiſsimus, mira elegantia in rotundam formã concentratus, vt ab arte magis quàm à naturæ factus videatur. Nam per gyrum, in parte inferiori, rupium cinericij coloris, circumferentia cingitur: quam deinde viridium frutetorum ordo ita interſecat: vt ab imo vſq; ad ſumũm, rupes rotunda, virenti frondiũ corona, artificioſè circundata videatur. In eius ſummitate eſt Eccleſia non adeò magna, inter duo Sacella à Diua Helena eo loco fabricata, in quo Chriſtus Dominus transfiguratus eſt. Relicto Monte Thabor vidimus à longè ad dexteram Ciuitatem Sephet, Tob. cap. 1. in altiſſimo monte poſitã, in qua Regina Heſter eſt nata. Inhabitatur à Iudæis, quorum infinita iſthic eſſe multitudo fertur. Progrediendo paululũ vltrà videtur in alio Monte dirutum Caſtrum Macheronta, Græci Sebaſten vocant, in quo S. Ioañes Baptiſta eſt decollatus: ſub monte ciuitas erat ſatis ampla quæ tota eſt deſolata. Oſtenditur à tergo caſtri parua quædam porta, per quam D. Ioannes ad martyrium eductus dicitur. Inde venim' pernoctaturi ad Caſtellum Zynin ſatis amplũ, quod proprium habet Sengiacum, qui profectionem in bellum apparabat. Sub ipſo Caſtello, eſt oppidum quod inhabitant Iudæi. Quamuis Turcis religio præſcribat, ne vinũ bibant,

23.

Ciuitas Sephet.

Macherõta caſtrũ.

bibant, ſed tam diu ſcilicet hanc legem obſeruant, quamdiu ipſis occaſio potus iſtius non offertur; quod in hoc ipſo Caſtello manifeſtè ſumus experti, cùm ad nos quidã, non poſtremus Sengiaci familiaris, cui cum noſtris Ianiczeris notitia interceſſerat, veniſſet. Diuerteramus, prout moris eſt, ad ſtabulum quoddam valdè fœtidum: quamobrẽ de alio loco eramus ſolliciti, qui nobis, Turca prædicto procurante, conceſſus eſt. Itaq; pro labore, vinum Creticum (cuius vnum & alterum barile, pro vſu Ianiczerorum noſtrorum in promptu ſemper habebam) egregiè potabat, manibus complicatis, oculis in cœlum erectis, vt magis deuotè orare nunquã potuerit: cumq; totus iam eſſet ebrius, admonuerunt nos Ianiczeri, ne illum egredi ſtabulo permitteremus, ne ebrietas eius innoteſceret. Nam cùm eiuſmodi potus iſthic venalis non reperiatur, facilè veſtigari poterat, vbi ſeſe ingurgitârat. Vndè nobis pecuniâ & carcere, culpa illius repræſentanda veniebat. Quamobrem licet poteramus in aliam domum, ſeu ſuprà tabulatũ illius (ædificia enim regionis huius tecto carent, & hoſpitibus locus tantũ is conceditur) commigrare, quattuor tamen horis exſpectandum nobis erat, dum ille crapulã edormiret: quẽ etiam pãnis noſtris texeramus, ne à Turcis prætereuntibus ebrietas illius agnoſceretur. Experrectus tandem ſurrexit, & Muſcatellæ ardorem lympha extinguebat, capite, vt apparebat, ſatis graui.

Turcæ vino ſe ingurgitant.

24 Manè circa ortum Solis apud Sachar obuiũ habuimus Sengiacũ in ipſis Samariæ finibus, qui cũ trecẽtis equitibus in Perſiã proficiſcebatur. Inſidebat equo fuſco, rubeo Damaſco indutus, in capitis tegumẽto pẽnã ſtrutionis griſei coloris gerebat, in libro quodam legebat. Habebat etiam centum equites Mauros Mamalucos viros militares & bellicoſos. Nos peregrinorum more, ab equis deſcendentes, prætereuntem illum, capite profundè inclinato, ſalutauimus. Ipſimet Turcæ nobiſcum præclarè actum dicebant, quòd eum in Sachar non offendimus, cum vir ſit in peregrinos valdè rigoroſus, qui nõ ita pridem peregrinos aliquot, plures hebdomadas in carce-

SAMARIA.

carcere detinuit, donec à mercatoribus Apameæ & Tripolitanis trecentorum Cecchinorum precio eliberarentur. Vix nos prætererat, miſit illicô, vt ei vectigal perſolueremus. Singuli binos cecchinos illi numerauimus, Ianiczaris opera ſua nos egregiè iuuantibus, ne plura ſoluere fuerit neceſſe. Vectigal huiuſmodi in campo exigebant à nobis duo Samaritani, qui tiaris rubeis vtuntur, & licet circumcidantur, diuerſam tamen à Iudæis habēt religionem.

Sichar.

Sichar eſt primaria Samariæ Ciuitas, de qua Ioan cap. 4. inter Garyzim & Hebal montes poſita, à Turcis Neapols vocatur. Protenditur in longum ſub monte, & eſt ſatis populoſa: fructibus plurimis abundat. Nullus illic Iudæorum habitat, nec ſubſiſtere in tranſitu poteſt; adeò illis inter ſe non conuenit.

25. Manè medio milliari confecto, deflectentes ad leuam ab itinere, ad iactū Sagittæ, vidimus puteum, apud quem Chriſtus cum muliere Samaritana colloquebatur. Puteus hic eſt obrutus lapidibus, ápparet tamen notabiliter: & ipſis Turcis eſt venerationi, quòd Magnus Propheta (vt illi Chriſtum nominant) ex illo aquam hauſerit. Chriſtiani, vt moris eſt, recitata vna oratione Dominica, in genua procumbentes terram exoſculantur. Ab hoc puteo deſcendentes profecti ſumus per conuallem cumprimis elegantem & fertilem, quam Iacob, vltrà ſortem, Ioſepho filio dederat. Geneſ. cap. 48. Ad dextram poſita eſt villa ſatis frequens, quæ nunc etiam Ioſephi vocatur. Tribus milliaribus decurſis, circa meridiem ad Caruaſeriam quandam diuertimus, vbi iam Iudæa incipit.

Puteus Samaritanæ.

IVDÆA.

Etſi in omnibus Diuinis promiſsīonibus, firma & ſtabilis certitudo, cui nulla dubitatio ſubeſſe poteſt, manifeſtè appareat; id tamen euidentius in hac terra videre licuit, quam omni fertilitate, & bonorum copia abundantem, populo Iſraēlitico ſe daturum Deus promiſerat. Galilęa frumentorum & omnium fructuum ferax eſt, & ele-

gantem

gantem planiciem habet, quam tamē montes intersecant. Samaria rupes, quamuis non adeò altas, habet; hortis tamen consitis abundat, & conualles valdè frugiferas continet. Vineis præterea frequentioribus, quæ à bonitate commendantur, humum lætificat: cumq; tria hæc simul iuncta possideat, ideò maiorem incolarum frequentiam habet, qui pagos propter fructuum copiam inhabitant, quibus tantum laboris, quantum in arando & serendo insumi consueuit, impendere necesse non est. Cæterùm Iudæa non adeò quidem frumentis abundat, cùm sit petrosa, & rupibus immensæ magnitudinis scateat; sed olei, fructuū, vini præsertim, ingentem copiam præbet. Nam à primis Iudeæ confinijs inchoando, vsq; dum Hierosolymam veniatur, quod spacium septē milliaribus comprehenditur, ab ipsis radicibus vsq; ad summitatem montiū, muri, quibus vineę cingebantur, ita substructi conspiciuntur, vt graduum Theatri speciem quandam repræsentent, vnde facilè apparet, incredibilem illic vinearum multitudinem, & vini copiam fuisse. Circa Hierychuntem itidem omnis annonæ, fructuum (Dactylorum præsertim, & similium, medicinaliū quoq; rerū, quibus calida cœli temperies amica est) & vini maxima vbertas proueniebat. Non immeritò itaq; Deus ipse terram hanc, lacte & melle manantem, appellare consueuit. Tribus ab ingressu finiū Iudeæ milliarib⁹ confectis, vidimus aquæ viuæ fontem, ad quam Beatissima Virgo Hierosolymis reuersa, consìdens animaduertit puerū Iesum in comitatu non fuisse: Luc. 2. Supra montem apparent ruinæ templi & Monasterij virginum, quod olim Diua Helena construxerat.

Iudeæ fertilitas.

Fons Beatiss: Virginis.

Hinc ad duo milliaria progreſsi, post horam vigesimā primam, Ciuitatem S. Hierusalem à longè conspeximus, Deoque gratias egimus quòd nobis gratiam fecerit vrbis huius videndæ. Recitauit quilibet orationem Dominicā & Salutationem Angelicam, animo consequendæ Indulgentię Plęnariæ, quā Pontifices, ciuitatem primo aspicientibus, concesserunt. Vno milliari à ciuitate ad leuam, non

procul

Gabaa Saulis. procul à via publica, est Castrum Saulis Gabaa, de quo 1. Reg. 10. totum planè dirutum & desolatum, cuius vna tantum turris ferè integra superest. Dimidio milliari confecto, habuimus obuios equites viginti quinque prædones Arabes; quibus visis, vnus è nostris Ianiczeris itidem eques, propius accedens eos est alloquutus: cumq; ab inuicem discederent, per interpretem nobis nunciarunt, vt gratias illi Ianiczero ageremus, ad cuius petitionem, vita nos donassent. Idem & ipsemet Ianiczarus paulò pòst affirmauit, quòd illos optimè nouerat, & longo tempore prædatoriā cum illis exercuerat. Narrabat homines esse prædatorum omnium ferocissimos. Animaduertimus tum in Boluko nostro non dubia signa trepidationis, quæ pallor in vultu & tremor ita prodebat, vt ne loqui quidē posset. Arabes enim, vt antè dictum est, nec ipsis Turcis parcunt; & facilius quandoque Christianos, quàm ipsos, illæsos dimittunt.

HIERVSALEM. Vna & dimidia antè occasum Solis hora, tandem Hierosolymam peruenimus; & iuxta receptum morem ad Portam Piscium substitimus. Intereà quidam ex nostris hastatis per portam Damasci ingressi, significarunt peregrinos aduenisse. Nos quoque peditem Ianiczarum præmisimus aduentum nostrum indicantes: quod vt fratres ordinis S. Francisci de obseruantia intellexerunt, venerunt ad illam, apud quam exspectabamus, Ciuitatis portam, Frater Christophorus de Tridento Vicarius (nam Pater loci Guardianus Frater Angelus stella negotiorum monasterij caussa Constantinopolim profectus, in reditu diem extremum clauserat in Armenia) & Frater Ioannes de Florentia: qui cùm nos consalutassent, expectarunt dum Turcæ venientes, sarcinulas nostras excuterent, & perlustrarent num aliquid mercium apud nos esset: Vbi nobis arma sunt adempta (ea namque in itinere deferre licitum est, & ipsi Turcæ libenter hoc patiuntur propter Arabes) deduxerunt nos ijdem Turcæ vsque ad Monasterium Sancti Saluatoris & portam eius. Ingressi Eccle-

siam

ſiam in genua procumbentes vna cum religioſis, decantauimus Canticum Te Deum laudamus, Deo gratias agentes pro tam ſingulari beneficio, quòd nos ad hæc loca Sacratiſsima, in quibus ſteterunt pedes eius, operando ſalutem noſtram, perducere incolumes dignatus fuerit. Aſsignata nobis ſunt deinde cubicula, vbi peregrinis diuertere mos eſt: deinde cœna eſt appoſita.

26 Manè Miſſam in Monaſterio audiuimus; à prandio prout moris eſt, adiuimus domum Caddi; vbi nomina noſtra & patris, excipiente Notario, profeſsi ſumus. Deinde fratres Religioſi ſupra memorati, numerarunt ibidem à quolibet noſtrum Vndecim Cecchinos, qui conſtituunt florenos viginti duos. Duo cecchini in capita ſingula, penduntur pro ingreſſu Ciuitatis, nouem verò pro facultate adeundi Sacrum Sepulchrum. Aurei ducati ad pondus ibidem examinabantur, ſimplex autem moneta, quam Sayn appellant, ab ijs qui aurum non habebant, abſque pondere, quòd notabilis ſit, accipiebatur. Cocus meus pro Monacho habitus, quinque tantum Cecchinos perſoluit. Sacerdotes religioſi nihil pendunt: ſed qui Laici ſunt, quinque Cecchinos numerant. Quamobrem cùm is pro Laico religioſo ratione habitus iudicaretur, volebant Turcæ vt iuraret, quòd religioſus eſſet: ille cùm iuramento, id quod non erat, affirmare non poſſet, ſublata in cœlum manu, dixit ſe non eſſe religioſum. Turcæ autem exiſtimantes eum bona fide iuraſſe, abire permiſerunt. Hac arte Turcas eluſit, reliquum pecuniæ, quæ illis pendenda erat, ſibi reſeruans. Interpretes habebam duos, vnum Iacobum ſenem, quem mecum Cypro acceperam, ex Salinis, Famauguſta accerſitum; alterum iuuenem Gorgi Syrianum Tripolitanum. Vterque abſque tributi ſolutione, iuxta receptam conſuetudinem, ingredi permiſſus. Redeuntes à domo Caddi, cùm propè Eccleſiam tranſiremus, antè portam eius adorauimus:

Peregrini in ingreſſu Eccleſiæ S. Sepulchri tributum pendunt.

deinde Monaſterium ingreſsi, acceptis ijs quæ pro nocte neceſſaria erant, intrauimus in Eccleſiam ad audiendas Veſperas. In ipſo introitu denuò ijs qui nobis templum aperiebant, decem & aliquot Maydinos, quorum ſinguli groſſo noſtro computantur, perſoluere coacti ſumus. Statim ab ingreſſu Eccleſiæ, in Capellam Sacri Sepulchri intrauimus, & recitata Oratione Dominica, Salutatione Angelica cum Collecta, loco hoc Sacro exoſculato, iuimus ad Sacellum, in quo Fratres officia Diuina peragunt: quod Apparitionis vocatur, quòd in eo loco, Christus Dominus, poſt glorioſam reſurrectionem ſuam, Virgini Matri Mariæ primùm apparuerit. Hic inchoatis à Fratribus, qui nobiſcum vnà ſunt ingreſsi (erant autem ſex Sacerdotes, & alij octo) Veſperis, & abſolutis, Proceſsio cum vexillis eſt inſtituta, quam nos Peregrini accenſis cereis bini & bini ſequebamur. Ventum eſt primò ad altare minus ad dexteram portæ: in quo poſita eſt pars columnæ, ad quam Chriſtus fuit flagellatus. Eſt autem ex lapide rubeo Porphyrite, prout ex particula apparet, quam inde ad Eccleſiam Nyeſuiſenſem mecum attuli. Hic prima ſupplicatio eſt habita: initio decantatur ſacer Hymnus eius loci proprius, cum Antiphona & oratione. Religioſus deindè facit exhortationem ad perigrinos, myſteria quæ in eo loco facta ſunt enarrans, & ad præſtandam, pro diuino hoc beneficio, gratitudinem, & animi deuoti feruorem, incitans. Hic ordo apud cætera omnia Sanctuaria ſeruatur. Frater Ioannes de Florentia, vir eloquens & doctus, has tùm exhortationes faciebat. Dum eiuſmodi orationes peraguntur à Sacerdote, peregrini in genua prouoluti, recitant orationem Dominicam cum Salutatione Angelica, & terram deuotè exoſculantur. Et quoniam quælibet natio in hac Baſilica ſuas habet Capellas ſeu Oratoria, prout inferius dicetur: hæc

I. INGRESSVS AD S. SEPVLCHRVM.

Capella Apparitionis.

Proceſsio peregrinorũ in Eccleſia Saluatoris.

Columna Flagellationis.

hæc Capella Apparitionis, ad Catholicos pertinet, & habet Indulgentiam plenariam, prout & eius Altare, in qua columna illa Christi flagellati est posita. Indè proceditur ad Capellam Carceris, in quo Christus Dominus, dum crux pararetur, positus fuit. Locus est paruus, angustus & tenebricosus, nullibi lumen admittens, in rupe excisus. Apparet certè fuisse, vel carcerem, quandoquidem in hoc ipso Caluariæ loco malefactores supplicio afficiebantur, vel Custodis horti receptaculum: qui non procul inde aberat, ad Iosephum de Arimathia pertinens, vt in Euangelio habetur. Oratorium hoc Carceris, est nationis Græcorum, & habet septem annos Indulgentiarum cum totidem Quadragenis: quæ quadragenæ pro septies quadraginta diebus, numerantur. Sequitur deinde Altare S. Longini, qui lancea Christi latus perforauit: sed hic Processio non subsistit: nulli enim nationi est assignatum. Itur hinc ad Altare eo loco positum, in quo milites suprà vestem Christi miserunt sortes: & quoniam inter Sanctuaria numeratur, Orationes solitæ peragebantur. Est Armenorum. Habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentiis. Proceditur deinde ad Capellam loci, in quo S. Helena Crucem Sanctam inuenit. Descenditur eò per plures quàm triginta gradus, in quorum medio ad manum sinistram relinquitur ipsius Sanctę Helenæ Oratorium. In Capella Inuentionis, altare maius est Catholicorum, habens Indulgentiam Plenariam, ad cuius dexteram est aliud paruum, quod ad Gręcos pertinet. In reditu ad dexteram deflectitur ad S. Helenæ Oratorium: quam illa Ecclesia, propter insignia pietatis & religionis merita, eo prosequitur honore; vt in hoc eius Sacello & Supplicationes fiant, & Indulgentia plenaria sit attributa. Et certè quicunq; Terræ Sanctæ Loca perlustrauit, fatebitur Sanctam hanc Reginam omni veneratione dignam: quandoquidem in ipsa Palæstina ferè trecentas Ecclesias, quorum nunc partim ingentes ruinæ super-

Capella Carceris.

S. Longinus

Crucis inuentæ locus.

S. Helena 300 Ecclesiarũ in Palestina fundatrix: alij quingentas eam construxisse volunt.

ſunt, partim adhuc integræ conſpiciuntur, magnis ſumptibus erexit, & liberaliſsimè dotauit. Cumque Sancta Cruce reperta & ſublata, in reditu, loca maritima attingeret, nec à Ciuitate in Ciuitatem littori adiacentem aſpectus pateret, in locis editioribus, & Promontorijs turres altas ædificari curabat, in quibus ignes in lætitiæ ſignum vbiq; accenderentur, quarum in Syria Phœnices per montes frequens eſt numerus. Tanta animi iucunditate hæc Sancta fœmina perfundebatur, ob inuentionem tam precioſi theſauri, quo à tetris inferni carceribus, Chriſti benignitate, redempti & liberati ſumus. Oratorium hoc S.Helenæ, poſident Armeni. Aſcendendo deinde, vbi peruentum eſt in Eccleſiam, ſubſtitit Proceſsio ad altare ſub quo ſita eſt columna Improperij: quæ eſt è marmore griſeo, craſſa & depreſſa; in qua Saluator noſter in Prætorio Pilati collocatus, ſpinis coronatus, & illuſus fuit. Eam huc indè S. Helena tranſtulit. Habet indulgentiam ſeptem Annorum, totidemq; quadragenarum. Eam Capellam habent Abyſsini ſeu Æthyopes, qui Ioanni Præſbytero ſubſunt: quibus hic datur eleemoſina, propter extremam eorum paupertatem. Induti tela ſimplici incedunt: corpus mirum in modum affligunt: ſemper in genua prouoluti, & orant, & Sacram ſcripturam, ob maiorem venerationem, legunt. Carnes nunquam comedunt; piſces raró, quòd hic non habeantur; cùm verò habentur; illis die Dominica, feria tertia, & quinta vtuntur, idque ſi ieiunium non ſit. Abſque pileo, naturali conſuetudine incedunt: capitis comam criſpatam vſque in humores defluentem geſtant. Statura ſunt procera & gracili, capita habent inſtar puerorum exigua. Faciei phyſiognomia eos eſſe bonos & ſynceros indicat.

Turres S. Helenæ.

Columna Improperij.

Abyßinorum deuotio.

Indè per decem & aliquot gradus, ad ipſum Caluariæ Montem aſcendendo, præteritur locus vbi Chriſti Crux ſteterat, & peruenitur primò ad eum locum; in quo Chriſtus redemptor noſter cruci affigebatur. Habet altaria

duo,

duo, maius, & ad leuam, minus; vtraque ſunt Catholicorum. Inter hæc eſt tabula marmorea diuerſicolor, quę ipſum affixionis locum indicat. Habetur hic indulgentia plenaria. Paſsibus aliquot interiectis, reditur ad locũ, in quo Saluator eleuatus, & Crux in rupem immiſſa fuit. Locus hic altitudine vnius cum ſemiſſe cubiti eminet: in cuius ſummitate, in petra exciſſum eſt foramen, habens in profunditate vnum cubitum, in latitudine verò ſeu rotunditate per diametrum palmum vnum cum dimidio. Margines foraminis per circuitum obducti ſunt ærea lamina, cui litteræ quædam Græcæ ſunt inſculptæ, quæ præ vetuſtate legi commodè non poſſunt. Ab vtroque latere foraminis Dominicæ Crucis extant alia duo, in quibus Cruces latronum ſtabant: quas minores, & minus altas fuiſſe veriſimile eſt, cùm foramina itidem minus profunda ſint: quibus nunc ligna ſimplicia ſunt impoſita. Cruces Latronum interſtitio quattuor cubitorum diſtabant à Cruce Chriſti, niſi quòd illa, quæ ad læuam, nunc ferme cubito longius, quàm dextera, dimouetur, idque propterea euenit, quòd cùm petra ſciſſa eſſet, vt habetur in Euangelio, crux quoque remotior facta eſt. Profunditas fiſſuræ in illa petra veſtigari non poteſt; latitudo tres cubiti quadrantes comprehendit. Sanctuarium hoc eſt Georgianorum, qui ſedes ad mare nigrum habent. Nonnulli eos Pyeczyhorienſes affirmant; quod cùm ex hiſtoricis non conſtet, omitto. Indulgentia hic Plenariæ.

In pariete pendet aulęũ antiqui operis ex lana, cui Crucifixi imago eſt intexta. Poſt cruces, paries Eccleſię cõſurgit, in cuius tergo eſt alia Capella Abyſsinorum: quo loco Abraham Iſaacum filiũ im̃olaſſe memoratur. Locus genuflexionis Iſaaci, marmore diuerſi coloris eſt cõſtractus, vnoq; & dimidio cubito in longum & latum protenditur. Inter Sanctuaria tamẽ non connumeratur. Habẽt hic fixã manſionẽ ſuam Abyſsini quãdoquidẽ triennio elapſo, decedentibus, ſucceſſores ad S. Sepulchrũ alij ſubmittũtur:

Locus immolationis Iſaac.

quod tum fit, quando nullum illis cum Turcis est bellum, quod rarò tamen euenit. Eſt hic Indulgentia annorum ſeptem & quadragenarum totidem. Ad illam Capellam extra Eccleſiam Proceſsio non fit, quam nos poſt triduū viſitauimus.

Lapis vnctionis. Ex monte Caluariæ deſcendendo, itur ad Lapidem Vnctionis, qui è regione Portæ maioris, qua ingreſſus ad Eccleſiam patet, eſt poſitus. In eo, Chriſtus Dominus, è Cruce depoſitus, à Ioſepho & Nicodemo, conditus aromatibus eſſe perhibetur. Eſt quattuor cubitos longus; latus, vnum cum ſemiſſe. Catholicorum eſt hic locus, & habet Indulgentiam plenariam.

Hinc tandem peruenitur ad Capellam Sacri Sepulchri, quam Proceſsio ter circumit, & vbi antè oſtium deuenitur, omnes in genua procumbunt: cumque propter loci anguſtiam omnes ſimul ingredi non poſsint, præcedit Sacerdos religioſus qui facit exhortationem: quem peregrini per ordinem ſinguli ſequuntur, in Sacratiſsimum Domini Sepulchrum introeuntes per humile & depreſſum oſtiolum, ad cuius partem dexteram intrinſecus, altitudine vnius cubiti cum dimidio, eſt locus in planum extenſus, ad inſtar ſcamni: in quo Sanctiſsimum Chriſti corpus poſitum fuit. *Sacri ſepulchri afſiguratio.* Sepulchrum hoc Sanctum, eſt Catholicorum, habetque Plenariam Indulgentiam. In eius anteriori parte, eſt Capella rotunda, vbi eſt lapis depreſſior, in quo ſedebat Angelus, nuncians mulieribus glorioſam Chriſti reſurrectionem. Retrò Sepulchrum Domini, eſt paruum Sacellum Cophtorum ſiuè Chaldæorū, abſq; Sanctuario. Oratione in Sacro Sepulchro finita, & Sanctiſsimo loco humiliter exoſculato, proceſsio verſus Capellam Apparitionis continuatur: in tranſitu duo ſunt rotundi lapides, vlnam cum dimidia latitudinis in circūferentia habentes, ſex cubitorum ſpacio ab inuicem diſtantes: in quorum vno, qui ſepulchro proximus, ſtabat Chriſtus; in altero Maria Magdalena cum Chriſto,

quem

quem hortulanum putabat, colloquens. Non procul indè est Altare Dedicationis, ad Catholicos pertinens, Indulgentiam septem annorum & totidem quadragenarum habens. Hinc iam Processio completa, ad Capellam Apparitionis redit: vbi à fratribus Completorium decantatur: peregrini autem deuotioni vacant, per Sacram Confessionem, ad Crastinam Diuinissimi Sacramenti perceptionem sese præparantes.

Locus Noli me tangere.

Noctem insequentem peregrini in deuotione particulari transigũt, prout Diuina bonitas cuilibet eam inspirauerit. Si quis tamẽ somno prægrauatur, potest in aliquo Sanctuario, vel ad Sepulchrum Dominicum, vel in Monte Caluariæ, vel alibi modicum quiescere: quod in longũ produci non potest, quandoquidẽ antè mediam noctem, quælibet natio ritu suo, in deputatis Oratoriis, Diuina celebrat officia, Catholici verò in Capella Apparitionis Matutinas preces decantant: quibus finitis Sacerdotes sua priuata sacra peragunt. Matura Missa plerunq; ad Sepulchrũ Dominicũ, à peregrinis, quod & nos faciebam⁹, frequentatur: deinde cõcedit quisq; vbi magis adlibuerit. Et quoniã in Sacris his locis, etiam oratio fit pro defunctis parẽtibus & propinquis, nonnulli impetrant à Sacerdotibus, vt Sacra in præsentia illorum in Monte Caluariæ pro Defunctis celebrent, vel quocunq; alio in loco, vt id fiat, Dominus alicui inspirauerit. Cùm tempus inchoandi Sũmi Sacri aduenerit, quod Pater Vicarius tunc peragebat, Sacerdotes, vt in celebri festo, soleñiter induti, ad Sepulchrũ Dominicũ procedunt. Celebrans accedit ad altare solus, cæteri verò Sacerdotes, qui Sacrum decantant, in Ecclesia extrà Capellam remanent: Nam exterior hæc S. Sepulchri Capella minus capax est, & peregrini tantum, ibidem genuflectentes, per ostiolum inferius introspiciunt in Sacrum Sepulchrum, & apud Missæ sacrificium deuotionem suam peragunt: quemadmodum & nos fecimus, ibidemq; Sacrosanctam Eucharistiam suscepimus. Sacerdos propriè in hoc ipso loco, in quo Saluatoris corpus iacuit,

Assiduitas diuinorum officiorum in Basilica Hierosolymitana.

Pro defunctis suffragia.

qui

(qui quasi scamno in rupe exciſſo aſsimilatur) commodè ſtans Diuina tractat myſteria: quandoquidem locus hic à terra, vltrà ſeſquicubitum eſt eleuatus, latitudo verò quæ corpus Chriſti admittebat, vnius itidem eſt cubiti. Ad parietem, eſt antiquiſsima tabula, in qua Chriſti reſurgentis imago, inter duos Angelos genuflexos, eſt depicta. Finito Sacro, Fratres religioſi, Horas Canonicas in Apparitionis Capella perficiebant, nos quoque Orationes noſtras continuabamus. Deinde exſpectantes dum Turcæ Eccleſiam reſerarent, perluſtrabamus alia loca, vtpote Sepulchra familiæ Ioſephi ab Aramathia: qui locus eſt Syrianorum vel Iacobitarum, ſed non numeratur inter Sanctuaria. Sepulchra hæc ſunt retrò Sacrum Sepulchrũ, ſub Eccleſiæ porticu ſuperiore, cuius parieti cùm ſint cõtigua, amplum ſpacium peragendæ Proceſsioni præbent. Vidimus etiam Sepulchra, Balduuini Regis & Godefridi Bullonij fratris eius, qui Terram Sanctam è manibus infidelium recuperarunt, & ipſam Ciuitatem Hieroſolymitanam trigeſimo nono obſidionis die Anno 1098. (alij tamen 1099, die quintadecima Iulij id factum volunt) in poteſtatem ſuam redegerunt. Sunt etiam & alia quinque vel ſex ſepulchra vno eodemque modo & forma conſtituta, quorum inſcriptiones ob vetuſtatem difficulter leguntur. Apparent Græcæ gentis hominum ea fuiſſe. Non habentur pro Sanctuariis. Quoniam verò Capella (vbi tria tantum ſunt monumenta, cùm alia non procul tamen ab illa, ſint in Eccleſia poſita) eſt ſub ipſo Caluariæ monte conſtructa, fiſſura illa quæ inter Crucem Chriſti, & leui Latronis facta erat, optimè inferius in rupe apparet quàm latè diducta fuerit. Græci lampadem in ea accendunt, quæ tamen perpetuò non ardet.

Ioſephi ab Arimathia familiæ ſepulchra.

Baldu. & Godefridi Regum ſepulchra.

Epitaphium vnum commodè legi poteſt, quod Chriſtianus Adrichom in libro ſuo poſuit, & ego ex ſepultura ipſa deſcripſi.

Rex Balduinus, Iudas alter Machabæus
Spes patriæ, vigor Eccleſiæ, virtus vtriuſque

Quem

Quem formidabant, cui tributa ferebant,
Cedar, Aegyptus, Dan, ac homicida Damascus,
Proh dolor, in modico clauditur hoc tumulo.

Epitaphium aliud, non omnes dictiones habet, quæ legi possunt.

Hic iacet inclytus Dux Godofridus de Bullon, qui totam istam terram acquisiuit cui - - tu - - Christiano - - - - cuius anima regnet cum Christo, Amen.

Sepulturas alias, P. Stephanus Ragusinus, scribit esse Regum coniugum & liberorum. Adrichomius autem sex Regum, qui Terræ Sanctæ dominabantur: quod verisimilius videtur. Nec enim probabile est, Reges illos, per itinera tam longinqua & periculosa, vxores & liberos circumduxisse. Ego quamuis diligenter inscriptiones eiusmodi contemplatus fuissem, præter superius posita, plura describere non potui. Nam character est antiquus, abrasus; & sepulchra ipsa rupta & mutilata. Circa meridiem Turcæ aduenientes, reserarunt Ecclesiam. Quamobrem, quemadmodum intraueramus, ita indè egresi sumus cum religiosis, & nonnullis aliis. Hi autem fuerunt diuersarum nationum Christiani, Hierosolymis residentes, qui, quoties aduenIūt peregrini, facultatem cum illis Ecclesiam ingrediendi, aliqua ratione impetrant. Nec enim aliâs intromitti solent, nisi in Maioribus solennitatibus, in eorum gratiam Basilica aperta. Ingrediuntur autem, cùm peregrini adsunt, absque aliqua vectigalis solutione. Quo nomine magnas peregrinis agunt gratias, prout & nobis egerunt, quod propter eorum aduentum, sacra loca visere concessum illis fuerit. Admittuntur tamen etiam illi Hierosolymitani incolæ, qui res ad deuotionem pertinentes diuendunt, vt sunt Calculi præcatorij, ex arbore Oliuarum, & terra confecti; ex qua primus parens Adamus dicitur plasmatus, quæ Damasco aduehitur. Lapides itidem varij in formam calculorum similium concinnati. Cruces cum reliquijs locorum terræ Sanctę. Mensurę itidem Sepulchri Dominici, cum alijs nonnullis rebus eiusmodi. Sumus igitur egresi omnes, nullo in-

tus relicto. Nam egredientes singulos Turcę numerant, vt constet tot egressos, quot fuerunt in templum admissi. Erat tunc temporis ibidem fœmina quædam Polona, Dorothea Syekierzecka, quæ ab annis aliquot Hierosolymis morabatur, añum agens ætatis circiter quinquagesimum. Hanc nonnulli mente captam arbitrabantur. Deo tamen id soli notum. Nam magna & admirabili deuotione prædita videbatur, nullamq; occasionem Basilicam Saluatoris ingrediendi prætermittebat. Hæc cùm esset Catholica, locum non habebat Hierosolymis vbi caput reclinaret. Nec enim in Conuentu Fratrum habitare licitum illi erat, quò nonnisi Confessionis caussa accedebat. Itaq; cùm hinc indè per ciuitatem vagaretur, sæpius fiebat quòd à Turcis miserè vexabatur, & quandoque etiam verberibus adeò excipiebatur, vt mirũ fuerit, quomodo viuere potuerit. Nam costas ferè omnes, in tenero copusculo, verberibus confractas habebat; dumq; tertia vice Dominicum Sepulchrum ingrederemur, vix eam à rabie Turcicorum puerorum deffendere & eripere potuimus. Quamobrem propter scandala, quæ sacris illis in locis, ius occasione, committebantur, Gregorius XIII. Pont. Max. sub excommunicationis pœna interdixit, ne mulieres amplius Hyerosolymam proficiscerentur. Procuraui itaq; apud Caddi, vt, quod absq; eius permissu fieri nõ poterat, cum illa sponte nollet, per vim isthinc abduceretur. Dixi eã popularem meã fuisse, & è capite laborare. Concessit ille nõ grauatim. Relicta igitur illi pecunia qua Tripolim adnauigare posset, prior è Sancta ciuitate discessi.

Syekierzecka Peregrina Polona.

Mulierib9 Hierosolymitana peregrinatio prohibita.

Templo egressi, venimus ad nostrum monasteriũ, vbi in cõmuni Frat. Refectorio prãdio ab illis excepti humanissimè fuimus; cùm antea in Peregrinorum diuersorio cibũ capere soliti essemus. Postea ad visenda quoq; alia sacra loca deducti fuimus. Inprimis vidimus magnã Armenorũ Ecclesiam eo in loco fabricatã, in quo Herodes decollari iussit S. Iacobum maiorem, Act. 12. In ingressu templi ad læuam circa medium ipsius propè murum est altare martyrij huius gloriosi Christi discipuli. Ha-

Iacobi Minoris decollationis locus.

Habet ſeptem annos de Indulgentijs & totidem Quadragenas. Vidimus & domum Annæ Pontificis, ad quam primò Chriſtus ductus fuerat: vbi nunc eſt parua Eccleſia eorundem Armenorum. Habet & ipſa Septem Annos indulgentiarum cum totidem quadragenis. Poſtea ſumus egreſsi per portam, quæ nunc etiam vocatur Porta Dauid, vel Porta Sion. Nam extrà illam, inchoatur mons Sion, qui nunc muro ciuitatis nõ comprehenditur. Non procul ab ea domus eſt Cayphæ, Eccleſia ſatis ampla Armenorum: in qua ad dexteram altaris maioris, eſt carcer, in quo Chriſtus Dominus noctẽ egit, multa ignominioſa à Iudæis perpeſſus, vt in Euangelio legitur. Locus eſt tenebricoſus: protenditur in longũ circiter ad vlnas octo, in latitudine anguſtior. In altari maiori iacet lapis, qui poſitus erat ad oſtium Sepulchri Dominici, magnus valdè, habens in longum ferè quattuor, in latum duos ferè cubitos, craſsitiem verò dimidij & paulò plus cubiti: vt mulieres meritò loqui inter ſe debuerint: Quis reuoluet nobis lapidem? conſiderato eius pondere, cui ſubleuando, vix decem homines ſufficerent. Eodẽ in loco antè conſpectum Cayphæ ab eiuſdem ſcelerato miniſtro data eſt alapa Ieſu. Eſt hic Indulgentia Plenaria. Ante Eccleſiã in medio areæ plantata eſt oleæ arbor: quo in loco vt creditur, ad ignem accenſum Diuus Petrus Chriſtum negauit: ad cuius latus eſt malum aureum arbor, cui inſidens gallus cantauit. Indè ad iactũ lapidis, eſt ſacrum cænaculum, in quo Chriſtus cænam vltimam cum diſcipulis peregit. Huc ingredi Chriſtianis & Iudæis non permittitur, cùm Turcæ Moſchæam ſuam intus habeant. Quamobrem peregrini ad locum hunc conuerſi, vnum Pater noſter & Aue Maria genuflexi recitãt, & Indulgentiam Plenariã, ac ſi ingreſsi eſſent, aſſequũtur. Ego tamen, vt inferiùs dicetur, cum duobus alijs, ſacrum hoc cænaculũ poſtea ſum ingreſſus: quòd cùm me poſſe ingredi diffiderem, tunc cùm alijs deuotionẽ, vt licuit, hoc loco

Annæ Põ. domus.

Cayphæ domus.

Carcer Christi.

Lapis Dominici sepulchri.

Petri negationis locus.

Cænaculũ Dñicum.

abſolui. Hæc tria loca, vt iam dictum eſt, ad Armeno pertinent, vbi habent ſua Monaſteria, ibique habitant Indè paululum ad leuam vltrà montem, progreſsi, paruam ſpecum intrauimus, in qua Petrus negationem ſuam defleuit amarè. Locus nulli nationi deputatus. Habet ſeptem annorum & totidem quadragenarum Indulgentiam.

Ad dextram domus Cayphæ, eſt Cæmíterium Catholicorum, locusq́; ſepulturæ illorum ab antiquo deputatus. Nullus enim in Ciuitate ſepeliri poteſt; immò & ipſi Turcæ in ſuburbio humantur, niſi ſint aliqui ex nobilioribus, qui Moſchæas ad eúm vſum ſibi conſturunt. Reuerſi deindè ſumus per eandem illam portam in Ciuitatem, & ad leuam per aliam plateam verſus monaſterium procedendo, fuimus apud portā Ferream, per quam Petrus ex carcere eductus eſt ab Angelo, Actor. 12. Fores hic nullæ, & locus planè deſolatus.

Porta ferrea.

Manè ex Monaſterio egreſsi, per ciuitatem euntes, propè portam ad leuam, defleximus ad domum Ioachimi: in cuius parte inferiori ſunt habitationes aliquot, in quibus oſtenditur conclaue Beatiſsimę Virginis, & locus Natiuitatis eius: cùm nonnulli velint, eam ibidem Hieroſolymis natam. Indulgentia hic Annorum & quadragenarum ſeptem.

28.

Ioachimi domus.

In monte eſt Eccleſia S. Annæ dicata, cum Monaſterio Virginum, à S. Helena conſtructo. Turcarum ea domus & templum, quod tamen Chriſtianis adire licet: cùm minus frequenter Turcę cæremonias ſuas in eo peragant. Deindè exiuimus è Ciuitate per portam S. Stephani, ſic nominatam, quòd per eam diuus hic Protomartyr eductus ad lapidandum fuerat. Deſcendendo, in medio montis, eſt diuerticulum in rupe plana; & hic lapidationis locus, vbi antiquitus erat Oratorium, cuius nunc non exſtat veſtigium. Paulò inferius, hortum verſus, in quo Chriſtus captus eſt, oſtenditur locus, in quo Beata virgo Maria

Porta S. Stephani.

Lapidationis locus.

Maria ſtabat, orans pro Stephano cùm à Iudæis lapidaretur: quæ rupis planícies hinc optimè conſpicitur. Habetur hic Indulgentia Septem annorum cum totidem quadragenis.

Deſcendimus deindè in Vallem Ioſaphat: in cuius imo, rupes exciſa, & muro per gyrum cincta, quadraginta gradus habet: per quos deſcenditur ad paruam Capellam, in qua erat monumentum Beatiſsimæ Virginis Mariæ. Eſt ibi altare, in quo nobis præſentibus Miſſam celebrauit Frater Ioannes de Florentia. Catholicorum hic locus, habet Indulgentiam plenariam. Lampades hic duodecim pendent, quæ non accenduntur, niſi cum ſacrum fit. Ad latera Capellæ ſunt alia duo altaria, & in medio ſcalarum, ab vtraque parte Sacella, in quibus erant ſepulturæ familiæ Ioachimicæ, nunc ea loca diuerſæ nationes obtinent. Aſcendendo indè ad dextram eſt Capella S. Ioſeph ſponſi Beatiſsimæ Virginis; è regione ad leuam, parentum ipſius, S. Ioachimi & Annæ. Vtrobique Indulgentiæ ſeptem annorum & totidem quadragenarum ſunt attributæ. Indè verſus Montem oliueti procedendo, ad dextram relinquitur in loco valdè depreſſo villa Gethſemani, cuius ruinæ non exſtant. Planities tamen ſupereſt, in qua quercus aliquot, ruſticorum fortaſsè olim, reſiduæ conſpiciuntur. Linquitur & hortus ibidem ſtatim ad dextram vbi Chriſtus fuit captus; & rectà deuenitur ad lapidem, qui Apoſtolorum nominatur, vbi Apoſtoli ſomno grauati ad Vigilantiam Chriſti verbis admonebantur. Ad iactum lapidis locus Orationis Chriſti reperitur. Eſt antrum ſubterraneum, ingreſſum habens anguſtum, & foramen in parte ſuperiori loco feneſtræ: per quam lapides iſthic exciſi commodè extrahebantur. Locus eſt quietus, & planè deuius, ad quem nulla ſemita ducit. In eius ingreſſu eſt altare, vbi Chriſtus in oratione proſtratus iacuit; à quo cubitorum quattuor

VALLIS IOSAPHAT.

B. Mariæ Deiparæ monumentum.

Gethſemane villa.

Hortus agoniæ Chriſti.

 diſtantia

diſtantia, eſt columna in rupe exciſa, cui ſuperior antri pars innititur, in qua Angelus, eum confortans, apparuit. Antrum hoc eſt lucidum, & non inelegans, nulliq; nationi appropriatum, Indulgentiam obtinet plenariam. In reditu ad iactum lapidis, quà verſus hortũ itur, per quattuor gradus deſcenſus patet, quaſi ad viculum quendam, in eũ locum, vbi Iudas Chriſto obuius, illum oſculatus, ſignum dedit Iudæis vt comprehenderetur; vt habetur in Euangelio. Locus nulli nationum adſcriptus, plures arbores oliuarum continet, & habet Indulgentiam plenariam. Indè ad leuam relinquitur Sepulchrum Abſalonis, 2. Reg. 18. quod è ſaxo viuo, forma pyramidis (non columnæ vt Adrichomius ſcribit) decem cubitorum altitudine conſurgit. Aliud etiam ibidem eſt Sepulchrum Zachariæ filij Barachiæ de quo Matth. 23. cui pyramis quoq; eſt impoſita, ſed minor & depreſsior. Non longè ab ijs monumentis ſunt foramina rupium ſeu antra, in quibus, capto Chriſto, latitabant Apoſtoli: locus itidem in rupe, in forma Capellæ S. Iacobi Apoſtoli, de quo Diuus Hieronymus ſcribit, quòd panem ſumere noluerit, quoad Chriſtum à mortuis reſuſcitatum videret. Apparuit ei igitur ibidem Chriſtus panem porrigens, & dixit: Sume Iacobe. Filius enim hominis à mortuis reſurrexit. In quolibet locorum prædictorum habetur Indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum.

Abſol. Sepulchrum.

Zachariæ Sepulchrũ

S. Iacobi ieiunantis locus.

Per vallem Ioſaphat, quæ inchoatur à monumento Beatiſsimæ Virginis, labitur torrens Cedron: qui à prædicto ſepulchro itidem originem ſumit. Creſcit autem ex aquis pluuiarum, quæ primo vere proueniunt; aut è ciuitate ipſa (quæ in monte ſita eſt, & montem oliuarum oppoſitum habet) concepto meatu defluunt. Æſtate planè deſiccatur; propter aquas tamen ingruentes, non procul ab antris prædictis, pontem paruum ex latere cocto impoſitum habet: ad cuius dextram, locus eſt, in petræ ſuperficie plana, ſatis latus: in quo veſtigia per manuum, vtriuſque

Torrens Cedron.

vtriusque genu,& extremitates digitorũ pedum Saluatoris nostri sunt expressa,cùm à Iudæis ponticulo deiectus, ibidem concidisset. Locum hunc peregrini deosculātur, & habet septem annos & totidem quadragenas de Indulgentiis. Vestigia hæc,cùm in aperto sint aëre; pluuias,& tempestates excipiant, & quotidiano vsu & deosculatione attrectentur;tamẽ integra semper permanent: quod proculdubiô non fieret,si, prout Hæretici volunt,arte facta & incisa lapidi essent: quod vel ex Mediolanẽsi petra, quæ retrò maius altare in Ecclesia Cathedrali muro est inserta facilè comprobatur. In qua cùm vestigij pedis Christi mensura, sit humana arte insculpta, nec pluuio cœlo aut aëris iniuriis exposita, attrectatione tamen & osculationibus ita consumitur,vt vix iam,quidnam sit appareat,licet non adeò sit à multo tempore ibidem posita. In Hierosolymitana autem hac rupe, sacra hæc vestigia,à mille quingentis & amplius annis, planè integra,& velut recenter expressa apparent. Si quis ea scalpello renouari dicat, id fieri nulla rationi potest. Nam cùm petra hæc in via publica sit,si quis Christianorum id attentaret, prohiberetur illicô; quandoquidem ne minimum quid Christianis restaurare isthic licet, nisi Sengiacus expressum ea de re,Cæsaris sui mandatum acceperit. Prætereà cum Turcæ Hierusalem, ciuitatem Sanctam appellare consueuerint,diligentissimè cauẽt,vt ne quid antiquitatũ depereat. Adhæc sculptura renouata , vel ex ipsa petræ profunditate & concauitate, facilè innotesceret: & cum signa hæc,in rupe lata & plana sint impressa, vt aptè renouata vestigia apparerent,deberet & ipsa dedolari:vndè superficiei planities, frequẽtiori renouatione, tanto temporũ interuallo,ad notabilem profunditatẽ deduceretur: quæ nunc ita eminet,ac si quis,in argillam vdam,pedibus & manibus prolapsus, conspiciatur. Hæc qui diligentius considerauerit, facilè videbit, rem miraculo,non manu, quod

Vestigia cadentis Christi in Torrente Cedron.

Turcæ antiquitatũ Hierosolymis conseruandarum studiosi.

quod non difficulter appareret, factam. Ponte hoc superato, per triginta circiter gradus descenditur ad locum profundum, qui fons Draconis appellatur, in quo Beatissima Virgo aquas haurire & panniculos suos fertur abluisse. Nam licet clarissima stirpe edita, spiritu tamen humilis fuit, prout sacra scriptura testatur. Ad leuam deindè inter Olíueta, locus ostenditur, in quo Regis Manassis iussu, Isaias Propheta, per medium serra dissectus est. Ad latus Martyrij Isaiæ, sub monte est natatoria Siloë de qua Ioan. 9. vndè horti omnes, qui sunt in valle Iosaphat, abundè irrigantur. Non procul indè apparent ruinæ turris, quæ tempore Christi collapsa, homines decem octo oppressit, Luc. 13. Habentur hic septem anni & totidem quadragenę de Indulgentia. Aquam hanc Siloë, Turcæ pro sacrata & benedicta reputant: & plurimi ad lauandum in ea, singulis ferè diebus accedunt. Quamuis enim per cuiusuis aquæ oblutionem, se à peccatis mundatos existiment, de hac tamen singulari quodam modo sibi pollicentur, quòd corporibus etiam curandis plurimùm conferat. Quamobrem dum eò peruenissemus, in parte superiori (nam per gradus aliquot in rupe excissos isthuc descenditur) expectare aliquamdiu necesse habuimus, dum Turcæ, qui ibidem lauabant, & vestimenta abluebant, (hoc autem libenter faciunt, melioris, vt putant, ominis caussa) discederent.

Fons Draconis, Beatæ virginis.

Isaiæ Martyrium.

Natatoria Siloë à Turcis frequentata.

Circumeundo ciuitatem ad dextram, versus montem Sion, ad partem sinistram est in rupe Ager Aceldemach, qui, precio Christi à Iuda venditi, fuit triginta argenteis emptus. Nunc est Armenorum, qui ibidem sepeliuntur. Terra loci illius talis est; vt cadauere imposito, nec cooperto (quod vidimus) caro, infra viginti quattuor horarum spacium, tota defluat & absumatur, neq; aliud quàm nuda ossa integra relinquantur. Locus hic muro est cinctus, ne Christianorum ossa à Turcis infestentur. Permittunt Armeni, & aliarum nationum hominibus in hoc agro sepulturam, aliqua oblata eleemosina. Post angulum

Ager Aceldemach intra horas 24. cadauer absumit.

lum templi Salomonis, est porta parua Sterquilinij per quam sordes ciuitatis eijciebantur. Per eam Christus comprehensus, ad Annam ductus est à Iudæis, populi tumultũ metuentibus. Venimus deindè sub montem Sion, in cuius summitate olim fuit arx Dauid, cuius extant ruinæ: & transeundo propè piscinam Bersabeæ (de qua dicetur inferius) per portam piscium redijmus ad monasterium.

Porta Sterquilinij.

29 Peracto prandio, ingressi denuò sumus Basilicam S. Sepulchri; & Processionem, vt suprà memoratum est, absoluimus. Finitis vesperis, per exomologesin ad perceptionem Sacrosanctæ Eucharistiæ nos præparabamus. Erat tum Vigilia SS. Petri & Pauli Apostolorum. Nox ibidem in deuotione, prout Deus inspirauit, transacta. Post mediam noctem, Matutinæ preces decantatæ: Missa matura ad S. sepulchrum, alia itidem Summa per P. Vicarium in monte Caluariæ, ad altare Catholicorum decantata, in eo loco, in quo Christus Dominus cruci affigebatur. Ibidemq; Sanctissimo Sacramento suscepto, processionaliter ad sacrum sepulchrum deducti sumus: vbi intus insignia militiæ sancti sepulchri, pro more Christianis antiquitus recepto, suscipiebamus. Peragitur hæc cæremonia à loci Guardiano pro tempore existente, ex priuilegio antiquitus à summis pontificibus concesso: qui, quandoquidem, vt superius dictum est, Constantinopolim profectus erat, eius loco, munus hoc idem ille P. Vicarius absoluit. Qui ritus autem & cæremoniæ in actu hoc adhibeantur, libello particulari copiosiùs explicatur: cuius exemplar ad calcem apponitur, vt indè quilibet petere possit.

II. INGRESSUS AD S. SEPULCHRUM.

Militia S. Sepulchri.

Nomina eorum qui mecum Hierosolymis fuerunt, & sacræ militiæ huius ordinem susceperunt, sunt hæc: Abrahamus Baro de Dona, Silesius; Georgius Cos, & Michaël Konarski, Prutheni: Andreas Skorulski, Lithuanus: Petrus Bilina, Polonus. Aderant & alij quoq;, vtpotè

P. Leonardus Pacificus Sacerdos Societatis Ieſu cum ſocio Cypriotto. Ioannes Scholtz chyrurgus Vratislauienſis,& Hieremias Giermek cocus Lithuanus.

Theſaurus Baſilicæ S. Sepulchri.

Dum exſpectaremus Turcas qui nobis Eccleſiam aperirent, iniecta fuit à nonnullis theſauri Baſilicæ S. Sepulchri mentio, quem liberalitate Chriſtianorum principum,non mediocriter auctum fuiſſe probabile eſt. Sed Hieroſolyma in poteſtatem infidelium redacta, nihil ex eo reliquum videtur. Selimus Primus, cùm Ægyptum depopularetur, theſauro quoq; manus inijcere volebat, quem Religioſi fratres in terram defoderant: cumq; reperiri nullibi poſſet, omnes quotquot erant in tetrũ carcerem in arce Hieroſolymitana(de qua inferiùs) coniecti, per ſeptem & viginti menſes, pane duntaxat & aqua ſuſtentati,miſerè detinebantur. Tanta tamen eorum fuit fortitudo & conſtantia,quòd nulla flagrorum & tormentorum vi, vt eum proderent,adigi potuerunt. Multi ex illis mortui; reliquos Tyrannos,Ægypto occupata,& bello finito,dimitti iuſsit. Circa meridiem dimiſsi ex Eccleſia, venimus ad monaſterium, vbi peracto prandio, diplomata ſacræ militiæ in pargameno conſcripta, nobis exhibebantur. Secretarius Monaſterij qui meo tempore ea ſcripſit,erat F. Deodacus Neapolitanus. Exemplar litterarum, mihi conceſſarum,tale eſt.

In eo non reuelando Fratrum Minorum conſtãtia.

VNIVER-

VNIVERSIS ET SINGVLIS presentes litteras inspecturis, Salutem in nomino sempiternam. In nomine clementissimi Domini nostri IESV CHRISTI, Amen. Notum sit, quòd nuper ad Sacratissima Terræ Sanctæ loca visitanda, ex syncero cordis affectu, peregrè se contulit Illustriss: Nicolaus Christophorus Radzivvil, Dux Olicę & Nesuisch, Comes in Schidlovvyec ac Mihr Sacri Romani Imperij Princeps, Archimarschalcus Magni Ducatus Lithuaniæ: & Sacratissimum Domini nostri IESV CHRISTI sepulchrum, à quo diei tertia gloriosus resurrexit, præmissa confessione ac Sacra percepta communione, cum magna deuotione visitauit, & reuerenter amplexus & deosculatus est: sanctumque Caluariæ locum, in quo pro

humani generis redemptione, in Cruce mortẽ ſubijt amariſſimam. Syon etiam montem, vbi cœnam illam mirificam cum diſcipulis fecit, eorumq; pedes humiliter lauit, eiuſdemque Spiritus ſuper diſcipulos in linguis igneis deſcẽdit. Bethlehem quoq; Dauid Ciuitatem, vbi pro nobis de Virgine Maria naſci, inter animalia reclinari, octaua die circumcidi, & deinde à Magis adorari dignatus eſt. Montanam etiã Iudææ, vbi Sancta Dei genitrix Virgo, beatam viſitauit Eliſabeth, & Præcurſor Ioannes natus eſt, eiuſq; deſertum, in quo pœnitentiã egit. Bethaniam ſimiliter, vbi Lazarus quatriduanus mortuus, a Domino eſt reſuſcitatus: atq; Oliueti montem, in cuius pede die paſſionis ſuę perorauit, & à cohorte Pilati captus & ligatus fuit: de cuius etiam

ſummitate mirabiliter propria virtute cęlos aſcendit. Intemeratæ quoq; Virginis Mariæ Mauſolęum in Ioſaphat vallis medio ſitum, à quo glorioſa in ſtellatum ſolium ab Angelis in corpore & anima aſſumpta eſt; multaque alia pia loca, tam in Hieruſalem Ciuitate Sancta, quàm extrà, vicina, in quibus Dominus noſter IESVS CHRISTVS, pro ſua ineffabili clementia noſtrã ſalutem operari dignatus eſt: laboribus, periculis, expenſiſque plurimis, pro Chriſti amore viriliter perpeſſis, perſonaliter viſitauit, & pio affectu veneratus eſt. Idcircò nos Frater Angelus Stella Venetus, Ordinis Minorum Regularis Obſeruantiæ, Prouinciæ Sancti Antonij, Sacri Conuentus Sancti Saluatoris Guardianus, & Commiſſarius,

& aliorum locorum Terrę Sanctę, Apostolica auctoritate, generalis Gubernator & Rector, ob dicti Illustriss: Nicolai Christophori deuotionem, ad hęc sacratissima loca, & singularem affectum zelumque, in totius Christianę religionis augmentum, illum militari dignitate diximus insigniri. Ideoque auctoritate qua fungimur Apostolica, super glorioso Domini nostri IESV CHRISTI Sepulchro, ipsum Illust: Nicolaum Christophorum militari dignitate insignimus & decoramus, ac huiusmodi ornamento, quibuscunque præsentes litteras nostras inspecturis, insignitum declaramus & denunciamus, decernentes in supra eundem Illustriss. Nicolaum Christophorum, tanquam verum & ligitimum Militē, talique dignitate non immeritum,

de

de cætero posse deferre Sanctæ Crucis sanctissimi Sepulchri, ac S. Georgij insignia, secretè aut publicè prout sibi videbitur: & frui valere ac debere omnibus & singulis immunitatibus, prærogatiuis, præeminentijs, & priuilegijs, quibus cæteri milites ipsius sanctissimi Sepulchri, vti ac frui cõsueuere. Item declaramus & cõstituimus pręsentẽ Illustriss. Nicolaum Christophorum, propter singularẽ eius in religione hic Sancti Francisci conseruanda affectum, dictorum locorum Terrę Sanctæ Procuratorem Generalem. In quorum omnium fidem, robur, & testimonium pręsentes fieri curauimus, & Sigillo præfati sanctissimi Sepulchri, nostroque chyrographo communiri, Hierosolymis in prædicto nostro Conuentu S. Saluatoris,

Anno

Anno Domini, M. D. Lxxxiij. die xxix. Menſis Iunij.

Frat. Angelus Stella
qui ſuprà, manu propria.

Quoniam autem ad hæc loca ſacra veniens, aliquam mei peccatoris memoriã relinquere in ijs conſtitueram, Religioſis Fratribus Dominici ſepulchri, litteras viciſſim eiuſmodi tradidi.

IN NOMINE SANCTISSIMÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS; PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS S. AMEN.

NICOLAVS CHRISTOPHORVS Radzivvil, Olicæ & in Neſuiſch Dux, in Schidlovviec ac Mihr Comes, Sancti Sepulchri Eques. Non alia, quàm vberrima in interiori homine noſtro Diuina permoti gratia, primo quidem ex voto à

to à nobis ob aduersam valetudinē ad pręsens aggrediendum iter Deo facto, tum etiam pietatis ergò, & in expiationem vniuersæ vitæ nostræ peractæ cunctorum peccatorum, propositum inuisendi Domini nostri IESV CHRISTI Seruatoris nostri Sepulchrum, aliaque pietatis terræ Sanctæ, vestigia concepimus. Quod cùm in executionem, Diuino semper potius, quàm propriis meritis, fauore adiuti misissemus, peruenimus tandem voti nostri compotes facti, Virginei partus Anno M. D. LXXXIII. die XXV. Mensis Iunij feliciter, per Prouincias Galilæam Samariamque, Hierosolymam: in cuius felicioris aduentus nostri, & omnium cæterorum beneficiorum) quorum,

innumera ſunt) ſumma cum largitate & infinita benignitate a Deo optimo ſemper & vbiq; in nos exhibitorem, gratiarũactionem; ſtatuimus iam & ordinamus in perpetuum (maiorem gloriam DEI ſemper in omnibus intuendo) & offerimus illo non vt debemus, ſed quo poſſumus animo prompto, & hilari, donamuſque primo Sepulchro Sancto Domini IESV CHRISTI, calicem totum aureum cum patena aurea, in vtriſque cum nomine & inſignibus noſtris. Item alium calicem argenteum inauratum cum patena argentea in aurata, cum nomine & inſignibus noſtris in vtriſque, offerimus & donamus, corde ſupplici, Bethleem loco Sancto Nati-

uitatis Domini nostri IESV CHRISTI Seruatoris nostri. Item relinquimus & ordinamus, vt quotannis in perpetuum Sepulchro Sancto tanquam sibi Iure, ex vigore huius donationis nostræ, in posterum debiti, centum viginti quinq; aurei (ducentos quinquaginta florenos monetæ Lithuanicæ conficientes) deueniant ex Ducatu nostro Nesuisiensi, in perpetua tempora obligando, nos & successores nostros, secundum iura & consuetudines nostras. Quos quidem centũ aureos esse volumus pro necessitatibus pro tempore existẽtibus, ad beneplacitũ S. Saluatoris Conuentus Fratrum Minorum Obseruantium Ordinis S. Francisci. Viginti verò quinque alios dictos aureos, donatos & ordinatos esse vo-

(Census emptus est iam Venetiis. Patres ad S. Frãciscũ della Vignæ tenentur singulis ãnis persoluere illum Hierosolymis.)

lumus in quotannos pro lampade ardente perpetuò habenda in Sancto Sepolchro Domini noſtri IESV CHRISTI. Prædicti autem centū viginti quinque aurei Patres Hieroſolymitani quotannis in feſto Diuorum Petri & Pauli à Procuratore Terræ Sanctæ Venetijs pro tempore exiſtente, exquirēt. Noſque his per paucis animo & corpore, primò vniuerſo Beatorum cœtui, veſtris deinde Patres Reuerendi quoque Orationibus, ſupplices, viuos & mortuos commendatos volumus. Datum Hieroſolymis Anno Deiparæ Milleſimo Quingenteſimo Octuageſimo tertio, die Sacro Diuis Petro & Paulo Apoſtolorum Principibus, quo ibidem in Equitem Auratum creati ſumus.

Et

Et quoniam Fratres prædicti Conuentus Hierosolymitani, multa mecum, de Sacri loci necessitatibus contulerunt: ipsemet etiam manifestè conspexi, angustias & rerum inopiam, quam inter barbaros crudelissimos, in singulas horas, cum vitæ periculo, verberibus & assiduis vexationibus exagitati, patientissimè tolerant: nihilominus, singulari Diuina prouidentia ad paganorum & Hæreticorum confusionem, loca illa Sacra, quæ visibilem immensæ Dei bonitatis & misericordiæ memoriam nobis in terris repræsentant, integra conseruant; ibidemque Sacrosanctum altaris Sacrificium quotidie offerentes, Deum pro vniuersis Christianæ professionis Ordinibus exorant: quæ Oratio cœlos penetrans id efficit, vt illis Turcæ non grauatim ea permittant omnia, quæ ad cultum Diuinum peragendum, & fidei Catholicæ confirmationem pertinent, vndè Christiani meritò Deum collaudare, illique debitam gratiarum actionem persoluere debent. Sustentantur autem, vt viuere tamen possint Regum, principum, & piorum tam Ecclesiasticorum quàm secularium hominum eleemosinis. Quoniam etiã optimè consideraui, Sacræ Basilicæ huius fabricam, quibusdam in locis, ruinæ obnoxiam, præcipuè tholum, qui supra Capellam Sancti Sepulchri eminet (vndè quidam Turcæ cum non ita pridem, aliquot plumbei tecti laminas detraxissent, supplicio affecti fuerunt) quæ templi pars, trabibus consumptis, si corrueret, incredibili sumptu ad reparationem indigeret. Cæteræ autem nationes, minus de fabrica conseruanda sollicitæ sunt, quòd templum ipsum Catholicorum sit proprium. His itaque rationibus permotus, suscepi in me; quòd piorum hominum, in partibus nostris, opem & auxilium, ad subueniendum Sacro huic loco, imploraturus essem: cuius Fratrum Supplicationis testimonium, quod scripto comprehendere illis visum est, hic inserendum existimaui.

Quamuis F. Angelus Stella Conſtãtinopolim vt antè dictum, diſceſſerat; ſub eius tamen nomine diplomata ſcribebãtur. Morꝰ eſt n. vt Commiſſarius tantum, ſubſcribat: in cuius abſentia, Vicecommiſſariꝰ expediat. Litteræ tamẽ Commiſſarij manu ſubſcribi debent.

FRATER ANGELVS STELLA Guardianus & Commiſſarius Apoſtolicus, locorũ terræ Sanctæ Seruitor, Omnibus totius Regni Poloniæ Magniq; Ducatus Lithuanię Reuerendiſſimis in Chriſto Patribus & Illuſtriſſimis Ducibus, ac Magnificis Comitibus, & Nobilibus Dominis, in quorum manus hę litteræ peruenerint, benedictionẽ noſtram, & Salutem in Domino Sempiternam. Cùm neceſſitates noſtras ſingulas vobis ſingulis ſcribere, perdifficile viſum eſſet, in tãtula maximè tẽporis periodio, & ob id quaſi huic negotio superſediſſemus, cognita tamen Illuſtriſſimi Domini Nicolai Chriſtophori Radzivvil, Equitis aurati ac Procuratoris Sancti Sepulchri generalis, fide, digniſſima relatione haud impari,

pari, cæteris nationibus hiſce temporibus in Christi Sepulchrū pietate veſtra, & Chriſtiana obſeruantia ſingulari in Christi pauperes affectu animoq; in omnibus verè nobili, quibus & pluribus nobis abundè à dicto Illuſtriſ: viro, in veſtram omnium laudē ſyncerè intellectis excitati ſumus his litteris patentibus, ob loci huius qui ruinas minatur, noſtramq; pergrandē hic pauperiem & pericula, quibus illis in hoc totius Chriſtianitatis noſtræ Sanctuario in dies quaſi ad ſuccumbendū premimur, per hunc dictū Illuſtriſ: Nicolaum Chriſtophorū (licet tanta eius in nos humanitate immeriti) ad veſtras Dominationes vt ad refugium nobis ſingulare hiſce in partibus, omni Chriſtiana pietate deſtitutis commorantibus,

pro

pro liberali eleemosyna animo supplici recurrere, sic piè præsumētes, ob fidelem de vobis relationem factam ab Illustrissimo dicto Nicolao Christophoro, ad quem nos per omnia remittimus. Pro his verò propter Christum Iesum in hoc Christi sepulchrum in eiusq; Vigiles futuris vestris expensis, Christum ipsum optimum, vt nostis, remuneratorem vobis proponimus; & deindè, si quid nostra potuerimus oratione, non defuturos in perpetua tempora, in nobis & posteris nostris promittimus. In quorum omnium fidem has litteras nostra manu subscripsimus, ac Sigillo Conuentus nostri Sancti Saluatoris Hierosolymis muniri fecimus. Año Salutis M. D. LXXXIII. die v. Iulij.

Manè

Manè exeuntes è Monasterio, iuimus ad portam Sion, vndè acceptis nobiscum duobus Ianiczaris equitibus, & asinis conscensis, demisimus nos in Vallem Iosaphat, & ad radicem montis Oliueti, in parte dextera, propè ipsam viam locum vidimus, in quo Iudas proditor laqueo se suspendit. Extat modicus ruinosus fornix, à Iudæis constructus, vbi etiam nunc ipsi sepeliuntur.

Iudæ Iscariotis suspensi locus.

Confecto dimidio milliari peruenimus Bethaniam; in ingressu ad leuam, est domus Simonis leprosi, de quo Matth. 26. tota planè integra. Habet angustam porticum; inferius atriolum in longum & latum cubitorum octo, satis obscurum: indè per gradus ascenditur ad impluuiũ. Nam ædificia in partibus illis tecta non habent. Domus hæc nulli nationi attributa, habet Septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. Indè ad iactum sagittæ, est integrum Lazari monumentum in petra excisum, in quod gradibus octo descenditur. Est ibidem altare paruum, cui lapis est super impositus, quo sepulchrum erat clausum, quem Christus Lazarum suscitaturus, tolli præceperat. Ioan. 11. Celebratur in eo Sacrum singulis annis. Ex hoc antro per quattuor gradus descenditur in locum, in quo Lazarus mortuus iacuit. Habet in latitudine duos, in longitudine quattuor cubitos. Pertinet ad Catholicos, septem annos totidemq; quadragnas habens de Indulgenria. Propè monumentũ habent Turcæ suam Moschæam, qui credunt etiam, Lazarum fuisse à Christo resuscitatum. Vicus hic Bethaniæ habet triginta circiter domus quas Turcæ inhabitant. Visuntur ibidẽ duæ ædes, non procul ab inuicem dissitæ, quarum vna Mariæ [1] Magdalenę, altera Marthæ fuisse memoratur. Sunt planè dirutæ, præsertim illa Marthæ, cuius vix apparent fundamẽta. In vtraq; domo, habetur Indulgentia Septem annorum todidemq; quadragenarum. Dum itur ad domos prædictas, propè viam publicam, est magnus lapis, qui antiquitus Lapis Colloquij seu Dialogi appellatur: in quo Christus sedens, cũ Maria de morte Lazari colloquebatur.

Bethania. Simonis leprosi domus.

Lazari resuscitati monumentum.

Lapis hic superiobus añis, in tẽplũ S. Sepulchri illatus est, ne à Turcis auferretur. Vndè apparet, locum hunc ab illis in veneratione habeti. Credunt enim Lazarum à Christo esse resuscitatum.

[1] Magdalenæ & Marthæ domus.

LAPIS DIALOGI.

Habetur non minus à Turcis, quàm Catholicis in magna veneratione: quem etiam Mahometani exoſculantur, & pro certo affirmant ſe ex maiorum traditione accepiſſe, quòd licet peregrini eo accedentes, non exiguas ab illo particulas auellere ſoleant, quod etiam à nobis eſt factum, Lapis nihilominus integer eſt, & nulla ex parte minuitur. Nec id à verò alienum. Nam cùm eius ſit altitudinis, vt in eo quis commodè ſedere poſsit: Si altior fuiſſet, proculdubio in eo Chriſtus non ſediſſet: vnde ſequitur, cùm in ea altitudine nunc, vt tempore Chriſti perſeueret, illum auulſionibus non minui. Aderant ibi tum præſentes aliquot è Turcis valdè ſenes, qui à ſexaginta annis, ſemper illum in eodem ſtatu manere affirmabant, & patres itidem ſuos dicere ſolitos; Etiamſi mille homines indè fruſta accipiant, lapidem hunc nulla ratione minui poſſe. Propter miraculi venerationem, conceſſa eſt hic Indulgentia ſeptem annorũ totidemq; quadragenarũ.

MONS OLIVETI.

Ex Bethania profecti ſumus ad dextram verſus Montem Oliueti. Eſt is cumprimis altus: in cuius medio apparent veſtigia villæ Bethphage, quam exiguam fuiſſe liquet. Relictis hic aſinis aſcendimus ſummitatem montis, è quo Chriſtus ad cœlos aſcendit. Erat antea hoc ipſo in loco Eccleſia per Diuam Helenam fabricata, quæ planè eſt diruta. Nunc habent hic Turcæ Moſchæam paruam rotunda forma conſtructam, in cuius medio in Saxo eſt Sacrum veſtigium pedis Chriſti Saluatoris, quod in cœlos aſcendens reliquit. Hoc Turcæ plurimùm venerantur & exoſculantur. Aliud pedis alterius veſtigium diuiſa petra, Turcæ ad templum Salomonis transtuliſſe dicuntur. Nobis in porta huius Moſchæę ſtantibus, fuit conceſſum ſacrum hoc ſignum intueri, quod ab ipſa porta quattuor circiter cubitis eſt remotum. Antea licebat Chriſtianis intus ingredi, & locũ ſacrũ exoſculari. Sed qui tum officiũ Caddi adminiſtrabat; cùm ſuæ religionis obſeruãtiſsimus eſſet, nec peregrinos in parietibus loci hui-

Veſtigium Chriſti aſcendentis in cœlos.

Cruces

Cruces depingentes tolerare poſſet, antè duos annos, ſub pœna capitis edixit, ne quis Chriſtianorum amplius eo ingrediatur. Itaque in foribus Sacelli orantes, Plenam Indulgentiam conſequuntur. Sæpius idem Caddi ad locũ hunc Sacrum accedebat, eumque ſingulari quodam modo venerabatur. Habent enim Turcæ in honore loca hæc Sancta, nempe Bethlehem, vbi [1] Chriſtum de Virgine natum credunt: hunc etiam Oliueti montem, vndè eum in cœlos aſcendiſſe fatentur. Cæterùm illis, in quibus paſſus eſt, omnem detrahunt venerationem, & Chriſtianos ea venerantes irrident, aſſerentes Chriſtum tanquã Dei Spiritum in cœlos quidem aſcendiſſe, Iudæis verò, qui illum oderant, ſtatim phantaſma quoddam corporeum obieciſſe: quod illi, Chriſtum exiſtimantes, comprehenderunt, ligarunt, & crucifixerunt: quod deinde, quaſi ex mortuis reſurrexiſſe, viſum fuit. Errorem [2] autem hunc ſuum, ridiculo cumprimis comprobant argumento. Nos aiunt, vbi adlibuerit, Iudæum indigniſsimè verberibus afficimus, cùm gens ſit nullius precij & reputationis: Propheta verò tantus, imò Dei Spiritus, nónne potuiſſet manus nihili hominum euadere? Ad dextram in eodem monte, exſtant ruinæ diruti templi, in quo nonnulli volunt, duos viros poſt Aſcenſionem Domini, Apoſtolis apparuiſſe, & dixiſſe; Viri [3] Galilęi, quid admiramini: Actor. 1. Sed cùm S. Lucas manifeſtè ſcribat, in eodem loco viſos fuiſſe, non video, quo fundamento, in alium magis remotum id reijci debeat. Deſcendendo ex monte, deuenimus ad locum; in quo Chriſtus fleuit ſupra ciuitatem, Luc. 19. Habetur hic Indulgentia Septem annorum & totidem quadragenarum. Videtur hinc optimè Ciuitatis ſitus; & habent Turcæ paruam ſuam Moſcheã abſque tecto: Salomonis [4] quoq; templum apparet egregiè; quod nomen quidem eiuſmodi retinet, ſed fanum potius amplũ octangulare videtur (meo iudicio maius, quam S. Maria Rotunda ſeu Pantheon Romanũ) plumbo te-

Año 1596. Permiſſum iam fuit intus ingredi Chriſtianis: quorum vnus Sacerdos pius, teſtis occulatus, affirmat, veſtigiũ ſiniſtri pedis, in ipſo petræ cacumine quod acuminatũ nec diuidi, nec alterius pedis capax eſſe potuit, optimè conſpici. Probabile etiã eſt, aſcendentẽ Dominũ, ſiniſtri tantũ pedis veſtigiũ pro ſigno in terris reliquiſſe, dextro iam angelis ſuper impoſito.

1 Chri. memor. Turcæ quas venerantur.

2 Turcæ cur Chriſtum crucifixum non credient.

3 Viri Galilæi.

4 Templum Salomonis.

bo tectum, in medio areæ, quæ magis in longum, quàm in latum protenditur, ſitum: caprificis & oleaſtris frequentibus conueſtitum. Fertur hoc à Diua Helena fabricatum. In eiuſdem areæ parte leua ad murum eſt & alia Eccleſia non inelegans & longa, plumbo itidem tecta; quo loco Beatiſsima Virgo, Chriſtum in templo obtuliſſe memoratur. Apparet hinc quoque Porta aurea, per quam patebat ingreſſus ad aream templi Salomonis: qua Chriſtus, aſino inſidens, Hieroſolymam eſt ingreſſus. Matth. 21. Nunc ea, occulto quodam Dei iudicio, muro eſt obſtructa: quam Turcæ ipſimet aperire nefas iudicant, affirmantes eam vltrò apertam iri, magno cuipiam & potentiſsimo Regi, qui per eam in Ciuitatem Sanctam ingredietur, & erit vniuerſi Orbis dominus. Interrogabamus Turcas cur eorum Imperator per hanc portam non ingreditur, vt minore negotio totius mundi dominium obtineat? Obticuerunt. Vrgere verò reſponſum non expediebat. Nam qui de domino vel de fide diſputare vult, mandato Mahometis, verbera pro verbis reportare ſolet. In deſcenſu montis ad leuam, locus oſtenditur, in quo Chriſtus Orationem Dominicam Apoſtolis dictauit Matth. 6. Antiquitus habebat Sacellum: nunc planè dirutum, columna tantum integra ſupereſt. Septem annorum totidemque quadragenarum indulgentiam obtinet.

Porta aurea.

Orationis Dominicæ locus.

Indè digreſsi ad inferiora, viſitauimus denuò loca, in quibus Chriſtus dominus orauit, & à Iudæis captus fuit: poſtea aſcendendo, per locum lapidationis S. Stephani Protomartyris, porta eadem ſeu Ephraim, Ciuitatem ingreſsi ad leuam vidimus Probaticam piſcinam, quæ propè aream templi Salomonis fuit, & erat ampla ſatis & profunda. Porticus habet etiam nunc quaſdã integras. In fundo ipſius, eſt quoddam arundinetum: vnde apparet, nunc quoque locum eſſe humidum. Indulgentia hic ſeptem annorum totidemq; quadragenarum eſt conceſſa.

Porta Ephraim.

Probatica piſcina.

Inde

Inde eadem platea versus portam S. Stephani redeuntes, attigimus aliam plateam, qua ad Vallem Iosaphat perrexeramus, quæ ab ipsamet porta ducit ad Pilati palatium: quod ad manum dextram habet partem porticus seu Propylei, nunc etiam Pilati appellatam: quæ nunc ipsi plateę supereminet, cùm antea in ipso palatio, quod peramplum fuisse liquet, comprehenderetur; vndè in impluuium & vicum antiquitus patebat prospectus. Suprà Porticum eminet paries integer, habens duas fenestras columella marmorea distinctas; in quarum vna Pilatus, in altera Christus dominus spinis coronatus stabat, cùm Præses Iudæis eum ostendens dixisset, Ecce Homo. Quoniam autem locus hic, nunc in publica & ampla platea positus est, in qua frequentes Turcæ hinc indè commeant, peregrini Christiani genua flectere non valentes, transeundo Dominicam Orationem & Angelicam Salutationem recitantes, Indulgentiam Plenariam consequuntur. Scribit Andrichomius, porticum hanc ad Arcem Antoniam, à Præsidis palatio directam fuisse, è qua Iesum Iudæis spectandum Pilatus exhibuit: quod eò verisimilius videtur, quia in viam publicam indè poterat commodè prospici. Addit insuper inscriptionem ibi positam, Tolle, tolle, Crucifige. Sed propter vetustatem, nihil tale videre à longè potui: crediderim, si liceret propius accedere, characteres eiusmodi facilius internosci posse.

Palatium Pilati.

Ecce homo

Antequam ad palatium Pilati perueniremus, cùm frequentes Turcæ, vt in media vrbe fit, vagarētur, ardente sole, vt peregrini solēt, incedebam⁹ ipsa via media, relinquētes Turcis liberū & vmbratilē sub ędibus gressū: vbi viæ trium vel quattuor vlnarū latitudine, à terra aliquantulū prominentes, minus radiis solaribus obnoxiā ambulationem præbēt. Interea Michaël Konarski familiaris meus, cùm corpore aliquantulum obesior esset, à loṅgè nos comitatur, & vitandi æstus caussa, semita illa altiore ædificijs proxima incedebat: cui cùm tres Turcæ obuiam facti essent, ille, in viam publicam se non demittens,

vnius latus leuiter tetigit: qui ſtatim pugno collum eius inuadens, lapides vibrare cœpit: Id ipſum alij quoq; Turcæ, pueri præſertim, facere adorti, magnum nobis malum præparabant: & niſi noſtri Ianiczeri, quorũ duo equites, duo itidẽ pedites erant, Turcas mitigaſſent, quorũ ingens è diuerſis plateis multitudo confluebat, interfeciſſent nos proculdubiò: quemadmodum antè annos aliquot accidiſſe, religioſi Fratres nobis narrabant, quo tempore, ſimili planè de cauſſa, quòd via cedere Turcis nollent, aliquot peregrini, ſtatim ab illis interempti fuerunt. A Palatio Pilati, de cuius fabrica dicetur inferius, incipit via Doloroſa, per quam Chriſtus crucem baiulans, ad mortem ducebatur. Exeuntibus porta ad dextram, offert ſeſe exiguus collis Saxeus, in quo Beatiſsima Virgo Maria ſtabat, anxiè, quid cum dilectiſsimo filio ageretur, exſpectãs: quem, cùm ſpinis coronatum, ſanguine fœdatum, facie liuenti & planè immutata, ingentem Crucis trabem, humeris deferre, & ſceleratiſsimi Latronis inſtar, ad ſupplicium rapi, conſpexiſſet; vt ex antiqua maiorum traditione Doctores Catholici piè affirmant, vi doloris acerbiſsimi intrinſecus oppreſſa, in terram exanimis ferè corruit: quod etiam valdè veriſimile videtur. Quomodo enim tenerrimum illud virginis matris pectus, ad tantos dilectiſsimi filij cruciatus, & miſerabile, ac nunquam antea viſum illud ſpectaculum, non colliqueſceret? Locus hic, in hodiernam vſque diem, Spaſmus B. Virginis vocatur.

VIA DOLOROSA

Spaſmus B. Mariæ.

Indè ad quinquaginta paſſus progreſsi, deuenimus in plateam longam, quæ ad portam Damaſcenam ducit: vbi cùm ad leuam deflectitur, fit præceps in rupem deſcenſus. Nam Ciuitas Hieroſolymitana tota eſt in rupibus poſita, pluresq;e colles non exiguos habet, montibus maioribus exceptis, qui nunc in Ciuitate ſunt quattuor: antè excidiũ autẽ, cùm vrbs in ipſo flore eſſet, tres celeberrimos montes habuit, de quibus inferiùs magis copioſè tractabimus, vbi de palatio Herodis, & eleganti ac magnifica platearũ

Ciuitatis

Ciuitatis dimensione nobis erit agendum. In memorata igitur præcipiti viæ flexu, Christus Dominus, graui pondere crucis oppressus corruit, petræ allisus: cumque præ debilitate sub onere progredi non posset, Iudæi Simonem Cyrenæum angariauerunt, vt crucem Iesu tolleret. Promerentur hoc loco peregrini, septem annos & totidem quadragenas de Indulgentia. In eadem Ciuitatis platea ad leuam, est domus ampla diuitis illius epulonis, qui misericordia erga Lazarum pauperem non mouebatur. In quam ingredi non potuimus, quòd eam Turca valdè Christianis infensus inhabitaret. Sed quia porta patebat, ex areæ magnitudine, apparet eam magnificam fuisse. Indè ad triginta passus deflectendo ad dexteram, fit ingressus in aliam longam plateam, quæ recta ad montem Caluariæ ducit. Ad leuam, ferè in medietate ipsius plateæ montē ascendendo (nam tota hæc platea ascesum Montis habet) sunt ædes S. Veronicæ, è quibus egressa, venerandam Christi faciem sanguine fœdatam, linteo abstersit. Non procul inde, est exiguus collis, in quo mulieres stabant flentes, quas alloquebatur Christus dicens; Filiæ Hierusalem nolite flere super me, &c. Hinc ad vnum & medium teli iactum, sunt magnæ & altæ duæ lapideæ columnæ, inter quas erat porta Iudiciaria, qua damnati rei, ad supplicium in Golgotha ducebantur. In ea porta, vt piè Catholici credunt, denuò sub Cruce corruit Iesus: in cuius rei memoriam, plurimi, cùm quascunque Ciuitatis portas ingrediuntur, signum Sanctæ Crucis formant. Habetur hic indulgentia septem annorum & quadragenarum.

Simon Cyrenæus.

Domus Epulonis. Luc. 16.

S. Veronicæ domus.

Porta Iudiciaria.

Ab hac porta Iudiciaria egresis, ad iactum lapidis & paulò amplius, offert sese Basilica dominici Sepulchri, quæ montem Caluariæ complectitur. Non procul à porta, qua itur in Ecclesiam, in cœmiterio est lapis prægrandis positus: quo in loco iam sub ipso monte, tertiùm

tertiùm Saluator noſter cum Cruce in terram corruit. Eſt ibi indulgentia ſeptem annorum & totidem quadragenarum. Hinc iam in montem pro nobis mortem ſubiturus aſcendit.

Prætergreſsi Eccleſiam, oratione Dominica & Salutatione Angelica recitata, redijmus in Conuentum: à prandio vecturas, ituri Bethlehem, conduximus.

IVLIVS.

VT profectionem Bethlehemiticam tutiùs abſoluere nobis liceret; duos equites, & duos Ianiczeros pedites nobis adiunximus.

Porta Piſcium. Caſtrum Piſanum.

Manè diſcedentes ex Fratrum Conuentu, per Portam Piſcium è Ciuitate ſumus egreſsi, relinquentes ad leuam Caſtrum, quod etiam nunc, Piſanum appellatur. De quo cùm ſæpius hic fiat mentio, ſciendum eſt, varias de eo multorum eſſe opiniones. Arbitrantur enim nonnulli Arcem hanc Dauidis fuiſſe, quam ipſemet inhabitaret. Alij hanc ipſam in ſummitate Montis Syon ponunt; vbi ingentes ruinæ ædificiorum vetuſtorum apparent: idque magis eſſe probabile, Berſabeæ piſcina comprobat, quæ monti Syon ita adiacet, vt commodè ex ſolarío domus Regiæ mulier ex aduerſo lauans videri potuerit. Reg. 2. Cap. 11. Licet autem & Caſtro Piſano piſcina hæc immineat, remotior tamen eſt, quàm vt mulier internoſci facilè ex illo ædificio poſsit. Quamobrem rectius colligunt alij, idque non obſcuris argumentis, quod nunc Caſtrum Piſanum vocatur, id antiquitus à Machabæis conſtructum fuiſſe: de quo in Machabeorum libris, & apud Ioſephum legitur. Sed cuiuſcunque tandem ſit, quamuis antiquas habeat ſubſtructiones, liquet illud cumprimis benè munitum eſſe. Formam habet quadrangularem: tur-

res

res itidem altas & munitas ex lapide quadrato in quadrum positas. Fossam valdè profungam Secto lapide vtrinq; munitam. Christiani in illam Arcem non admittuntur. Cùm è monasterio versus portam Syon progrederemus, Castrum hoc ad dextram nobis fuit, cuius quòd porta esset aperta, obliquè flectentes oculos (nam apertè introspicere periculo non caret) animaduertimus, aream non adeò intus esse magnam, vt nec arx ipsa magna est. In terra iacebant neglectim aliquot mediocria bellica tormenta, suis sedibus non imposita. Ad portæ custodiã Ianiczeri pauci sedebant.

Ciuitate egressi, conscensis asinis, in descensu montis, habuimus ad leuam ruinas Palatij Dauidis, de quo paulo antè dictum, ad dextram verò, piscinam Bersabeæ. Hac enim ad Bethlehem iter est. Piscina in longitudinem ad centum cubitos protenditur, non vsque adeò lata, per gyrum lapide quadrato strata, habens vndique gradus, per quos, iuxta quantitatem ipsius, ad aquam descendebatur. Profunditas eius, cùm aquis implebatur, octo circiter vlnas capiebat. Supra illam non procul à porta, modicus aquæ riuus defluit, quæ ciuitatis vsibus deseruit; piscina verò ipsa caret aquis: qua relicta, modico colle conscenso, ad dextram, ad iactum sagittæ à via publica deflectendo, est palatium ruinosum, in quo principes Sacerdotum & Seniores populi de comprehendendo & occidendo Christo consultabant; vndè etiam Domus mali consilij appellatur. Retrò hanc, paulò remotiùs ad dextrã, est alia desolata domus, quam ex parietinis duabus altam fuisse liquet. Hæc fuit Simeonis illius senis, qui indè in templum veniens in spiritu, puerum Iesum in vlnas suas accepit, & benedixit Deum. Indè vlterius progrediendo propè viam ad leuam, est arbor terebinthi satis magna, sub qua Beatissima Virgo quieuisse memoratur, cùm oblatura puerum Iesum in templo, è Bethlehem Hierosolymam pergeret. Est ibi Indulgentia septem annorum & totidem quadragenarum attributa.

Bersabeæ piscina.

Domus mali consilij.

Simeo. senis Euangel. domus. Luc. 2.

Terebinthus B. Virg.

Non adeò magno interuallo, est puteus muro eleganti obductus, sed aquam turbidã habet & nullius vsui. Dicitur Magorum puteus, quòd eo in loco stella denuò Magis apparuisse dicitur, cum Bethleem proficiscerentur. Nam quamdiu Hierosolymis cum Herode colloquebantur, disparuerat. In medio itineris est collis non adeò eleuatus, ex quo Hierosolyma & Bethleem conspicitur: quandoquidem vno tantum & dimidio milliari distant abinuicem. Habentur hic complures iuniperi arbores: & ad dextram secus viam est petra, in qua Helias Propheta quieuit 3. Reg. 19: cui statura corporis eius adeò est impressa, ac si recenti argillæ superimponeretur. Remanserunt enim capitis, lateris, manus & pedis dextri aperta vestigia Sancti Prophetæ illius, quod Diuino miraculo attribui meritò debet. Ad leuam est paruum monasterium Græcorum, quod S. Heliæ vocatur. Ad dextrum latus petræ, tergo versus Hierosolymam conuerso, est domus diruta, vnum tantum parietem integrum habens, quæ Abacuc Prophetæ fuisse perhibetur; qui cùm è domo hac prodiens, messoribus cibum deferret, ab Angelo raptus, Danieli Prophetæ inter Leones constituto, prandium diuinitus præparatum detulit. Quarta milliaris parte à petra prædicta Heliæ, in parte dextra, est domuncula satis integra, in qua Rachel, filium Beniamin enixa dicitur: vndè non procul, in ipsa propemodum via publica, exstat eiusdem Rachelis monumentum propè integrum, forma pyramidis è viuo saxo excisum, de quo * fit mentio. Non procul à Bethlehem ad leuam, propè viam publicam, ad sagittæ iactum, est cisterna viuæ & recentis aquæ, ad quam hauriendam non solum ex Bethlehem, sed ex circumuicinis etiam pagis frequens fit concursus. Vocatur in hunc vsq; diem Cisterna Dauid, de qua.* Indè per extrema villæ, quę circiter quinquaginta casas habet, proceditur versus Bethlehem; & ad leuam fit reflexus versus Basilicã, quę à villa ad vnicã arc⁹ eiaculationẽ, est remota.

Puteus Magorũ.

Heliæ statura petræ impressa.

Abacuc domus.

Daniel. cap. 4.

Rachel Sepulchrum.

*Genes. 35

Dauidis cisterna.

*2. Reg. 2

BETHLEHEM.

Cùm

Cùm eò peruenissemus, reperimus ibi Boluchum cum Ianiczaris aliquot, qui nos Damasco deduxerant, & sedebant tum in Ecclesia, recentiorem auram captantes. Habebant autem ibidem & equos. Nam cùm Ecclesia semper sit aperta, Turcæ cùm libuerit, etiam cum iumentis, in eam ingrediuntur. Quanta sit autem nobilissimæ huius Basilicæ elegantia & magnitudo, verbis facilè non potest explicari. Tota enim è pulcherrimo marmore fabricata, duplici ingentium columnarum ordine distinguitur. Intus Musiueo opere vbiq; decorata: tectum plumbeis laminis habet coopertum. Eam D. Helena Augusta construxit: postea Monachi, regulæ S. Hieronymi obtinebant. Nunc ibi religiosi S. Francisci de Obseruantia Conuentum habent, quos P. Guardianus Hierosolymis submittit, mutans eosdem sexto quolibet mense, propter persequutiones, quas à Turcis maximas patiuntur. Erant ibi tum octo: quattuor Sacerdotes, laici itidem quattuor. Ingressi igitur in Ecclesiam quæ Catholicorum est, ad leuam deflectentes, venimus ad Fratrum Conuentum, & indè statim ad Capellam Diuæ Catherinæ, in qua Diuina officia Monachi peragunt. Capella hæc Indulgentiam plenariam habet; quam peregrini eo modo consequuntur, ac si ipsimet personaliter Ecclesiam Sanctæ Catharinę in monte Sinai visitarent, quò non omnes, propter loci distantiam, & pericula peruenire possunt. In supra dicta igitur Capella ordinatur Processio: quam peregrini more Hierosolymis obseruato, bini & bini sequuntur, dum perueniatur ad locum Natiuitatis Iesu Christi Saluatoris nostri. Postquam egressi fuerint è Capella prædicta, statim ad leuam descenditur in locum subterraneum, & prętermissis tunc cæteris de quibus inferius dicetur, peruenitur in Capellam, quæ in longitudine decemocto, in latitudine nouem aut decem tantū cubitos habet. Ibi è regione portæ, est altare; sub quo locus, marmorea tabula signatus, ostenditur, in quo Christus est natus. In lapide

S. Præsepij Basilica.

Natiuitatis Dominicæ locus.

verò qui altari est superpositus, hæc inscriptio Latinè insculpta est; HIC DE VIRGINE MARIA IESVS CHRISTVS NASCI DIGNATVS EST. Supra altare ipsum, ad parietem est Vetus Tabula, cum imagine Natiuitatis Domini nostri. Audiuimus hic sub ipsum meridiem Sacrum, quod P. Ioannes de Florentia, qui tanquam Superior nobiscum Hierosolyma venerat, celebrauit. Antequam ad altare hoc perueniatur, in parte dextera, sex vlnarum distantia, est præsepe in rupe excisum, in quo Christus natus fuit positus: quod cùm sit valdè capax & vastum, constat aliud minus, ligneum illi fuisse insertum, iuxta morem in partibus illis obseruatum. E regione illius ad tres circiter cubitos, est aliud altare, vbi tres Magi procidentes Christum adorauerunt, muneraque illi obtulerunt. In prædictis locis omnibus conceditur Indulgentia Plenaria. Capella hæc Sacri Præsepij, tota est Catholicorum: lampades tamen in ea, à diuersarũ gentium hominibus accenduntur, perinde vt in Dominico Sepulchro (qua de re postea copiosiùs) nisi quòd Nationes prædictæ, sua luminaria pro festo Natiuitatis Domini accendunt, quo tempore illis tantùm cum Processionibus locum hunc Sacrum ingredi licet. Capella hæc Sacri Præsepij est valdè obscura, cum sub altari maiori, de quo superius, Basilicæ sit posita; nec aliundè lumen admittat, quàm per cancellos portarum collateralium, quæ gradus adiunctos habent, quibus in Ecclesiam ascénditur, & Procesśiones commeant. Ascendentibus in templum per sinistræ partis gradus, offert sese statim altare, eo in loco positum, vbi venientes ad Christum Magi, ab equis descenderunt. Qui verò per gradus partis dextræ Ecclesiam ingrediuntur, deueniunt ad altare paulo remotius eo loco ædificatum, vbi parua quondam Synagoga fuit, in qua Christus octauo Natiuitatis die, circuncisionis signaculum accepit. Altare hoc obtinent Catholici, sed cùm sit

Præsepe in rupe excisum.

Circumcisionis Domini locus.

ſit in Eccleſia, quam Turcæ liberè accedunt, nullum cultum & ornamentum habet. Ibidem Chorum ſeu Abſidem Græca natio poſsidet. Sed quia locus hic paſsim omnibus patet, quoties ſacris operari volunt, à Sendziaco Ianiczaros accipiunt, qui à Turcis eos turbari prohibeant. Nam, vt dictum eſt, Eccleſia propter Turcas nunquam clauditur. Capella tamen Natiuitatis Dominicæ, Catholicorum opera, clauſa manet; nec in illam patet aditus aliundè, quam quà ex monaſterio per fornicem ſubterranũ ad illam deuenitur. Sacro peracto, Antiphona & Oratione præmiſſa, dictus Pater exhortationem breuem ad nos habuit. E Capella Præſepij eadem via, per quam intraueramus, egreſsis, ad dextram ſex cubitorum diſtantia, oſtenſum eſt antrum in rupe exciſum, habens in longitudine ſex vlnas, non adeò latum ſed profundum, in quo innocentes ab Herode occiſi, fuerunt ſepulti. Habet indulgentiam Septem Annorum & totidem quadragenarum. Ad leuam eſt aliud itidem antrum, in quo tria ſunt monumenta: primùm ſtatim in ingreſſu ad dextram, Sancti Euſebij; ſecundum ad ſiniſtram, Sanctæ Paulæ Romanæ matronæ (cuius etiam Monaſterium in quo habitabat, quod ipſamet amplum & elegans exædificarat, dimidio & amplius à Bethleem milliari totum dirutum & deſolatum conſpicitur) tertium Sancti Hieronymi. Indè via ſubterranea, peruenitur in cubiculum eiuſdem Sancti, vbi translationem Bibliorum abſoluit. Eſt autem valdè obſcurum, vtpotè ſub Eccleſia itidem ſitum, ad quam per gradus, qui nunc etiam extant, oraturus idem vir Sanctus aſcendebat per portam, quæ nunc muro eſt obſtructa. Lumen modicum per feneſtram ex parte monaſterij admittit. Sepulchrorum quodlibet habet Sepem annos, & totidem quadragenas de Indulgentia.

SS. Innocentum Sepultura.

S. Euſebij.
S. Paulæ.

S. Hieronymi conclaue.

Indè rediјmus ad Monaſterium, vbi prandio ſumpto, Veſperas in Capella Sanctæ Catherinæ decantatas audiuimus: quibus finitis, è Conuentu egreſsi, conſcenſis aſinis, profecti ſumus ad Turrim gregis, dimidio bono milliari à Bethleem diſtantem: vbi Iacob patriarcha paſcebat gregem ſuum. Turri collapſæ, ingens aceruus lapidum remanſit eo loco, in quo Angelus paſtoribus magnum gaudium annunciauit, de Chriſto Saluatore nato. Erat turris hæc in fertili & peramœna conualle poſita. Indè redeuntes alia via ad ſiniſtram, vidimus Sacellum à Diua Helena Auguſta exædificatum eo in loco, in quo Angelus in ſomnis admonuit Ioſeph, vt tolleret puerum & matrem eius, ſecederetque in Ægyptum. Domunculæ iſtius apparent adhuc parietinæ, cui Sacellum coniungebatur. Eſt ibi indulgentia ſeptem Annorum & quadragenarum totidem. Ad dextram paulò remotius relinquuntur ruinæ diruti Monaſterij S. Paulæ, & ad ſiniſtram peruenitur in paruam villulam, quæ Paſtorum appellatur, in qua eſt puteus altus aquæ frigidæ & optimæ, ad qnam hauriendam Beatiſsima virgo ſæpius accedere ſolebat. Habet Indulgentiam ſeptem annorum & totidem quadragenarum. Hunc puteum ipſimet Machometani plurimùm venerantur, & ſanctum appellant: quem etiam, quod aliâs non faciunt, lapidea tabula (non enim latus eſt) cooperiunt, vt tectus ſemper maneat. Ab hac villula reditur ad Bethleem, vbi non procul ab Eccleſia ad manum ſiniſtram, eſt antrum ſubterraneum, aliquot vlnas latum & longum, habens ingreſſum haud facilè peruium, in quo Beatiſtima Virgo cum infante Ieſu delituit, dum pueri innocentes iuſſu Herodis in Bethleem interficerentur: in quo diuini miraculi etiam nunc apparent indicia. Nam terra indè accepta, & in potu mulieribus, quibus lac deperit, porrecta, copiam lactis illis reducit. Septem anni & quadragenæ de Indulgentijs hîc conceſſæ. Sub veſperam rediјmus ad monaſterium: & aditu reſerato, in Summitatem

Turris gregis.

S. Paulæ Monaſterium.

Puteus villæ paſtorũ

Antrum latibuli Beatæ Virg.

tem

tem ac fastigium templi ascendentes, vidimus indè à longè ad sinistram, montem Engaddi, de quo frequens in sacris scripturis fit mentio, & non procul à Bethleem abest. Quoniam autem Loth Sodomis fugiens, montem Engaddi pertransibat, nonnulli volunt, specum isthic esse, in qua cum filiabus conuersationem habuit. Locus tamen certus non monstratur. Ad manum dextram conspicitur hortus; in quo, tempore Salomonis, ingentem Balsami arborum fuisse numerum, nonnulli Historicorum testantur. Conspiciuntur hic etiam montes, qui valli Hebron adiacent: quò excurrere animus erat, cùm quinque tantùm à Bethleem milliaribus distent, vt & sepulchra Patriarcharum, & loca in quibus tres Angelos Abraham vidit & Isaac circumcisus est, perlustrarem; sed cùm ab Arabibus periculum immineret, quorum duobus ante diebus, agmina inter se concurrebant, abstinendum necessariò fuit ab hac profectione. Qui tamen religiosi loca illa viderunt, narrarunt Hebron exiguum esse oppidum, quod à Iudæis tantum inhabitatur. Cum itaque ad Hebron accedere non potuissem, constitui die insequenti montana Iudææ conscendere, præcipuè quòd Ecclesia hoc die festo de illis memoriam faciat. Audito completorio, præparabamus nos per sacram confessionem, ad perceptionem Diuini Sacramenti in crastinum: & deuotioni; prout cuiq; Dominus largiebatur, insistentes, noctem ibidem transegimus, in Capella sacri Præsepij modicum quiescentes.

Engaddi mons.

Hebron oppidum.

2. Summo manè Missam lectam audiuimus, Patris Ioannis de Florentia, & Sanctiss. Sacramento refecti, patribus valediximus, asinisque conscensis villam Bethleem præteruecti, post quartam partem milliaris, ad villam aliam maiorem Maronitarum peruenimus, quæ vocatur Bethagil, & est in eo loco sita, in quo Angelus Domini Regis Assiriorum Senacherib castra percussit. Vbi in hanc vsque diem, illud cumprimis admirationi habetur,

Bethagil loco castrorum Senacherib.
4. Reg. 19.

quòd

quòd nullus ex circumcisis, hîc in tertiam diem superuiuere potest, sed tertia nocte proculdubiò moritur. Id ex Arabibus duo, qui nobis vecturas conduxerant, se per experientiam comprobasse, sanctè affirmabant. Prima enim nocte, ingens eos capitis dolor inuasit; secunda corpus illorum adeò totum intumuit, vt mortis instantis metu, necessariò isthinc abduci debuerint: quorum vnus pòst quattuor, alter pòst sex demum Menses pristinam sanitatem recuperauit. Cumq; partem villæ istius, propter compendium itineris, attingeremus, nullius circumcisorum nobiscum eò voluit ascendere, sed circuitu periculum declinare maluit. Tribus à Damasco passuum millibus, ad leuam in præalto monte, videramus quoque antea quiddam simile: nempe Monasterium Sanctimonialium Maronitarum: in quo nullus itidem circumcisorum ad diem tertium pertingere potest. Id Deum particulari gratia beneficium loco illi concessisse, multi affirmant, vt castitas virginum illarum, à paganorum libidine, tutior redderetur. Confectis à prædicta villa, duobus circiter milliaribus, peruenimus ad paruum fontem, propè viam ad manum dextram, modicè scaturientem: in quo S. Philippus Eunuchum Candacis Reginæ baptizauit. Act. 8. Solent Anabaptistæ suum errorem hinc adstruere, quòd Philippus & Enuchus in aquam vterq; descendisse scribitur. Sed qui locum hunc oculis subiectum habuerit, facilè animaduertet, adeò modicam scaturiginem, ex angusta rupis fauce hîc prosilire, vt vtriusq; pedis plantæ simul perfundi non possint. Vndè probabilior coniectura sumi potest, Philippum, Eunuchi caput duntaxat, aqua sumpta perfudisse, illumq; hic baptizasse. Est hic Annorum & quadragenarum Septem attributa Indulgentia.

Circumcisi in quibusdam terræ S. locis viuere non possunt.

Fons S. Philippi.

Inde post duo magna milliaria confecta, itinere valdè difficili peruenimus in desertum, in quo Sanctus Ioannes Baptista habitabat, prout in fine 1. Cap. apud Lucam habetur. Est antrum non adeò magnum in monte à naturæ

DESERTVM S. IOAN. BABT.

turæ formatum cui S. Helena parietem è cocto latere adiunxit. Accessus huc valdè periculosus. Nam & subtus præcipitium est aspectu formidabile; & antri semita angusta, decliuis & lubrica. Montes ipsi, vt & vallis, cumprimis horridi, & surdæ cautes. Ad fores antri surgit aquæ viuæ riuulus, digiti vnius latitudine, vndè Præcursor bibebat, nec alia ibi reperitur. Qualis cibus eius fuerit, diuersæ sunt multorum opiniones. Nonnulli volunt eum victitasse herba, quæ nunc etiam nostrate lingua panis S. Ioannis, à Plinio verò, Lib. 13. Cap. 8. Cæraunia, ab alijs cæracia, & siliquæ dulces, vocatur; cuius circa ciuitatem Iudæ, Præcursoris patriam, quæ duobus indè milliaribus abest, ingens copia prouenìebat: vt nunc in Insula Cypro, vndè ad varias & nostras etiam partes, submittitur. Circa antrum, nudæ tantum sunt rupes: fruteta rarissima & exigua. Sumpsimus ad hunc fontem refectionem, allatis ex Bethleem nobiscum necessarijs. Est autem hîc Indulgentia Plenaria.

Duobus deindè magnis milliaribus confectis, per asperrima montium iuga, peruenimus in Ciuitatem Iuda, quæ nunc vix domunculas habet viginti, quam tamen è situ cumprimis amplam fuisse apparet. In ingressu ad dextram, sunt ruinæ templi eo loco in quo beatissima Virgo visitauit Elizabeth, & Canticum Magnificat deprompsit. Exstat & vestigium Ecclesiæ, in domo Zachariæ exædificatæ, in qua Canticum Benedictus decantauit, de quo Lucæ 1. Turcæ ijs in locis priuatas domos habēt, qui vt nos ad areas huiusmodi templorum admitterent, pecuniæ nonnihil à nobis extorserunt. Indè ad duos sagittæ iactus ad manum sinistram, est Ecclesia integra Sancto Ioanni Baptistæ dicata. Vbi ad sinistrum cornu altaris maioris, est sacellum, in quo Præcursor natus est. Nec enim in lucem editus erat eo in loco, vbi Zacharias habitabat; qnandoquidem factus mutus, aliò concesserat,

Montana Iudææ.

relicta in partu vxore domi: quæ poſtmodùm in Eccleſiam præſentem conuerſa fuit, quæ eſt Catholicorum: vbi etiam annuatim in S. Ioannis Natiuitate ſacrum celebratur: habetq; Indulgentiam plenariam. Reperimus non procul ab Eccleſia, Locumtenentem Senziachi Hieroſolymitani, qui recreationis cauſſa huc manè excurrerat, & fixo tentorio, dum Solis ardor declinaret, exſpectabat. Indè vno & medio milliari, via itidem aſperrima, peruenimus ad Monaſterium Sanctæ Crucis in ſiniſtra viæ parte ſitum: quod Græci S. Archangeli nominant: & eſt Georgianorum, eiuſdem prout S. Sabæ, de quo inferiùs, inſtituti, quorum Epiſcopus hîc reſidet. Traditio habet, eo in loco conſtructum, ex quo arbor oliuæ pro Cruce Chriſti paranda, fuit deprompta; & oſtenditur ſub altari maiori fouea in rupe, vnde fuit eruta. Locum hunc Catholici & omnes orientales in magna habent veneratione. Septem annorum & quadragenarum habet Indulgentiam. Ad manum dextram aræ maioris, eſt altare paruum Catholicorum, in quo ſingulis annis ſacrum peragitur. Epiſcopus loci, oliuarum baccas, & panem ſiccum nobis appoſuit. Carnes. n. hic non comeduntur. Indè per altiſsimum & aſperrimum montem profecti, vno ab Hieruſalem milliari, in parte ſiniſtra montem oblongum, & non adeò altum, vidimus, qui Gion appellatur: in quo elegantes ex lapide ſecto ruinæ conſpiciuntur, Palatij Salomonis, quod tredecim annorum ſpacio fuit ædificatum. 3. Reg. 7. Eodem etiam in monte, Dauide adhuc viuente, idem Salomon in Regẽ fuit vnctus à Sadoch ſacerdote, 3. Reg. 1. Ad dextrã relicta piſcina Berſabeæ, ex iumentis deſilientes, venimus ad portam Piſciũ, & indè vna ab occaſu ſolis hora, ad monaſteriũ: vbi P. Vicarius mihi narrauit, ſe prout illi iniunxerã, apud Locumtenentẽ (quem in Montanis Iudææ vidimus) obtinuiſſe, vt nobis Arabem concederet, qui nos ad Mare mortuum & Iordanem deduceret. Id craſtina die à prandio futurum.

Monaſterium S. Crucis ſeu S. Archangeli.

MONS GION. Palatium Salomonis

Circa

3. Circa meridiem accesſimus ad Locumtenentem Sengiachi, qui manebat in domo Pilati, vbi etiam exſtat impluuium tabulis marmoreis eleganter conſtratum, quod in Euangelio Litoſtrotos dicitur. Habet vtrinque porticum, in qua pro tribunali Pilatus ſedebat, porphyreticis columnis innixam: ad quarum vnam, in angulo poſitam, Chriſtus Dominus fuit flagellatus; cuius pars habetur in Capella Apparitionis, prout dictum eſt ſuperius. Sub hac porticu, quâ per feneſtras proſpectus ad aream templi Salomonis patet, ſedebat Locumtenens, ſubſtrato tapete, puluilloque precioſo ſuppoſito in terra, prout Turcarum mos. Ad latus dextrum, aſsidebat quidam alius Turca: aderat & Arabs, qui ſecuritatis cauſſa pro nobis conducebatur. Pauci enim peregrini propter expenſas & Arabum pericula ad Iordanem proficiſcuntur: niſi cùm frequentiores circa feſta Paſchatis, conueniunt: quo tempore collato Symbolo, & Sengiaco aliquo honorario dato, ducem ex Arabibus aliquem conducunt, qui aliqua Sclopetariorum Turcarum manu ſtipatus, illos comitetur. Ego quòd eò proficiſci omnino decreueram, cum Locumtenente de ratione ſecuri itineris tractabam; qui acceptis à me centum aureis, Arabem nobis conduxit, datis illi tantum quinque Cecchinis, qui decem florenos conſtituunt, & lanea interula, reliquum pecuniæ ipſe accepit, cùm abſque eius permiſſu, cum Arabe de precio paciſci minimè ſit licitum. Quamobrem per interpretem nobis præſentibus Arabem ſic alloquutus eſt; Iſti, inquit, peregrini, proficiſci volunt ad Mare Mortuum (ſic enim appellatur, quod ſit innauigabile, propter ſulphuris nimiam craſsitiem, in qua, ne proiectus quidem homo, ſuffocari poſsit) ad Iordanis fluenta, & Hierichuntem: Promittiſné illos incolumes huc reducturum? Promitto, reſpondit Arabs, quòd ſaluos illos reducam, quandoquidem habiturus ſum quindecim comites Arabas ſagittarios præſtantes. Arabes præterea qui in partibus illis prædantur, ſunt

Palatium Pilati.

Ad Iordanem profectio periculoſa.

mihi noti, & præcipua familiaritate amicitiaq; coniūcti. Quòd ſi in phalangem incognitam incidere contigerit, primus in hoſtes impetum faciam, & me mactari potius, quam fidem fallere, patiar. Interea peregrini, ſibi vt poterunt, conſulant. Victum tamen mihi præbere debebunt; quem quamdiu mihi præbebunt, tamdiu illos, quocunq; voluerint, comitabor & deducam. Ex his dictis apparet, Arabas, non ſemper eſſe ſaturos. Iuramentum deinde, more ſuo præſtitit, dextra manu frontem attingens, & in cælum oculos attollens. Diſceſsimus deinde à Locumtenente qui nobis etiam tres è Ianiczeris Sclopetarios adiunxit. Arabs prædictus nos ad Conuentum eſt comitatus, vbi pro confirmatione iuramenti, panem cum ſale oblatum alacriter comedebat. Arabes etenim, licet latrocinijs aſſueti, ſimplicitatem tamen hanc, ordinatione quadam diuina, paganis inſpiratam retinent: vt, quando aliquod Iuſiurandum ratum & firmum eſſe volunt, panis cum ſale comeſtione id comprobent. Quòd vbi hilariter fecerunt, tutò illis credi poteſt; ſin fronte corrugata, & minus auidè, oblata deguſtent, certum eſt illos animo nil ſynceri cōcipere. Id quod rei euētus in Arabe noſtro comprobauit, qui nobis fidem datā cum in magnis anguſtijs verſaremur, ſeruauit prout fuſiùs inferiùs explicabitur.

Iuraturi Arabes panem cum ſale comedunt.

Egreſsi è Conuentu, extra Portam piſcium, conſcenſis iumentis, nos in viam dedimus. Erant in comitatu ſex Fratres religioſi. Emenſis tribus magnis milliaribus, via difficili & ſaxoſa peruenimus paulò antè occaſum ſolis ad monaſterium S. Sabæ quod Græcorum eſt: non adeò multæ quidem ſubſtructionis, ſed per gyrum, tot in rupe manſiunculas habet exciſas, vt locus hic antiquitus quinque millium Monachorum capax fuerit. Monachi humaniter nos exceperunt, cænamque in refectorio ſuo appoſuerunt: vbi dum cum familiaribus meis, idiomate noſtro colloquerer, Dionyſius Damaſcenus Monachus, natione Macedo, lingua intellecta, cœpit mecum Sclauonicè loqui, narrauitq; ſe in Lithuania fuiſſe, fereq; omnes

ANACHORITÆ.

è pri-

è primoribus nosse: & me, de memet ipso interrogauit, nomine proprio verè expresso, memoria repetens, quo modo Sigismundo Augusto Rege mortuo, cùm Vilnæ vnà cũ sanctæ memoriæ Episcopo Valeriano, à senatu, tuendæ publicæ quietis caussa, delegatus essem, litteras fidei à me habuerit, cùm in Moschouiam, propter eleemosinã conquirendã proficisceretur. Deo rectè omnia disponente, factũ est, ne ab eo agnoscerer. Nam vt plerumq; Græci sunt iniquiore erga Catholicos animo, si nomen meum suæ gentis hominibus edidisset, poteram in aliquas difficultates incurrere: maximè cùm nondum patentes litteras Turcarum Cæsaris ad manus habuerim. Nec enim Turcæ solent occasionem prætermittere, quando sese lucelli alicuius offert comoditas.[1] Vt nõ paucis accidit, de quibus iñotuit, quòd modũ sese ex illorũ manibus redimẽdi aliquẽ haberent, Narrarunt nobis ibidem Monachi (quod ipsum Hierosolymis quoq; audieramus antea, cùm res sit omnib. decãtata) quòd etiã tempore Selimi secundi Turcarũ Imperatoris, erant in hoc ipso monasterio, mille Monachi: qui õnes miserabili quodã casu sunt trucidati.[2] Nã cùm Sengiachus quidam nouus officium administrationis Hierosolymis adiret, Monachi huius loci, vt eum salutarent sibiq; propitium redderent, viritim gallum gallinaceum, pro xenio deferentes, illum accesserunt. Qui cùm tantum hominum numerum (erant autem mille) in vno eodemq; habitu, quæ res aspectu fuit periucunda, vidisset, quæsiuit per interpretem, quinam essent. Responderunt se Anachoritas S. Sabæ esse; & salutatum nouum suum Præsidem venisse, fausta illi precantes omnia: cui cùm propter paupertatem, quam profitebantur, ampla munera deferre non possent, hæc exigua, vt animo grato susciperet, illisque se clementem & benignum præstaret, orabant. Respondit barbarus. Se grato quidem animo munus acceptare: sed

N 3

1 Fuit is apud me Monachus postea die 19 Martij Año 1588. in Czarnoucczyce, cũ alijs socijs Harmone Corcyren. Erasmo Thessalonicẽsi, Ioachimo Chio, cùm ex Moschouia in Palæstinam reuerterentur. Narrauit eadem õnia, quæ antea in Monasterio S. Sabæ mecum loquebatur: dixitq; Arabem illũ, qui me ad Iordanẽ deducebat, in tantam potentiam excreuisse, ut cũ quattuor millibus equitũ prædas agat. Arabas, duos iam Sengiachos Hierosolymitanos post meum discessum, interfecisse, Habebant lrãs fidei, quòd ex Monasterio S. Archangeli essent Anachoritæ, à Guardiano nostro terræ Sanctæ, qui Fr. Acursius Quintianus Brixiensis, vocabatur.

2 Mille Anachoritas Sengiachus crudeliter enecat.

ſed tantam Gaurorum (ſic. n. homines Chriſtianos Turcæ canes appellant) multitudinem, in vno cumulo congregatam, æquis oculis aſpicere non poſſe. Vereri ſe dicebat, ne ſub eius adminiſtratione, Chriſtiani, qui tam numeroſi eſſent, aliquid ſeditionis molirentur. Maturè obuiam diſcrimini eundum, & Gaurorum multitudinem minuendam eſſe. Delectis igitur ex omni numero, viginti quos volebat, reliquos omnes, in oculis ſuis, per Ianiczeros in fruſta concidi crudeliſsimè iuſsit: cumque de tam ingenti macello ad Selimum perſcripſiſſet, ab eo collaudatus eſt, quòd in officio ſuo diligentem & vigilantem ſe comprobauerit. Meo tempore in prædicto monaſterio, triginta tantum circiter erant Monachi.

A cœna, nos ad modicam quietem compoſuimus; cumque circa mediam noctem, Monachi ad preces Matutinas, tabula ſignum darent (campanarum enim vſus vbique ſub Turca prohibitus) è monaſterio egreſsi, viam montuoſam, inter horridas rupes, & ſaxoſos anfractus habuimus: quam proſequi, niſi nobis Luna illuxiſſet, nulla ratione potuiſſemus. Confecimus tamen hoc itinere nocturno, tria paſſuum millia: & in aurora Mare Aſphalticum conſpeximus, ad cuius demum littus hora diei ſecunda peruenimus.

Campanarum vſus à Turcis interdictus.

Mare hoc, vel potiùs Lacus (nam viginti tantum milliaribus in longum, in latum verò vbi magis extenſus eſt, ſex vel ſeptem tantum protenditur) in eo loco eſt, vbi in cœleſtis iuſtitiæ teſtimonium, propter peccati turpitudinem quinque ciuitates immiſſo cælitus igne conflagrarunt, quarum nomina ſunt hæc, Sodoma, Gomorrha, Sochor, Amona, & Sebion. Sunt qui ſcribant, quinq; has vrbes ſubuerſas, præſertim Georgius Cedrenus in Hiſtoria: qui tres poſtremas ita nominat Segor, Adama, & Seboim. Lacus iſte totus eſt ſulphureus habens ſaxa in littore, quæ accenſa, inſtar ligni ardent: quorum aliqua, rei experiundæ cauſſa, mecum attuli. Ioſephus de bello Iudaico,

MARE ASPHALTICVM.

Geneſ. 19.

Lib. 5. Cap. 5.

daico, lacum hunc, non minus exactè quàm verè descripsit: illud præcipuè, quòd in die ter mutat colorem, quod & ipse euidenter vidi. Nam manè habebat aquam nigricantem; meridie sole intenso (sunt enim calores hic immensi) instar panni, fit cærulea: antè occasum, vbi vis caloris remittit, tanquam limo permista, modicè rubet, vel potiùs flauescit. Cæterùm fructus, quos arbores ad mare hoc, vt scribit Iosephus Lib. eodem 5. producunt (qui in specie poma videntur, decerpta verò intus cinere & flauilla plena in fumum dissoluuntur) nullos hic vidi. Neque enim sunt ampliùs: vt nec statua salis vxoris Lothi, quæ conuulsa nunquam minuitur, vsquam hoc tempore apparet. Nam diligenter ex Arabe nostro conductore, cæterisque qui loca illa habent explorata quæsiui: qui constanter affirmabant, nihil simile hic reperiri. Sed & Frater Angelus laicus Monachus, qui in Hierosolymitano Conuentu, quinquaginta años exegit, narrauit multos Europæos Christianos, suo tempore, statuam hanc perquisiuisse, nec tamen inuenisse. Lacus hic aspectu ipso horrendus apparet. Nam montibus vndiq; præruptis & cautibus surdis cingitur: & aquam colores variantem, valdè spissam & fœtentem habet, quæ guttatim degustata, prout à nobis factum, linguam atrociter mordet, & caput graui pestiferoq; odore vehementer inficit. Reperimus ad littus Æthiopem nigerrimum nudum, sal colligentem (nam lacus hic sal producit, sed amarum veluti felle mistum) vultu terribilem, corpore & saltu valdè agilem, pharetram & arcum habentem: quẽ dux noster nouerat, prædonem esse famosum, nunc solùm; socios latrones vltrà Iordanem versari.

Statua salis vxoris Loth.

Iordanis fluuius in mare hoc exoneratur, ea parte, quæ ex Monasterio S. Sabæ venientibus occurrit. Inde ad vnum & meum milliare, per altas & steriles arenas, ad locum Christi baptismatis peruenitur.

IORDANIS FLVVIVS.

Ad

Baptiſmi Chriſti locus.

Ad dextram fluminis, quod valdè ſinuoſis flexibus ſe videndum ſæpius exhibet, eo ipſo in loco, vbi à Ioanne Chriſtus eſt Baptizatus, lucus eſt vmbroſus, ad dimidium milliare in longitudinem, & ad iactum ſagittæ in latitudinem, propè fluuij ripas, ſe extendens. Habet arbores, quarum folia ſalices imitantur, non tamen eius ſunt generis, prout ex virgis, quas mecum attuli videre licet. Atque hoc illud deſertum eſt, cuius Euangeliſtæ Matth. 3. & Mar. 1. meminerunt, in quo Ioannes Baptizabat, & pœnitentiam prædicabat. Ea porrò, quibus Præcurſor ſanctus victitabat, nempè locuſtæ & mel ſylueſtre, in locis hiſce iam non reperiuntur. Sed veriſimile eſt, fluuium, qui non limoſum ſed arenoſum etiam fundum habet, & inter rupes labitur, conchylia quædam abſq; decoctione comeſtibilia (quorum nonnullas ſpecies mare etiam producere alicubi ſolet) in ripas eieciſſe. Hæc vel horum ſimilia num Sanctus comederit, incertum. Mel ſylueſtre etiam lucus hic olim producere potuit, quo atteſtante ſcriptura, veſceretur. Nunc nihil tale hic inuenitur, cùm ſit ſolitudo, nullam culturam admittens. Aquam valdè turbidam Iordanis habet, ſed ſalubrem, quæ in vaſe aſſeruata, nũquam corrumpitur: prout in ea, quam adduxi mecum, indubitanter ſum expertus. Aliqui ex noſtris ibidem corpus abluebant, cùm in ripa refectionem ſumeremus. Vix in latitudinem triginta cubitis excreſcit, niſi vbi in Mare mortuum influit: quo loco latiùs etiam diffunditur. Videntur hic ruinæ pontis in vlteriore ripa, quem lapideum Diua Helena olim conſtruxerat. Vltrà flumen ad dextram verſus lacum Aſphaltidem, incipit iam Arabia, quæ eſt & vocatur meritò Deſerta. Nihil enim præter rupes & arenam producit, prout ex ipſo primo aſpectu manifeſte videre eſt. Superiùs ad dimidium milliaris procedendo, locus eſt, vbi Hæbræi Iordanem ſicco veſtigio tranſierunt. Ioſue 3. A Iordane verſus Hiericho procedendo (quod inde vno & dimidio milliari vel paulò plus,

Locuſtæ & mel ſylueſtre S. Ioannis.

Iordanis aqua aſſeruata incorruptibilis.

ARABIA DESERTA.

plus, abeſt) propè viam publicam, eſt Eccleſia propemodum integra, à Diua Helena in honorem S. Ioannes Baptiſtæ fabricata, prout & illa, quæ in loco Baptiſati Saluatoris viſitur. Habent Indulgentiam Plenariam. Ad manum ſiniſtram eſt locus Galgalæ, de quo Ioſ.4. Sed lapides quos de alueo Iordanis tranſlatos ibi ſtatuerant Iſraëlitæ, nulli apparent. Inde ex arenoſo & ſterili ſolo, deuenitur in elegantem & fertilitate celebratam conuallem: in qua Ciuitas Hierichuntina erat poſita. Dimidio ab vrbe milliari ad dextram eſt collis, in quo Ioſue vidit virum ſtantem contrà ſe, euaginatum tenentem gladium, Ioſ. 5. Ex colle hoc patebat ampliſsimus proſpectus Hierichuntis; vnde Ioſue, tanquam Dux belli peritus, poterat locum oppugnandę ciuitati percommodum contemplari, & deligere.

Eccleſia S. Ioan. Bap.

Galgala.

Peruenimus poſtea Hierichuntē, quæ ciuitas in amœna & omnium fructuum feraci planicie ſita erat: & circa tempus illud, propter intenſum calorem, Dactylos iam maturos illa regio habebat. Ex ambitu apparet vrbem ingentem, forma circulari conſtructam fuiſſe. Vbi erant muri, quaſi agger quidam congeſtus videtur: in turrium autem loco, quas non paucas fuiſſe liquet, tumuli maiores quaſi colles quidam rotundi, conſurgunt. Habuit hic effectum proculdubiò illa Ioſue imprecatio, qua vt in Cap. 6. habetur, vrbem grauiſsimè perculit. Nullus enim hic habitat, præter Arabas deprædatores, qui in tuguriis arundineis degunt. Turris vnica tantum dimidiata parte integra, quadrangularis, in Ciuitatis extremitate ſupereſt: quam nonnulli domum meretricis Rahab, quandoquidem ad murum ciuitatis poſita erat, eſſe volunt: quæ ſigno funiculi coccinei ad feneſtram ligati, ne ab Hebræis diriperetur, obtinuerat. Ioſ. cap. 2. Alij eam Zachæi fuiſſe arbitrantur, quam Chriſtus ingreſſus erat. Quamobrem ob memoriam ſiuè Rahab, ſiuè Zachæi diuinitus partem eius maiorem reſeruatam exiſtimant: quandoquidem in

HIERCHO. Ciuitas.

Rahab meretricis domus.

Zachæi domus. Luc. 19.

toto illo Ciuitatis situ, vix vnius cubiti altitudine, integer murus iuueniri potest.

In descriptione insulæ Cretę breuibus attigi, quanta sit ibi cœli diuersitas, montibus à Septentrione, versus meridiem superatis: idem & hic videre licet, quando aliquis Hierosolyma Hierichuntem proficiscitur. Nam licet sex tantũ milliarib' per directũ distet hinc Hierosolyma, quæ multas Dactylorũ arbores circumcirca habet: fructus tamen eiusmodi isthic non maturescunt, hic autẽ ad plenã maturitatem perueniunt. Habetur hic arbor Spalati, quæ maximo precio æstimatur, & calidissima aëris temperie opus habet: vt & Rosæ Hierichuntinæ, quarũ vsus mulierib' ad faciliorẽ partũ mirificè confert. Fructus omnes & segetes, duabus hic antè hebdomadis quàm Hierosolymis citius proueniunt. Nec mirũ. Sunt enim hic adeò immensi calores: vt hinc petentibus Hierosolymã, cœlũ longè frigidius videatur: vbi aër itidem salubrior, & noctes nimij caloris expertes.

Spalati arbor.

Hierichũtinæ Rosæ partũ facilitant.

Ex Iericho discedentes, vno dimidio & paulò ampli' milliari, deuenim' ad fontẽ aquarũ, quas Eliseus immisso sale sanauit, & ex pessimis optimas effecit. Fons hic totam vallẽ illã irrigat, & per fossas antiquitus ductas, in hortos deriuatur: est copiosus, profunditate hominis humeros attingens; pisciculos paruos habet multos. Videntur hic ingentes aquæ ductus, qui ad eremũ & monasteriũ S. Hieronymi aquas propellebant. Nunc vix Monasterij illius vestigia apparent. Cibo apud fontẽ refecti, post emensam quartã milliaris partẽ, deuenimus ad radices montis, qui Quadrantana dicitur: vbi Christus à Diabolo tentabatur. Relictis iumentis, ad mediũ milliare progressi, per adeò arctã, & lubricã semitã, quæ subtus ingens præcipitiũ habet, vt multi ꝓpter vertiginẽ capitis & lapsus periculũ eo noluerint accedere, peruenim' ad medietatẽ mõtis (nec enim vlterius patet accessus) vbi planicies ad sex vlnas protenditur in longũ, latitudine valdè angusta. Hic Christus Domi-

Fons Elisei. 4. Reg. 2.

Quadrantana mons Ieiunantis Christi.

Dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit, Matth.4. & S. Helena vnum parietem è latere cocto erexit, cui altare exiguum est adiunctum, quod habet Indulgentiam plenariam. Lapides ibi plurimi, quos Sathanas ostendens; Dic, aiebat, vt lapides isti panes fiant. Qui locum hunc, Desertum Syluæ appellant, errare videntur: cùm arboribus planè careat, rupesq; tantum & asperrima saxa in altum porrigat. Videtur hinc lacus seu mare Mortuum, & vt sub vesperâ solet, aquas nobis rubentes veluti limo permistas, vt antè dictum est, repræsentabat. Iordanis quoq; & Iericho, quod vno tantum, si rectà eatur, abest milliari. In summo eiusdem montis iugo (ab ea tamen parte quà rectà Hierosolymis itur) est aliud Sacellum in eo loco, in quo Sathan Christum assumens, mundi Regna illi ostendit, prout in eodem habetur Euangelio. Totus hic mons, multas specus habet, in quibus olim Anachoritæ habitabant. Nunc propter barbarorum sæuitiem nullus inhabitat. Indè reuersi denuò sumus ad fontem Elisei, è cuius regione, modico admodum interuallo, est condensum fruticetum, in quo noctem ducere constitueramus, quandoquidem occasus solis post horam imminebat. Cumq; cænam appararemus, superuenerunt triginta ferè Arabes, Ductori nostro parùm noti, qui statim panes, Gallinas, Anseres, quos decoctos habebamus, diripere cæperunt. Cæterùm Arabs ductor noster, cùm ab illis periculum nobis creari animaduertisset, arte vsus, persuadere illis cœpit, vt tanquam ex itinere lassos, quiescere nos permitterent, quandoquidem eodem illo in loco pernoctaturi essemus. Id autem eo consilio fecit, ne subitò irruentes, nos opprimerent. Acquieuerunt illi persuadenti non grauatim, noctem magis commodam, designato in nos facinori, iudicantes: itaq; aliquantò modestiùs se gerebant. Intereà ductor Arabs, me ad partem vocato, cum absque interprete, qui cum alijs seorsim agebat, loqui mecum non posset, manu gutturi

ſuo admota, ſignis annuebat, nos ab illis interfectum iri, ſi pro nocte hic maneremus. Interpres accerſitus, idem mihi renunciauit. Significaui itaq; meis vt abitionem pararent. Arabs verò noſter, apud latrones illos tantum perfecit, vt abſcederent. Monachi, qui noctis præteritæ itinere, & ęſtu diurno valdè fatigati erant, volebant omninò hic remanere. Quamuis autem ego libenter idē feciſſem, quoniam tamen ductor profectionem vrgebat, dixi me quidem illis non difficulter morē gerere velle; ſed cùm Arabs noſter, in tales nos prædatores incidiſſe, quibus ipſe reſiſtere non poſsit, certò affirmet, me vnà cùm meis profecturum; manerent illi ſi vellent, ſed magno ſe periculo expoſitos conſiderarent; quandoquidem, nō exſpectatis illis, Ductor Arabs & Ianiczeri me eſſent comitaturi. Cùm itaq; Arabem noſtrum, ſuis rebus diffidentem, & valdè ſollicitum eſſe animaduertiſſent, ſarcinulas colligere cæperunt, idq; eò etiam alacrius, qnoniam dicebatur, eoſdem latrones antè triduum interfeciſſe vnum ex Locumtenentis officialibus, & ſex illi Turcas adiunctos, qui tributum in pagis, ad Iordanis amnem iacentibus, exigebant. Itaq; prima noctis hora, per ſilentium, ductore ſic monente, loco mouimus, & monte Quadrantenæ ad dexteram relicto, rupem altam conſcendimus, cumq; tria magna milliaria confeciſſemus, in cacumine montis, Arabs ductor, vt vnam ad minùs & dimidiam horam quieſceremus, permiſit: ipſeq; interim cum ſuis excubias egit. Poſtea cùm ex ſuo, quem iſthic reliquerat, exploratore dediciſſet, Arabas latrones nocte ad fontem Eliſei, vbi quieſcere debebamus, accurriſſe; excitatis nobis, iumenta conſcendere iuſsit. Perreximus itaq; gradum accelerantes, quòd via melior eſſet: & duobus ab Hieroſolyma milliaribus, cùm iam illuceſceret, ſubſtitimus, monte Olìueti conſpecto (valdè enim eminens & latus eſt, protenditurq; in longum, verſus viā, qua ab Iericho proficiſcebamur, ad duo milliaria, in circuitu multò plura

Oliueti mons.

habens

habens. Proſpectum tamen magis amœnum habet verſus Hieroſolymam, oleis & ficulneis vndiq; conueſtitus) vbi denuò, cùm nos ſomnus vehemẽter infeſtaret, vt quieſceremus ductor permiſit: ipſe tamen cùm ſuis aduigilabat. Poſt duarũ horarum quietem, iam alto ſole, nos excitauit.

Indè iumentis conſcenſis, per Bethaniam & loca ſuperiùs nominata, reuerſi ſumus Hieroſolymam, ad portam Piſcium, vbi relictis iumentis, antè meridiem venimus ad conuentũ. Hic Arabem ductorem dimiſimus, donatis illi florenis aliquot, pane itidem, vino, & carnibus: quæ grato cumprimis animo accepit, offerẽs in conducendo operã ſuam, ſi fortè proficiſci adhuc aliquò vellemus. Famulis itidem eius donatiuum dedi, quo erant contenti. Totam diẽ reliquã, quieti attribuimus, via moleſtiſsima fatigati.

Aduenerat iã Hieroſolymam ipſemet Sabadinus Maurus, qui cùm caramuſano ſiue comitatu ſuo Ioppen appulerat, vt Tripoli diſcedentes, cùm eo conueneramus. Interea P. Vicarius, qui in conuentu remanſerat, procurabat vt ſacrum cœnaculum ingredi nobis liceret. Quamuis enim apud Turcas pecunia plurimum poſsit; multum tamen, ad rem ex animi ſententia conficendam, momenti attulit occaſio, quòd qui in dicto Cœnaculo manebat, vnus ex numero Santonum dignitate eminentior, infirmitate detinebatur. Quoniã autem in dicto cœnaculo Turcæ Moſchæã habent, in quam Chriſtianis ingredi non licet, niſi quis ingreſſus vel in verba Machometi iuret, vel ſex millia Cecchinorũ pro mulcta perſoluat; ideò dictus Santonus, à ſuperioribus facultatem impetrauit, vt Monachos noſtrates intus admittere poſſet, qui Pharmacopolam Laicum habebant, cuius opera in valetudine curanda vtebatur. Peregrinorum tamen nullus intromittitur. Ego cum duobus familiaribus meis Georgio Cos, & Andrea Sk~rulski, ac duobus religioſis intromiſſus ſum.

6. Die igitur ſexta Iulij, pileolis dũtaxat monachorum aſſumptis, habitu peregrinorum retento, qui monaſtico perſimilis eſt, per portã Syon è ciuitate egreſsi, poſteaquã in cœme-

COENACVLVM DOMINI.

 in cœme-

in cœmeterio Catholicorum, pro animabus, quarum corpora ibi requieſcunt, ad Deum preces effu dimus, ad prædictum ſacrum cænaculum deuenimus, & à Turcis qui nos omnes pro Monachis habebant, abſq; difficultate aliqua, intromiſsi ſumus. Eſt elegans atrium intus, triginta circiter cubitos in longitudine & latitudine habens. In parte ſiniſtra eſt Moſchæa: quo loco nonnulli (inter quos Pater Stephanus Raguſinus) Chriſtum Dominum Apoſtolis pedes lauiſſe arbitrantur. In ingreſſu ſtatim calceos abijcere coacti ſumus, qua etiam cæremonia Turcæ Moſchæas ingredientes vti conſueuerunt. Admoniti quoq; fuimus, ne in terram deſpueremus. Nam Turcæ locum hunc in maxima habent veneratione, aſſerentes Chriſtum in hoc cænaculo magnam quandam cum Apoſtolis cæremoniam peregiſſe: qui poſtea ſingulari quodam miraculo, linguas igneas ſuper capita accenſas portabant, creduntq; ibidem Spiritum Sanctum cælitus in diſcipulos miſſum, vt Act. 2. Ex hac Moſchæa inferiore patet aditus ad ſacellum ſatis amplum, in quo eſt monumentum Dauidis, ex marmore candido, venis cæruleis diſtincto: quod Adamaſco rubeo, fimbrijs flauis ſericeis cincto, tegitur: ad latus huius, eſt & aliud quod Salomonis eſſe dicitur, ſed nullũ habet integumentum. Lampades hic multæ ſunt appenſæ. Suprà hanc Moſchæam, fit ad aliam ſuperiorem aſcenſus; & hoc eſt illud ſacrum cænaculum, in quo Chriſtus Dominus vltimam cænam diſcipulis exhibuit. Eſt longum, ad viginti cubitos plus minùs, elegans, lucidum, concameratum; ex vna parte, qua in aream proſpicitur, tres amplas feneſtras habet: In medio, ſunt tres elegantes marmoreæ columnæ per ordinẽ diſpoſitæ, quibus teſtudo innititur. Hîc in genua procumbentes, Deo preces pro gratiarum actione obtulimus: & P. Ioannes breuem exhortatiunculam ad nos fecit. Eſt hic indulgentia plenaria. Indè ingredientibus ad dexteram patet ingreſſus ad impluuium, quod ducit ad cubiculum

Turcæ ſacrum cænaculum venerantur.

Dauidis monumentum.

Salomonis monumentum.

quoddã subobscurum cœnaculo ipsi contiguum, in quo super discipulos congregatos Spiritus sanctus descendit. Huic aliud subest, simile cubiculũ, ad quod Christus post resurrectionem, ianuis clausis ingressus, Apostolis apparuit. * Est ibi indulgentia septem Annorum & totidem quadragenarum. Mysteria quæ hoc in loco sunt peracta, describuntur in Actis Apostolorum fusiùs, primo & secundo Capite. Cœnaculum hoc sacrum distat ad sagittę iactum ab eo loco, in quo palatium Dauidis erat situm, in ipso vertice montis Syon. Reuersi deinde sumus ad Monasterium: vbi prandio sumpto, per portam Piscium exeuntes, ad dextram, circumiuimus mediam ferè ciuitatis partem, vsque ad sepulchra Regum Iuda: quæ antea muro Ciuitatis comprehendebantur, nunc verò longè distant à porta Ciuitatis, qua itur in Damascum. Mirum est quanto sumptu & artificio, monumenta hæc fuêre constructa. Sunt enim, in ipso Saxo viuo, quasi quædam cameræ arcuatæ, in quadrangulum excisæ: quarum pars quælibet, duas habet portas: Portæ verò singulæ aditum præbent, ad vnicum Sacellum, in quo duo corpora reponebantur. Ad Sacella siuè Capellas prædictas, valuæ sunt ex eadem petra excisæ: quæ in angulis prominentes rotundas extremitates, vtriq; posti ita insertas habēt, vt quasi cardinibus suspensæ, commodè claudi & reserari valeāt. Mirùm profectò, quomodo ex vno eodemq; saxo id exsculpi potuerit. In Cathredrali Torcellensi Ecclesia, non procul à Venetijs, sunt etiam magnæ lapideæ tabulæ, quibus fenestræ clauduntur, sed in postes alterius lapidis inseruntur. Hic autem ex vno eodemq; viuo saxo parata sunt omnia, & postes qui valuas excipiunt, & valuæ quæ postibus insertæ, facili ductu circumferuntur. Illud etiam cumprimis est admirandum, quòd in eiusmodi capellis, sunt

* Ioan. 20.

Sepulchra Regum Iuda.

ſunt tumbæ lapideæ multò maiores, quàm vt per portas introduci potuerint. Apparet omninò non eas arte humana aliqua importatas; ſed intus ex eadem rupe excisſas, & ſculptorum opera ibidem formatas eſſe. Operis quoq; elegantia, tàm in portis quàm in Sarcophagis prædictis, mira florum & foliorum varietate diſtincta & elaborata admiratione non caret. Poterant ijs in locis quadraginta & aliquot perſonæ recondi. Nam quælibet concameratis Sacella octo, Sacellum verò quodlibet, duo corporum repoſitoria continebat, in quorum nonnullis oſſa etiam viſuntur, ſed ad quos pertinent, neſcitur. Loca hæc, vt in ſpecubus, ſunt obſcura, quæ non niſi luminibus illatis viſitari poſſunt. In ingreſſu, qui valde humilis eſt, depreſſus, ac ruderibus oppletus, cuſtodes reliquimus; ne Turcæ lapidibus exitum obſtruerent, quod non illibenter faciunt, vt Chriſtianos enecent. Indè redijmus in Ciuitatem per Damaſci portam, & ad dextram diuertimus ad Herodis palatium, quod Turca quidam ciuis in habitat, & oblata pecunia facilè intus admittit. In parte inferiori eſt antiquum ædificium quoddam, in quo Saluatorem noſtrum alba veſte ferunt indutum, & ab Herode ſpretum. Palatium hoc fuit in monte poſitum. Tradunt enim Hiſtorici, intra murorum ambitũ, tres conſpicuos & inſigniores montes, Hieroſolymis fuiſſe, qui etiam nunc apparent. Primus inter hos, mons erat Syon, maior & longè cæteris eminentior, in quo Palatium Dauidis erat; cuius nunc, maior pars (vti & ſacrum Cœnaculum) extra ciuitatem eſt. Conueniunt enim ſcriptores in hoc omnes, modernam Hieruſalem, vetuſta illa, longè nunc eſſe minorem: quæ non Iudææ modò ſed omnium orientis vrbium longè maxima & clariſsima olim fuit, vt Plinius Libro quinto & Tacitus in Auguſtalibus refert. Habuit enim viginti quattuor fora: in quorum ſingula viginti quattor plateæ exonerabantur: quamlibet verò plateam viginti quattor viculi ſeu angiportus interſecabant.

Herodis Palatium.

Montes Hieroſolymis præcipui.

Mõs Syõ.

Hieroſolymitanæ vrbis maieſtas.

bant. Menathon prætereà quidam Hebræorum Rabinus memoriæ prodidit, fuisse in ea Ciuitate Synagogas, quæ statis temporibus frequentabantur, circiter quadringentas octuaginta. Apparet etiam nunc ex ruinis, vrbem hanc ingentis fuisse magnitudinis, quandoquidem, vt dictum est, in ea Regum Iuda monumenta comprehendebantur, quæ nunc extra muros conspiciuntur. Adhæc palatia Dauidis, Salomonis, Herodis Regum & Reginarum, hortos spaciosos, immò & ferarum viuaria, habebant adiuncta: quæ omnia, post bellorum tempestates, magno murorum ambitu, ex lapidibus sectis, vt apparet, constructo, cingebantur. Secundus mons Regius vocabatur, & ipse non valdè quidem eminens, sed vastus cumprimis & spaciosus, in quo amplissimum & celeberrimũ illud palatium ab Herode Ascalonita Iudæorum Rege innocentum occisore, constructum fuit: in cuius medio aula erat Regia inenarrabili magnificentia eminens: vbi Christus Herodi Antipæ tetrarchæ Galilæę, Ioannis Baptistæ interfectori præsentatus fuit. Tertius mons Moriath appellatur, in quo templum erat Salomonis: vbi nunc Moschæa Turcarum, & ingens est area. Mons hic depressior ac humilior est, duobus cæteris, quà ciuitatem versus protenditur, sed à parte vallis Iosaphat, quæ hunc, & Ciuitatem ipsam, à monte Olíueti, diuidit, longè altior & diductior est, in quo etiam moderna Ciuitas in longum tota porrigitur. Quartus mons Caluariæ dictus, olim extra Ciuitatem, nunc intrà comprehensus (in quo Christus Saluator Salutem nostram operatus est) amplissimis Basilicæ celeberrimæ ædificijs occupatur: cuius altitudo quòd minor appareat è ciuitate versus illum pergentibus, substructiones id faciunt: cùm alioquin semper ascendendum sit, & ex alia parte magnum præcipitium iminneat, in quo crux viuifica fuit reperta. Hæc pauca, de quattuor montibus, qui nunc etiam Hierosolymis visuntur, dicta sufficiant. Est & quintus Gion, de quo superiùs: sed, vt apparet, extra ciuitatem fuit.

Mons Regius.

Mõs Moriath.

Caluariæ mons.

Mõs Gion.

TERTIVS INGRESS. AD S. SEPVLCHRVM.

Quòd Hierosolymis iam discessuri essemus, sumpto prandio, tertia vice iuimus ad audiendas Vesperas in Sacro Sepulchro: vbi & Processionem more consueto peragebamus, & ad perceptionem sacræ communionis per exomologesin nos præparabamus. Sequenti igitur die manè P. Ioannes de Florentia missam in sacro sepulchro decantauit (nam P. Vicarius res itineri necessarias præparaturus è templo discesserat) & nobis sacram Eucharistiam ministrauit. Die octaua Iulij circa meridiem discessimus ex Ecclesia. Erat autem dies SS. Apostolorum Petri & Pauli, secundum Calendarium vetus: itaque vidimus, qualiter per integram noctem præcedentem, diuersæ nationes, in locis cuiq; assignatis, suæ deuotionis cæremonias peragebant. Cùm abiremus, gratiæ nobis actæ ab omnibus, quòd occasione ingressus nostri, ipsis quoque hoc die sacro Basilicam ingredi licuerit, quam ipsorum caussa Turcæ non erant alioquin aperturi. Adfuêre hac ipsa nocte in Ecclesia, diuersarum gentium, circiter homines ducenti: qui verò tardius venerant, exspectabant ad portam, vt dum ea nobis reseratur, clàm intus ingredi & sacrum Sepulchrum exosculari obiter possent. Quibus autem ea sors non obtigit, ij egredientibus nobis vestes nostras attrectabant & exosculabantur, quæ sacra illa loca tetigissent. Idē antea quoq; faciebant, quoties emittebamur ex Ecclesia. Tantus deuotionis feruor est in Christianis illis, qui etiamsi sint Schismatici; loca tamē sacra, quòd Hæretici faciunt, non auersantur, sed honore potiùs condigno venerantur.

Christianorum Schismaticorū Hierosolymis deuotio.

Quoniam autem dictum est superiùs, nos ter in Ecclesiam Sancti Sepulchri ingressos, operæpretium est ostendere, qua ratione id fiat. Peregrinus, qui nouem Cecchinos numerauit, ter illi debet Ecclesia aperiri. Id eo modo est intelligendum: quòd cùm aperta illi semel fuerit, & ille ingressus, post dimidiam vel vnam horam (quam, si dixerit se egressurum, Turcæ integram exspectabunt) indè exierit, vel integrum ibidem annum morari voluerit;

Peregrinorum ad S. Sepulchrū intromittendorum ratio.

ingressus

ingreſſus eiuſmodi, pro vna tantum vice computatur: ſic & alter, & tertius: quandoquidem clauſa Eccleſia, pro vnica vice ſigillatim admiſsi introitus, numeratur: exceptis Solemnioribus feſtiuitatibus, quibus Monachi intromittuntur quoties opus habuerint: qui etiam nihil penſitant: ſed vbi primùm aduenerint, xeniolum aliquod Sengiacho, & Caddi offerunt. Peregrino cuilibet, qui voluerit, ter aperitur Eccleſia: & quoniam pro reſeratione Turcis ſemper aliquid; eſt numerandum; tenuiores peregrini, ſemel ingreſsi, manent intus quamdiu volunt: cibus verò illis è ſuæ gentis Monaſterio (in monaſteriis enim Peregrini habitant) per rotundam portæ templi feneſtram ſuppeditatur. Et iam antiquitate mos hic exoleuerat de trina apertione: nos tamen, è conſilio Patrum, obtinuimus apud Caddi, vt conſuetudine antiqua reuocata, ter nobis Baſilica aperiretur; & eadem hora, qua pridie ingrediebamur, die inſequenti foras dimitteremur. Pro celebrioribus feſtis, è totius ferè mundi partibus, frequentiores peregrini concurrere ſolent, qui ſemel admiſſi, quoad celebritas durauerit, in Eccleſia manent. Non æqualiter tamen omnes pecuniam admiſsionis exſoluunt. Nam qui propè Hieroſolymam manent, minus; qui remotius agunt, plus contribuunt. Qui Damaſco & Cœle Syria veniunt, tres Cecchinos; qui è Syria Phœnices vltra Libanum, quattuor: qui Apamæa & vicinioribus Europæ Locis, quinque: qui ex Aſia, ſex: qui ex vlterioribus prouinciis, ſeptem vel octo, Europæi verò omnes nouem Cecchinos viritim pendunt. Affirmatur pro certo, quòd ad triginta millia Cecchinorum, qui ſexaginta millia flonerorum conſtituunt, annuatim ex hoc peregrinorum vectigali, in ærarium Turcarum Cæſaris importantur. Quo ordine, quibuſue cæremoniis in Diuino cultu peragendo, tam nos Catholici, quàm cæteræ nationes hic vtantur, P. Stephanus Raguſæus, de quo ſuperius, in ſuo, quem de Iugi Terrę ſanctæ deuotione conſcripſit, Libel-

Vectigal S. Sepulchri Cæſ. Turcarũ.

lo, copiosiùs explicat: illud vnum addendum puto, quòd ingenti Catholici hominis animus voluptate & consolatione perfruitur, dum considerat loca hæc, in quibus nostræ salutis monumenta peracta sunt, Christianis nota & explorata esse: imò integra adhuc conseruari, ea præsertim quæ lapidibus & petris insunt. Multa etiam alia, piè creduntur, ex antiqua traditione vera & genuina permanere; quæ nihil impediunt, quominus Christi Saluatoris prædictio locum habeat, qui dixit, Lapidem supra lapidem hic non remansurum: neq; tamen omnipotentiæ suæ modum præscripsit, ea integra aliqua ex parte relinquēdo, quæ pij homines ex remotissimis orbis regionibus venientes, nulla sumptuū & valetudinis habita ratione (res admiratione digna) singulari cultu & obseruatione venerarentur. Illud etiam notandum, quòd non solùm Catholici, sed cæteræ quoq; nationes baptismi Sacramento initiatæ, hic particularia Sacella habent assignata, in quibus Diuinum numen, die noctuq; inuocant & honore debito prosequuntur. In sacramento Missæ sacrificio celebrando, Maronitæ, Abyssini, & Georgiani, quàm proximè ad Catholicorum ritum accedunt; aliæ nationes panis etiam & vini oblationem retinent. Cæterùm nulli sunt hic Hæretici, nisi fortè qui videndi caussa eò veniunt, vt è Gallis & Germanis aliqui. Ministrorum tamen noui Euangelij nullus omninò apparet. Cùm tertiò in Ecclesiam cum religiosis ingressus essem, sedens cum filio cuiusdam Episcopi Armeni, per interpretem colloquium habui: qui nos è remotis partibus venientes agnoscens, multa mecum de ratione deuotionis, quæ à diuersarum gentium hominibus in hac sacra Basilica frequentaretur, contulit, & quomodo mihi ea probaretur, quæsiuit. Respondi, mihi placere omnia. Quamuis enim diuersis linguis & cæremonijs natio quæque Deum laudaret, in essentialibus tamen eos cùm nobis Catholicis conuenire: vndè appareret, vnam semper fuisse & esse

Sacra Hierosol. loca visitantiū consolatio

Sacella nationum in tēplo Hierosolim.

Missa Maronitarum Abissinorum Georgianorum

Ministri noui Euāgelij Hierosolymis nulli.

Ecclesiam:

Ecclesiam: quæ eadem Catholica & Romana vocaretur. In ipso sermonis progressu, quæsiui ex illo, num aliquid etiam inaudiuerit de Hæreticis; quos Deo propter peccata nostra permittente, in partibus nostris haberemus, quorum etiam nomina recensui, nempè Lutheranos, Zuinglianos, Arrianos, Anabaptistas, & reliquam Hæreticorum colluuiem. Interrogauit, num Christiani essent. Dixi eos esse baptisatos, & Christianos velle vocari. Respondit, nulla ratione se credere posse, quòd sint Christiani; quandoquidem ad eum locum, in quo Deus mortali carne assumpta, salutem nostram operatus est, non accederent; nullos sacerdotes, altare nullũ, ad offerendũ Deo sacrificium, hic haberent. Nam licet loca hæc sacra in paganorum manus deuenerunt; ad eorũ tamen confusionẽ, Christianos, cuiuscunq; tandem sectæ vel professionis fuerint, ad ea accedere, illaque venerari conuenit. Hæc ille cùm tanta simplicitate & mentis affectu proferebat, vt facilè appareret, non fictè sed ex abundantia cordis illa fuisse loquutum. Superuenit intereà Græcus ille Anachorita, quẽ apud S. Sabam vidimus: qui vt supra dictum est, in partibus nostris aliquãdiu versatus fuit. Is vbi intellexit, de quibus inter nos colloquebamur; narrare cæpit, se sæpius in Polonia Hæreticos vidisse, eorumque mores perspectos habere. Eos esse, multò Iudæis deteriores. Nam illos quidem Christum crucifixisse, quem Deum non credebant nec agnoscebant: Hæreticos verò cùm eum agnoscant, & verbis confiteantur, denuò tamen illum crucifigunt, omnipotentem eius negantes, & honore Diuinitatis illum spoliantes. Magna hæc consolatio, quòd de peste Hæreseon nihil in Sanctis hisce locis audiatur. Inter hæc colloquia quæ in Refectorio miscebamus, vbi diuersarum Nationum homines aderant, præcipuè Cophei & Maronitæ, scribere nos quædam contigit. Mirabantur illi, quòd tam citò & expeditè characteres

HÆRETICI non sunt Christiãi, quia non agnoscunt sacerdotem & sacrificiũ Lumen naturæ.

Hæretici Iudæis deteriores orientalium iudicio.

Maronitarum scribendi ratio minùs expedita.

formaremus,nec credebant illa facilè poſſe legi: quandoquidem ipſi lentè admodum,& contrario modo,à dextra verſus ſiniſtram procedendo, litteras pingunt: & antequam vnum characterem effingant, ſæpius chartam hinc inde vertunt & eleuant, vt diſpiciant recténe an ſecus collocauerint. Habent autem hoc,quòd in vnius characteris ductu, ſyllabas aliquot complectuntur, quas nos vix aliquot verbis exprimere poſſemus. Quamobrem vbi viderunt, illorum verba & dictiones, noſtris litteris expreſſa, celeriter & exacte nos pronunciare, laudabant noſtram ſcribendi rationem, quòd & celerior, & lectu facilior eſſet.

Officiorũ Diuinorũ ad S. Sepulchrum ordo.

Illud etiam hic neceſſariò adiungendũ eſt,quem ordinem in obeunda deuotione ſua,quælibet natio ſoleat obſeruare. Quæ Sacella ſiue Sanctuaria,cuilibet nationi ſunt attributa, ſuis locis diximus ſuperius. Poteſt quiuis alterius nationis Oratoria ingredi & deuotionem ſuam proſequi, ita tamen, vt ne ritus & cæremonias eorum, quorum locus eſt proprius,ſacrorum tempore aliqua ratione impediat. Itaque tunc primùm ſupplicationes ſiuè Proceſsiones peraguntur, cum Officium Diuinum natio quælibet ſuis in locis abſoluerit. Miſſas verò ſeu liturgias, in alterius nationis Sanctuario, præterquàm in proprio, nullus celebrare poteſt, ſub mulcta mille aureorum, toties quoties contrauentum fuerit, deponenda. Lampades poteſt vna natio,in alterius Sanctuario appendere: ſed cùm earum tantus iam ſit vbique numerus, vt locus illis collocandis deſit, difficulter earum auctio admittitur, in ſacro maximè monumento; vbi meo tempore, quadraginta duæ erant appenſæ: quarum vna tantùm & viginti accendebantur: ex his Catholicorum erant quindecim. Neq; enim omnes ardent, quandoquidem à fundatoribus oleũ non ſuppeditatur. Vna ſemper accenſa eſt Pontificis maximi, altera Collegij Cardinalium, tertia Romanorum Imperatoris, quattuor Regis Hiſpaniarum,

Lampades S. Sepulchri.

duæ

duæ Regni Hiſpaniarum, duæ Regni Portugalliæ, Regis Galliarum duæ, quæ obliuione quadam, propter bella, & Hæreſes exortas, non accenduntur. Monachi tamen, propter inſignia Regum Galliæ in illis appoſita, vnam pro paupertate ſua, perpetuò illuminant. Reſpublica Veneta habet vnam; Duces & Principes, alij itidem homines pij, ſuas itidem lumine procurant. Quælibet lampas annuatim oleum pro viginti quinq; Cecchinis, qui florenos Polonicos quinquaginta conſtituunt, abſumit. Si qui eleemoſinam pro ſua lampade accendenda non mittunt, pendet ea nihilominus non accenſa; cùm ſemel illatam, nefas ſit amouere. Antè Sepulchrum Dominicum in Capella rotunda, ſunt lampades quattuordecim, quarum duodecim ſemper ardent, catholicorum ſunt nouem. In foribus dictæ capellæ vna; exterius per circuitum ſacri ſepulchri ſex lucent perpetuò. In monte Caluariæ cùm locus ſit capacior, Catholicorum Ducum & principum, triginta tres, omnes ardentes, ſunt appenſæ. Georgiani habent triginta duas, antè locum vbi crux Dominica ſtabat, ex quibus quinque tantùm accenſæ. Antè lapidem vnctionis, octo accenſæ Catholicorum pendent. Ad altare Beatæ Mariæ Magdalenæ, Catholicorum tres ardent: in carcere, Græcorum duæ: ad altare Diuiſionis veſtium, vna: in Capella Inuentionis Sanctæ Crucis, vna Catholicorum accenſa, Græcorum duæ ad paruum altare illorum, quod ibidem in parte dextra habent. In Capella Diuæ Helenæ, duæ: In Capella Abyſsinorum, vbi columna ſuprà quam Chriſtus Dominus illuſus & ſpinis coronatus fuit, aſſeruatur vna. Cæterùm lampades iſtarum nationum, diebus tantùm feſtiuis, aut cùm peregrini proceſsionaliter obambulant, accenduntur: poſteà ſtatim extinguuntur.

Semper

Semper etiam in hac Ecclesia fuit & hoc obseruatum, & adhuc obseruatur, vt diuersarum gentium sacerdotes, ad aliquot Menses, iuxta superiorum præscriptum, intus recludantur. Ex nostris Monachis duo semper sunt sacerdotes, & laici duo (meo tempore horum senior fuit Fr. Nicolaus Nani de Drusi) qui intra duos vel tres menses mutantur, nisi fortè quis infirmetur, quo in Conuentum recepto, alius substituitur. Idem cæteræ quoq; nationes facere solent. Ordo autem Diuini cultus peragendi, talis est inter illos. Quilibet alternatim per Hebdomadam munus suũ peragit, Die Dñico, in S. Sepulchro; feria sexta, in monte Caluariæ; Sabatho in Capella apparitionis B. Virginis, missam priuatam, cum thurificatione tamen, celebrat: reliquis diebus, nempè feria secunda, tertia, quarta, & quinta, in sancto itidẽ sepulchro, absq; thurificatione, sacrum absoluit. Sacerdos autem non Hebdomadarius, celebrat vbi vult.

Sacerdotes inclusi in Ecclesia S. Sepulchri.

Quamuis plures fuêre, qui rationem ædificij Basilicæ Sancti Sepulchri, diutiùs in ea commorantes, exactè copioseq; descripserunt: quæ tamen, & ipse, quantum per temporis breuitatem licuit, obseruare potui, hic succinctè addenda existimaui, licet iam nonnulla superiùs attigerim. Vt prætermittamus igitur, quanta amplitudine & sumptibus templum hoc cum cæteris ædificijs sit constructum: in quo non solùm ingens sacerdotum numerus; sed integri propemodum militum Templariorum, cùm in manibus Christianorum Hierosolyma esset, exercitus receptaculum habebant, sciendum est, totam machinam ex eleganti & magno lapide quadrato, vnà cùm turri campanaria, in altum consurgere, templum verò ipsum ad formam crucis esse compositum, lapide secto concameratum: parietes in quadrangulum coëunt, nisi quòd ad ortum & occasum semicirculum insertum habent. Columnas quadrilateras vndiq; per gyrum habet, (secundum quas Processiones peraguntur) quæ ambulationem,

Breuissima descriptio templi S. Sepulchri.

lationem, versùs occasum tantùm, superimpositam sustinent. Suprà ipsum Dñicum sepulchrum, tholus circularis, dimidia tantùm parte testudinatus, consurgit; cuius reliquum trabium contignationes perficiunt: & fenestrã vnam circularem, quæ lumen copiosum præbet, adinstar illius, quæ Romæ apud S. Mariam Rotundam conspicitur. Pluuia in partibus illis rarior; vndè minùs ædificijs periculi: maximè quòd sacri sepulchri Capella, superiùs vndiq; sit marmore constrata, parietes quoq; exteriores cinerei marmoris itidem tabulis, quæ columnis Porphyreticis distinguuntur, conuestiti. Tholus, vt Ecclesia tota, habet tectum plumbeis laminis obductum.

Ingressus in Ecclesiam, est in medio, meridiem versùs. Ad dextram sunt sepulturæ Regum Galliæ in Capella Græcorum. E regione portæ, est positus lapis, in quo Christus è cruce depositus fuit aromatibus inunctus. Paulò vlteriùs ad duas columnas sunt duæ sepulturæ, aliæ propè parietem Sanctuarij Ruthenorum (de quo inferiùs) filiorum vel propinquorum aliquorum, prædictorum Regum. Nam epitaphia vetustate consumpta legi non possunt. Ad leuam in ingressu sub curritorio inter duas columnas habent Abyssini paruum Oratorium, tabulis ab Ecclesia distinctum. Nam quælibet Natio, vltrà Sanctuarium, locum videlicet, in quo Christus aliquid est passus, Oratorium etiam particulare habet, in quo deuotionem ritu suo peragere consueuit. Propè Abyssinos ibidem inferiùs locum habent Syriani siue Maronitæ, qui sunt Arabes baptisati, in quo sunt sepulturæ familiæ Iosephi ab Arimathia. Reliqua pars inferior est Catholicorum, qui etiam curritorium superius olim totum possidebant. Sed cùm Gorgiani totum Caluariæ montem pro Sanctuario obtinerent, nec locum tamen Oratorij in templo haberent, Armeni itidem, Sanctuarium possidentes, de quo superiùs dictum, orationis locum in templo non facilè reperirent;

Maronitæ qui.

Q Armeni

Armeni cum Gorgianis, pecunia numerata, Gorgiani viciſsim cum Catholicis ita conuenerunt, vt dimidia montis Caluariæ parte, in qua Chriſtus cruci affigebatur, illis cederent, Catholici verò ad tertiam curritorij ſuperioris partem, quæ ſuprà Abyſsinos & Syrianos eſt, Gorgianos admitterent. In hoc itaque curritorio Gorgiani & Armeni ſua Oratoria habent, ad quæ per gradus ligneos, ſeparatim è templo fit aſcenſus. Catholicis verò benè ſucceſsit commutatio. Nam dimidium Caluariæ montem, & duas curritorij ſuperioris partes obtinent, quod ſatis amplum & ſpacioſum eſt: & licet illis minùs neceſſarium ſit, retinetur tamen ab illis. Hæc permutatio iampridem facta eſt, quo tempore Hieroſolyma in poteſtate Sultanorum Ægyptiorum fuit.

Cophei, quos etiam Chaldæos vocant, cùm nullum Sanctuarium habeant, & Oratorio quoque deſtituerentur, retrò Capellam Sancti Sepulchri, è regione Syrianorum, qui ſunt ſub curritorio, fabricarunt ſibi exiguum ſacellum, ſacro ſepulchro contiguum, vbi deuotionem ſuam peragunt. A quo tempore & qua ratione locum hunc obtinuerint, nihil certi intelligere potui. Ad Septemtrionem eiuſdem partis, eſt noſtra Catholicorum Capella, de Apparitione denominata, in qua Diuina faciunt officia: cui antiquitus manſiones nonnullæ propè ipſam Eccleſiam, ſunt adiunctæ. Habentur hic non pauca cubicula, & habitationes non incommodæ. Eſt quoque culina mediocris, Refectorium adiunctum habens, vbi comedebamus. Eſt & impluuium paruum. Non procul à Refectorio, ſunt ſcalæ, quibus ad curritorium templi ſuperius aſcenditur. Exeuntibus è Capella prædicta Apparitionis, propè portam occurrit altare, vt antè dictum eſt, S. Mariæ Magdalenæ. Indè per ordinē deuenitur ad Sanctuaria, de quibus anteà quoq; dictū, & ad ſcalā, qua deſcenditur ad

Capellam S.Helenæ, vltrà quam ad locum Inuentionis S.Crucis. Postea sequitur Abyssinorum Sanctuarium, in quo truncus lapideus Christi spinis coronati asseruatur. Hinc per scalam, vt retuli superiùs, ascenditur ad Caluariæ montem, qui meridianum quadranguli parietem attingit. Græci habent suum oratorium in medio templi, inter columnas muro depresso cinctum; quod magnitudine Nationum aliarum oratoria superat. Ad orientem portam principalem, ad occidentem Sanctum Sepulchrum prospicit, vndè aditum habet; cui altare paruum, quod etiam illorum est, non tamen ornatum, adhæret. Fenestræ in templo nullæ, præter vnicam illam rotundam, in tholo, supra Capellam Sancti Sepulchri, apertam: quæ sufficiens lumen admittit, quod etiam ad Oratoria deriuatur: quamuis eius vsus perexiguus, quòd luminaribus vndiq; illustrentur. Est tamen in monte Caluariæ, versus meridiem oblonga fenestra, plateam respiciens, clatris ferreis benè munita. In nostro quoq; Catholicorum Capella, ad orientem, fenestra patet, clatris itidem obducta, quæ lumen illi copiosum præbet. Pauimentum templi lapide quadrato eleganti & magno est stratum: ex quibus omnibus facilè apparet, quanta diligentia & sumptu, ad perpetuitatem, Sancta illa Helena Augusta, hæc sacrorum locorum ædificia, perducere voluerit.

Si quis igitur hæc legendo, aliquid à me prætermissum animaduerteret, ignoscere & emendare debebit. Nec enim Architecturæ membra ad amussim obseruare; nec nationum omnium, quæ in templo versantur, exactè meminisse potui; cùm ter tantùm, vt dixi, Basilicam fuerim ingressus, ab hora Vesperarum, ad sequentis diei meridiem tantùm ibidem commoratus: vt mirùm videri non debeat, si propter breuitatem temporis, singula diligentiùs vestigare non licuit; præcipuè cùm Sacratissimus hic locus, illud proprium habeat, vt maximum quemq; peccatorem, qualem me esse profiteor, singulari quodam

modo, ſenſibus in ſtuporem verſis, ad gratias Deo perſoluendas excitet, pro collatis innumerabilibus in genus humanum beneficijs; ſimul etiam ad contemplandum, qua ratione hoc in loco per acerbiſsimos cruciatus & mortis dolores, Chriſtus Saluator, noſtram ſalutem operari dignatus fuerit, vehementer inducat & inflammet.

Cum itaq; die octaua Iulij è templo egreſsi, in Monaſterio prandium ſumpſiſſemus; quòd poſtridie nobis erat abeundum, ad Caddi perreximus. Vidimus in platea vltrà viginti Turcas, poſt meridiem in ardenti ſole ſedentes: quibus vnus, ad eum planè modum, quo apud nos equis emitti ſolet, ſanguinem minuebat. Nam ferro venæ oppoſito, idem non leui bacilli craſsioris ictu percutiebat, atq; ita non abſq; aliquo doloris, vt apparebat, ſenſu, ſanguis in terram defluebat. Nonnulli vulnus panniculo obligabant; quidam, digito tantùm vulneri appoſito, diſcedebant. Poſtquam ad Caddi acceſsimus illi valedicturi, vt nobis Ianiczerum adiungeret, petiuimus. Obtulimus illi duos Cecchinos monetæ, ex quibus duos tantùm Saynos accepit, reliquum nobis reſtituit. Nam Caddi hic, quamuis Turca, vir tamen bonus, & ab auaritiæ vitio, quod Turcis innatum eſt, longè remotus fuit. Attribuit ille nobis Ianiczerum, cum quo ſtatim iuimus ad Portam ſpecioſam, de qua Actorum 3. Eſt magna & cumprimis alta, ad quam per gradus aliquot aſcenditur: quos nobis quoque conſcendere permiſſum, ſed limen tranſcendere vetitum fuit, eò quòd area templi Salomonis immineat. Quod cùm propius intueri magnoperè cupiuiſſem, ingreſsi ſumus Portam minorem, ad dextram in viculum, qui proximè ad templum ducit, & aream anguſtiorem, vix quadraginta vlnarum interiectu, oppoſitam habet. Hinc, quòd è regione porta ſit, patet optimè proſpectus in ipſum templum: quod elegans & cumprimis lucidum eſſe apparet. Lampades plurimas intus accenſas habet. Cùm

Porta ſpecioſa.

Templum Salomonis Chriſtianis ingredi neſas.

ad portam

Cùm ad portā prædictam ſtantes introſpiceremus, Turcæ ſubridentes, per interpretē nobis renunciari iuſſerunt, vt aream ingrederemur, quaſi innuentes, quòd ſtatim ad effectum, legis contra Chriſtianos latæ pænam eſſent deducturi. Nam cùm omnes Turcarū Moſchæas Chriſtianis ingredi ſit prohibitum, vt ſuperiùs attigimus, hic ne in aream quidem deſcendere permittuntur. Et in alias quidem Moſchæas, ſi Chriſtianum ingredi contigerit, vbi machometiſmum ſuſcipere detrectauerit, ſex millibus Cecchinorum vitam redimere poteſt. Hic verò, qui in aream tantùm pedē intulerit, aut circumcidi, aut mori neceſſariò debet. Ita enim Turcæ perſuaſum habent, quòd non ſolùm Templum, ſed area quoq; templi, priuilegio Salomoni diuinitus conceſſo gaudeat, quo Deus ſe omnē, qui in loco hoc, pro quacunq; re ſupplicauerit, exauditurum promiſit. Poſſet, inquiunt Turcæ, Chriſtianus huc ingrediens Deum orare, vt Turcis exturbatis, iterum Chriſtiani loca hæc obtineant: quem ſic orantem, Deus exaudiret proculdubiò. In tanta iſti miſeri cæcitate verſantur. Quibus cùm à noſtris obijcitur, cur illi cùm in loco priuilegiato orent, à Deo non impetrant, vt Chriſtiani penitus intereant; ſtatim obmuteſcunt, vel caput cōcutiūt. Alij, talia poſtulari non debere, reſpondent. Qui memoria repetunt quibus laboribus, & quanta ſollicitudine Chriſtus Dominus, Iudæorum ſalutem, eos in templo Salomonis inſtruendo, procurauerit: ij recitando in hoc loco orationē Dominicam cum Salutatione Angelica, lucrantur Indulgentiam Plenariam. Indè procedentes verſùs palatium Pilati, per viam doloroſam, reuerſi ſumus ad Monaſterium in ipſo ſolis occaſu.

Intereà mulis & iumentis conductis, ad craſtinam profectionem neceſſaria præparabamus. Et quoniam duabus hebdomadis Hieroſolymis manſi, diebus etiam ijs computatis, quibus in Bethlehem & apud Iordanem fui, manſioque hæc mea in tempus illud inciderat, quo longiſsimi ſolent eſſe dies, quæri

Hieroſolymis num æquales diei & noctis horæ.

quæri ſolet à multis, num tam hyeme quàm æſtate ſemper Hieroſolymis ſint æquales duodecim horarum dies ac noctes, prout Chriſtus Dominus Ioan. 11. cap. atteſtatur. Cùm nullum hic, ne in Monaſterio quidem habeatur Horologium, difficile potuimus rem hanc obſeruare. Quantum tamen ex Horologio ſolari, & clepſydra Monaſterij colligere licuit, conſtat noctem non fuiſſe, breuiorem, ab occaſu ad ortum ſolis computando, prærerquam decem horis cum dimidia: quod itidem & Monachi affirmabant: qua de re Theologi rectiùs iudicabunt.

Hìc de Chamæleonte, animali obſeruatione dignisſimo, vt aliquid dicamus, occaſio facit. Tres enim ibidem in Monaſterio vidimus, qui in oleæ arboribus, quarum ibi ſunt aliquot, aſſeruabantur. Figuram & magnitudinem habet lacertæ, non mordet tamen; cùm nec os habeat, nec cibo vel potu, ſed aëris tantùm alimento ſuſtentetur. Foramen tamen exiguum, magnitudine parui grani piperis, habet, quo aërem admittit. Caret omni veneno. Motus illi tardior, adeò vt totius diei decurſu, vix vnius cubiti ſpacium reptando emetiatur: & manui impoſitus (nec enim in attrectando horrori eſt) vix ſeſe moueat, donec deponatur. Ex arbore nunquam deſilit. Maculæ per corpus rariores nigricant. Colorem ſubindè mutat, redditq́; eum, quem proximè attingit, præter rubrum & flauum, quod ſæpius experiri placuit. Maculæ tamen nigræ non mutantur niſi pellis ipſa. Oculos prominentes, rotundos, & hilares habet: quorum altero ſurſum, altero deorſum, non minùs antè quàm retro; vno eodemq́; momento, ſimul intueri poteſt. Colori alicui ſuperimpoſitus, quando diuerſus alius color illi ex parte ſuperiori opponitur, vtrumq; ſimul aſpicit: & in quem intuitum firmius defixerit, eum aſſumere incipit, mora quaſi vnius orationis Dominicæ interpoſita, totuſq́; in eum iam notabiliter mutatur. Collocaui illum ſupra co-

lorem

lorem album, viridem, cæruleum, nigrum; omnes recipit. Suprà rubrum collocatus, mansit immutabilis. Flauum ad manus non habebam, sed nec hunc assumere dicitur. Aluum nunquam purgat, cùm sit clausus vndique, nec cibo potuúe vtatur.

9. Die nona Mensis Iulij Missa manè audita, & prandio sumpto Monachis valediximus, & per portam Piscium egressi, arma nobis adferri curauimus, quæ apud Caddi deposueramus. Et restituta sunt quidem nobis, sed malè tractata, & acie diminuta. Quarta igitur antè Solis occasum hora, discessimus Hierosolymis, & confecta quarta milliaris parte, habuimus ad sinistram montem, in quo templi ruinæ extant, vbi Samuelis Prophetæ sepulchrum fuisse dicebatur, cuius nomen etiam hactenus retinet. Emenso deinde magno milliari per ascensum montis, ad dextrum latus, dimidio circiter milliari ostendebatur nobis alius mons, ad cuius radices castellum Emaus erat positum. quo nulla ratione peruenire potuimus propter Arabes, quorum quingenti equites eò aquatum venerant, quibus loca propter aquas & pascua mutare perfamiliare est. Qui Emaunta viderunt, dicunt ab annis aliquot, propter Arabum incursiones, planè desolatum esse. Vix decem ædiculæ à longè conspiciuntur. Fuerunt nobis obuij aliquot equites Æthyopes, vt apparebat, prædones: qui cùm Ianiczerum nostrum agnouissent, liberos nos abire permiserunt: quorum vnus cùm sacculum sellæ mei equi alligatum attrectasset, & intus aliquot indusia reposita vidisset, nihil amplius attentans discessit.

Samuelis sepulchrũ.

Emaus.

Mille alijs passuum millibus confectis, peruenimus ad vallem Therebinthi, in qua Dauid Goliath interfecit. Ea longa satis est, sed angusta. Pontem habet paruum, propter aquarum decursus, quæ nullæ tunc ibi aderant. Solent tamen, vbi pluuiæ, quæ ibi sunt rariores, deciderint, aliquantulùm exundare. Post transitum pontis ad dextram, est quædam Turcarum villa. Dimidio ab hoc ponte

Vallis Therebinthi. 1. Reg. 7.

ponte milliari. Sole iam ad occasum vergente, peruenimus ad Ecclesiam S. Hieremiæ, quæ adiunctum quondam habebat Monasterium: quod totum ferè dirutum est, ipsa alioquin satis integra. Ad iactū lapidis sub monte est fons gelidus & copiosus: quem Christiani Arabes à beato Iob ferunt primùm adinuentum, cuius etiam ædes dirutas ad manum sinistram ostendunt: qua de re iudicēt Theologi, quorum nonnulli Iobum Terram Sanctam negant inhabitasse. Reperimus hic ducentos equites Arabas, qui ab illis, qui erant in Emaus, secesserant, quòd illis malè cum Turcis, villas illas incolentibus, conueniebat: quia tributum, quod Arabes, vt anteà dictum est, è villis Turcarum exigunt, dependere nolebant. Hac ipsa die interemerunt aliquot rusticos Turcas. Cùm nox immineret, coacti sumus ibidem in templo desolato quiescere. Noster Sabadinus Æthyops (qui, vt dictum est, cum Caramusano suo, ad nos deducendos aduenerat) cùm parùm fideret Arabibus, cum quodam illorum antesignato, homine corporis proceritate & elegantia conspicuo, conuenit; vt circà nos per noctem, esset in excubijs. Longos hi & mirabiles inter se tractatus habebant. Nam cum Sabadinus aliquot ei Maydinos dedisset, ille acceptos in terram proijciebat: quos cum è terra sublatos, iterum Sabadinus illi ingereret, & ille plus quàm decies excuteret, tandem Sabadinus vnum panem, duo oua cocta, & assatam gallinam illi adiecit: in quibus acquieuit, nisi quòd vinum quoq; mirum in modum appetebat, à quo etiamsi moriendum illis sit, barbari abstinere non possunt. Sed eò tunc nos ipsi non abundabamus. Sic demum ille cum viginti socijs in statione circa nos, noctem insomnem fideliter duxit.

Ecclesia & Monasterium S. Hieremiæ.

Iobi fons & domus.

Manè in ipso diluculo indè discedentes, die decima 10. Iulij, cùm ad vnum & dimidium milliare progressi essemus, incidimus in Arabes qui camelorum multitudinem propellebant. Inter hos erat vnus, cum quo noster

Æthyops

Æthiops ex Rama, qui nobis mulos conduxerat, inimicitias apertas gerebat. Itaq; se inuicem adorti, sagittas hinc indè iaciebant: vnde aliquot vulnerati remanserunt: ipse quoq; noster in manu sinistra vulnus retulit. Ex aduersarijs vnus per ventrem dissectus, proculdubiò non superuixit. Cùm interrogarem, num percussor pœnas daturus esset, responsum fuit, nihil referre, si vulneratus moreretur. Nam occisorem, quicunq; voluerit, poterit impunè è medio vicissim tollere.

Montium altitudine superata, excèpit nos perampla planities, in qua ad duorum milliarium distantiam Rama sese nobis ostentabat. Ad sinistram in monte exstant ruinæ castri, quod castrum boni latronis vocatur: & erat patriæ illius latronis, qui ad dextram Christi in cruce pendentis, fuit crucifixus. In ipsa verò planitie ad partem dextram propè viam publicam, est Ecclesia propemodū integra, quæ Machabæorum dicitur, quos eo loco ferunt sepultos.

Castrum boni latronis.

Machabæorum sepultura.

RAMA.

Peruenimus deindè circa meridiem Ramam; quam Stephanus Ragusinus vult esse Arimathiam, illius Iosephi patriam, qui Saluatorem de cruce depositum sepeliuit. Apparet fuisse quondam magnam & elegantem ciuitatem: nunc tota est diruta. Incolas habet pessimos Æthiopes, Christianorum hostes infensissimos. Diuertimus ad Monasterium dirutum, in quo solent hospitium habere peregrini. Sunt hic quattuor Capellæ, quarum vna Nicodemi, qui ad Christum noctu accedebat, & eundem cum Iosepho aromatibus conditum sepulturæ tradidit. Hîc cùm postea factus esset Christi discipulus, eo in loco habitasse, & imaginem Christi crucifixi è ligno sculpsisse (quæ nunc religiosè asseruatur in Lucca Italiæ ciuitate in Ecclesia Cathedrali) memoratur: qua de re Stephanus Ragusinus in suo libro pluribus tractat. Noctu volebant nos Æthiopes adoriri, sed

Nicodemi mansio.

Crucifixi imago Lucensis.

vbi nos vigilare animaduerterunt, re intentata diſceſſe-
runt. Periculoſus hîc peregrinis tranſitus.

Reperimus ibidem Ianiczeros aliquot; inter quos Machometes quidam, qui nobiſcum Tripoli venerat, homo nequam & ſceleratus, Præfectum acceſsit, illique perſuadere cepit, vt nos detineret, quandoquidem non adeò pauperes eſſemus, vt videbamur, ſed pecunia cumprimis abundaremus. Et niſi Sabadinus Æthiops noſter impediuiſſet, in magnas proculdubiò difficultates incidiſſemus. Dedimus tamen Præfecto decem Cecchinos: qui ad priorem, quem Hieroſolymis acceperamus, alterum nobis Ianiczerum, ſecuritatis cauſſa adiunxit. Manè cum diſceſſuri in procinctu eſſemus, 11. Ianiczerus noſter Hieroſolymitanus, comitari nos vlteriùs renuebat, volens vt illi plus aliquid numeraremus. Nam licet in præſentia Caddi, cùm eo conueniſſemus, vt numeratis illi quattuor Cecchinis vſque ad Ioppen nos deduceret, tamen, vt moris eſt Turcarum in pactis auctionem ſemper facere (quod in omnibus alijs itidem ſumus experti) progredi nulla ratione voluit, niſi illi pro duobus hiſce milliaribus, quæ Ramam ab Ioppen diuidunt, duos Cecchinos ſuperadderemus. Ianiczerus quoque in Rama nobis additus, niſi prior ille nobiſcum veniret, nos comitari omninò nolebat. Nouum itaque cum illis pactum nos inire oportebat: ea maximè de cauſſa, quòd Ianiczerus ille Machometes nequam cum alijs complicibus, nobis in itinere manus inijcere conſtituerat, de quo nos Sabadinus noſter præmonuit. Poſt multas igitur concertationes, dedimus tandem illis pecuniam: quam facilè profundere in partibus illis, cumprimis periculoſum eſt. Nam qui liberaliùs nummos erogat, illi Turcæ ſpe lucri magis inſidiantur.

Perueni-

Peruenimus tandem Ioppen manè, itinere ſatis commodo. Ciuitas ea in Actibus Apoſtolorum celebrata. Nam hîc Diuus Petrus diſcipulam Tabitham mortuam ſuſcitauit; & huc, pro illo accerſendo, Cornelius centurio, Cæſarea viros domeſticos ſuos miſit. Fuit vrbs hæc olim in monte poſita; nunc tota diruta, excepta turri vnica, quam vigiles obtinent. Ad littus maris ſunt aliquot vetuſti fornices, in quos diuertimus. Reperimus hîc Sabadini noſtri Caramuſanum in portu, qui anguſtus eſt, nec niſi minorum nauigiorum capax. Quamuis ventus ſecundus eſſet, non potuimus tamen hoc ipſo die ſoluere, quòd Liddæ (de qua in Actis, quam Rama diſcedentes ad dextram conſpiciebamus) illi Turcæ eſſent, qui res peregrinorum excutiunt, & an merces aliquas abducere velint, explorant. In craſtinum itaq; nauigationem diſtulimus. Intereà manè duo minora nauigia appulerunt: quæ Cayro per Nilum Damiatam, Damiata verò huc mari delata fuerunt. In eorum altero tres erant Itali, vnus videlicet Epiſcopus cum duobus famulis, & duo Monachi Franciſcani, qui Hieroſolymam tendebant. Epiſcopus hic dignitatis nomen coram nobis celabat, quòd verebatur, ne palam fieret, eum Hieroſolymis antea fuiſſe, & indè Ægyptum, & montem Sinai peragraſſe. Ramam is mulos conducebat; vbi Carauanam exſpectare debebat, quæ Gaza Damaſcum veniebat; vt Damaſco Aleppum ſiue Apameam, indè verò Conſtantinopolim terreſtri itinere perueniret. Dum res ſuas è naui exponeret, ſuperuenerunt Lidda Turcæ reculas noſtras inſpecturi. Quoniam autem ille Ramam diſcedere feſtinabat, primùm ſarcinas Epiſcopi aperuerunt, in quibus res pulcherrimæ, quas Ægypto aſportarat, repertæ: inter quas arcula ſcriptoria ex concha germarum artificiosè laborata, habens repoſitoria eburnea, vaſcula è diuerſis lapidum generibus eleganter concinnata. Hæc omnia illi Turcæ inſpectores ademerunt: cumque nullum haberet,

Ioppe.

Act. 9. & 10.

Cap. 9.

qui illum aliqua ex parte tueretur ac deffenderet, in maximo dolore rerum ablatarum verſabatur: quem cùm omni auxilio deſtitutum in barbarorum regione vidiſſem, effeci apud Ianiczaros meos, vt eius deffenſionem ſuſciperent: vndè factum eſt, vt quaſi pro me, res illas à Turcis redimere mihi permiſſum fuerit: quas ego poſtea illi clam reſtitui: quo nomine magnas mihi egit gratias: & anatem Ægyptiam viuam, viridibus & cæruleis pennis eleganter relucentem, pedibus longioribus inſiſtentem, mihi donauit, quam mecum Tripolim aſportaui. Narrauit is mihi plurima de inſignioribus Ægypti rebus, & animum ad eas luſtrandas vehementer inflammauit. Perluſtrabant deinde Turcæ aliam noſtram ſuppellectilem: ſed cum præter Cruces arboris Olearum, & calculos precarios Hieroſolymis abductos, nihil reperirent, permiſerunt nobis vt noſtra in nauim imponeremus: in quam abſque eorum permiſſu, aliquid inferre Chriſtianis non licet.

In Ioppen peregrinis Indulgētia attributa.

Illud hic etiam prætermittendum non eſt, Pontifices Maximos huic loco Ioppen, ſingulare quoddam Indulgentiarum priuilegium conceſsiſſe. Nam qui peregrinus huc appulerit (prout recta Cypro, & ex aliis Chriſtianorum locis, multi adnauigant, ſicut & nos, vt antè dictum eſt, facere conſtitueramus) etiamſi vlteriora Terræ Sanctæ loca non viſitauerit, littus attingens eaſdem Indulgentias conſequitur, quas eadem perſonaliter accedentes adipiſci ſolent. Id autem ea de cauſſa conceſſum eſt, quòd propter bella, Arabum latrocinia, peſtem, morbos, paupertatem, multi ex peregrinis indè vlterius progredi non poſſunt.

Rebus in Caramuſanū illatis, ventus validiſsimus conſurrexit, medius inter occidentem, Septemtrioni tamen proprior qnem Itali Maeſtro Tramontana appellant. Expectauimus igitur, ne portu egreſſos, ad Promonroriū impelleret, Ioppen vicinum, vltrà quod Cæſarea poſita

eſt, de

eſt, de qua ſæpiùs in Actis Apoſtolorũ fit mẽtio: vbi Cornelius centurio à S. Petro fuit baptiſatus & quò S. Paulus ſæpiùs accedebat, ibiq; in carcerem coniectus erat, vnde etiam ad martyriũ Romam profecturus, nauẽ conſcendit. Sub veſperam ventus ſubſedit: & nos in littore genuflexi, oratione Dñica, & Salutatione Angelica recitata, Deo gratias egimus, quòd pro immẽſa ſua miſericordia, nobis illa ſancta loca videre concеſſerit, quæ ſanctiſsimi pedes illius calcauerunt, quando ſalutem noſtram operabatur; quodque in omnibus periculis ita nobis præſens adſtiterit, & vt pupillam oculi ſui cuſtodiuerit, vt ne capillus quidem capitis nobis deperiret. Poſt oſcula igitur Terræ Sanctæ data poſt occaſum Solis Caramuſanum conſcendimus, quo duabus nauigijs minoribus è portu extracto, anchoræ iactæ ſunt, propter ventum, (qui crepuſculo noctis, diebus hiſce flare ſolebat,) ne nos ad angulum ſcopuli qui longiùs in mare excurrit, allideret. Iactati ſumus in anchoris hinc indè ad duas horas. Afflauit poſtea proſperior ventus, quo annuente vela dedimus, & antè mediam noctem promontorium illud prætervecti ſumus. Huic Caurus, qui Maeſtro Italicè appellatur, ventus nobis percommodus, ſucceſsit, quo ſpirante Cæſareã noctu præterijmus. Diluculo autem promontorium Carmeli, quod à Ioppen viginti circiter milliaribus diſtat, cõſpeximus. Poſtea vento * minùs vehemẽtiore, ſecũdo tamẽ interdiu ferebamur. Sub veſperam Sydonẽ ciuitatem in longũ extenſam, ipſo verò crepuſculo præteriuimus Tyrum, quæ ciuitas quaſi in Inſula circulari forma ſita videtur, & erat anteà, Plinio teſte, præalto mari ſeptingentis paſsibus diuiſa. Sed Alexander Magnus cùm eam oppugnaret, lapidibus iniectis, vt continenti iungeretur effecit: qua de re Ioſephus ſcribit. Nocte inſequente vento quoque fauorabili vſi, vltrà Berytùm, quòd decimo à Tripoli milliario diſtat, delati: cum ventus etiam intenſior aſpiraret, ſpatio trium horarum,

Act. 10. 25. & 27.

Cæſarea.

* quidẽ

14. *Sydon & Tyrus.*

Lib. 5. Cap. 19.

Antiqu. Lib. 11. Cap. 8.

Tripolim ſecunda vice.

manè Tripolim Syriæ ſecundò peruenimus, eaſdem illas oras, ſub monte Carmelo & Libano poſitas prætervecti, quas anteà ex Ioppen tempeſtate iactati legebamus: quo tempore intrà decemocto horas ſexaginta milliaria confeceramus, nunc idem ſpacium vento proſpero per duas noctes & ſeſqui alteram diem, vix emenſi ſumus. Reperimus Tripoli noſtram illã Venetam nauem, quam in Cypro reliqueramus, cùm alijs pluribus, quæ nuper appulerant Venetijs, & ex Lithuania litteras mihi attulerant: qua re factum eſt, quandoquidem anteà Tripoli cùm eſſem, plures notos habebam, vt poſt tot pericula & labores ſuperatos, quaſi domeſticam quandam quietem mihi viderer aſſequutus. Nã cùm vndecima Iunij Tripoli diſceſsiſſemus vſq; ad quartamdecimã Iulij diem, in vili tantùm ſago, quod etiam pallioli vſum peregrinis præbet, cubare nos fuit neceſſe, præterquam quòd Hieroſolymis craſsiores culcitras Monachi nobis ſuppeditabant. Erant & dura peregrinorum lectiſternia, quibus vtcunq; vſi ſumus.

** (Dzaffer hic Baſſa, ille eſt, cui Oſmannus Baſſa, cùm Añо 1585, in Perſide Ciuitatem Tauris olim Ecbatanis occupaſſet, gubernationem Arcis quam in præſidium exædificarat, cõcrediderat, iuſto exercitu attributo. Ipſe verò indè diſcedẽs, paulò poſt, diſſenteriæ morbo correptus interijt.)*

Cùm in littus deſcendentes, verſùs ciuitatem ad leuam pergeremus, vidimus in campo * Dzaffer Baſſam tentoria fixiſſe, cui ad tempus gubernacula Syriæ fuerunt commiſſa: qui ideò ſub tabernaculis agebat, iuxta conſuetudinem receptã, quòd nondum confirmationem adminiſtrationis huius acceperat: quem etiam in Ægyptum proficiſcens ibidem hærentem reliqui. Habebat aliquot equitum centena, è quibus maior pars, pantherarum exuuias brachijs appenſas gerebat. Ingreſsi deindè Ciuitatem ad Caruaſeriam ſeu Contubernium Venetorum diuertimus, vbi à notis humaniſsimè ſalutati & excepti ſumus.

Antonius Panormitanus Præsbyter Siculus fit Turca.

Caſus hîc miſerabilis accidit, quem referre operæprecium duxi. Presbyter quidam Antonius Siculus de Panormo, quem oppidi cuiuſdã in Diæceſi Mediolaneñ, parochum fuiſſe dicebant, naui Veneta, quam Faleram

vocabant,

vocabant, Tripolim peruenit: qui cùm ad Monachos Franciscanos, quod & alij peregrini faciunt, diuertisset; manè die Sabbati Missam celebrauit, qua finita statim Guardianum loci adijt, eidemque aperuit, quòd dum Missam de sancto Spiritu celebraret, inspirationem habuit, vt reiecta fide Christiana, Machometismum amplecteretur. Guardianus cùm hæc audiens obstupuisset, adhortari eum cepit, vt Deũ præ oculis haberet, cuius sacerdos & minister esset. Ille verò egressus, reperit apud portam interpretem, quem antequam ad altare accederet, per famulum accersiuerat. Ex eadem illa domo (prout nobis famulus idem retulit, qui interpretem, caussam ignorans cur vocaretur, adduxerat) ad Caddi se contulit, vbi mercatores aliquot Italos negotia sua tractantes reperit. Huic renũciari per interpretẽ fecit, quòd sacerdos Christianus esset, cumq; hodie Missam de Spiritu sancto perageret, ab illo inspiratus esset, vt religionem Turcicã susciperet. Caddi quæsiuit ab eo, num ebrius esset & an benè quid acturus esset, deliberauerit. Respondit, se ne comedisse quidem: & benè deliberatũ, negotiũ hoc aggredi. Iussit igitur Caddi, Cydarim Turcicam adferri, quam capiti illius imposuit: quod cùm fieret, apostata flere cepit, & quid in corde tunc habuerit, Deus nouit. Manè

17. die Dñico decimaseptima Iulij, cum pompa & triumpho (vt moris est cùm Christianus Turca fit) per ciuitatem circumducebatur. Præferebantur illi duo viridia Machometis vexilla in quorũ summitate, loco cuspidum, caudæ equorum Marinorum dependebant. Centum Ianiczeri stipatores latus vtrumq; claudebant, sclopetis, buccinis, & tympanis, concrepantes. Ducebatur autem per plateam nostram, vt infelicis illius triumphum hunc miserabilem spectaremus. Sed nos ex industria fenestras clausimus, per tabularum tamen rimas, omnia quæ fiebant, facilè obseruabamus. Homo erat iuuenis, triginta circiter annos ætatis habens, pilo nigro. Fusci coloris equo, sessor ineptus,

Turcismũ Christiani amplectẽtis pompa.

vehe-

vehebatur; non frænum, sed caput sellæ manu leua apprehendens. Duo Ianiczeri equum ducebant. Veste talari Turcica, ex rubeo Damasceno serico, amictus, iaculum inuersum dextra manu gerebāt. Sic plateas ciuitatis, more triumphantis, obæquitabat. Adextremum inter macella, in quodam ergastulo circumcisionem suscepit. Neque enim Turcæ, tanta solennitate, quemadmodum Iudæi, in actu circumcisionis vtuntur: sed plerunq; in macellis hanc peragunt cæremoniam, quæ miserum illum adeò malè tractauit, vt iam mortuus renunciaretur. Compertum fuit, hominem hunc, ob facinus quoddam in Parochia perpetratum, à Carolo Cardinali Borromæo, castigari debuisse: quod vt ne fieret, Venetias primùm, deindè conscensa naui in Syriam profugisse. Narrauit postea nobis Iudæus interpres noster, se eum in stabulo Caddi vidisse. Nam statim peracta Cæremonia, vestibus preciosis exuitur neophytus: deindè contribuitur ei aliquid à Turcis, (prout huic quadraginta cecchini tantùm dati fuerunt) quorum dimidiam partem Ianiczeris & Musicis, qui eum comitabantur, dare tenetur. Deindè in stabulum mittitur. Postremò stipendium aliquod illí attribuitur. Quærebat is ex Iudæo, quid inquit, de me Christiani loquuntur. Respondit is, mirari eos vehementer. Ad hæc ille: magis, inquit, ego miror quid mecum agatur (nondum enim ex vulnere conualuerat) sed me tamen illud consolatur, quòd fratrem Constantinopoli, itidem Turcam factum, habeam: ad hunc me conferam, cum quo bona & mala perferre mihi est constitutum. 18.

Turcæ in macello circumciduntur.

Totis diebus his quibus Tripoli mansi, quæ intra & extra ciuitatem digna visu occurrebant, diligenter perlustrabam, Ciuitas domos elegantes habet & balnea. Suburbia fontibus, hortis, & pomarijs, omni genere fructuum plenis abundant: Moris itidem arboribus, in quibus vermiculi sericum emittentes nutriuntur: vndè 19. 20 21. 22. 23. 24

Æthiopes

Æthiopes & Syri mercatores ingentes acquirunt diuitias, magnam ſerici copiam per Europam vniuerſam ſpargendo. In pomarijs eiuſmodi, ingens eſt glirium multitudo, quos Pharaonis appellant, præſertim in villis: qui maximum damnum, gallos gallinaceos & anſeres ſubindè conſumendo, colonis inferunt. Ad vnum & dimidium milliare à ciuitate profectus ad ortum ſolis, inſpexi Moſcheam quandam ad littus maris poſitam, quæ dulcis aquæ piſcinam ingentem, è muro conſtructam, habet adiunctam, in qua maxima vis diuerſi generis piſcium aſſeruatur. Hîc ſuperſtitio inualuit, eos piſces eſſe ſanctificatos, ob idq; capi eos, ſub pæna capitis, interdictum: niſi quòd (ſi rectè memini) ſemel vel bis in anno Turcarum ſacrificuli, paucos aliquos capere, illiſq; veſci poſſunt. Præbetur illis alimentum ſemper; & quædam ſuperſtitionum nugæ per vanos homines exercentur.

Glires Pharaonis Tripoli.

Piſces ſanctificati nō comeſtibiles.

Eſt ibidem iuxta mare turris ex lapide quadrato altiſsima, cum inſignibus Nobilis cuiuſdam Veneti, qui quòd cum muliere Æthiopiſſa concubuiſſet (quod facinus Chriſtianis ibi capitale eſt) non absq; maxima difficultate, vitam eiuſmodi ſubſtructione redemit. Intereà nauis Caramuſana appulit, & cum eâ Polona mulier Syckierzecka, cui apud quendam mercatorem vxoratum, hoſpitium conduci iuſsi: quæ cùm domo in publicum prodire non permitteretur, è feneſtra in Turcas prætereuntes, quorũ etiam nonnullos tetigit, lapides iacere cœpit. Vndè parùm abfuit, quin hoſpes in magnas difficultates incideret, quòd ex eius ædibus Turcæ lapidibus fuiſſent impetiti. Quamobrẽ petiuit eam indè amoueri: & quoniam extra cuſtodiam erat, domo ſtatim profugit, nec niſi poſt triduum, non absq; labore, reperta fuit apud Eccleſiã Sancti Iacobi, quæ licet Græcorum ſit propria, Catholici tamen in ea quoq; deuotionem peragere ſolent. Diſtat vno & dimidio milliari à ciuitate Tripolitana. Curaui deindè locũ in naui pro ea conduci, in qua res meæ Vene-

tias deportabantur. Vbi valdè anxia, quòd terram Sanctam viſura non ampliùs eſſet, ter è naui in mare proſiliit, vndè vix, ne præfocaretur, eſt erepta. Cuſtodia deinde diligenter illi adhibita fuit.

25. Venit Tripolim cum quingentis equitibus totidemq; peditibus ſclopetarijs Emir Machomet, potentiſsimus Syriæ Phœnices Regulus, Æthiops albus, filius Menzur Condan Emir, qui erat Sendgiacus Lyſtris & in Derben, quarum ciuitatũ fit mentio in Actis *. Emir hic quamuis Machometanus, corporis tamen ſtipatores habuit Chriſtianos (nempe Gallos illos quorũ ſuperiùs meminimus, qui Druſiani appellantur, & ſunt reliquiæ illorũ, qui terram Sanctam è manibus infidelium recuperauerant: ſed longè à maiorũ ſuorum virtute declinauerunt) annos viginti habens, vultu præpingui, & aſpectu terribili. Eſt autẽ is idem, cuius antè mentionem fecimus, à quo ſibi Turcæ valdè metuebant, ne cum Aborys famoſiſsimo Arabum prædone vires ſuas coniungeret. Hunc Turcarũ Cæſar maximo odio proſequebatur, hanc potiſsimùm ob cauſſam. Quidam Sendgiacus litteras ab Imperatore obtinuerat, vt pater huius Emiri, adminiſtratione dictarum Ciuitatũ, & portorio Tripolis illi cederet: quod ſumma cum Emiri iniuria coniunctum videbatur; quandoquidem ille, ratione officij & vectigalis huiuſmodi, ingentem pecuniæ Summam Cæſari numerauerat, vt quaſi iure acquiſito, dignitates prædictæ, penes familiam & hæredes illius perpetuò remanerent. His non obſtantibus, quòd Emirus Senio confectus eſſet, officijs & dignitate per Sendgiacum nouum exutus, paulò poſt mortuus eſt. Filius rei indignitate permotus, iuuenis ferox, decem octo annos vixdum natus, collectis octo millibus ſagittariorum, venit Lyſtram, Sendgiacum, patris expulſorem, cum magno Turcarum numero, interfecit: Lyſtram, Derben, & portorium Tripolis occupauit. Hoc nomine cùm dies ei à Cæſare fuiſſet dicta, non com-

Emir Machomet Syriæ Phœnices Regulus.

* Cap. 16.

non comparuit. Iussus ad expeditionem Persicam proficisci, neglexit & collecta duodecim milliū manu, rei exitum sic exspectabat. Et mille quidem milites Tripolim secum adduxit, tria millia in arce sua, duobus à Tripoli milliarib⁹ collocauit, in alio verò munitissimo præsidio, Gazir dicto, quod nauigantes in altissimo monte positum, non procul à Beryto, à longè conspeximus, quattuor vel quinq; millia in promptu habuit. Hæc autē omnia ideò comparauerat, quod sibi à Dzaffer Bassa, qui erat Tripoli, non mediocriter metueret. Insequenti tamen die matutino tempore, mille præsidiarijs stipatus, venit salutatum eundem Bassam, qui tum recreationis caussa, extra castra processerat. Eorum congressum vt viderem, in campum excurri. Cùm Bassa cum quadringentis equitibus, reuerteretur, serico rubeo auro intertexto indutus, equo fusco aliquantùm albicanti insidens, Emir cum suorum ala, ad partem consistens, mutuam capitis inclinatione salutem dedit & recepit. Deindè Bassa ad tentorium perueniens, equo descendit, militibus ad vnam tentorij partem consistentibus. Emir verò, violaceo serico Damasceno amictus, ex equo fusci coloris, propè ipsum tabernaculum descendit, equitibus ex aduersa parte in longum exporrectis. Pedites plures & expeditiores, quàm ipse Bassa habuit. Colloquium ad vnam horam inter eos habitum. Bassa percunctante cur aduersaretur Imperatori, rationem innocentiæ suæ reddere pluribus verbis conabatur. Sic discessum est posteà. Emiro Czausz Turcicus semper latus dextrum claudebat, quod partib⁹ in illis pro loco inferiori habetur. Czauszius autem hic vectigalis Tripolitani exigendi curam habebat, cuius pars Cæsari debebatur. Emirus duas vxores habuit, cùm neutra benè conueniens, homo planè barbarus & vitæ profligatissimæ. A Bassa digressus, certamen suorum Mauris vsitatū, iaculis hinc indè iaciendis habuit, in quo agilis & optimi sessoris officio, vt apparebat,

Emiri cum Bassa Dzaffer cōgressus.

perfungebatur. Familiares eius, magnam consuetudinem habebant, cum Francisco Testarossa, qui Venetorum Agentis, vt vocant, munus ibidem sustinebat: & quoniam mercium curam gerebat, Emiro vestigat obtinente, indè satis arcta illis familiaritas inerat. Ego quòd in contubernio Venetorum, cui dictus Franciscus præerat, hospitium habebam, vbi frequenter Emiri familiares accedebant, indè didici, quæ & qualia cum Bassa colloquia habuerit, Christianis enim ad tabernaculum Bassæ propiùs accedere, nefas. In campo redeuntem Emirum præstolabamur: cuius domestici quodam tempore nos in ædes eius introduxerunt, vbi in eius præsentia, ad luminaria Mauri, turpes & inconditos quosdam saltus nudato ferè corpore edebant, quos nostri circulatores longè decentiùs peragere solent. Aderat ibidem & Turca quidam Schenobates, qui per funé extentum incedebat, (quod apud Turcas non inusitatum) & hæc similiaque spectacula per triduum proponebat in domo Emiri; qui lauta conuiuia non solùm Mauritanorum primoribus, sed Turcis etiam ipsis maximo sumptu & splendore exhibebat: quæ res Bassam malè cũprimis habuit: & vulgò Tripoli ferebatur, Bassam Imbraimum Ægypti proregem, mandata à Turcarum Cæsare habuisse, vt indè discedens, Tripolim ad opprimendum Emirum copias conuerteret, ob eius potentiam valdè Turcis suspectam. Illud quoq; passim nunciabatur, Emirum, si caussam suam iure tueri non posset, vel interiturum, vel armis assumptis, vltima quæque tentandi necessitate adactum, quod non obscurè præ se ferre videbatur, sese ab oppressione vindicaturum: quandoquidẽ & munitiones egregias haberet, & à patre patrimonium amplissimum relictum possideret. Persis quidem, cladem Turcis inferentibus, mirificè fauebat: vix tamen ludi cum Cæsare Turcarum inchoati, felicem catastrophen illum habiturum multi augurabantur. Ipse dubiam belli aleam perpendens,

dens,

dens,amplissimis donarijs præparatis, Imbraimi Bassæ animum,modis omnibus sibi conciliare contendebat.

Nundinæ Tripolitanæ.

Erant eodem tempore Tripoli nundinæ quædam, Turcarum & Mauritanorum frequentia celebratæ, in quibus partimq; exercitationes saltuum, nullius ferè momenti promiscuè fiebant, partim etiã fructus varij,quorum ibi ingens copia, precio distrahebantur.

Drusianorũ religio.

Cùm non infrequens hîc mentio fiat Drusianorum, de quibus plura tradunt Historici, illud nihilominùs adijciendum putaui, etiamsi Christiani sint, dissolutam tamen & paganis magis conuenientem vitam ducunt: quorũ religio ferè non alia re differt à Turcica,nisi quòd circuncisionem non adhibent. Habent suum particularem Prophetam, Isman dictum,qui dempta Circuncisione,aliam,quod etiam Machometus fecit, magis licensiosam & turpem superstitionem condidit, & pro religione seruandam introduxit. Multi ex ijs Tripolim & Damascum sæpiùs accurrebant,qui, Scotorum nostratium more in vimineis cistellis reculas venales exponentium, per vicos oberrabant, coriaceam quandam cistam collo appensam deferentes: in qua, vnum aut alterum stanneum Scyphum, lagenulas coriaceas, aqua frigida plenas, duos vel tres pectines, setaceam scopam purgandis vestibus aptam,& speculum repositum habent.Horum aliqui in Galilæa vbi nos obuios habebant, potum nobis subitò ministrabant. Et quoniam Turcæ caput radunt, & barbam nutriunt,hanc illis pectinare solent; nobis verò qui capitis & barbæ pilos depressos habebamus, pectinem non offerebant, nisi si fortè quis caput pectere vellet, sed oblato speculo, vt in id diligentiùs introspiceremus,efflagitabant. Hanc potus, pectinis,& speculi exhibitionẽ, pro largitione * eleemosinæ reputant: quam promiscuè, non minùs Turcis, quàm Christianis, etiam non postulantibus, vltrò obtrudunt. Quærebam ex illis; cùm aquæ potus sitim extinguat, eleemosinæ loco præ-

(Io. Thomas in Historia belli Persici lib. 7. narrat Imbraimũ Bassã cùm Cayro è gubernatione suá reuerteretur, mirabili arte quosdam è primoribus è medio sustulisse, nõnullos captiuos abduxisse, regionem illorum deuastasse, & ingentem Drusianorũ numerũ per fraudem trucidasse.)

** Eleemosina Turcarum.*

beri poſsit:ſpeculi exhibitio, quanam ratione eleemoſinæ conueniat? Non habebant ad hæc quid responderent. Vnus tamen, cùm Tripolim Hieroſolymis rediјſſemus, qui Mridaticum apud Ægyptium quendam Cayri conficiebat, nobis retulit, quòd hunc exhibendi ſpeculi morem ab Ægyptijs acceperunt: qui in conuiuijs, ſympoſijs, recreationibus, cæterisq; occaſionibus, quibus victus opulentia, cultus corporis, & formæ elegantia maximè procurabatur, exhortationes ad extremum faciebant, vt homines, ſe mortales eſſe, vellent recordari. Nunc etiam antiquiores, & prudentiores Ægyptij, Schileta, ſeu oſsium humanarum compagines, naturaliter, aut etiam arte ex ligno vel ebore paratas, vnius & medij cubiti longitudine circumferunt, mutuoq; oſtendentes, vltimi finis inuicem admonent, qui morte ſuperueniente, formæ elegantiam in horrorem conuertit. Cùm ſiti, inquiunt, laboras, hauſtu aquæ refocillaris: cùm barbam pectine demulces, ornaris: (quanquam apud Turcas rarior pectinis vſus) cùm ſpeculum inſpicis, formam tuam contemplaris, tibiq; ipſimet fortaſsè complacebis. Intereà ſtatim in mentem tibi veniet, morte hæc omnia commutatum iri, quæ res te humiliorem reddet. Bona ſatis conſideratio, apud barbaros præſertim, & digna, quam & Chriſtiani noſtrates præ oculis ſemper habeant. Sed ad noſtra redeamus.

Ægyptiorum Schileta in ſympoſijs exhibita.

Cùm Apamæam, vulgò Aleppum, propter Aborys, qui carauanas, vt iam dictum eſt, infeſtabat, proficiſci non poſſem: nec etiam indè propter exercitus Turcicos, ex Europa in Perſiam commeantes, iter tutum Conſtantinopolim eſſet: naues prætereà Venetæ, & quæ ad oras Chriſtianorum dirigebantur, nondum eſſent oneratæ: cumq; diligentiùs de me, quis eſſem, inquireretur (quam rem nonnulli ex Iudæis diuulgauerant,) quod maximè cupiebam, Ægyptum perluſtrare conſtitui. Quamobrem nauigium, Dzerma dictum, mihi conduxi. Id ad nauigationis

Nauigatio auctoris in Ægyptũ.

tionis celeritatem plurimùm confert, ſed tempeſtate ſuperueniente, facilè fluctibus obruitur: quandoquidem tabulatum, vt naues onerariæ vel Caramuſani, non habet; ſed apertum vndiq; , iniurijs cæli & maris eſt expoſitum.

26\. Die itaq; 26. Iulij prandio ſumpto, acceſsi ad Caddi, oblatoq; honorario, petiui ab illo, vt mihi Ianiczerum, ſecuritatis cauſſa adiungeret: quod etiam fecit, deditq; mihi egregium quendam Achmeten nomine, qui linguam

27\. Sclauonicam callebat, & fideliter ſe mihi ſeruiturum

28\. promiſit. Poſteà nauigationem apparabamus: & rebus meis diſpoſitis, & in nauim Venetam, quæ nos aduexerat, illatis, cubiculo in ea conducto, vnũ famulũ ibidem reliqui, qui eas cuſtodiret, & in Italiam deportaret: cui etiam P. Laurentium Pacificum cum ſocio adiunxi: reliquos, qui Hieroſolymis vnâ fuerant, mecum abduxi.

Dederam ad te priores ex Salinis litteras; nunc alteras, & quidem ſatis prolixas, ad te mitto. Neq; enim, vt facilè potes animaduertere, tempus & occaſionem ſcribendi habere potui, præterquàm hic Tripoli, vndè iam in Ægyptum propero. Vale. Datum Tripoli Syriæ 29. Iulij, Anno Domini 1583.

Epiſtola Tertia.

30\. POſt litteras ſuperiores ad te datas die 30: Iulij, hora 23 diſceſsi Tripoli, ſcapha ad naues onerarias longiùs à ciuitate diſtantes vectus, vt nonnullas res quæ vſui pro Ægyptio itinere futuræ erant, indè aſportarem: quò cùm perueniſſemus, adeò validus inſurrexit ventus, vt Scapha ad Dzermam nauigium deferri non valente, ibidem noctem ducere coactus fuerim. Ceſſante deindè Septemtrionali vento, & rebus neceſſarijs aſſumptis, ad Dzermam

mam perueni, quam in ipſo diluculo conſcendimus: & quoniam multos in ea reperi, qui conſcendere non debebant, quandoquidem pro me tantùm nauigium hoc conduxeram, quod ptopter ventorum periculum, onerari multùm non potuit, Nauclerus Arabs eos abegit, atq; ita iam luceſcente die, Dzermam in altum mare perticis longioribus protruſit: quo tempore, à latere ventus validior inter Occidentalem & Septemtrionalem medius, Italicè Ponente Maeſtro, conſurrexit: cumq; aliter non poſſemus, curſum verſùs Cyprum direximus: & intra ſex horarum ſpatium, nullum ampliùs continentem vidimus. Acceperam mecum Tripoli Maurum, Faietan nomine, pro interprete: & Ianiczerum quoq; vnum conduxeram. Eramus in naui circiter quadraginta. Dies hæc grauis nobis inprimis fuit, & propter ventum validiorem, & propter rudentes, qui ex cortice Arboris dactylorum contorti, & aqua marina aſperſi, fœtorem reddebant intolerabilem: vndè hac & inſequenti die, quilibet noſtrum, ſtrophiolum aceto madefactum naribus perpetuò, etiam inter dormiendum, admouere neceſſe habuit. Ventus hic tota nocte, & manè ſuperuenientis diei perſeuerauit.

AVGVSTVS.

Cyprũ ſecũda vice.

DIE prima Auguſti manè conſpeximus Cyprum, circa meridiem verò prænauigauimus Famauguſtam: quam tamen propter maiorem diſtantiam, exactè non potuimus contemplari. Ad Veſperam, ceſſante vento, propè littus conſtitimus, vbi paululùm euagati, nauim repetiuimus. Quoniam autem in hac Inſula, æſtate & hyeme, noctu ſemper à terra ventus nauigia propellit, hac ipſa nocte nauigando longè progreſsi ſumus, & Larnicam appulimus, quo in loco ſal, vt 2.

anteà

anteà dictum est, colligitur. Sed quoniam in terram descendere minùs tutum videbatur, propter Caddi, qui Maslochus erat, & propter Græcos Machometismum professos, qui priùs etiã dùm eò venissemus, nobis negotiũ facessebant, mansimus in nostra naui Dzerma, & nocte, vento leni flante, sensim nauigationẽ continuabamus.

3. Manè verò circa meridiẽ substitimus in littore ad quandam Græcorum Ecclesiam planè desolatam, vbi ad noctem vsq; mansimus, cænamq; ibidem sumpsimus. Nocte deindè Dzerma conscensa, vento propitio ferebamur, & manè circa Solis ortum Lemissum peruenimus, vbi quòd locus securior esset, & multos mercatores Italos notos haberemus, in terram descendentes, diem integram ibidem posuimus, quandoquidem nullus nobis adspiraret ventus: Intereà manè antequam nos eò adnauigassemus, appulit nauis Caramusana, cùm viginti peregrinis Hierosolymam contendentibus, qui triduò antè Tripoli discesserant: quorum nonnulli cùm ad nos descendissent, cibum vnâ sumpsimus. Aderat ibi quoq; & Simon Albimontanus Sacerdos Polonus, de quo suo loco dicetur inferiùs. Post occasum nauem conscensuri perreximus. Et quoniam id in Cypro maximè cauetur, ne quis incolarum ab Insula discedat, ea de caussa ipsemet Vicebassa in littore præsens aderat. Indè Caramusanus cum peregrinis versùs Ioppen soluit, nos verò littus legebamus, vsq; ad Felis Promontorium, quòd Itali Capo delle Gatte appellant. Illud hìc non prætermittendũ: cùm Caramusanus, circa noctis horam primam, loco mouisset, & nos eodem vento, nostra Dzerma littus raderemus, noster nauclerus, cum quodam socio suo in contentionem deueniens, vlteriùs progredi noluit. Itaque Ianiczero meo iniunxi, moneret nauarchum, ne tempus frustrà tereret: quod cùm ille faceret, & nauta nihilominùs nauem propellere recusaret, ad verba deuentum est, in quibus Ianiczerus pugnum illi in caput

Lemissum.

Simon Albimontanus Presbyter Polonus.

tàm fortiter impegit, vt tiara illius in terrâm delaberetur indè ſecuri arrepta, vix certantes ab inuicem auellere potuimus. Nauta ſe videns inferiorẽ (magna enim iſtic Ianiczeri gaudent libertate) vela fecit. Sed cùm animaduertiſſem, vtrinq; illos hoſtilia meditari, ne contentio recrudeſceret, pacem inter eos conciliare ſum aggreſſus: à qua cùm vterque initiò vehementer abhorreret, tandem circa noctis medium vix inuicem ſunt reconciliati. Res erat viſu periucunda, cùm vterq; more ſuo imprecationes faceret, quòd ex toto corde, offenſas alteri condonarit. Mira fuit vultus & frontis mutatio, antequàm in gratiam redirent. Antequàm Cypro diſceſsiſſem, illud obſeruaui, magnam hîc vim lini Goſsipini vel Xylini (vulgò Bombacem vocant) paſsim conſeminari: vndè ingentes annui redditus proueniunt. Siquidem naues nullas alias merces, præter ſal, de quo anteà mentionem fecimus, & goſsipium hinc auehunt: vt & illa Tornelliana, qua primò huc delatus appuleram, arena eiecta, per totum fundum goſsipio onerata fuit: atq; ita Tripolim profecta, partim panno purpureo (ſcarlatum vocant) diuendito, partim allata pecunia, ſericeas, aliaſque vltramarinas merces coëmptas, auexit. De ratione porrò conſeminandi & recolligendi goſsipij, quandoquidem nonnulli ſcripſêre, ego ſuperſedeo: illud tamen adiungo, cùm ſemel ſeminatum fuerit, in tertium vſque annum fructus producit; in quorum recollectione, vbi ſementis grana, quæ ſunt grauia in terram deciderint, abſq; alia cultura, fructus emittunt, minore tamen & ſenſim decreſcente, per annos ſequentes, abundantia: donec quarto demùm anno, ſeminatio noua redintegretur. Annotandum & hoc obiter, quòd Cyprus alba vina non producit; vt modo contrario, nec Hieroſolyma fert rubea. Quod ſi quando in Cypro alba, Hieroſolymis verò rubra prouenerint, id perquàm exiguum eſt: & vuæ ad comedendum duntaxat, non autem ad exprimendũ, ſunt aptæ.

Cyprus lini goßipini ferax.

Rubea

Rubea tamen Cypria, & alba vina Hierosolymitana bona sunt, nisi quòd adeò styptica, vt etiamsi aqua diluantur, propter astringendi vim, gutturi minùs gratam præstent potionem. Rubra dulciora, sed vehementiora sunt. Et quoniam in Cypro cellaria non habentur, adseruari ad futuram vsq; vindemiam non possent (alba, præ rubeis, naturâ suâ faciliùs & diutiùs conseruantur) nisi arte subueniatur. Quamobrem vasa, antequam mustum infundatur, gummi cuiusdam specie, quæ picem redolet, suffumigantur: vndè fit, vt odorem picis ingratum vina eiusmodi perpetuò retineant: quem tamen incolæ multum capiti prodesse affirmant, quòd eo vini grauitatem retundi, illudque in suo vigore, extrà mutationem conseruari, persuasum habeant. Mihi quidem & meis, vina hæc grâueolentia videbantur: odoremque illum tàm acutum, magis obesse quàm prodesse capiti, crediderim. Vuæ Rhodiæ, quod anteà innui, maiores & sapidiores sunt. An autem vina eosdē suffitus gummatos habeant, ignoro: cùm ea non degustauerim. Fructuum omnis generis Cyprus habet copiam. Melones nullibi maiores me vidisse recordor: vt in longum, ad tres ferè cubiti quadrantes excreuisse videantur. Sunt autem optimi & delicati saporis.

Vinorum in Cypro conditorũ ratio.

5. DIem totam consumpsimus, nauigantes versùs dictum Promontorium Capo delle gatte, ventum hinc indè captando, quod nauigio huic Dzermæ perquàm familiare est, & celeritati eius ita percommodum, vt vel aduerso vento, non planè directè tamen, vti possit, nisi quòd turbine ingruente, euersionis periculo valdè sit obnoxium. Circa Solis occasum, promontorium hoc prætериuimus, hora verò noctis secunda, rectà in Ægyptum, Damiatam versùs vela direximus, quæ ab indè octuaginta circiter milliaribus distat.

Dzermæ nauigij cõmoditas.

6. Manè vix Cyprum videre, meridiè verò ne vix qui-
7. dem licuit intueri. Die hac & nocte ventum habuimus

 propi-

propitium, Postridie post exortum Solis, superuenit Bonaccia, siuè omnimoda venti cessatio, ita vt necessariò nauis consistere debuerit. A meridie ventus inter occasum & Septemtrionem flare cœpit, qui diem & noctem insequentem durauit.

8. Die octaua Augusti, circa meridiem credebamus nos Ægyptum aspecturos, sed longior tamen fuit à continente distantia. Duabus deindè horis pòst, ventus vehementior, nobis percommodus consurrexit: itaq; hora circiter decima nona terram à longè vidimus: aqua etiam marina turbida videbatur, ex Nili influxu, quem fluuium turbidum, qui irrigat Ægyptum Diuina Scriptura appellat.

Ægyptus Nili Ostia Ios. 13.

Hora circiter vigesima secunda ingressi sumus Ostia Nili (id extremum est fluuij ab ortu Solis brachium) ad sinistram maris & fluminis habentes insignè quadrilaterum propugnaculum Damiatæ, turribus excelsis & muro ex lapide quadrato egregiè munitum: quod ducentorum militum præsidio anteà tenebatur, tunc verò propter bellum Persicum, vix viginti præsidiarios habebat. In ingressu Nili, ad dextram vidimus in mari aliquot naues non adeò magnas. Nec enim maiores huc appellere possunt, cùm nullus sit portus, sed statio quædam ad tempus, dum exorneratis illis, in fluuium securitatis caussa attrahantur. Erant sub ipsa Ciuitate tres naues Caramusanæ, id est minores, prout reuera sunt dictæ.

Damiatæ propugnaculum. (Damiatam olim Caphtor dictam tradit Beniamin, sed quæ Ethymologia, non explicat.

In Nilo nauigantes, ad ripas ingentem vim ciconiarum vidimus, quæ ex nostris partibus eò conuolant, sub hoc ipsum tempus anni, nempè Mense Augusto; quo Nilus exundat, & recedens, passim per campos, ex putrefactione, maximam serpentum copiam, ad earum victum, relinquit. Anatum viridium & punicearum, pedibus oblongis insistentium, quarum vnam Episcopus ille in Ioppen, vt diximus, mihi donauerat: maximus itidem ab ripas numerus. Ad leuam horti plurimi, fructuum

Ciconiæ Nili.

Anates virides.

fructuum feracissimi præsertim orizæ, cuius isthic maxima seritur copia, ad margines amnis, vbi per brachia sese in mare exonerat. Propugnaculum vno à Ciuitate distat milliari, cuius quarta parte peracta, vidimus equos marinos quattuor in flumine, vris nostratibus forma, pilo, & magnitudine persimiles, nisi quòd cornibus carent: orizæ magna inferunt damna: vndè fossis altioribus horti præcinguntur, nam cùm pedes depressiores hæc habeant animalia, aggeres conscendere non possunt. Hominem in hortis repertum, facilè morsu conficiunt. Explosimus in eos aliquot longiores bombardas, sed an aliquem interfecerimus, incertum, cùm animalia sint magna & robusta, quæ non nisi valido maioris alicuius tormenti ictu confici possint. Nonnulli equos hosce marinos, dici volunt, Odontotyrãnos, quasi dente sæuientes Græci Amphibia vocant, nempè animalia, quæ partim in aquis, partim in terra viuunt. Scribit Cedrenus, animal hoc tantæ magnitudinis esse, vt elephantem deuorare possit. Sed id parùm verisimile videtur. Nam licet vnius præ reliquis magnitudinem admirarentur incolæ, qui nobiscum eadem Dzerma vehebantur, maior tamẽ Elephante non fuit, nisi quòd longitudine illi adæquatur. Cayri cùm essem, allatũ fuit vnius equi marini, non procul indè interfecti, ingens & visu cumprimis horridũ caput; cuius faucibus diductis, hiatus ad vnius & dimidij cubiti magnitudinem patebat. Vndè dentes notabili itidẽ magnitudine prominebant.

Oriza.

Equi marini.

Odontotyrãni, Græci vocant AMPHIBIA.

Hora vigesima tertia peruenimus Damiatam, olim Pelusiũ, ab alijs Heliopolim dictã. Nominatur & Ostium Pelusiacum. Ciuitas est hæc Ægypti prima, suprà Nilum situ eleganti posita, ad dimidiũ milliare in longitudinem exporrecta. Quoniã hora tardior erat, constitimus vbi vectigal deponitur, cuius Iudæi curam gerunt: statimq́; telonearius ad nos accurrit, & cùm nos mercatores existimaret (pro quibus etiã nos gerebamus propter maiorem securitatem, cùm negotiatores à quibus ampla vectigalia.

Damiata.

Turcarum Cæsari dependuntur, tutiores in Ægypto esse soleant) nobiscum in eadem Dzerma noctem duxit.

9. Manè sarcinæ nostræ excutiebantur, in quibus cùm nihil mercium esset, diximus eas nos in Cayro habere, quô contenderemus. Sic dimissi, in terram descendimus, & Viceconsulem Venetum, qui erat Thomas Candiota Græcus, accessimus. Diem totam in perlustranda ciuitate consumpsimus: sed ex antiquitatibus nihil visu dignum occurrebat. Conduximus deindè minorem aliam nauem Dzermam, Cayrum vsq;: in quam etiam paulò antè vesperam, res nostras intulimus, ibidemq; dormiuimus, & propter maiorem in Nilo securitatem, duos Ianiczeros nobis adiunximus.

10. Sole iam satis exorto, aduerso flumine, nauigare cœpimus. Quoniam autem circa hoc tempus, Caurus Italicè Maestro, flare plerumq; solet, & Nilus à meridie labitur, velo expanso prosperè nauigabamus, nisi quòd in reflexu fluminis in terram exponebamur, vbi nautæ funibus nauem aliquamdiù trahebant. Antè meridiem præterijmus ad leuam, Ferchin ciuitatem cumprimis amplam: pro nocte verò venimus ad oppidum quoddam, (relicta ad dexteram magna ciuitate Serbin) ibidemq;, quòd iam Sol ad occasum vergeret, quieuimus: vbi diligenter inspeximus fornaces seu clibanos, in quibus artificiosè pulli gallinarij excluduntur. Sunt autem ex stramine forma rotunda contexti, & argilla vndiq; obliti, in superiore parte fenestram paruam rotundam habentes, ne solis radij per directum, oua intùs posita offendere possint, quæ facilè cocta redderentur: quandoquidem à sole tantùm caloris terra concipit, vt in meridie vix aliquis, vnius Orationis Dñicæ recitatæ interuallo, calceis licet indutus, terræ ardorem sustinere, illi insistendo, valeat. Incolæ tamen, nudis pedibus incedunt, & à teneris asueti, ita plantas callo obductas habent, vt quod experti sumus, ictum mallei non magis sentiant, quàm equi, cùm illis so-

Ferchin.

Clibani, pullos Gallinaceos producentes.

Calores Ægypti.

illis soleæ applicantur: adeò vi solis plantam habent induratam. Fornaces istæ ostiolum habent à meridie, à septemtrione foramen, per quod fimo boum vel bubalorum, fornax pro nocte calefit, ne oua lædantur à frigore. Interdiu sol per limum temperatum calorem clibano suppeditat, in cuius pauimento, oua distinctè collocantur, ne vnum aliud attingat: atq; ita facili negotio, absq; gallinarum incubatione, pulli celeriùs excluduntur. In omnibus oppidis & pagis, eiusmodi fornaces colonorum ædibus sunt adiunctæ, quarum nonnullæ ea sunt magnitudine, vt tria millia ouorum commodè capere posint.

Et quoniam de æstu Ægypti mentio incidit, quàm cùm intensus ille sit, vel hinc nō obscurè potest intelligi, quòd cùm Damiata soluissemus, & studiosè contemplaremur loca arenosa, (nam vltrà decem & ampliùs à mari milliaria, & per totam ferè Ægyptum, inter villas & hortos, & in ipsis pagis, fundus totus arenosus est, qualem Dactyliferæ arbores plurimùm amant) videbantur nobis aquæ cuiusdam ardentis speciē præbere, & adeò resplendere, vt materia vitri in fornace accensa, oculorum aciem perstringere solet. Credebamus initiô, lacus aliquos ardere: cumque arena solibus excocta valdè sit leuis & fluida, ad quemcunque leuioris venti afflatum, ita commouetur, vt quasi fluctus quidam ardentium vndarum, à longè intuentibns, exsurgere videantur.

Ad oppidum igitur prædictum consistentes, vt Damiatæ, & ab ipso nauarcho præmoniti fuimus, tota nocte excubias agere coacti sumus. Ægyptij namq; non tantùm in terris furantur, sed cùm sint vrinatores perfectissimi, etiam sub aquis latitantes, & ad Dzermam peruenientes, quicquid arripuerint, in aquam pertrahunt, & auferunt. Non infrequenter accidit, quòd hominem in sponda nauis cubantem, arripuerunt, & demersum, vita simul & vestibus spoliârunt. Quòd si plures latrones vniti fuerint, in

Ægyptij vrinatores nauigâtes deprædantur.

rint, in Dzermas inſiliunt, & dormientes interimunt, quòd paulò antè noſtrum aduentum euenit, cùm quattuor Galli negotiatores eò modò interierunt, qui Cayro Alexandriam nauigabant. Quamobrem ne quid ſimile nobis quoq; accideret, tota nocte vigilantes, & bombardas in promptu habentes, in fluuium proſpectabamus: quod & ipſe Nauarchus diligenter præſtitit. Poſt noctem mediam loco mouimus; circà meridiem verò, præteriuimus ad leuam oppidum Talcha, quod inter foſſas variè deductas collocatum, à latronibus tantùm & deprædatoribus incolitur, qui nocte per flumen, & quocunq; in loco poſſunt, exercent latrocinia: cumq; aſsiduè hinc indè mercatores commeent, in tanta hominum multitudine, quanta per totam Ægyptum latiſsimè diffunditur, difficilè periculum poteſt euitari. Nam per omnia Nili brachia, ab vtraque ripa, per campos, ingens hominum, gregum, bubalorum, boum, ouium, caprarum, & vaccarum, multitudo vbiq; conſpicitur; quò fit vt prætereuntes in laqueos facilè incurrant. Hac eadem die, vidimus ad centum piſcatores, qui in aquam demerſi, (quæ turbida eſt) manu piſces capiebant: quorum aliqui tres ſimul extrahebant, duos manibus, tertium ore retinentes. Piſces erant vnius cubiti longitudine, aloſis ſeu barbochis noſtris, vulgò Mientus, non abſimiles. Alij ſalmonibus ſeu eſocibus noſtris poterant comparari. Erat & quoddam genus albi piſcis magni. Piſces Nilotici ſunt pingues & optimi ſaporis, minùs tamen ſalubres, eò quòd Nilus, fundum limoſum non ſaxoſum habeat, cuius nihilominùs aqua ſalubris eſt, quòd longo anfractu voluatur, nempè à Montibus Lunæ, vbi ſumit exordium, vſque dum in mare influit, trecentis ſeptuaginta duobus milliaribus, inſuper per vtrumq; Tropicum: quò fit vt immenſitate caloris, humiditas noxia in ea abſumatur. Eſt autem turbida, vt ſuprà dictum eſt, ſed in vaſe poſita, per duas horas, purgatur: & ſi per noctem ſteterit, fit inſtar cry-

Talcha prædonum oppidum.

Piſcatores demerſi manu piſces capientes.

Piſces Nilotici ſapidi ſed inſalubres.

Aqua Nilotica ſalubris.

ſtar cryſtalli limpida,& potui gratiſsimã. Nili naturam & eius admiranda, quandoquidem ſcriptores multi perſequuntur,ad eos lectorem remitto, attingens ea tantùm obiter, quæ ipſemet vidi. Piſcatores quoties reſpirare volunt,caput ex aquis non proferunt;ſed ore diducto,halitum emittunt. Certùm eſt, illos per totam diem in aquis poſſe deliteſcere, & vbi ad ſummitatem aquæ enatauerint, capite non prolato,reſpirare: quos cùm ſub aquis natantes conſpexiſſemus, iuſsit nauarchus bombardas explodere, ne Dzermã ſubnatando euerterent. Circa ſolis occaſum præteriuimus ad dextram ciuitatem Abuzyr,elegantem, & ſitu longiore conſpicuam. Iactis anchoris, nocte in medio fluminis conſtitimus. Nam ad ripas accedere minùs eſt tutum: immò & vrinatores iam ad nos collimabant; ſed vt nos vigilare animaduerterunt, nihil attentârunt.

Abuzyr Ægypti Ciuitas.

12. Die tota, proſpera ſumus vſi nauigatione: Poſt occaſum ſolis pyratæ ſcapha in nos incurſionem fecerunt, & iaculum intorſerunt, quod propè Ianiczerum concidit. Sed cùm bombardas aliquot exploſiſſemus, profugerunt. Nocte inſequenti conabantur nos vrinatores adoriri,ſed vbi nos,ſclopetis oblongis, quæ maximè timent, armatos,vigilare compererunt, ab incepto deſtiterunt.

14. Quoniã ſecundus ventus afflabat,hora vigeſima conſpeximus Pyramides Cayri, quæ licet vltrà ciuitatem ſint poſitæ, propter montes tamen & operis ſublimitatem, priùs quàm Vrbs ipſa aſpectui occurrũt. Apparebat & arx ipſa, in monte quoq; poſita. Iamq; è brachijs,in ipſum fluuium Nilum ingreſsi ſumus, qui tanta eſt latitudine, quantam apud Linczium Auſtriæ Ciuitatem, ſi duplicaretur,Danubius efficeret. Quattuor autẽ circiter milliaribus à Cayro, Nilꝰ vnico alueo præterlabitur,poſteà verò bifariã diuiditur,& famoſum illud Δ efficit:quinq; deindè milliaribus inferiùs,ipſius Deltæ pars vna in quattuor, altera in tria brachia diuiditur, quibus deindè in mare ſeſe exone-

Nili latitudo.

Nili Delta.

ſe exonerat. Hora vigeſima tertia tandem peruenimus ad Bulhach, octuaginta à Damiata milliarib', vbi è Dzerma in terram iam deſcenditur. Quoniam autē Vrbs hæc ipſi Cayro adiacet, operæpretium eſt, quanta ſit eius amplitudo, breuiter attingere. Affirmatur nō ſolùm à Turcis, ſed ab ipſis quoque Europæis negotiatoribus, qui hîc commorantur, quòd ſingulis diebus, intrà viginti quattuor horas, in portu hōc, vltrà decem & aliquot hominum millia hinc indè commeant: quorum nonnulli intrant, nonnulli egrediuntur: quodq́; per dies ſingulos tria millia Dzermarum prætcrnauigant: quarum plurimæ ſexcentorum doliorum ſunt capaces. Ex antiqua quoque Cayro, ſuperiùs poſita (de qua paulò poſt) ſuperueniunt eiuſdem generis plurima nauigia, quæ ex regionibus Saīt, & peramplis Præsbyteri Ioannis ditionibus triticū, Cynocephalos, Simias, pſyttacos, diuerſa auiū cæterorumq́; animalium genera, & merces varias deferunt. Nam quæ Mauros vendibiles portant, è Barbaria Roſetum, indè per Nilum Cayrum deuehuntur: & poſteà ad Bulhach exponuntur: quò cùm tardiùs perueniſſemus, in Dzerma noctem duximus, vidimuſq́; vix completo dimidiæ horæ ſpatio, vltrà decem naues aduentantes, & recedentes.

Bulhach Ciuitas. Cayro adiacet.

14. Manè cùm è naui in terram cum duobus meis deſcendiſſem (reliquos enim in Dzerma dum hoſpitium inueniremus, manere iuſsi) ſtatim duo Turcæ vnumquemq́; noſtrum arripuerunt, vt nobis vincula inijcerent: diligenterq́; ſcrutabantur, num aliquid reconditarum mercium in ſinu vel alibi haberemus, exiſtimantes nos Gallos eſſe negotiatores, à quibus, vt nobis Turcæ ipſimet referebant, ſæpenumerò decipiuntur. Cumque nihil nos habere eiuſmodi comperiſſent, liberè nos abire permiſerunt. Intereà dum nobiſcum Polonicè colloqueremur, Iudæus telonei præfectus (cuius iuſſu nos Turcæ corripuerant) cùm idioma noſtrum intellexiſſet, vt longiùs etiā à nobis Turcæ recederent, iniunxit, dicens ſe quoq́; popula-

CAYRVS

popularem nostrum esse, ex Chelmensi Rusiæ ciuitate oriundum. Orauit sibi ignosci, quòd nos parùm ciuiliter salutasset. Officia sua prolixè nobis detulit,& sæpiùs nos,quamdiu in Cayro versabamur, humaniter visitauit. Conscensis deindè asinis, inter hortos, profecti sumus in ciuitatem, ad domum Consulis Veneti Georgij Emo, cui indicauimus, nos peregrè venisse, petiuimusq; vt in hospitio conducendo, nos opera sua vellet adiutos. Obtulit se nobis humaniter,& Missæ sacrum vnâ cum eo audiuimus:& quoniam non ita pridem eò aduenerat, nondumq; loci rationes planè exploratas haberet,consuluit, vt Galliæ Consulem Paulum Marianum, qui itidem Venetus erat, adiremus. Hic quoniam viginti & aliquot annos in ea vrbe posuerat, magnum rerum, & Turcicæ Arabicæque linguæ vsum fuit assequutus. Reperimus ibidem in eius domo, duos Societatis I E S V Patres, Ioannem Baptistam Elianum, qui (vt anteà meminimus) sacras vestes attulerat Maronitis Damascum, & Patriarchæ in monte Libano, à Gregorio X I I I. Pont. Max. transmissas; & Franciscum Sassum, qui quo tempore nos Venetijs soluebamus, Alexandriam nauigaturus, ab eodem Gregorio Pontifice mittebatur. Aderant etiam & tres Monachi instituti S. Francisci, quòd in ædibus Consulis huius Capella Catholicorum haberetur. Marianus igitur prædictus, in altera domo sua, quam è regione dicti Veneti Consulis habuit, nobis habitationem concesit, in quam diuertimus, vnà cùm alijs nostris è Dzerma euocatis. Aggresi deindè sumus perlustrare ciuitatem, quæ quàm sit ampla & populosa, ille tantùm poterit iudicare, qui suis eam oculis inspexerit. Meo sanè iudicio, triplo magnitudinem Lutetiæ Parrisiorum in Gallijs excedit: non eam tamen elegantiam in ordine & ædificijs habet. Nam noua tantùm Cayrus muro præcingitur, Vrbs autem vetus & Bulach ambitu murorum caret. Noua ciuitas habet multa,

Cayrus olim Babylon maxima Ægypti Ciuitas

& magnis sumptibus erecta antiquitus palatia, recentiora verò moderni quoq; mercatores Æthyopes nō minore sumptu & elegantia ædificant: quorum vnum insigne vidimus, quod licet nondum sit absolutum, trecentis tamen Ducatorum millibus constare perhibetur. Mercator eius Dominus bombycina tantùm interula indutus, tyara tectus, incedebat, vix calceos habens: quo habitu similiter & alij diuites Æthyopum mercatores vtuntur. In Ægypto, Turcæ vel Magistratu perfunguntur, vel milites sunt. Ægyptij incolæ vel agros colunt, vel Oeconomiam domesticam exercent: Arabes ex latrocinijs viuunt. Æthyopes ferè mercatores sunt, vt & reliquum in Ciuitate vulgus.

Mercatores Cayri diuites.

Multi Europæi negotiatores Itali & Galli, qui à viginti & ampliùs annis hanc vrbem incolunt, pro certo affirmant, quod nos numerare non potuimus, nouæ Ciuitatis ambitu, triginta priuatarum ædium millia contineri. Adiunctis verò suburbijs, veteri Ciuitate, & Bulhach, minoribus etiam ædiculis, quorum magnus est numerus, ad summam ducentorum millium ascendere. Platearum sunt millia sedecim. Fana seu elegantiores Moscheæ, quæ turres habent adiunctas, (absq; ijs quæ turribus & tectis carent, quorum non paruus etiam est numerus) sunt sex millia octingentæ. In vno suburbio, quod sub arce ad orientem positum est, sunt Moscheæ mille & ducentæ. In alio meridiem versùs, septingentæ. Inter eas maior earum numerus recensetur, quas in vsum sepulturæ, principes eius regionis viri, fabricauerant: quarum tamen præcipuæ à Christianis constructæ memorantur, antequàm regnum hoc in impias Saracenorum manus deuenisset.

Ædium Cayri numerus.
Moscheæ.

De vitæ suæ ratione Mercator is, cuius tàm sumptuosum palatium mirabamur, nobis per interpretem retulit, quòd vxores albas habeat duodecim, Æthyopissas verò decemocto, quarum vnamquamq; in separato cubicu-

Mercatoris Æthyopis Cayri vita.

cubiculo asseruat, ipsemet claues ab eisdem retinens. Nam si eas congredi contingeret, inuicem sese suffocarent. Cibus illis per fenestram submittitur. Cùm ad aliquam ingreditur, diligenter post se ostium claudit, ne cæteræ intus penetrare possint, quæ eum proculdubiò opprimerent, manusq; sibi mutuas inferrent. Indè facilè colligere licet, quàm misera sit paganorum istorum conditio, quos Deus ob peccatum tanta cæcitate percussit, vt non minùs sibi à semetipsis, quàm à brutis animalibus metuant. Cùm diceremus eum hac ratione, in maximo periculo perpetuò versari, respondit, ita quidem esse; propterea que illas in diligenti custodia se asseruare: quas tamen omnes si vellet, interficere posset; cùm eius sint propriæ, nempè ipsius pecunia cöemptæ. Licitum autem esse, cuilibet, re precio comparata, vti prout voluerit. Multa sunt alia turpia & enormia, quemadmodum emptis hisce mancipijs abutuntur, quæ pijs auribus parcendo, reticere præstat.

Illud quoque mirabile, nec prætermittendum, quanta sit inter ipsos consanguineos diffidentia. Cùm mercatór prædictus palatium suum ostendendo, nobiscum esset, seruus eius Æthyops, nunciauit filium eius natu maiorem aduenisse. Egressus itaque nobiscum ad propylæum, filio in impluuio stante, sic vnâ colloquebantur. Dixitque nobis, filium ad se nunquam intromittere, sed eo modo cum illo colloqui solitum. Quærebamus quanam id de caussa faceret. Non fido, inquit, illi. Posset enim me interficere. Sed & ipse mecum ita agit. Cùm alio quoque eundem modum colloquendi seruo. Nam cùm vterque vxores & liberos habeat, non me illis committo. Tertius minor natu filius ad eum ingrediendi facultatem habebat: neque tamen in ijsdem secum ædibus habitabat. Filius hic senior, qui ad eum venerat, triginta circiter ànnos habebat. Illud passim apud Æthyopes obseruatur, vt etiamsi

maximè inuicem ſanguine ſint coniuncti, alter tamen ab altero ſibi caueat. Quamobrem in plateis plerumque vnâ colloquuntur: raroque ad ædes alter alterum admittit, niſi diligenti adhibita cuſtodia. Mercator hic tres tantùm ſeruos domi habebat, qui ibidem dormiebant noctu: quos nihilominùs in conclaui dormiturus, priùs occludebat, timens ab eis interfici, Manè verò tres artifices veniebant, qui operas in palatio ædificando illi præſtabant.

Baſſa Ægypti Imbraimus.

Baſſa toti Regno Ægypti præeſt. Meo tempore fuit Imbraim: quem Turcarum Imperator ad triennium eò miſerat, vt dotem pro filia, quam eidem deſponſauerat, colligeret, vt vndecunque poſſet corraderet, demptis redditibus officio annexis, qui victum illi, ex ordinarijs hortorum obuentionibus, potiſsimùm ſuppeditabant. Habebat tùm is, equites mille, pedites itidem mille. Quandoque maximâ pompâ, cum copioſiſsimo comitatu, per ciuitatem proficiſcens, ſe ſpectandum exhibebat. Czauſsios trecentos, propter negotia & miſsiones neceſſarias, ſibi habuit adiunctos, Sendgiacos verò viginti quattuor, qui adminiſtrandæ ciuitati præficiebantur, quæ in viginti quattuor itidem regiones eſt diſtributa.

Arabum in Cayrũ incurſiones.

Quoniam autem nocte dieque circa ciuitatem cuſtodia eſt vndique poſita, propter incurſiones Arabum, qui etiam me præſente quater ad ipſam ciuitatis portam penetrârunt, (vndè magna fuit in Vrbe trepidatio) & pluribus Turcarum cæſis incolumes receſſerunt; ideò ad repellendos eorum conatus, anteà ſex millia equitum totidemque peditum continuò alebantur. Sed propter expeditionem Perſicam tria ex equitatu, totidemque ex peditatu millia fuerunt adempta. Equites habent tres Capitaneos, quorum vnus

Cuſtodia militaris Cayri.

vnus mille præest hastatis: alter totidem sibi subiectos habet Cerkasſios (quos reliquias Christianorum, qui quondam Ægyptum incolebant, fuisse memorant, nunc omnes sunt Machometani). Tertius mille itidem Turcas, leuioris tamen armaturæ, in sua habet potestate. Ad eundem modum ordines suos habet compositos peditatus quoq; : qui totus è Ianiczeris constat. Singulis diebus Veneris aliquot Turcarum centena in campum propè Nilũ prodeunt: vbi exercitia militaria faciunt, arundines breuiores in se mutuò proijcientes, adeò tamen temerè & confusè, vt semper in eiusmodi certaminibus, vnus aut alter, vel ex militibus, vel ex spectatoribus ipsis intereat. Equis enim ad cursum ita frenos relaxant, vt eos deinceps retinere non valeant, atq; ita collapsi miserè colliduntur.

Cerkasſij Christianorum reliquiæ.

Iudæorum ingens est hîc numerus: à quibus in capita singula, census dependitur. Dicebatur meo tempore, mulieribus & pueris quoque recensitis, eorum ad vnum millionem, & sexcenta insuper millia numerum ascendisse: quòd idem ille Iudæus teloneo præsidens nobis retulit. Ex vulgo ad septem milliones recensiti feruntur, Assan Bassæ tempore; qui certum incolarum numerum nosse cupiebat. Sed is propter assiduas mutationes, vix iniri potuit.

Iudæorum Cayri multitudo.

In tanta hominum multitudine, vix tertia pars est reliqua, quæ visum integrum habeat. Omnes ex oculis passim laborant, propter esum fructuum, quibus vulgus promiscuè viuit, aquæ potu superaddito. Ad hæc cùm regio sit calidissima, cydarim nihilominùs in capite deferunt, quod integumentum graue satis est: vndè è sudore oculorum inflammatio prouenit: quam platearũ puluis, quæ lapidibus stratæ non sunt, vehementer adauget. Octo millia camelorum, aquam è Nilo ostiatim deferunt, duobus vtribus coriaceis, quorum quilibet

Oculis ciuitas Cayri inimica.

Aquæ venalis Cayri ratio.

quilibet dolium nostrum commune capit, ad vtrumque latus appensis. Hæc aqua diuenditur à portitoribus, qui eo nomine Bassæ vectigal pendunt: quicquid superfuerit per plateas ob sedandum puluerem spargunt. Sunt & plures alij cameli, vtpotè Sendgiacorū, Czaussorum, & mercatorum à quibus nihil penditur, quorum numerus ad octo millia ascendit. Præterea sunt & baiuli, qui in pellibus hircinis aquam venalem in dorso deferunt, aliquid etiam Bassæ contribuentes. Horumq; ad triginta millia esse perhibentur. Illud quoq; cumprimis est admirandum (vndè magnitudo vrbis perpendi potest) quòd cùm Nilus exundat, & quattuor vel quinq; canalibus per ciuitatem fertur, ac cisternas omnes copiosè implet, camelorum nihilominùs & hominum aquam deferentium non minuitur numerus: dicuntq;, ea ratione licet aliquantùm ex redditibus Bassæ imminuatur, vix tamen damnum ad dimidiam vel etiam tertiam partem ascendit. Culinarum publicarum sunt ad viginti millia. Nam locupletiores tantùm, & digniores domi cibum procurant, vulgus è culinis viuit, in quibus maxima copia carnis, agninæ præsertim, pullorum, anserum, maximè verò orizæ, & pastillorum in oleo frixorū venalis exponitur.

Culinarū publicarū Cayri numerus.

Victꝰ Cayri abundantia.

Rerum ad victum pertinentium magna est abundantia. Bouillæ carnis, grati saporis, copia. Agninæ ingens vis. Anserum itidem & pullorum gallinaceorum infinitus numerus, qui arte, prout dictum est superiùs, in fornaculis exclusi proueniunt. Vinum Ægyptus non habet, in cuius planitie, propter exundationem Nili, vineæ plantari non possunt. Colles autem vel montes nulli sunt. Vnam tantùm vineam cuiusdam Christiani, Natarcam (de qua inferiùs) proficiscens vidi. Quamobrem Christiani vt plurimùm vino Cretico vtuntur. Consules tamen Europæi, ex Italia vinum sibi adferri curant. Quoniam autem nonnulli tradunt (quod etiam ad frequentiam ciuitatis pertinet) tempore pestis intrà viginti quattuor

Pestis Cayri.

ti quattuor

ti quattuor horas, hîc viginti hominum millia occubuiſſe, narrauit nobis mercator Venetus Ioannes Leonardus, qui iam vigeſimum quintum annum hîc agebat, quòd ipſius tempore tanta peſtis per duas hebdomadas hîc graſſabatur, vt non modò hunc prædictum, ſed maiorem etiam in dies ſingulos, viginti quattuor horarum ſpacio, hominum numerum abſumpſerit. Neq; id adeò mirum, quandoquidem Turcæ à peſtifera contagione ſibi præcauere non ſolent, aſſerentes, id neceſſariò fieri, Diuinæq; vindictæ morem gerendum, quæ cuicunque deſtinato, eueniat neceſſe eſt. Itaque Chriſtianos irrident, qui tanquam Diuinæ ordinationi reſiſtentes, luem peſtiferam, fugiendo declinare nituntur irrito ſæpiùs conatu. Defunctos, non vt Chriſtiani pedibus, ſed capite obuerſos, ex ædibus efferunt. Illud etiam notandum ferè ſeptenis quibuſq; annis in Ægypto peſtem variare, quæ in tertium annum plerunq; durat hoc modo. Primò anno leuiter inchoatur, cùm ſol libram ingreditur. Maximè autem ſæuit in Menſe Decembri, Ianuario, Februario, & Martio, quo tempore calores ſunt remiſsiores: vbi verò inualuerint, cùm ſol anno inſequenti in Leonem ingreditur, ſtatim ceſſat peſtis, & quidem ita, vt ſi quis apoſtema peſtiferum intùs habuerit, & ad horam prædictam ingreſſus præfati Signi cæleſtis ſuperuixerit, omne periculum euadat: quæ res magnam ſanè habet admirationem. Quamobrem ſub illud ipſum tempus mercatores noſtri è ſeceſſu redeunt, & ædes apertas habent. Quemodmodum enim apud nos frigora, ita hîc calores peſtem profligant: duobuſq; menſibus ſecurè viuitur. Poſteaquam verò Sol libram fuerit ingreſſus, rurſus ſenſim peſtis inchoatur, & durat, prout ſuperiùs dictum eſt, ad Solis in leonem ingreſſum; non tamen adeò violenter ſæuit. Tertiò eandem rationem ſeruat, niſi quòd de acerbitate magis etiam ac magis remittit. Poſteà ſi contagio non fuerit alicundè illata, quattuor

Turcæ peſtilentiam non fugiunt.

Peſtis in Ægypto ſeptimo quoq; anno graſſatur.

Calores in Ægypto peſtem profligant.

anni subsequentes à peste sunt immunes: quandoque tamen longiores fiunt induciæ. Sed plerunque septennio malum recurrit: qua quidem in re singularem etiam Dei benignitatem intueri & celebrare licet, qui longè minoribus flagellis Christianos, quàm paganos, castigare & affligere solet.

Exundatio Nili.

Quoniam autem multi multa de Regno hoc, & exundatione Nili memoriæ prodiderunt, visum est & mihi, qui sub illud ipsum tempus ibidem præsens interfui, nonnulla breuiter attingere, quæ ipsemet vidi, & quæ à Christianis isthîc commorantibus accepi.

Conducto minore nauigio in Bulhach, aduerso flumine, ad vnum milliare, cum mercatoribus locorum peritis, nauigauimus versùs Vrbem antiquam. Inter quam & Insulam Mulchias, vbi Bassa ipsemet, de quo paulò post, habitat, nobiliora solent edi spectacula. Ciuitas hæc vetus, ripæ Nili adiacet, quandò is exundat; cæterùm cùm proprio continetur alueo, ad iactum vnius sagittæ ab amne distat. Nilus itaque non casu & fortuitò, quod multi opinantur, per campos exundat; sed per fossas artificiosè deductas, intrà aggeres industria paratos diffunditur, & arua humectat: quod hoc ipsò tempore maximè videre licuit. Sed & ex ipso villarum situ, quarum in territorio Delta, demptis oppidis, ad viginti millia esse feruntur, non difficulter intelligi potest. 18.

Nilus non casu exundat, sed arte adhibita

Delta Nili.

Delta autem vocatur locus, vbi primùm bifariam Nilus finditur, quattuor infra Cayrum milliaribus: deindè, cuius meminimus superiùs, vna eius pars, in quattuor, altera, in tria brachia diuiditur, & ita septem ostijs in mare influit: cuius vltima pars ab ortu solis, propè Damiatã exoneratur, per quã nauigabamus; altera ad occasum sub Rosseto, quod antiqui Canopicũ ostiũ appellant, & vigintiquinq; milliarib᷒ à Damiata distare volũt.

Canopicũ Nili ostiũ.

Damiata

Damiáta verò à Cayro octuaginta, Cayrus à Rosseto sexaginta & aliquot abest milliaribus. Omnem hunc tractum Delta nominant. Circa duo brachia hæc, per quorum vnum aduerso flumine Damiatam, per alterum secundo amne Rossetum versùs nauigabam, tanta est ab vtraque parte villarum multitudo, vt earum numerus iniri nulla ratione posit. A pago verò ad pagum agger protenditur, qui tempore inundationis, viam transeuntibus præbet. Porrò aggeres hi, diuturnitate temporis, veluti colles quidã à natura facti videntur, sed qui diligentiùs considerauerit, arte paratos facilè animaduertet. Nam & à pago ad pagum ducunt; & pagi ipsi tumulis editioribus, ceu collibus quibusdam in gyrum formatis, incubant. Præterea prædicti aggeres ordine certo sunt dispositi. Nam cùm aqua per emissaria (multi namq; aggeres hæc habent; plures tamen cum tempus adest, perfodiuntur) dimittitur, fluuius eam partem agrorum & camporum occupat, quì ad Cæsarem vel Bassam pertinent. Quibus adaquatis, alius agger perforatur: & sic deinceps per ordinem agri aquas excipiunt. Diligens autem in aggeribus hisce adhibetur custodia, ne quis eos noctu, vbi minimè deberent, aperiat. Sed & post aquæ emissionem, terra obstructis custodes apponũtur, ne furtiuè quis eosdem perfodiat: vnde in aquę impetu cohibendo, magna futura sit difficultas. Cùm igitur Nilus exundat, è regione Vrbis antiquę, fit insula, quam Mulchias, vel vt alij, Mechias appellant; quæ dictiones Mensuram significant, quòd eo in loco stagnante Nilo, mensura aquæ obseruetur. Cæterùm cùm Nilus suo alueo continetur, ad eam insulam sicco pede perueniri potest, cùm nulla sit hîc aqua, prout suprà meminimus. In ipsa quoque Ciuitate, per Nili canales, cùm aqua non exundat, equites & pedites hinc indè commeant, non minùs quàm per plateas, quæ per ciuitatem in longum protenduntur, nisi quòd profundiores sunt his, quæ aquis non alluuntur. In extremitate

Mulchias vel Mechias Locus, mẽsura Nili.

mitate dictæ Insulæ parte superiori, est amplum & elegans palatium, quod Bassa tunc temporis inhabitat: vbi etiam est Moschæa, in qua est columna seu Pyramis erecta, quam aqua per subterraneos conductus alluit, in qua notatur, quàm celeriter aqua crescat & decrescat. Verùm qua ratione id fiat, haud facilè penetrari potest: cùm Christianis eò non pateat aditus. Sed nec ipsis secularibus Turcis, præterquam eorum sacrificulis Santonibus, Bassæ, & nonnullis superioribus ad id delectis. Volunt enim hunc locũ esse sacratum, quem ingredi nemini liceat, quandoquidem indè exundat aqua, cuius beneficio in vniuersa Prouincia fertilitas obuenit, cùm præsertim nullæ sint hîc pluuiæ, nisi mense Decembri: quo tempore ter quaterúe vna vel altera hora modicè pluit, idque nullo terræ beneficio, prout inferiùs explicabitur. Versùs mare, vbi fluuius propè Damiatam vel Rossetum, aut vbi quinq; alijs ostijs in pelagum sese exonerat, fit tamen pluuia, prout cùm essem Alexandriæ vigesima septima Septembris decidit mediocris, quæ fuit cumprímis expetita; quandoquidem, vt posteà dicemus, aërem noxium purgat & propellit. Cùm igitur in prædicta Insula Mulchias, fluuius incipit crescere, statim aliquot centena puerorum in Vrbem mittuntur, qui per plateas proclamant, quantum aquæ, & quàm celeriter accrescat. Nam si augetur incunctanter, bonam spem concipiunt incolæ, breui aggeres apertum iri, vndè anni insequentis vbertas colligitur; sin parciùs exuberat, sterilitas exspectatur, vndè caritas annonæ & fames præ foribus adesse dignoscitur: cùm paucitas aquæ agros omnes irrigare, & quidem copiosè, quæ res ibi maximè necessaria, non posit. Quòd si vltra modum aquæ copia prouenerit, ex nimia agrorum humectatione, dum seminatur, granum frumenti, in terram altiùs demergitur. Neque enim multùm, nec in omnibus passim locis hîc aratur. Sed

Palatium Bassæ Cayri.

Ad pyramidẽ mensuræ Nili Christiani non admittuntur.

In Ægypto pluuiæ nullæ.

Prognosticũ abundantiæ ex Nili incremento.

vbi co-

vbi copiosè Nilus aquam ſuppeditauit, ibi leui vomere, vix ad trium digitorum profunditatem terra proſcinditur. In locis editioribus, aratio perindè ac in hortis adhibetur. Horti enim arantur, & irrigantur aſsiduè: quam ad rem boues aquam pertrahunt. Vndè bis in anno fructus proueniunt. Nam in locis tantùm montuoſis, vbi Nilus non penetrat, horti conſeruntur. Vndè autē boues aquam extrahunt, ſunt altiores putei, è quibus aqua, rotarum miniſterio tubulos habentium educta, in ligneos canales effunditur, vndè horti commodè ſatis adaquantur. Rotas autem ipſas boues circumagunt, quibus oculi pannis velantur, vt etiam nemine præſente, & ſtimulos addente, aſsiduè rotationis opus exerceant. Stercorationis in agris vſus hîc nullus. Nam & natura ſua terræ gleba pinguis eſt, & meſſe finita, ingens iumentorum multitudo per campos oberrat, eoſq; fecundos reddit. Meſsis porro ſub finem Martij inchoatur, & antè extremos Aprilis dies perficitur. Nam per Maium venti meridionales ſpirant, qui fruges in campis repertas, excoquerent, & planè ad nihilum redigerent. Cùm iſthîc eſſem, ex indicio menſuræ in Mulchias, dicebatur Nilum viginti vnius cubiti altitudine exundaſſe: ob idq; annum inſequentem fertilem futurum. Nam amne ad viginti quattuor, quinque, aut ſex cubitos excreſcente, nimium agros madefieri; rurſùs verò ad cubitos decemnouem non aſcendente aquæ paucitatem accuſari. Nunquam tamen minùs, quàm ad ſedecim vlnas excreſcit, quo caſu, certiſsima fames exſpectanda. Exundat autem ſemper in menſe Auguſto. Dies certa præſcribi non poteſt. Sed plerumq; circa medium menſis præfati ſolet id fieri. Vndè autem tanta aquæ copia proueniat, compertum iam eſt, eam à pluuijs oriri quæ à primis Maij diebus, ad finem vſq; menſis Auguſti, vltrà Tropicū Cancri perſeuenerāt.

Hortorum fructus bis in anno proueniūt in Ægypto.

Meſsis in Ægypto mēſe Martio.

Nili excreſcentis ratio.

Nilus autem à montibus Lunæ vltra æquatorem princi-pium ducit: qui à pluuiis huiusmodi, non à spirantibus Ethesiis (qui venti, maris vndas fluuio sese exoneranti obiicere deberent, eundemque regredi & intumescere faciant: quæ omnia esse fabulosa, & contra ratione cõ-ficta facilè iudicabit, qui rem subiectam oculis habuerit) inundationis suæ incrementa sumit. Qua de re, locorum illorum Cosmographi, copiosiùs tractant, præsertim cùm veluti apud nos hyeme, ita in partibus illis per quattuor menses prædictos, propter pluuias continuas & ventos vehementiores, omnis nauigatio conquiescat. Dicunt etiam, & omnino ita se res habet, quòd citiùs aquarum hoc profluuium in Ægyptum descenderet, ni magnus Ioannes Presbyter, per ditiones suas, quas ex hac æquatoris parte possidet, illas auerteret: quas tamen nisi prædictus Abyssinorum Rex per agros suorum irrigandos deduceret, immensa earum vi, vniuersa Ægypti regio, tantam humiditatem contraheret, quòd terra nullas ampliùs fruges productura censeretur. Atque hinc singularem Dei prouidentiam & ordinationem considerare licet, qui ineffabili sua Sapientia vniuersas mundi partes ita regit & distinguit, vt quælibet earum rebus ad vitam necessariis abundè sit instructa. Conseminatio fit plerumq; circa festum S. Andreæ, cùm mediocriter Nilus exundat: sed vbi minor est aquæ alluuio, maturior fit seminatio, ex qua tamen satis ampla prouenit vbertas, propter calorem Solis adeo intensum, vt vel circa finem Februarij messis institui possit: quo tempore iam prima vice, ex hortis fructus & olera colliguntur. Cùm minus copiosè Nilus exundat, non omnes campi adaquantur, nec terra, quod satis sit, madefieri potest, quæ per æstatem adeò induratur, vt speciem petræ durissimæ repræsentet: cùm verò aqua superabundat, tardiùs terræ semina committuntur, ne granum profundiùs demergatur, atque ita messis ad Maium mensem protrahatur, & omnia ventis meridionalibus,

Dei prouidentia circa fertilitatem prouinciarum

nalibus, vt suprà memoratum est, exsiccentur. Illud valdè mirum, quòd licet Nilus in magnam altitudinem apud Cayrum excrescat, vbi tamen eius brachia in mare influunt, ferè suis alueis solitis continetur; & si quid accrescit, id vltrà vnius cubiti altitudinem non consurgit: quod tamen non nisi rarò fit, quandoquidem aqua quæ ripas supergreditur, per campos diffunditur, & in terram incumbit: vndè nulla eius, dum in mare illabitur, accessio deprehendi potest. Ad hæc, vt antè dictum est, imber hîc prouenire solet, q[illegible]i agros, vbi Nilus non ascendit, competenter irrigat. I[illegible]a hîc vndique Diuinæ prouidentiæ dispensatio mirabilis elucet.

Totam itaq; noctem per flumen nauigando duximus, res visu dignas annotando: vbi etiam ingens hominum multitudo, die noctuque in scaphis vagabatur. Nam hoc tempore, in publica omnium lætitia, veluti quædam Liberalia, aut Nundinæ apud illos celebrantur, vbi & viliori precio omnia distrahuntur, & victus abundantia per nauiculas circumfertur.

17. Manè tertia ab ortu solis hora, denuò ad Bulhach peruenimus, & scapha egressi, conscensis asinis Ciuitatem ingressi sumus.

18. Summo manè, vna antè diem hora ex hospitio egressi, ad Ciuitatem veterem venimus, quæ à noua, quarta milliaris parte, inter hortos semper eundo, distat. Duabus verò horis post exortum solis, traiecto Nilo, quinta milliaris parte peracta, rectà ad Pyramides peruenimus: de quibus quoniam ab auctoribus multa produntur, ego quæ ipsemet coràm vidi, breuiter hîc annotabo. Constat omnium testimonio, Memphim ciuitatem sacris & prophanis litteris celebratam, hîc olim fuisse: nunc præter exiguas quasdam, versùs meridiem ruinas, eius nulla apparent vestigia. Steriles arenæ omnia cooperiunt. Pyramides tamen decemseptem adhuc integræ conspiciuntur: quarum duæ sunt maiores, & tertia à Rhodope meretrice constructa.

Pyramides Memphiticæ.

Plinius

Plinius lib.36.Cap.12.formam & architecturam eius deſcribit. Eſt inprimis elegans, vix tamen ſexaginta vel ſeptuaginta cubitorum habet altitudinē. Hæ tres Pyramides ſunt planè integræ, & inter miracula mundi cōnumerantur. Duæ maiores ſtupenda & incredibili ſunt magnitudine; altera tamē excellit, quæ tam in altitudine quàm in latitudine & longitudine, trecentos habere cubitos dicitur. Intrinſecùs habet artificioſos & peramplos gradus; quibus æquè vt extrinſecùs, ad ipſam vſq; ſummitatem aſcenditur. Habet & concamerationes, quarum duæ maiores, vna ſuper alteram erecta, quæ ſepulchra Regum Ægypti continebant. In inferiore exſtat etiam hodiè ſepulchrum ſatis magnum, in quo corpus aliquod fuit repoſitum. Porrò à quibus Regibus, quanto ſumptu, quoúe modo vel artificio, & num à Iudæis, in Ægyptiaca ſeruitute conſtitutis, (quod omnibus ferè auctoribus placet) Pyramidum hæ moles fuerint excitatæ; vel num iidem Hebræi aggeres & foſſas, quibus Nilus deducitur (apparet enim non natura, ſed arte facta eſſe omnia) perfecerint. Hiſtoricis, qui pleniùs hæc pertractant, iudicandum relinquo. Illud mirari magnoperè conuenit, cùm dictæ Pyramides, in ſublimi monte qui totus è viuo ſaxo conſtat, ſint erectæ, quantùm tamen è lapidum genere colligitur, apparet eas non ex eiuſdem rupis lapidibus eſſe concinnatas: nec facilè veſtigari poteſt, vndè aut qua ratione tanta lapidum congeries eò comportari potuerit, quandoquidem etiam Nilo exundante, tribus milliaris partibus, à fabrica remotus procurrit. Sed nec illud penetrari poteſt, cùm quilibet lapidum tres cubitos longus & latus, altus vero plùs quàm vno ſit & ſemiſſe, quo labore & artificio, in tam altum montem pertrahi, & ſummitate collocari potuerit. Maxima omnium Pyramis ex lapidibus eiuſmodi ſectis & quadratis, in formam montis cuiuſdam naturalis, ſingulari quodam artificio eſt fabricata: & licet quadrangulari

Pyramides operis Iudæorum excitatæ.

gulari figura ab ima parte ſenſim in cacumen conſurgat, tamen lapides iſti quadrati, ita inæquali ordine compoſiti arte mirabili videntur, vt moles tota montis à natura formati ſpeciem repræſentet. Aſcenſus propter lapidum craſsitiem grauis & laborioſus, ſecurus tamen eſt: & licet paſſu conuenienti vſus fuerim, vix tamen intrà vnam & dimidiã horam, Pyramidis ſummitatem aſcendi, vbi planities eſt quadrata, ſpacium decem cubitorum in qualibet parte complectens. Ab hac maxima Pyramide ad ſequentem procedendo in dextra parte ſunt habitationes in ſaxo viuo eleganter exciſæ, quarum ſuperior pars, inſtar tabulati, quod apud nos trabibus tranſuerſim appoſitis ſuſtentatur, eſt formata, niſi quòd trabes prædictæ non quadrata, ſed ſemicirculari forma effinguntur. Parietes eadem quoq; ſimilitudine exſculpti. Volunt nonnulli, Regum hæc conclauia fuiſſe, aut ſacerdotum Ægyptiorum: quandoquidem, vt dicetur inferiùs, Pyramides iſtæ, vel familiarum vel Parochiarum receptacula fuiſſe cenſebantur.

Secunda Pyramis paulò priore minor, ad geminum ſagittæ iactum, ab illa diſtat. Ingreſſus interior in illam non patet, quem tamen occultum eſſe volunt. Exteriùs ad medium vſq; poteſt ad illam conſcendi, cùm ad eundem modum vt prior illa, lapides habeat compoſitos, niſi quod paulò planiores & minores ſunt. A medio verò lapides ita complanati ſurſum aſcendunt, vt vltra progredi ſit impoſsibile: quod eo conſilio maximè factum apparet.

Indè verò tertia eiuſdem Pyramidis pars, vſque ad ſummitatem lapides habet, quaſi neglectim & inordinatè collocatos, vt in parte inferiori; ita vt niſi ſeries illa ſaxorum plana, quæ ad aliquot denos cubitos eleuatur, impediret, conſcendi eius ſummitas, quemadmodum prioris, facilè poſſet.

Tertia Pyramis ad latus ſecundæ verſus ciuitatem, eſt Rhodopes illius, cuius iam meminimus, tota ex lapide dolato, vt conſcendi non poſsit, fabricata: à qua ad ternum arcus iactum magis etiam verſus ciuitatem, eſt caput collo & brachijs prominens, eiuſdem meretricis, ſeptem cubitorum altitudine, habitu mirabili, ex vno viuoq; ſaxo exſculptum. Volunt nonnulli, quòd ex illa maiore Pyramide, quam introgreſsi ſumus, per cauernam ſubterraneam, in rupe exciſam, quam lapidibus obrutam vidimus, anguſtus & occultus in caput hoc patebat aditus: atque ita indè oracula edita, vulgò gentilium exiſtimante, per ipſum capitis os illa proferri. Circa caput lapides aliquot ſunt erecti, in quibus ſacrificia quædam apponebantur. Nunc, quid fuerit, diſcerni non poteſt.

Rhodopes Pyramis.

(Bellonius Sphinx caput hoc appellat. Sit pro arbitrio lectoris.)

Audiui à quibuſdam in Cayro, qui ſe vidiſſe id affirmabant, ego tamen non vidi, quòd ad meridiem, vbi extrema pars Vrbis Mempheos fuiſſe perhibetur, ſunt duæ ſtatuæ, ſeu coloſsi viginti cubitorum altitudine; quælibet ex vno ac integro lapide, pulcherrimo artificio ſculptæ: quarum vna eſt cuiuſdam Pharaonis, altera Reginæ, vxoris fortaſsis eius. Vtraque collapſa, integra tamen manet. A dictis coloſsis Pyramides hæ, quinque milliaribus noſtris diſtant: vndè quanta fuerit vrbis eius amplitudo, colligi poteſt, quandoquidem & ipſæ Pyramides, prout ex ruinis apparet, vltra quattuor milliaria protenduntur. Quamobrem ſi ab hac parte Nili tanta fuit ciuitatis magnitudo, & ipſa Cayrus, vt nunc eſt, ex alia parte illi fuit coniuncta (cùm à magnis Pyramidibus, quæ propiùs imminent ciuitati, vſque ad nouam Cayrum magnum vnum & dimidium milliare numeretur) ſequitur neceſſariò, vrbem hanc aliquot milliaria in circuitu habuiſſe, quam medius Nilus interſecabat. Ac veterum quidem

Coloſsi Pharaonis

Memphis vrbis priſca magnitudo.

quidem omnium auctoritate constat, hîc omninò Memphim fuisse: sed vt iam dictum est, vtramque ciuitatem simul iunctam, quod ex ruinis non obscurè liquet. Postea tamen Soldani Ægyptij, demolita Memphi, iuxta Diuinas Prophetarum prædictiones, Ezechielis præsertim, in Cayro iuxta hortos palatia exædificare ceperunt, & sensim Ciuitatem frequentem reddiderunt.

Cap. 30.

Miror vehementer Hebræum Beniamin, qui antè quadringentos annos, multas orbis regiones peragrauit, & quæ vidit diligenter annotauit, (quamuis interdum in ijs, quæ auditione accepit, à veritate aberret) nullam Pyramidum huiusmodi in suo Itinerario fecisse mentionem, cùm tamen Cayrum adierit, quam vt antiqui modernique Iudæi solent, Misraim appellat. Adhæret is eorum opinioni, qui Ciuitatem Balbech, ab Asmodeo nempè Dæmone, constructam affirmant, quòd propter lapidum magnitudinem, tantas ab hominibus substructiones fieri potuisse non credebant. Sed probabiliùs longè de magica fabricatione fabulam Pyramidibus hisce attribuere potuisset, quæ magnitudine lapidum, structuræ difficultate, & sumptuum impensa, Balbechana ædificia longè superant. Quamuis enim illa sint admiranda, Pyramides tamen in omnibus magis admiratione dignæ, quæ non minùs in latitudinem & longitudinem, quàm in altitudinem etiam æquali dimensione summo artificio sunt erectæ. Ego quidem existimo, Beniaminum hunc ex industria Pyramidũ mentionem prætermisisse, quòd, vt antè dictum est, per Iudæorum in seruitute constitutorum operas, fuisse suscitatas intellexisset. Hanc itaque suæ gentis ignominiam reticere maluit, quàm Pyramidum mentione iniecta, per quosnam fuerint erectæ, non ponere, quandoquidem ab Asmodeo Balbechi fabricatam ciuitatem affirmauit. Et reuerà in tanta mole suscitanda, apparet

Beniamin Hebræus in suo Itinerario cur Pyramidũ mentionem nõ facit.

incredibi ſeruitute Iudæos fuiſſe oppreſſos. Facit hoc Beniaminus frequenter, vt gentis ſuæ, vbi ſeſe occaſio dederit, honorem impenſiùs tueatur. Quam etiam ob cauſſam in hoc ſuo Itinerario maximè gloriari videtur, quoties in aliqua ciuitate aliquem Iudæorum numerum reperit, quos etiam nominatim recenſet.

Indè ad dextram deflectentes, per quandam villam redijmus Cayrum, tribus antè veſperam horis, & traijcientes ad veterem Ciuitatem, denuò cum Conſule Mariano in eius ſcapha per fluuium nauigabamus. Intereà Sendgiacorũ ſcaphæ frequentiores vndiq; confluebant, quòd inſequenti die Baſſa aggerem aperturus, & aquæ partẽ per ciuitatis canales emiſſurus eſſet. Quamobrem & nos cænam in ciuitate veteri ſumpſimus, ibidemque pro nocte manſimus: quamuis nihil ferè quieti datum, quòd tympana, & litui vbiq; perſtreperent. Hoc etenim tempore, quilibet ſibi Muſicos concentus aggregare ſtudet, maximè viginti quattuor Sendgiachi: qui adhuc interdiu in ſuis celocibus hinc indè vagabantur, quas duobus maioribus vexillis adornârant, quæ vnuſquiſq; eorũ habere debet. Vnum Otthomanicæ familiæ rubei & albi coloris, alterum ad libitum. Per ſpondam verò nauiculæ decem & aliquot minora vexilla collocant; & totam tela eleganti acu picta, prout tentoria varijs coloribus diſtincta Turcæ habere ſolent, cooperiunt. Ab vtraque parte nauis, pueri decem & aliquot adſtant, quos militari ſuo cultu & armis quiſq; eleganter exornat, ipſe verò Sendgiacus in medio reſidet, enſe falcato ſuper caput appenſo. Nauem plures quàm decem remiges impellunt, quam altera minor, longiori fune adligata ſequitur Muſicam deferens, duo videlicet tympana, cum tribus vel quattuor lituis, quos Æthyopes ſerui plerumq; inflant. Primores itidem Turcæ habent ſuas ſimiliter ſcaphas, & pueros eleganter veſtitos, nonnulli quoq; Muſicam. Vexilla tamen exponere nulli licitum, præter

Sendgiacorum in apertione Nili pompa.

Sendgia-

Sendgiachos, qui omnes tunc præsentes aderant, vnico excepto, qui propter morbum intereſſe ſolemnitati non poterat, filium tamen minorē ſuo loco miſit, qui in medio ſedens librū in manib⁹ tenebat, quod armis deferendis nondū idoneus haberetur. Eius nauis omniū elegantior habebatur. Sendgiachis & Turcis alijs, ab vtroq; latere aſsident amici vel propinqui, quos in nauim aduocant. Nam qui maiore ſuorum turba ſtipatur, honoratior apparet: adeò vt aliquæ naues, vnâ cum remigibus, centum perſonas circumuehebant.

19. Tertia poſt ortum Solis hora, ipſe Imbraim Baſſa, in publicum proceſsit, ex Palatio Inſulæ Mulchias eleganti triremi vectus, quàm per gyrum plurima vexilla minora cingebant; duo verò magna, vbi ſedebat, ad latus erāt poſita, vnum viride Machometis, alterum rubeum dimidia alba luna inſignitū familiæ Otthomanicæ. Extremitas haſtarum, apud vexilla, loco cuſpidum, caudas equi marini habebat appenſas. In eadē triremi erant trecenti Ianiczeri ſclopetarij: quorum qui rubeis veſtibus induti, capitis integumenta criſtis pennatis condecorata geſtabant, ij propiùs Baſſam ſtipabant: cæteri remotiores erant albis induti, contis itidem albis inſigniti. Czauſſzij & reliqui primarij Turcæ illi aſsiſtebant, ipſe ſolus ſedebat, puero propter æſtum flabello illi ventū excitante. In prora ſex erant maiora tormenta, quæ aliquoties ſunt exonerata. Quoniam ſecundo flumine triremis vehebatur, obuerſa fuit puppis, vt temone curſus celeritas cohiberetur. Circa triremem, erant viginti quattuor Sendgiachorū Dzermæ, & alia minora nauigia circiter mille. A palatio Mulchias, agger qui perforatur (eſt autē is ſub turri aquæductus, quà ad arcē inferiorē itur) diſtat ad tres ſagittæ iact⁹, triginta & ampliùs cubitos longus, latus tamen, canalem habens ſubiectum valdè profundū, licet non magnoperè latum. Cùm eò adnauigaſſet, puppi, vt dictū eſt, obuerſa propè ipſum aggerē triremis ſubſtitit: vbi ingēs hominū multitudo iam vndiq; confluxerat, adeò vt terra illa tota

Baſſæ Imbraimi in apertione Nili maieſtas.

niue cooperta videretur, propter albicantia capitum integumenta, quæ latiſsimam aream, quæ ibi eſt, denſiſsimè complebant. Ego, quamuis anteà Romam, Pariſios, & plures populoſas ciuitates videram, nunquam tamen in omni vita mea, maiorem hominum multitudinem, vno in loco congregatam, me vidiſſe recordor. Et quoniam annuatim hæc cæremonia peragi ſolet, qui rem exactiùs iudicabant, ex areæ illius capacitate, duos hominum milliones præſentes iſthic adfuiſſe aſſeuerabant. Baſſa ſignum manu dante, ſtatim vniuerſa hominum multitudo, quibus quiſque poteſt inſtrumentis, aggerem perrumpit, vndè ſenſim aqua in canale influit, & poſtea toto impetu aggerem lambit. Baſſa verò domum reuertitur. Et quoniam aduerſo flumine remigatur, antequàm ad palatium, vndè diſceſſerat, perueniat, ad eam partem fluminis, quæ Ciuitatem veterem reſpicit, & à ſcaphis libera eſt, ex hac ipſa Baſſæ triremi, ingens vis confectionum ſaccaro conditarum, immò & ſaccarum ipſum rotundis ligneis vaſculis incluſum paſsim per aquas diſpergitur; quas confectiones vulgi multitudo, circa trìremem natando excipit, inuicemque etiã pugnis concertando, ſibi præripit. Itaq; totum planè flumen cooperitur, ex parte quidem inſulæ nauibus, ex parte verò ciuitatis, natatoribus iſtis, quorum vltrà decem & aliquot proculdubiò fuêre millia. Finito ſpectaculo ſcapha noſtra delati ſumus verſùs nouam ciuitatem, indè pedibus reliquũ itineris ad hoſpitium confecimus: quod quandoquidem ad ipſum maius canale poſitum erat, inſpiciebam qualiter ſenſim aqua accedebat: quam, iuxta morem paganis receptum, veluti ſalutando quòd fertilitatis auctor ſit, magna hominum copia deducebat, vnà per profluentem gradiendo, & in lætitiæ ſignum, clamoribus ciuitatem complendo: cui viciſsim ex ædibus promiſcua multitudo gratulabunda occurrebat. Vbi verò ad menſuram hominis aqua excreuit, quidam

Nili apertionis annuum Cayri ſpectaculum.

quidam egrediuntur indusijs amicti, qui illorum proprius est vestitus, quidam supernatant. Deindè nocte dieq; scaphæ commeant, venalia multa, præsertim verò victui necessaria deferendo. Alij recreationis caussa nauigia conscendunt, personati incedentes, & Musicam exercentes. Vulgus pro Musico concentu, complosione manuum plerumq; vtitur: alij testam testæ collidentes, ad numeros quosdam sonitus harmonicos edunt. Passim tamen vbique homines natant: quidam etiam è tectis ædium, quæ altissimas habent substructiones, in aquas magno impetu desiliunt, mirum quomodo non collidantur. Habent autem hoc Ægyptij, quòd ad miraculum vsque, egregiè & longo temporis interuallo natare possunt: cui rei à teneris asuescunt, non solùm per canales vrbis, sed per Nilum ipsum natantes. Sæpiùs videre est, aliquem puero vnius anni brachijs imposito, & manibus collum amplexante, fluuium tranare. Quòd si puer aliquantùm succreuit, huic manum supponens, & aliquando subtrahens eum natare docet, ipse altera manu aquas sulcare contentus. In profluentibus ergò istis per vrbem, magna semper hominum conspicitur multitudo. Nonnulli ex ædium fenestris, à præternauigantibus necessaria cöemunt, bellaria præsertim, saccarum, & varios arborum fructus, precio per funem demisso, & merce retracta. Ex ædium itidem fenestris, vrnis alligatis, aqua sursum fune attrahitur, quæ res vulgò magnam oblectationem præbet, cùm aquam inemptam pro domestico vsu habere quisq; potest. Dum itaq; aquæ fluxus per vrbem continuatur, quod ad dimidium vsque Nouembrem durat, nauiculis omnia complentur. Cæterùm aqua canalium prædictorum, vrbem præterlapsa, in Deltam non influit; sed ad partem dextram orientem versùs, magnum terræ tractum inundat, in quo præcipuæ Cæsaris & Bassæ villæ continentur, quarum aliquot millia esse perhibentur.

Ægyptij natatores egregij.

Delta Nili

Nam

Nam vltrà Deltam, quæ regio viginti millia villarum complectitur, ſunt plurimæ in Ægypto infrà & ſuprà Cayrum villæ, quarum campos & agros Nilus inundat. Earum ad quadraginta millia eſſe, affirmant pro certò incolæ. Volunt nonnulli, totum hunc circuitum, eſſe terram Geſſen, quam Pharao Patriarchæ Iacobo attribuerat. Tanta autem rerum omnium hîc prouenit vbertas, cùm annus eſt fertilis; vt incolæ tributo, quod magnum eſt, perſoluto, & annona pro victu repoſita (nulla autem pars orbis, præter Chinam, quæ à frequentia commendatur, Ægypto eſt magis populoſa: quod nemo facilè crediderit, niſi qui rem oculis habuerit ſubiectam) magnam inſuper partem extrà Ægyptum diuendant, tritici, orizæ, ſaccari, dactylorum, Caſsiæ, & reliquarum frugum: quarum precium duobus millionibus æſtimatur. Ea nobis ipſimet Chriſtiani negotiatores Europæi retulerunt, qui certam rei notitiam habent, quandoquidem non ſolùm merces diuerſas, ſed res etiã ad victum pertinentes, aſsiduè pertractant.

Villarum in tractu Cayri multitudo.
Terra Geſſen.
Gen. 17.
Ægypti vbertas.

22\. Obambulabam perluſtrando Ciuitatem, quòd dies Lunæ eſſet, quâ & die Iouis mercatus publici eſſe conſueuerunt. Plurimæ & diuerſæ merces hîc venum exponuntur; animalia quoque omnímoda. Hominum ex omni nationum genere ingens vndiq; concurſus. Non vana de ciuitate hac circumferuntur, quòd propter hominũ promiſcuam multitudinem, difficilis ſit per plateas tranſitus, quas pedites, equites, & iumenta paſsim complent, meretrices præſertim, cultu elegantiore, facie tamen tecta mulis inſidentes. Earũ (nam vt ferè vbiq; ab eis vectigal exigitur) numerus ad centum millia pertingit. Mulieres cæteræ, quæ viris ſunt nuptæ, in publicum prodire non poſſunt, ne ad Moſchæas quidem. Nec feneſtra illis in plateam proſpectare liberum, niſi per craticulas ligneas. Sunt fora publica, in quibus Æthyopes mares & fæminæ, iuuenes, mediocres, & ſenes proſtant venales.

nales. Erant ibi tunc viri ſeptingenti, mulieres ſexcentę; omnes nudis corporibus, præterquam quòd adultiores, idq́; fœminę tantùm, vili aliquo panno pudenda cooperiunt. Omnes aures perforatas habent, quidam & nares, à quibus globulus vitreus dependet. Inter fœminas plurimæ ſunt, quæ labium inferius perforatum gerunt, cui circulus inſeritur, cum annexo globulo, qui ſi ponderoſior eſt, os adeò diducit, vt dentes appareant: res viſui permoleſta. Valdè vili precio mancipia hæc veneunt. Nam decem ducatis aureis, puer vel puella, quæcumque emptori placuerit, comparatur. Chriſtianis tamen, ſub pœna capitis, ſeruos educere prohibitum. Mauri vel Æthyopes eiuſmodi ex Barbaria aduehuntur: & Algieri vel Tripoli Barbariæ primùm venales exponuntur. Indè mari Alexandriam, vel Roſſetum, poſtea per Nilum, Cayrum deferuntur. Vno eodemq́ue tempore in mercatu, ad aliquot centena proſtant; illicò tamen diſtrahuntur. Quamobrem ſæpiùs etiam aduehuntur. Qui mancipium marem fœminamúe emerit, liberum eſt illi, quicquid cum eo adlibuerit agere (hunc, inquiunt Turcæ, ego peccunia mea propria emi) vel ſeruare vel mactare poſſunt. Prout multi iracundi & furibundi, multos interficiunt. Puniuntur tamen propter facinus. Omnia quæ quis concupiuerit, tàm diebus mercatus, quàm extrà venalia, in magna copia reperiet. Incidi tunc temporis in vnum, qui Maſlok comedebat, ſedens ad propolium, in quo puluis prædictus, qui eſt ſubuiridis, vendebatur: cuius etiam partem, ſi vti vellemus, nobis propola offerebat. Is qui puluerem hunc hauſerat, manibus circa caput aliquid quaſi prendere velle videbatur, oculis contortis & homini furioſo ſimilibus proſpectans, nihil loquebatur. Quærebam quidnam hoc eſſet. Reſpondit propola, hominem capitis maximũ dolorem habuiſſe, & ſumpto puluere iam conualuiſſe. Videri quandoque illi, quaſi ſub arboribus conſtitutus, fructus decerpat; vndè appa-

Maſlok potus & cibus.

(Qui maſlocho vtũtur, in quãdam veluti phræneſim incidũt præſertim

ſi vinũ deſup bibant. Cumq́; vina ſint hic valdè potẽtia & fumoſa, etiã ex racemorũ eſu, Turcæ quaſi capite turbato in furias agũtur.

ret, cum illo iam meliùs agi. Mirum certè. Videbamus omninò, miſerum illum furore correptum, iſte verò conualeſcere illum aſſeuerabat.

23. Magnam ciuitatis partem obequitaui; relicta Arce ad leuam, extra portam, ad vnam Moſchæam peruenimus, quę *Magara vocatur: in quam Chriſtianis ingredi licet, dato aliquo honorario, & calceis detractis. Sunt enim hîc Veterum Ægyptiorum ſepulchra. Tota hæc Moſchæa in rupe eſt exciſa, antra & cryptas plurimas, quæ longiſsimè extenduntur, habens. Indè profecti, conſcendimus præaltum mentom è regione Arcis; è quo maior pars Vrbis, & ſuburbia, in quibus tot Moſchæas eſſe diximus, optimè conſpiciuntur. Res eſt oculis periucunda, præſertim quòd per omnes vrbis partes, & extrà, quàm latiſsimè proſpectus patet, ingens arborum dactyliferarum copia, ædificiorum culmina diuidit, noua ciuitate duntaxat excepta, quæ non adeò frequentes eiuſmodi habet arbores, quæ proceritate etiam turrium altitudiné ſuperant. Quanta ſit palmæ arboris elegantia, nullus ignorat. Attollitur enim rectà in altum, comam in cacumine habet: dactylorum autem fructus, non inter folia, ſed ſuis inter ramos palmitibus ad ipſam arborem, tanquam viſcus apud nos, innaſcitur. In hortos etiam proſpectus peramœnus patet, quorum circa ciuitatem ipſam infinitus eſt numerus: in quibus ſaccarum ſeminatur, & creſcit vt arundo, niſi quòd canna media, cui ſuccus ineſt, craſsitiem vnius brachij obtinet. Sunt tamen & graciliores. Horti aſsiduè boum opera, vt ſuperius dictum eſt, irrigantur. Saccarum ad maturitatem perducitur ſub finem Octobris, vt & Dactyli: quamuis ij maturiùs etiam in Septembre colliguntur: neque pinguiori terra, vel rigatione, vt ſaccarum indigent: cùm in arenoſo ſolo proueniant, & ardore ſolis gaudeant, qui radices ſabuli calore fouet ac planè decoquit. Quamobrem in Syria & circa Alexandriam Dactyli non adeò præſtantes obueniunt, quòd minus Solis habeant.

** Magara Moſchæa Sepulchris. Ægyptiorũ clara.*

Palmæ arbor.

Saccarum.

Hic

Hîc verò Cayri sunt planè maturi. Recentes sunt valdè dulces, habentes modicam nihilominus acredinem adiunctam, sapori non ingratam. Ex vna arbore tantum fructuum prouenit, quantum implendo vno cereuisiario nostro dolio sufficeret. Quòd verò nonnulli asserunt, palmam non nisi centesimo ab insitione anno Dactylos producere, mera est fabula. Nam vt & cæteræ arbores, in tertio vel quarto anno fructificant, præsertim si sint depresiores. Tria siquidem sunt earum arborum genera. Vnum humile, quod Dactylos communes profert: alterum productius, vt nostra pyrus, quod Dactylos flauescentes & rotundos gignit optimi saporis, sed non ita multum durabiles, cùm facilè marcescant. Tertium genus in magnam proceritatem excrescit, oblongos & sapidos habens fructus: quales ad nostras regiones non deferuntur: sed ex primo genere tantùm. Arbores proceræ, in centum vsque annos fructificant; postea sterilescunt; vnde apparet centũ iam annos compleuisse, quando fructibus carent. In bonitate arborum, & cura adhibenda, vt & in cæteris, permultum est positum. In eodem monte est parua Moschæa, quam Sexain vocant: hîc cum prospectu Ciuitatis oblectaremur, misit ad nos Santon, vt illi aliquid contribueremus. Erat tunc ibi mecum Christianus quidam, morum regionis peritus, hic vetuit illi dari aliquid initiò, vt nos recrearemus & videremus quàm libenter Turcæ pecuniæ caussa faciant omnia. Cùm itaque nihil illi dedissemus, misit ad nos, quòd vellet nos ad Bassam deferre tanquam exploratores, qui Ciuitatem ex insolito loco circumspiceremus. Permisimus vt faceret. Conscenso igitur asino homuncio senex, in viam se subitò dedit. Nos vicisim Ciuitatem versus ad dextram progrediebamur, quà ad mare rubrum iter est: cumq; aliquantulùm promouisset, subsistebat, & respectabat, si fortè illi aliquid mitteremus. Nos per interualla denarios illi aliquot submittebamus,

Turcæ pecuniæ cupidi.

qui cùm pauci illi viderentur, ſubinde aſinum propellebat, & nos ad portam vſque Ciuitatis eum venire permiſimus. Tandem aliquot ei groſsis numeratis, gratias nobis egit, & contentus, Baſſam non conueniens, reuerſus eſt, ſuccuſsione ſenex, ſatis, vt apparebat, fatigatus.

Santones nudi incedunt.

Santones eiuſmodi, qui nudi incedunt, quos antea quoque Damaſci me vidiſſe ſcripſi, in Cayro ſunt quàm plurimi: Sunt & alij diuerſi; ſed ij cæteris turpiores, qui pudendis planè detectis obambulant. Manè quodam tempore cùm extra ciuitatem eſſemus, incidimus in quendam ex ijs iuuenem, qui deuotionem ſuam turpiter & mirabili ratione peragebat. Nam quandoque verſus Solem ſtando, eum inſpiciebat, expanſis brachijs: interdum ſeſe inclinabat, & motus quoſdam, vt mente captus, edebat. Vidimus deindè & alium paulò poſt, cumq; hominis inſaniã (quòd iſthic non ſatis tutum) rideremus, quòd circa ventrem & femora turpiter manibus comploſis luderet, ipſe quoque nos intuitus cachinnum ſuſtulit, & nos præterijt. Hi more pecudum per ciuitatem vbique oberrant, & quicquid illis placuerit, pro victu quotidiano liberè auferunt, vtpotè panem & fructus vbi venduntur. Aquam etiam obuijs erepiunt, ſi longiùs abſit. A quo verò victualia eiuſmodi rapiunt, is factum pro ſingulari gratia & felicitate reputat, quòd vir Sanctus tale quid ab eo poſtulauerit. Et quoniam per Cayrum, in lagenis coriaceis, aqua venalis circumfertur, vt & alibi videre mihi contigit, Santonem eiuſmodi nudum, à quodam lagena accepta, aquam bibiſſe. Venditor ille caput inclinabat, manus complicatas attollebat, quòd illi tanta felicitas oblata eſſet, exultabat. Narrârunt nobis Chriſtiani, qui à multo tempore in partibus illis degunt, idipſum & Turcæ affirmabant, quòd hic apponere libuit, nempe Santones iſtos nudiuagos, in propatulo cum mu-

lieribus

lieribus coire, adhititis quibusdam turpissimis superstitionibus, quas ne honestæ aures offendantur, prætermittere satiùs fuerit.

25. Incipiens à suburbio, quod versùs mare rubrum porrigitur, totam Ciuitatem in longum pertransiui: & quamuis asino calcaria superadderem, qui gradarij in morem passu laxiore ferebatur, vix tamen duabus horis finem nouæ Ciuitatis attigi; inde per Vrbem veterem, & postremum suburbium, vsque ad Sepulchra Iudæorum, integra hora equitando consumpta. Quater longitudinem vtriusque Ciuitatis, & Suburbiorum emensus sum trium horarum spacio, idque adproperando: vndè comperi illam ad tria nostra milliaria extendi, quandoquidem non rectà semper proficisci sed quandoque propter plateas, circumitione vti oportuit. In supradicto suburbio, quod versùs mare rubrum tendit, exstat Theatrum, per quod via publica protenditur, sed longè alia ratione, quàm ea, qua in Europa vidi constructum. Nam in latitudine vix centum habet cubitos: in longitudine, vt qui mensurârunt fatentur, tria cubitorum millia obtinet: vndè apparet hyppodromum olim fuisse, vbi cursus equorum & curruum instituebatur. Gradus ab vtroque latere, in quibus spectatores considebant, pauci, nec ij sublimes. Moscheæ omnes turritæ, quarum maximus, vt supra dictum est, habetur numerus, in ipso cacumine, tholos erectos habent: vna tantùm in tota Ciuitate, quæ Theatro huic vicina est, tholo caret: cuius rei caussam hanc adferunt. Ædificium hoc, prout videre est, antiquissimum, sepulturam Ægyptij cuiusdam Magi fuisse: qui sub ipso dictæ fabricæ tholo, intus Hieroglyphicis Ægyptiorum litteris, sensum hunc insculpi fecit; Caput cerebro carens, nullius est valoris.

Cayrus ad tria milliaria nostra protenditur.

Theatrum hyppodromicum.

Moschææ absq; tholo

Multis annorum centenis præterlapsis, delubrum hoc integrum permansit, donec Selymus Primus, Regnum & Ciuitatem hanc occupauit: quo tempore Magus quidã, Moschæam hanc ingressus, & sensu Characterum intellecto, Selymum adijt, sibique fanum eiusmodi donari petiuit: quod cum ab Imperatore, victoria tanti Regni potito, non difficulter obtinuisset, tholum eiusdem Moscheę diruit, sub quo ingentem auri reconditi vim reperit: cuius precio, domos, hortos, & alia id genus, cöemit, potensq; & prædiues euasit. In cuius beneficij monimentum, tholum delubri apertum reliquit, quod in hanc diẽ, eo etiam solum in omni Ciuitate caret. Res consideratione digna, quòd cùm omnia fana, eandem structuram tholo superimposito obtineant: vnicum hoc eo sit destitutum. Habet fenestram inferius versus plateam, intus aspectum admittentem. Non adeò magnum quidẽ, sed lucidum est, portam semper clausam habens. An aliquas hîc Turcæ superstitiones suas peragant, incompertum est. Nec enim, vbi Sepulturæ sunt, libenter ingrediuntur, sed Santones tantùm: vulgus aut rarò aut nunquàm.

28 Manè summo cum Consule Mariani, conscensa scapha, per Canale maius, quod hospitium meum alluebat, secundo flumine ferebamur ad dimidium extra ciuitatẽ milliare. Apud palatium Gaurea conscendimus asinos; indeque non adeò magno milliari confecto, peruenimus ad villam satis frequentem, quæ vocatur Natarea. Hæc autem eadem illa est, in qua Beatissima Virgo mater, cum filio puero Saluatore nostro, cùm in Ægypto esset, Matth. 2. per annos septem, vt Theologi sentiunt, habitabat. Est hîc antiquissima domus, in cuius parte nunc etiam visitur in muro receptaculum quoddam, instar armarij, longum & latum cubitum vnum, in quo Deipara Virgo filium Redemptorem nostrum recondebat. Sub quo est paruum altare, vbi Sacrificium Missæ

Natarea, villa.

celebrari

celebrari solet. Nam quamuis Turcæ locum etiam hunc plurimùm venerantur, habeantque Moschæam in vicinia, nihilominus, singulari quadam ordinatione Diuina, Catholicis Sacerdotibus, ab immemorabili tempore, Sacra hîc peragere licet: & eadem die, quæ fuit Dominica, celebrauit ibidem in nostra præsentia, Franciscus Sassius, Societatis IESV Theologus. Non procul à prædicto loco, est ibidem fons aquæ viuæ, & quidem vnicus hîc in tota Ægypto, aliquot vlnas latus & longus, ac satis profundus, valde frigidus & limpidus. Paulo pòst, aliquot cubitorum spacio interiecto, rota per tubulos eandem aquam irrigandis hortis ministrat, quorum in hac villa non exiguus est numerus. Quoniam aqua huius loci est optima & clara, eius potu Bassæ & Sengiachi delectantur, ob idque per camelos sibi deferri eam procurant. Ad bonum iactum lapidis ab eadem domo, est ficus agrestis crassa & procera, quam ficum Pharaonis appellant. Hæc arbor, Diuino quodam miraculo, ab ipsis radicibus vsque ad summitatem fissuram habet tam notabilem, vt si constringi posset, aptissimè in vnum coiret & coniungeretur. Nam vbi in vna parte eminent extremitates; in alia, concauitatem proportionatam retinent. Ad radices in ipso arboris trunco, est quasi conclaue quoddam paruum, quod nulla arte humana, in tam vasta arbore præsertim, fabricari potuit. Ad eam cùm Beatissima Virgo peruenisset, repentè arbor miraculosè dissiliens nouæ hospitæ stupendam mansiunculam præbuit, in qua cum cœlesti puerulo tamdiu lateret & quiesceret, dum pius & sollicitus Ioseph habitationem aliquam in pago inueniret. Intuentibus certè magnam arbor hæc præbet admirationem: intrà cuius concauitatem, Turcæ lampadem habent appensam.

Ficus Pharaonis.

Locum

Locum enim in magna habent veneratione; & fatentur, id quod cuiuis intuenti liquet, miraculosè fiſſuram eam fuiſſe apertam, in quam, Dei Spiritus (ſic enim illi Chriſtum appellant) vnà cum matre diuerteret. Arbor hæc ſita eſt in horto, in quo balſamum proueniebat, cuius etiam exſtant plantulæ duos circiter cubitos altæ, ſed exaruerunt omnes. Nam Aſſan Baſſa, prædeceſſor Imbraimi huius, qui meo tempore prouinciam adminiſtrabat, Æthyopem quendam qui curam balſami habebat, quòd magnam peccuniæ vim collegerat, præfocari iuſsit: quo factum eſt, vt nullo, qui arborum eiuſmodi curam gerere noſſet, reperto, penitùs deperirent. In Felici tamen Arabia, Imperatore Solymanno procurante, Balſamum in copia prouenit, ex hoc horto, vt plurimùm, tranſplantatum: quod etiam Mechâ per Carauanam aduehitur, cuius mecum bonam quantitatem aſportaui.

Hiſtorici nonnulli Hortos eiuſmodi Matareenſos proprio nomine vocãt vt Augerius Giſlenius Busbequius legationis Turcicæ Epiſt. 4.) Balſami Arbores.

Redijmus deindè pro prandio ad palatium Gaurea, & ad leuam conſpeximus Carauanam cum aliquot centenis camelorum progredientem verſùs ciuitatem Sues, quæ ſuprà mare rubrum eſt poſita. Palatium hoc ideò Gaurea vocatur, quòd à Soltano Gauro, potentiſsimo Ægypti Rege, magno ſumptu, exædificatum fuerat, vnà cum eleganti Moſchæa, duobus præaltis tholis conſpicua, in qua etiã ſepulturam accepit: quæ poſt Moſchæam Aromele (de qua dicetur inferiùs) pulchritudinis primas obtinet partes, Palatium hoc cumprimis elegantes porticus habet, magnis & pulchris columnis ſuſtentatas. In medio eſt piſcina quinquaginta cubitos lata & longa, ſex profunda: quam prædictus Rex, quoties aulæ ſuæ & populo ſolenne epulum exhibebat, quod ſæpiùs fiebat, aquâ ſaccaro conditâ implere conſueuerat; vt indè quilibet, quantum volebat, biberet. Quamobrem ex omni parte gradus marmoreos habebat, per quos aquâ decreſcente, ad hauriendum & bibendum deſcendebat populus: cui ſub porticibus cibus apponebatur, ipſo Rege exhabi-

Palatium Gaurea.

ex habitatione superiori prospectante, quam modernus Bassa Imbraimus quandoque inhabitare solet, cùm per fossam Nili commodè nauigio huc peruenire possit.

Apud prædictum Palatium, est procera Cassiæ arbor: qua in tota Ægypto celsior non habetur. Tiliæ magnæ similitudinem habet, proceritate & crassitie ipsius considerata. Sub vesperam aduerso flumine in Ciuitatem reuersi sumus, perlustratis aliquot palatijs & hortis elegantioribus, qui profluenti adiacebant. Diebus deindè cæteris, loca ciuitatis obibamus, quæ aspectui semper aliquid nouum obijciunt. Circumspiciebamus insigniores Moschæas, eas tamen non ingredientes: quarum sunt hæ primariæ. Vna est, veluti apud nos Cathedralis, Giamalasar nuncupata: vbi Turcicus Patriarcha & Santones habitant. Habet areas octo, quarum duæ ad aliquot cubitorũ centena extenduntur. Eam, quòd aliquoties circumiuissem, intùs per fenestras aciem oculorum diligenter dirigens, magnitudine Ciuitatem Lublinensem excedere, ausim affirmare. Habet enim in circuitu, vnum bonum milliare Italicum. Patriarcham hunc illorum, sæpiùs per Ciuitatem mulâ furui coloris obequitantem vidi, quam Assan Bassa duobus Cecchinorum millibus emerat. Adeò mulæ hic magno precio venduntur: quandoquidem magnitudine cum Italicis Curseris certant. Septem eius filij illum comitabantur; quattuor, iam canis aspersi, antecedebant; tres verò eum sequebantur. Omnes autẽ Santonũ dignitate præfulgebant. Ipse statura parua, benè compacta, humeris vltra modum latis. Cydarim gerebat magnitudine incredibili, quæ extra vtrunq; humerũ, ad quartã cubiti partẽ protendebatur. Mirum quomodo tantũ pondus in capite sufferre potuerit. Vestem exteriorem oblongam ex panno violaceo deferebat. Vidimus & Vicepatriarchã eiusdem, adeò suæ perfidiæ zelosum, vt in Christianos p̄ tætereuntes exspueret, tacitè aliquid obmurmurans; &, vt existimabatur, maledicta & excrationes in Christianos iaciens.

Cassiæ arbor.

Moschææ Cayri celebriores.

Giamalasar.

Mulæ Cayri magni precij.

Patriarcha Turcarum

Altera Moſchæa magnitudine notabili, verſùs Arcem progrediendo, eſt ea, quæ Zuele nominatur: cui porta adiacet Bab dicta. Sed coniunctis duobus vocabulis Babzuele porta vocatur: in qua Selimus primus Turcarum Imperator Sultanum Campſonem, aliâs Tombeium, laqueo ſuſpendi fecit Anno Mileſimo Quingenteſimo Decimo ſeptimo, die Aprilis vndecima: in cuius rei memoriam, etiam nunc ſontes, magna ex parte, quod ſæpiùs vidimus, ibidem ſuſpendio afficiuntur. Et quamuis aliquis ſupplicio eiuſmodi affectus, dependeat; ſubtùs nihilominùs per eandem portam pertranſeunt homines. Nam & latro ſtrangulatus, altiùs alligatur, & portam tranſituris, circuitus remotior, permoleſtus eſſet.

Zuele Moſquea.

Sultanus Tombeius ſuſpenſus.

Tertia vocatur Saraffia: in qua per portam introſpicientibus apparet, in pariete affixa peruetus galea: quæ fuiſſe traditur Iacobi Regis Cypri, in bello quodam ab Ægyptijs prærepta. Antiquitùs, num ratione huius galeæ, vel aliquo alio iure incertum, Reges Cyprij annuatim Soldanis Ægypti duodecim Cecchinorum millia pro tributo pendebant. Et eo nomine à Venetis Turca pecuniã hanc exigebat. Tandem lupino iure, ipſum Regnum occupauit.

Saraffia Moſquea.

Galea Iacobi Regis Cypri.

Cypr9 quo prætextu Venetis erepta.

Quarta Moſchæa Aromele, quæ etiam Czerkaſsiorũ appellatur, eſt ante ipſam arcem, magnitudine & elegantia cæteras omnes exſuperans, quam Aſſan Sultanus exædificauit. * De modo, quo fuerit cõſtructa, Annales Ægyptiorum hæc habent. Aſſan Tyrannus, vir callidus, & auaritiæ deditus, cogitans qualiter fanum aliquod ædificij magnificentiâ conſpicuum, nomini ſuo, abſque ſumptu grauiore, conſecrare poſſet, hoc conſilium adinuenit. Proclamari vbique fecit, ſe conſtituiſſe, Deo templum auguſtiſsimum conſtruere: quod opus vt tantò feliciùs perficatur, velle ſe publicam eleemoſynam, omnibus vndecunque venientibus, abundanter erogare: cui contribuendę locum & diem certã præfixit.

Aromele Moſquea.

**(Id Turcæ pro certò affirmãt ſibiq; credi volunt.*

Eſt

Eſt area ingens ſub arce ad leuam, quæ muro tantùm à dicta Moſchæa diſtinguitur; in qua nunc Carauana Mecham perrectura, colligitur, magnæ hominum multitudinis capax, in qua meo tempore ad duodecim aduenarum millia congregata, iter Mecham verſùs adornabant. Huc infinitus hominum numerus, ex tota Ægypto, illiq; adiacentibus Regnis & ditionibus, confluxerat. Aſanus autem induſiorum, & tunicarum ingentem vim parari curauit. Ab hac igitur tam vaſta area, per muri aliquot porticellas, ad aliam in qua nunc eſt dicta Moſchæa, homines eleemoſynã accepturos, ſingillatim tranſire præcepit: quam vt quiſq; ingreſſus, & ab aliorum conſpectu auulſus erat, ſtatim omnibus indumentis ſuis ſpoliatus, ea ibidem relinquere, atq; ita induſium & tunicam nouã pro eleemoſyna accipere cogebatur. Ad eum modum ex priore illa area, in poſteriorem tranſibatur, ignorantibus interim qui in area remanſerant, quid cum illis, qui aliam ingreſsi erant, ageretur: quos amplam ex liberalitate Regia eleemoſynam accipere arbitrabantur. Et licet quilibet, noua tunica reſtituta, ſuos veteres pannos libentiùs retinuiſſet (cùm vſitatum ſit iſthìc pecuniam induſio aſſutam vel ſub cydari inuolutam, deferre) compellebatur tamen veteribus relictis, noua veſtimenta induere, & abire. Quamuis autem vulgus illud, eiulatus, & clamores inconditos in Sultanum ederet, vbi tamen omnes in aliam aream tranſierant, indumentis ſuis exſpoliati, mox igne iniecto eadem illa concremari iuſsit: quibus abſumptis, tantam auri & argenti vim reperit, quanta ad excitandam illã ædificij molem ſufficiebat: ex cuius fabrica apparet, magnam tunc illum pecuniæ ſummam per fraudem collegiſſe, qua quod conſtituerat, egregiè perfecit. Sit fides penes illos, qui hæc ita ſe habuiſſe affirmant.

(Id ea de cauſſa Turcæ faciunt quòd ſibi parum fidunt. Tenuiores verò, qui certas ſedes nõ habent, nec arcas vbi ſua recondant, peculiolã, ſi quæ illis eſt neceſſariò ſecum ferre coguntur.)

Quinta eſt Moraſcen, vbi eſt pro infirmis Xenodochium,

Moraſcen Moſquea.

chium, perampla itidem, rubeo alboque colore exteriùs depicta.

Igamaliſſō. Sexta Igamaliſſon, vaſta ſatis & conſpicua.

Giamachiſon. Septima Giamachiſon, quæ altiorem præ cæteris omnibus, turrim habet adiunctam.

Cùm omnes hæ Moſcheæ, verſùs plateam, feneſtras habeant apertas, crate tantùm ferrea communitas, equo vel aſino vectis, quid intus agatur, facilè patet proſpectus. Sæpius vidimus iſthic Santones cum alijs, prandium vel cœnam, humi pro more ſedendo, ſumere: interdum ſericum, rotæ circumactione, vbi oblongior eſt Moſchæa, diduci: & fimbrias pro ornamentis veſtium, & cætera eiuſmodi parari, quæ abſque maiore aliquo rumore perfici poſſunt.

SEPTEMBER.

1\. PRima die Septembris, Ioannes Scholcz Chyrurgus excellens, quem habebam mecum, poſtquam in morbum, cùm Damaſco exiremus, incidiſſet; & podagra aliquamdiu vexatus, cùm non eam, quam debebat, valetudinis ſuæ curam gereret, in dyſſenteriam prolapſus eſſet, hora circiter decimaſeptima mortuus eſt. Vixdum ſpiritum exhalauerat, ſubitò Iudæus accurrit, vt à mortuo, Cæſari vectigal perſolueremus: cumque quid moris eſſet ignoraremus, à Conſule Mariani edocti ſumus, ſolui à defuncto debere. Iudæus volebat, vt tanquam à negotiatore Cechini ſex numerarentur. Sed cùm conſtaret eum mercatorem non fuiſſe, tres tantùm Cechinos accepit. Sepultus eſt extra Ciuitatem, in parua Cophiorum ſeu Chaldæorum Eccleſia. Nam cùm non eſſet Catholicus, non potuit, vt alij, in Eccleſia Beatæ Mariæ in Veteri Cayro ſepeliri: quod templum etſi

A defunctorum ſepultura tributū datur.

etsi quoque Chaldæorum sit, habent nihilominus & Catholici ibidē ad leuam magnam Capellam, vbi sepeliuntur, & Missa celebratur. Mos igitur talis hîc inualuit, quòd à quolibet homine vita functo, iuxta conditionem eius, tributum pensitatur, à nostris præsertim Europæis. Si Consul mortuus fuerit, quindecim Cecchini soluuntur. A quolibet Iudæo, grossi aliquot: à Chaldæis itidē, quorum magnus est ibi numerus, penditur etiā aliquid. Habitat enim hîc illorum Patriarcha, qui idem est & Abyssinorum. Mirum autem est, cùm in religione dissideant, quod nihilominus vnum Patriarcham agnoscant. Vtraque natio die octaua circumciditur, quinquagesimo verò à natiuitate sua die, vnusquisque eorum baptisatur. Circumcisionem quidem adhibent, quòd eam seruare Deus Hæbreis mandauerit; baptismum verò, quòd post resurrectionem Dominicam, hac ipsa die, Spiritus Sanctus in Apostolos descenderit. In summa, ab omnibus mortuis, solis Turcis duntaxat exceptis, tributum Cæsari dependitur: quod ingentem pecuniæ summam efficit, vt quidam affirmant, & verisimile videtur, propter tantā hominum ex diuersis nationibus multitudinem.

Patriarcha Chaldæorū & Abyssinorū idem.

4. Fui in Arce, quæ in monte satis alto posita, muro valido ex lapide quadrato vndiq; præcingitur; habetq; turres rotundas per circuitum. In medio eius ad leuam est propugnaculum, in area non ita magna erectum, habens in angulis, turres quattuor rotundas ex lapide secto: fossa murata circumdatur. Paulò vlteriùs est palatium, quod Bassa inhabitat, satis elegans, & habet aream spaciosam. Ad leuam, in Arcis ingressu, propè ipsam portam est longa porticus, quæ ad parietem scamnum habet præaltum cum scabello, ex lapide quadrato. In hoc superiore scamno, sub pœna capitis nemini sedere licitum; eò quod Selymus Primus, Anno Dñi, Millesimo, Quingentesimo, Decimo septimo, die vigesima quinta Ianuarij, occupata

Arx Cayri

Selymus I. Cayrū occupat.

Cayro, arcem hanc cum triumpho ingreſſus, equo deſi-liens, in hoc ipſo ſcamno primùm ſedit. Ob cuius rei memoriam in veneratione habetur. In ſcabello tamen ſemper magna hominum ſeries conſidet. In eadem Arce eſt itidem elegans Moſchæa, deforis expolita; intùs, vt coniectari licet, aëroſa, quam Solimannus quidam Baſſa, cùm Cayro præeſſet, conſtruxit: in qua ſucceſſores eius ſuas ſuperſtitioſas deuotiones peragere ſolent. Arx hæc cum propugnaculo, quod pro arce itidem reputatur, eſt magnitudine cumprimis notabili: quam Itali Ciuitati Treuiſanæ, in foro Iulij, in circuitu parem faciunt.

Palatium Ioſeph.

Fui iterùm in Arce. E regione ſupradicti propugna- 9. culi ad dexteram eſt peruetus palatium Ioſeph filij Patriarchæ Iacob, ab eodem dum Ægyptum gubernaret conſtructum. Nunc non inhabitatur, patetq; per illud aditus ad vlteriores habitationes. Columnis magnis ex vno lapide integro formatis ſuſtentatur. Structuram habet mirabilem, varia ſculptura exornatam, omni ex parte adhuc integram. In omnibus Cayri ædificijs, ea ratio fabricæ ſeruatur: vt in ſumma ædium parte, magna rotunda vel quadrangularis feneſtra, ad vitandos æſtiuos calores, habeatur: infra quam aliæ itidem feneſtræ eo ordine diſponuntur, vt ventus liberè hinc indè perflare poſsit. Simili modo & palatium hoc, habet quidem ſupernè in medio eiuſmodi rotundam feneſtrã triginta circiter cubitorum magnitudine, ſed in angulis concamerationum, aliæ feneſtræ, quibus admittitur ventus, adeò mirabili artificio ſunt apertæ, vt etiamſi extremi calores incumbant, habitatio tamen illa ſemper ſit frigida. Ab eodem palatio ad ſiniſtram ſuperiùs procedendo, propè habitationem Baſſæ, eſt puteus, quem idem quoque Ioſeph fabricarat, adeò ſtupendo & admirabili opere, vt nunc tale quid à quoquam extrui poſſe, ſit prorſus impoſsibile. Eſt forma quadrangulari: cuius latus

Puteus Ioſeph.

quodli-

quodlibet,viginti cubitos complectitur. Profunditas verò ipsa trecentorũ cubitorũ est. Centũ & quinquaginta cubitis,videlicet ad mediũ vsq;,non solũ commodè inferiùs descendere,sed iumento quoq; vehi licet. Nam cùm puteus totus in rupe sit excisus, curritoria in rupe sunt itidem excisa; quæ puteũ ambiunt, & per decliue in profundũ, per quadrilatera, deducunt, vt securè & nullo negotio,equo insidendo,ad imũ descendi posit. Curritoria eiusmodi sunt quattuor cubitos lata: habentq; lumen copiosum, quandoquidẽ fenestræ sunt excisæ versùs puteum; qui cùm sit tanta latitudine, sufficiens lumen, per curritoria descendentibus,ministrat. Itaq; boues ad medium hoc putei descendũt,qui ab ipso putei fundo,centũ quinquaginta cubitis, vrnis ad funes alligatis aquam sursum extrahunt. Puteus autẽ ipse ex quo aqua educitur nõ quadrangularem, vt superior illa,sed rotundã formã obtinet,habetq; per diametrum,latitudinis cubitos decem. Porrò aqua ex puteo isto interiore extracta,in receptaculũ seu castellũ,quod instar piscinæ ad latus putei, in eadẽ rupe magnis impensis excisum, decẽ & aliquot vlnas in longitudine totidemq; in latitudine habet, infunditur:ex piscina verò, centũ & quinquaginta cubitis, per superiorem quadrilateram putei partẽ,à bobus suprà trahentib⁹, educitur, & in lapideos canales exoneratur, per quos deindè, ad Arcem superiorem, vbi Bassa habitat in cubicula, & vbi necesitas exigit, per aquæ ductus opportunos commodisimè deducitur. Ad aquam huiusmodi extrahendam, sunt asiduè quadraginta boum paria destinata, quæ die noctéq; huic operi alternis vicibus incumbunt. Viginti paria inferiùs deducũtur: vbi quodlibet par quattuor horis laborat.Viginti alia superiùs,per horas totidẽ, attrahunt. Non cuiuis autẽ pasim puteus hic videndus obijcitur, cùm superstitione quadam hîc Turcæ ducantur, quòd aqua hæcBassæ & aulæ ipsius vsibus deseruiat.

Cre-

Turcæ à Christianis faſcinari ſe credunt.

Credunt enim, quòd Chriſtianorum oculis eæ res faſcinentur, quibus illi libenter vtuntur. Vndè & equum, quē in delicijs habet, Turca Chriſtiano videndum, non prius exhibet, niſi nugas illi quaſdam applicuerit, quibus faſcinationem depelli poſſe arbitratur. Ego quòd putei huius Magiſtro honorarium quoddam obtuleram, videre miraculum hoc permiſſus ſum: deſcendiq; vſque ad putei dimidium, vbi boues aquam eductam in piſcinā ſiuè caſtellum effundunt.

Schapham ingreſsi, per foſſam principalem hoſpicio meo adiacentem aduerſo flumine ad eum locum delati ſumus, in quo Baſſa aggerem perruperat, qui in Veteri Vrbe, vt iam diximus, erat. Ibidem in ripa ad leuam extat magna turris rotunda ex lapide quadrato, non quidem alta, ſed craſsitie notabili tumeſcens: in qua rotæ miniſterio per tubulos, artificioſè, aqua ſurſùm educitur, educta in aquæ ductus ex quadrato itidem lapide factos, quales etiam Romæ habentur, infunditur: qui ad medium milliare protracti, aquam ad Arcem inferiorem, prout puteus Ioſeph, ad ſuperiorem, in qua Baſſa moratur, conducunt. Indè per Nilum proſpero vento nauigantes, confectis quattuor magnis milliaribus, circiter horam vigeſimam ſecundam peruenimus ad quendam magnū & valdè populoſum pagum Mamymir dictū. Habebam mecum tres Ianiczeros, & quia pro nocte nobis hîc manendum erat, conduximus præterea duos notos Arabes, qui in ripa excubias agerent. Schapha exeuntes, deambulauimus per pagum; poſtea in eadem Schapha cœnauimus, propter ſecuritatem, vt moris eſt, nauicula ad vlnas aliquot à ripa deducta, & iactis anchoris, Arabas cuſtodes in ripa fluminis conſtituimus. Cùm obdormiſſemus, circa tertiam noctis horam, duo tympana Turcica, cum duobus lituis perſtrepere audiuimus. Muſicam ſequebantur ferè centum Ægyptij, cum facibus multis, & telis

10.

Turris aquæ ductus.

Aquæ ductus.

Mamymir pagus.

telis seu iaculis longioribus, quibus in bellis vti consueuerunt, versùs nos progredientes. Ianiczeri quidnam hoc sibi vellet ignorantes, & nos quoq; bombardas longiores arripuimus, quarum nouem, minoribus exceptis, habuimus: quibus nos armatos, interdiu deambulantes, quòd iam anteà viderant Ægyptij, paratos nos esse considerantes, per nostros illos custodes, qui in ripa remanserant, significari nobis fecerunt, ne bombardas in illos exploderemus; quandoquidem ad ripam accessissent, vt spectaculo exhibito nos recrearent. Quòd enim hac nocte quidam ex illis vxorem ducturus esset, agilitatem suam demonstraturus, saltationes edere debebat. Permisimus itaque vt ripæ propiùs appropinquarent. Cœpit igitur sponsus ille ad Musicos numeros saltare, mirabiliter sese huc illuc contorquens ad tripudij Moschouitici similitudinem, quandoque etiam terræ adlabens, vt nostri Haidones solent. Sponsum, propinqui simili ratione saltantes, imitabantur. Durabat hæc chorea illorum per dimidiam circirer horam. Misimus postea illis decem & aliquot grossos, quibus cum gratiarum actione perceptis, ad villam sunt reuersi, in qua totam ferè noctem choreas duxerunt, nec nisi sub diluculum sponsus vxorem traditam accepit. Nam quo in saltando se magis agilem & expeditum præbuerit, hoc citiùs sponsam accipit, iuxta morem vulgi receptum: qui, ratione fœminarum, mirabilis hîc apud illum obseruatur. Nam in decimum vsque ætatis annum, puellæ agrestium, in villis incedunt nudæ per totam Ægyptum, postea indusio bombycino amiciuntur, facie panniculo simili velata, foraminibus pro oculis excisis. Qui vento facilè commouetur, vt facies non difficulter conspici posit. Faciunt & hoc fœminæ agrestes, quod etiam in vrbibus nonnullæ è vulgo obseruant; quo tempore adhuc nudæ incedunt, aqua quadam corrosiua, in cor-

Ægyptiorum sponsorum choreæ.

Fœminarũ agrestium in Ægypto habitus.

poris cute, florum quandam speciem, depingendo effingunt, cui deinde diuersorum colorum varietatem superinducunt, qui adeò corpori adhærent, vt nulla deinceps arte ablui & deleri posśint. Mirabile est videre, corporis pellem floribus depictis variegatam, & colores perpetuò retinentem.

Post saliorum sponsalitiorum discessum: cœperunt nobis latrones regionis insidiari: sed cùm aduigilarent custodes, & nos ad sclopetos exonerandos confugissemus, tacitè dilapsi & despersi sunt.

Primo manè, conscensis asinis, quos Cayro præmiseramus, progresśi sumus, ad vnum bonum milliare, inter Pyramides ad meridiem positas, penes quas sunt antra plurima subterranea in petra excisa, quæ vel Parochię olim fuerunt, vel familiarum diuersarum sepulchra. Nunc omnia sunt arenis oppleta; quibus amotis, per funes in cryptas eiusmodi descenditur. Quamobrem & nos, apud Pyramidem quandam altiorem, in foramen decem & ampliùs vlnas profundum, nos eadem ratione demisimus: vbi in petra reperimus plurima alia antra in longum excisa: in quibus multa hominum cadauera erant sepulta: è quibus Mumia, quam vocant, petitur. Affirmant ea corpora, siuè Balsamo, siuè alijs diuersarum herbarum vnguentis, condita fuisse: quæ qualia esse potuerint, discurrant Medici. Apparet certè aliquid egregium & singulare fuisse: quandoquidem à tribus annorum millibus, absque minimi alicuius membri putrefactione, eiusmodi corpora integra in hanc vsque diem conseruantur. Quotquot igitur hîc cadauera reperiuntur, (quorum magnum numerum inueni, cùm me eò dimisissem cum Arabibus, qui ea vendere consueuerunt) omnia intùs, quandoquidem exenterari more Anatomico solent, idola quædam reposita, & circumcirca etiam collocata habent.

11.

Mumia quid, & eius, extrahēdi ratio.

Idola Mumiarum.

Idola

Idola hæc ſunt ex argilla, cærulei vel violacei coloris, efficta, ad vnius digiti longitudinem; quædam etiam minora, formam infantuli faſciolis circumligati, adiectis multis Ægyptiorum characteribus, exprimentia. Qualia autẽ ſunt idola, tali modò & ipſa corpora linteis ſunt inuoluta quæ ob antiquitatem adeò ſunt marcida, vt papyrũ combuſtam, quæ nigreſcit & facillimè diffluit, imitentur. Singula autem membra, ſeparatim tela obuoluuntur. Tumbę ſiue lapideæ, ſiue ligneę, in quibus apparet nobiliorum corpora fuiſſe repoſita (aliorum enim vulgarium ſine ordine in terra ſimpliciter proiecta iacent) eadem ratione ſunt parata; qua corpora inuoluta, & idola recondita. Sunt ibidem & alia idola maiora, quarũ nonnulla vnius cubiti habent magnitudinem, & defunctorum cadauera circũdant, ex lapide vel ligno, diuerſo formarum genere efficta. Nam alia hominum, alia auium, alia reptilium, alia dęmonum, prout apud nos depinguntur, ſimulachra retinent. Corpora, quæ in tumbis depoſita reperimus, habebant in facie perſonas coloribus vel auro depictas, ex quibus apparebat lineamenta faciei, eorum qui depoſiti ibidem fuerant, ea ratione ad viuum fortaſsis expreſſa fuiſſe. In tela verò, qua corpora ſunt inuoluta, veluti limbi & cinguli, paſsim ex minutis vitreis diuerſorum colorũ orbiculis, aſſuti vbiq; conſpiciuntur. Sunt deinde zonæ, ex materia quæ gemmis (non ſunt tamen) aſsimilatur vbique punctatim refertæ: quibus supernè, linteamina illa fimbriata, præcinguntur. Inter maſculorum & fœminarum cadauera diſcrimen nullum: vndè colligere eſt, mares barbæ pilos non nutriuiſſe, niſi quòd eorum corpora vaſtiora ſunt, & diuerſam à mulieribus, perſonarum formam, & capitis ornamentum retinent. Tanta autem eſt in eiuſmodi cauernis, horum cadauerum multitudo, vt qui ea perluſtrare vult, pronus perrepere neceſſe habeat: qua de cauſſa, pauci ſunt qui faſtidium hoc perferre valeant.

Perſonatæ defũctorũ facies.

Ægyptiorum in exornãdis & condiendis defũctorũ corporibus diligentia.

valeant. Ex eiuſmodi igitur corporibus, vt antè innuimus, Mumia conficitur: quæ aromatum, & vnguentorum pinguedine adeò condenſantur, vt in modum picis indurata, reſplendeant; cerebrum præſertim, muſculi, & ſcapulæ carnoſiores. Nam pectus, manus, & pedes, cùm modicum carnis habeant, & in modum membranæ extendantur, huic rei non deſeruiunt. Odor ex eiuſmodi corporibus proueniens, non eſt adeò grauis, vt facilè tolerari non poſsit: propter aromata tamen acutior eſt: & quantum ex narium iudicio, colligi poteſt, mirrhæ multum vnguentis hiſce admiſceri debuit. Nam vbique per cauernas, illius odor acriùs ſpirabat. Oſſa eiuſmodi corporum ſunt candidiſsima: quibus vnguentorum illorum compoſitio candorem mirificè conſeruat. Emeram tunc temporis ab ijſdem Arabibus duo corpora maris & fœminæ duobus cecchinis, quæ ibidem in tumbis repoſita inueneramus: de quibus quid actum ſit poſtea, cùm Alexandria nauigaremus, dicetur inferiùs.

Mumia nō fortuitò ſed arte cō ficitur.

Hæc quæ de Mumia, ex ipſo viſu certiſsimè didici, hîc referre libuit: idque ea de cauſſa maximè, quòd aliter à multis ea narrari audiui. Affirmant enim quòd Mumia ſit ex ijs corporibus, quæ in partibus illis arena obruuntur. Sed meræ ſunt fabulæ. Nec enim Mumia fortuitò fit, ſed ex corporibus, ab immemorabili tempore vnguētorum commixtione conditis, ita vt dictum eſt, coaleſcit. Fabula eſt itidem, quòd arena aliquem obruere, & præfocare debeat: niſi fortè quis ex induſtria ad eum effectū ſeſe compoſuerit, quod vel in ipſis partibus noſtris vbi terra eſt arenoſa, euenire poſſet. Quamuis enim per arenas illas (quas noſtrates arenoſum mare vocitant) dum validior eſt ventus, iter peragi non poſsit, & neceſſariò ſit ſubſiſtendum, quoad ventus conquieſcat: nullus tamen ſtantium arenis obruitur, niſi fortè, ſi quem mori ibidem contin-

Arenarum Arabiæ incommoda.

contingeret,non ſepeliatur: quod non raró euenit. Tunc enim corpus eiuſmodi, maximo Solis ardore in arena ita decoquitur, vt nigredine carbonem exſuperet: Mumia tamen ex eo non fit, nec vſibus aliquibus prodeſt. Profecturi igitur per arenas illas, exſpectare propter ventum coguntur ijs de cauſsis,quòd vias cumulis arenarum,quæ fluidæ ſunt, imperuias reddat; quodque puluerem oculis inimicum excitet: tum quòd ſigna quædam itineris auferat, quæ profecturi neceſſariò debent obſeruare: cùm diebus aliquot tranſeundum ſit, vbi ne minima quidem arbor, vel rupes videri poteſt. Ad hæc cameli quoque pulueris moleſtiam tolerare non valentes, miſerè ſeſe contorquent. Quamobrem dum conſidat ventus, vt dictum eſt,meritò exſpectare viatores debent; neminem tamen viuum arena obruit.

Cùm in ſubterraneas cauernas illas, conductoribus Arabibus, nos cum Ioanne Emo Veneto, demitteremus, præmoniti fuimus, vt ſi non pugiones, ſaltem cultros nobiſcum intrò deferremus. Sæpius enim accidere ſolere,quòd Chriſtiani ibidem interficiantur: haberemus in omnem euentum, quo nos defendere poſſemus. Sed vt ne ſimul quoque omnes deſcenderemus: vtque aliqui è noſtratibus, in ſuperiori pater,cum bombardis pro cuſtodia,remanerent. Contigiſſe aliquoties,quòd ſuperuenientes Ægyptij, vel Arabes depredatores, eos qui intus deſcenderant,terra obruebant, rebus eorum quas ſuperius relinquerant, ablatis: quandoquidem induſio tantum,& quodam ex tela ſimpliciore amictu retento, deſcendendum intus eſt,propter puluerem,& aërem incluſum ac ſuffocatũ,qui antris includitur. Cùm iam cryptis prædictis appropinquamus, accurrit Arabs quidã eques, quem Ianiczeri & Arabes noſtri,exploratorẽ iudicabant. Sed vbi nos bombardis armatos aſpexit, illicò diſceſsit.

Igitur cùm me in ſubterranea demitterē, familiares meos ſclopetarios cum duobus Ianiczeris, ad os antri reliqui. Tertius enim apud Scapham, ne nobis eriperetur remanſerat. Poſtquam ex antro ſumus extracti, ad Scapham reuertebamur, per ruinas, quarum nonnullæ eo in loco exſtant, vbi antiquitus Memphis erat: cuius tam amplæ, vt diximus, Ciuitatis veſtigia, præter Pyramides nulla planè conſpiciuntur. Villas etiam aliquot pertranſiuimus, per quarum aggeres aperto exitu, Nilus maximo impetu ferebatur, campos, qui ſuprà Cayrum ſunt, inundans. Paulò poſt meridiem, ad Scapham peruenimus, & aſinis Cayrum remiſsis, ſecundo flumine trium horarum ſpacio, ad Veterem Ciuitatem delati ſumus: quam, naue egreſsi, obęquitabamus, ruinas eius conſiderantes, in quibus egregia quondam conſtructa fuiſſe palatia apparet; prout etiam nunc plurima, magnifico ſumptu ſuſcitata conſpiciuntur. Fuimus & in duabus, quæ ibidem ſunt, Chriſtianorum Eccleſijs; vna eſt Beatiſsimę Virginis, in qua ſunt Moniales Chaldæę, quæ eandem cum Abyſsinis obſeruant religionem: altera S. Georgij itidem Sanctimoniales Chaldeæ obtinent. Huic eſt adiuncta perampla Catholicorum capella, cuius ſuperiùs meminimus. Poſtea ad nouam Cayri ciuitatem, circa occaſum Solis, redijmus.

Eccleſiæ Chriſtianorū Cayri.

Tertia vice Arcem ſum ingreſſus: vbi Baſſa iudicia exercebat. Habebat ad latus Sengiacos viginti, Czauſſos circiter ducentos. Atrium maximum, omni hominum genere fuit refertum. Indutus erat veſte talari ex raſo ſerico incarnatini coloris contexta, aureis confibulationibus anteriùs exornata. Puer flabello ventum ei faciebat. Iudæorum litigantium magnus erat numerus. In area inferiori ſexcenti ſtabant Ianiczeri: vbi etiam vltra decem & aliquot paria Strutionum cicurum obambulabant: inter quos, duo ſtupendæ magnitudinis, etiam ipſis incolis,

15.

Baſſæ iudicia.

Strutiones

incolis, quibus eiuſmodi animalia videre non eſt inſolitum, erant admirationi.

Moris eſt antequam Baſſa Senatum ingrediatur, vel cauſſas iudicare incipiat, vt priùs cauſſa deuotionis Moſchæam adeat, prout eadem die hanc in arce adiuit, quam Baſſa Solymannus fabricauerat, cuius ſuperiùs mentionem fecimus. In reditu, ex Moſchæa, occurrerunt ei propinqui cuiuſdam occiſi, conquerentes de cæde ſui conſanguinei. Erant verò circiter viginti, qui potu quodam, etſi non vino, ſed quòd tamen caput peteret, inebriati, inſontem hominem interfecerant. Reſpondit Baſſa, iuris eſſe, qui ebrius hominem mactauerit, eum fuſtigationis pœnam ſubire debere, quandoquidem non ille, ſed potio rationis impos, homicidium perpetrauerit: quoniam autem viginti eſſent & quidem ebrij homicidij iſtius nomine accuſati, qui vnicam tantùm perſonam interemerunt, neque conſtaret quiſnam eorum plecti deberet, iniquum eſſe, propter vnum occiſum in viginti pœnam extendere. Pronunciauit igitur, fruſtrà propinquos occiſi conqueri: cùm non adeò magnum cenſeri debeat, vnum à viginti ebrijs interemptum. Adhæc in torpore occiſi, non vulnera, ſed liuentia tantùm ſigna percuſsionis apparere; vndè liquet, potationem potiùs, quàm malam illorum voluntatem, cauſſam homicidio præbuiſſe. Ita cauſſâ deciſâ, accuſatores diſceſſerunt. Tres tamen vel quattuor, quibus præ cæteris homicidium hoc imputabatur, malè ſunt fuſtibus à Ianiczeris excepti. Cùm ex arce diſcederem, in area maiori ad ſiniſtram, Carauana Mecham profectura congregabatur. Nam propter calores nimios, non niſi Menſe Octobri, in viam ſi dare conſueuit. Et iam tunc vltra duodecim hominum millia congregatum iri exiſtimabantur, quandoquidem omnes Cathalogo Baſſæ inſcribuntur, qui eò proficiſci conſtituerunt.

Ebriorum Turcarum fuſtigatio.

Manè

Manè Sacroſancto Miſſæ Sacrificio audito, & Diuiniſsimo Sacramento ſuſcepto, Cayro diſceſsi, circa quintamdecimam horam Dzermam conſcendens, & per Nilum ſecundo flumine vectus. Appropinquabat Turcarum ſolenne ieiunium, quod illi ſeruare conſueuerunt, noua Luna Septembris conſpecta, & durat quouſque noua viciſsim Luna Menſis Octobris conſpiciatur. Octiduo antequam diſcederem, ſuas iam ceremonias peragebant, quæ ieiunium hoc ipſorum antecedunt. Nam omnes Moſchæarum principalium turres, poſt occaſum Solis lampadibus ad ipſam vſque ſummitatem, per totam noctem accenſis, vndique collucebant: quæ in tanta delubrorum Cayri multitudine, elegantiſsimum præbebat intuentibus ſpectaculum. Diem hanc & noctem abſque intermiſsione nauigationis continuabamus, eandem cautionem propter Latrocinia adhibentes, quâ, cùm Cayrum deueheremur, vſi fuimus. 16.

Turcarum Ieiuniũ Septembri Menſe.

Die inſequenti ventum minùs propitium habuimus: Oſtendebatur nobis Crocodilus fluuium tranans, ſed quòd maior erat diſtantia, rectè conſiderare non potuimus, quandoque tamen tergum natantis ex aquis prominebat, ad morem Delphini in mari colludentis. Videbatur is non magnus fuiſſe, ad menſuram mediocris hominis vtroque brachio expanſi. Minùs frequentes hîc habentur, propter villarum multitudinem, & hominum frequentiam. Sed ſupra Cayrum verſùs Sait, multi & magni reperiuntur, ad ternam brachiorum hominis expanſionem. Vidi vnum, non viuum tamen, decem cubitorum magnitudine. Veſperi peruenimus ad Ciuitatem Fua, ripæ Nili adiacentem, non adeò magnam illam ſed elegantem. Turris Moſchææ ob prædictam inſtantis ieiunij Turcarum ſolennitatem, lampadibus accenſis erat vndique condecorata. Inter fructus cæteros, ciuitas hæc malorum granatorum vbertate excellit, quæ nullibi maiora, 17.

Crocodili Niliaci.

iora,

16. iora, vt ipsemet vidi, reperiuntur. Eadem nocte tribus milliaribus confectis, sinistrorsus fossam fluminis arte paratam ingressi sumus, quæ Alexandriam vsque pertingit. Computatur autem pro octauo Nili brachio.

Fossa Alexandriam Cayro ducens.

Tota die hac, inter villarum frequentiam, nauigabamus per hoc Canale: quod triginta cubitos plùs minùs habet in latitudine, profunditatem verò tantam, quanta Dzermis maioribus sufficit: aqua tamen caret, quando Nilus non exundat, totusque planè desiccatur. Vbi verò fluuius intumuit, per eundem aqua Alexandriam perducitur, & omnes Cisternas ciuitatis implet, quæ aliunde dulcem aquam habere non potest, ac ne puteos quidem similis aquæ. Atque hac ipsa de caussa fossa hæc deducta est. Ciuitas enim hæc situm depressiorem habet, nec propter maris vicinitatem bonam aquam potest habere: vndè hæc deductitia, in cisternis per totum annum diligenter asseruatur, quoadusq; non exundat. Cisternarum eiusmodi publicarum, & quæ priuatorum ædibus continentur, ingens est numerus: in quibus, si quando casu aliquo fortuito, aquam deficere contingit, propter eius penuriam, multi incolæ Alexandria excedere coguntur. Cùm Imbraimus Bassa, propter Ægypti gubernationem, Alexandriam cum triginta & ampliùs triremibus peruenisset, aquam adeò consumpsit, vt propter eius inopiam, quamuis diutiùs manere in ciuitate constituerat, sexto tamen die, Rossetum proficisci, indè verò per Nilum, Cayrum peruenire necesse habuerit. Distat autem Rossetum octo à Cayro milliaribus, vbi extremum Nili brachium versùs Barbariam in mare influit: per quod è Cayro benè oneratæ naues Rossetum deferuntur: quandoquidem per canale Alexandriam deductum, nauigia maiora commeare non possunt. Septem nihilominus Nili brachijs, in suis alueis permanentibus, maioribus Dzermis commodè nauigatur; præcipuè tamen duobus, quorum

Alexādriæ dulcis aquæ defectus.

17.

rum vnum Damiatam, alterum Roſſetum ducit, etiam maiores & oneratæ naues rectè deferuntur, quòd duo hæc oſtia latiora ſint & profundiora. Roſſeto, maritima nauigatione, Alexandriam vſque, circiter decem milliaria numerantur. Quoniam eadem die noua Luna Septembris oriri debebat, Ianiczeri, quorum tres habebam, & nautæ Arabes viginti, integram diem à cibo abſtinebant, Nouilunium ſub occaſum Solis accuratiſsimè obſeruantes: quod cùm videre non poſſent, petiuerunt à nobis, vt Lunam exorientem ipſis indicaremus: quam paulò poſt, vbi magis tenebræ inualuerant, aſpeximus. Nam cùm tertia eſſet ab eius ortu dies, difficulter dignoſci poterat. Viſam tamen, mox eis denunciauimus: qui, cùm nobis gratias hilariter egiſſent, Luna conſpecta, defixis in eam oculis, & manibus expanſis, precationum ſuarum cæremonias inchoârunt. Poſteà ſtatim carnes, piſces, & quicquid illis apponebatur, comedebant: totamque noctem ſedentes cibis infarciebantur dum illuceſſeret, aſſerentes interdiu comedere peccatum eſſe, nocte non item: & vt Alexandriæ vidimus, opulentiores & primarij, vſque ad meridiem ſomnū protrahunt: indè Moſchæas precum fundendarū cauſſa, frequentant: quod dum fit, è ſummitate turris vexillum maius appenditur (Alexandriæ ex ſerico violaceo proſtabat) vix per quartam horæ partē; quod finitis precationibus ſtatim demittitur. Sic quilibet redit ad propria, poſt occaſum Solis, cibum ſumpturus. Vtq; nobis Chriſtiani noſtrates, qui Cayri habitant, retulerunt; cùm hora comedendi appropinquat, paulò ante Solis occaſū, quibus id negotij incumbit, cum tympanis per Ciuitatem diſcurrunt, ſubindè vociferantes, licitum iam eſſe comedere, bibere, & quæuis minùs honeſta operari. Alexandriæ tamen, eiuſmodi cum tympano proclamationes non audiui.

Ecce Turcarum ieiunia.

Quattuor

19. Quattuor circiter nostra milliaria progressi, inter ruinas amplissimorum Palatiorum, & palmarum dactyliferarum, vtramque aluei ripam præcingentium, sole iam exoriente, peruenimus ad portam Ciuitatis Alexandrinæ, quæ ante Alexandri Magni tempora, vocabatur Racasta, & abest ab ipsa Ciuitate, quarta milliaris parte, vbi è canali in terram descenditur. Significaui de aduentu meo statim illis, cum quibus iam antè Cayri notitiam contraxeram, qui cùm aduenissent, conscensis asinis, versùs Citatem profecti sumus. Non longè à porta Vrbis ad sinistram in monte sublimi, est columna Pompeij, elegans & mirabilis. Basis cui insistit, est alta cubitos sexdecim, habens in qualibet quadranguli parte, cubitos nouem. Columna ipsa in rotundum ex ipso lapide formata, habet sexaginta cubitorum altitudinem: latitudinem verò tantam, quantam homines quattuor pansis bracchijs complecti possent. Capitellum cum abaco quadrangulari, decem cubitos altum. Tota itaque columna cum suis membris, ad altitudinem octuaginta sex cubitorum consurgit. Color marmoris est cinereus, qui in ipsa columna ad rubedinem vergit, adeò vt basis, & Capitellum diuersi generis esse videantur. Mirum qua ratione lapides tanti ponderis, in montem adeò altum pertrahi, & pertracti erigi potuerint. Narrant Historici, qualiter à Iulio Cæsare erecta, & cur Pompeij columna sit dicta: ego supersedeo.

Alexandria.

Columna Pompeij.

In ipso portæ Ciuitatis ingressu, Turcæ perlustrabant si quid mercium haberemus. Sed cùm Hebræus interpres, quem Consul Venetus isthic alit, nobiscum esset, dixit res nostras in Scapha esse, quæ asinis impositæ nos sequerentur. Quamobrem idem cum seruitoribus meis ibidem remansit, dum vectigal persolueretur. Nec enim à mercibus tantùm, sed à minutissimis quibusque rebus, & à pecunia ipsa, Alexandriæ teloneũ numerare oportet.

Ego intereà ad Caruaſeriam ſeu Contubernium Venetorum profectus, ibidem diuerti. Prandio ſumpto iui ad videndum portum, cum mercatore Veneto mihi noto Hieronymo Vitali, qui, cùm notitiam haberet cum Turcico Capitaneo, qui paulò ante aduentum meum, Rhodo cum decem Triremibus Alexandriam appulerat, voluit cum eo colloqui. Petiui itaque vt me pro ſocio ſecum acciperet, quò triremem huius Capitanei, qui primus poſt Occhialum habebatur, videre poſſem, qualiter ſit milite, & bellicis tormentis inſtructa. Nec enim aliter, quàm ſub mercatoris ſpecie eò patebat acceſſus, Turcis id ſedulò cauentibus. Conſcenſa igitur nauicula, deuenimus ad triremem. Capitaneus tum præſens non adfuit, in ciuitatem profectus. Expectabamus dum veniret, pluſquàm dimidiam horam. Triremis erat elegans, tota deaurata, minor tamen quàm quibus Chriſtiani vtuntur. Turcicæ namque omnes ſunt minores. Serui omnes erant Chriſtiani, quini ad remum alligati, vſq; ad mediam nauis arborem, deindè tantùm quaterni. Homines ad bellum apti vix quadraginta, torm~eta bellica ſatis multa. Cùm rediјſſet Capitaneus, poſtulauit à mercatore, vt pannos diuerſorum colorum de quolibet per quinque fruſta, ex Europa illi procuraret. Deindè iuſsit nobis dari, vuæ Rhodiæ racemos, qui tantæ erant magnitudinis, vt ad tres vlnæ partes extenderentur. Grana verò ſingula talia, qualia pruna ſolent apud nos eſſe. Facta Capitaneo reuerentia, conſcenſa nauicula rediјmus ad littus, & indè ad Ciuitatem, cùm iam Sol in occaſum vergeret.

Rhodij racemi notabilis magnitudinis.

Inter admiranda, quæ in hunc vſque diem habet Alexandria, eſt ampliſsima & ſpacioſiſsima antè portum maris area: quam cùm arte factam ſcribant Hiſtorici (Pharus enim Inſula olim vocabatur) non eſt cur pluribus

Area portus Alexādrini.

ribus

ribus agam. Apparet enim humana industria, magno sumptu, & artificio paratam. Quoniam autem in Ciuitate, vt inferiùs dicetur, aër est minùs salubris, in hac area incolæ libentiùs ædificia construunt: quin & Sengiacchus ibidem habitat: vndè ciuitas desolata, maioribus etiam ruinis oppletur: quandoquidem suburbia securiùs inhabitantur.

Caussa aduentus Triremium fuit, quòd deducebant tres ministros Assan Bassæ, qui anteà Cayri cum potestate versabatur, nempè Cancellarium, Notarium, & Secretarium: qui Constantinopoli Rhodum, indè Alexandriam missi, posteà per Nilum, deferebantur Cayrum, vt ibidem ex illis supplicium sumeretur, quòd ij auctores exercendæ crudelitatis essent, qua prædictus Bassa prouinciales auarissimè depeculabatur. Id quomodo sit actum, breuiter commemorare, operæ pretium est. Assanus hic Bassa Eunuchus, cùm non paruo tempore Cayri versaretur, valdè mercatores expilabat, quod & in hanc vsque diem videre licet: quandoquidem propter eius in explebilem auaritiam, merces ex Indijs & Mecha, non importabantur. Ne autem loco, suæ cupiditati peropportuno, decedere iuberetur, maxima munera matri & vxori Cæsaris Amurathi clam submittebat. Illi verò qui ab ipso opprimebantur, propter loci distantiam, & difficilem ad aures principis aditum, quem Bassa studiosè procurabat, de iniurijs illatis conqueri Cæsari non poterant. Hic idem Bassa cùm intellexisset, Æthiopem illum, qui balsami curam gerebat, non contemnendam vim pecuniæ habere, eundem absque aliqua culpa in carcerem coniecit, & vt de pecunia fateretur, questionibus adeò crudeliter in eum desæuijt, vt paulò post moreretur: quo mortuo, cùm inspector deesset, balsami quoque liquor ibidem deperijt, prout superiùs meminimus.

Assan Bassæ ministri supplicio affecti.

Assani Bassæ auaritia.

Erat

Erat & alius Æthyops mercator ditiſsimus, quem ipſemet vidi. Hunc, confiĉto crimine, carceri mancipauit, & miſerrimè afflixit, vt merces, quæ ducentis aureorum millibus æſtimabantur, illi, redimendo vitam, tradere cogeretur: quæ res licet parùm veriſimilis videatur, vnũ hominem tam grauem mulctam deponere potuiſſe, & eò magis, homuncione viſo, qui cydari tantùm & bombycina interula tectus, nudis pedibus obambularet: ſed cùm palatium Cayri tam elegans habeat, quod etiam vidi, vt ſumptu & ſplendore, cum primario illo, quod me inſpexiſſe iam anteà ſcripſi, non obſcurè certare poſsit; affirmant conſtanter omnes, eum tam incredibilem mulctam Baſſæ depoſuiſſe. Cùm igitur is de tanto ſuo infortunio paſsim conquereretur, quidã illi ſuaſit, vt Conſtantinopolim profectus, de tam inſigni iniuria ad Cæſarem referret. Deterrebat mercatorem à ſuſcipiendo itinere, & eius longitudo, & periculi metus; ad extremum dixiſſe fertur; Ego quidem non ibo Conſtantinopolim, ſed libenter reliquorum omnium bonorum meorum impendium faciã, dummodò Imperator Aſſanum Baſſam capite mulctare velit. Tùm conſultor: da mihi, inquit, pecuniam: ego quod cupis breui tibi effectum dabo. Fertur igitur ſeptuaginta Cecchinorum millia Conſtantinopolim miſiſſe. Pro ſeptuaginta millibus empti ſunt lapides precioſi Cæſari pro honorario tribuendi. Viginti millia Baſſæ Viſiro donata: quibus cùm iam ſibi apud illum facilem aditum conciliaſſet, dixit ſe itidem pro Cæſare munus luculentum habere, & quòd eidem prætereà, rationem conquirendi, non contemnendi theſauri, eſſet indicaturus. Eum itaque Cæſar ad ſe accerſiri iuſsit: qui ingreſſus, lapides precioſos eidem obtulit, inter quos fuit Diamas valoris octodecim millium ſcutatorum, quem ego Venetijs Anno octuageſimo vidi apud mercatorem, qui anno ſequenti eundem Conſtantinopolim tranſmiſerat,

ſerat, & emptus pro Cæſare dicebatur. Eodem tempore conqueſtus eſt de Aſſano Baſſa, oſtendens iam à multo tempore eum ditiores quoſq; expilare: vndè ingentẽ pecuniæ vim comparârit. Vlciſceretur miſerorum iniurias, deprædatorem caſtigaret, pecuniamq; illius omnẽ fiſco ſuo attribueret. Placuit ea res Cæſari: & profectionem in Cayrum Imbraimo Baſſæ iniunxit, filiam ſuam in matrimonium eidem daturum pollicitus. Litteras inſuper ad Aſſanum dedit, mandans eidem, quamprimùm Cayrum Imbraimus perueniret, vt Aſſanus caput propriũ Imperatori tranſmitteret. Litteras eiuſmodi Cæſar manu propria ſcribere conſueuit, quas ſerico vel raſo nigro inuolutas mittit. Imbraimus Imperatoria mandata delaturus, in viam ſe ſtatim dedit. Intereà mater & vxor Cæſaris, poſtquã didicerũt qua de cauſſa Imbraimus Alexandriam proficiſceretur, conſiderantes cum illarum cliente malè actum iri, per curſus publicos magnis itineribus illi ſignificârunt cauſſam aduentus Imbraimi, hortatæque ſunt, vt eo non exſpectato, quamprimùm Alexandriam adpelleret, ſtatim Conſtantinopolim verſùs, cum theſauris ſuis proficiſceretur. Se interim curaturas, vt iram Cæſaris aliqua ratione mitigare poſsint. Antequam igitur Imbraimus cum triginta ſex triremibus Alexandriam perueniſſet, Aſſan præmonitus, iter cum duobus hominum millibus adornare cœpit: quod cùm Cayro, ſignificatum Imbraimo fuiſſet, Aſſanumque aduentus ſui cauſſam ignorare arbitraretur, ſcripſit illi vt ne ſe loco moueret. Habere namque ſe quædam ardua Cæſaris negotia, quæ ſibi cum illo communicanda eſſent. Sed Aſſanus ſibi præcauens, ſe cum ſuis omnibus iam in viam dederat. Nec niſi quarto decimo, ab ipſius abitu, die (non enim citiùs poterat) Imbraimus Cayrum peruenit. Scripſit tamen Alexandriâ Conſtantinopolim, Aſſanum Cayro profugiſſe.

Mater

Mater verò cum vxore Cæſaris de reconcilianda gratiá diligenter laborabant,& res iam eò deducta ferebatur,vt theſauros, qui ad duos milliones cum dimidio æſtimabantur, Cæſari traderet, eiuſdemque gratiæ & fidei ſeſe totum permitteret. Tandem in Arce carceri mancipatus,ibidem non multò poſt, fractis clàm laqueo ceruicibus, iuſtas auaritiæ pœnas dedit. Miniſtros autem eius prædictos Cayrum deferri præceptum, vt ibi gratum extremi ſupplicij ſpectaculum,populo exhiberent.

Obeliſcus porphyreus Alexandriæ.

Vidi obeliſcum quadrangularem in ciuitate, qui eſt ex lapide rubeo porphyrite, characteres Hieroglyphicos inſculptos vndique habens. Eſt cumprimis elegans & altus, licet inferior eius pars, terra ſit cooperta, quadraginta cubitis tamen aut circiter, adhuc eminet: Latitudo ad terrã cuiuſlibet anguli, ſex vel paulo plus vlnas complectitur. Non procul ab eius latere,verſùs mare, extant ſub terra non parua veſtigia elegãtis palatij magno ſumptu olim exædificati. Nam parietes marmoreis tabulis tecti, ſimilibus columnis ſuſtentantur. Erat & aliud palatium ſuperius, ſed totum iam eſt demolitum. Subterraneum illud, etſi ruderibus oppletum, forma tamen eius benè internoſcitur. Sub ipſo Ciuitatis muro,& eius rotunda quadam turri, extant itidem elegantes marmoreæ habitationes, ſub quibus & alia ampla & pulcherrima ædificia conſpiciuntur, in quibus nonnulli Cleopatram habitaſſe volunt,quæ ſibi vltrò mortem conſciuit.

Montes Ciuitatis Alexãdrinæ.

21. Conſcendi duos montes, qui ſunt in ipſa ciuitate, ſatis altos. In primo eſt Turris excubiarum non adeò alta, ex qua tot vexilla minora explicantur,quotquot naues portum ingrediuntur. Alter mons eſt eminentior Roſſetum verſùs, ex quo ciuitas ipſa optimè conſpicitur, & vſque ad muros Vrbis extenditur. Subtus ſunt peramplæ palatiorum elegantiorum ruinæ, in quibus pulcherrimi marmoris copia reperitur. Hoc ipſo die, & poſteà ſæpiùs,

ſæpiùs, in longa & principali ciuitatis platea, vidi carcerem in quo S. Catharina detinebatur. Eſt paruus & depreſſus fornix: à quo non procul diſtant duæ altæ & craſſæ columnæ, ex rubeo & integro marmore exciſæ, inter quas dicta Virgo Sancta martyrij coronam percepit.

S. Catharinæ Carcer & martyrij locus.

In eadem platea longa & eius medio, quà Roſſetum itur, eſt lapis quadrangularis, in quo S. Marcus Euangeliſta Alexandrinus Epiſcopus, capite fuit plexus. Locum hunc ipſimet Turcæ habent in veneratione: ob idque lapis eiuſmodi, alia petra latiore ex induſtria parata contegitur, ne martyrij huius Sancti viri locus, quem genuinum eſſe affirmant, pedibus prætereuntium conculcetur.

22. Viſitaui Eccleſiam S. Marcì, quæ non procul ab Obeliſco diſtat. Eſt parua, & obſcura, quam Cophtæ ſeu Chaldæi obtinent. Eundo ad altare maius ad dextram, eſt fornix perangust⁹ ſub alio altari: vbi poſt martyrium, multo tempore corpus S. Marci repoſitum iacuit, donec à Venetis clàm ſurreptum (cuius rei recordatione, Cophtę pręnominati, magno dolore & pudore afficiuntur) Venetias delatum eſt: de quo cùm extet Hiſtoria, ego ſcribere prætermitto.

25. Sengiachus Alexandrinus, Ciuitatem eſt ingreſſus: qui ab Imbraimo Baſſa accerſitus, è Cayro redierat. Habuit equites viginti, pedites Ianiczeros totidem. Reliqui dies perluſtrandæ ciuitati ſunt impenſi, quam pulcherrimis fuiſſe ornatam ædificijs apparet, quorum vaſtæ ruinæ ſupra & ſubtus terram conſpiciuntur. Nunc omnia ſunt deſolata. Meo quidem iudicio, vix quinta Ciuitatis pars, ſparſim tamen, ab hominibus incolitur. Balneum nihilominùs eſt hìc amplum & elegans, à Solymanno Cæſare magnis ſumptibus exædificatum, in quo nos quandoque abluebamus. Ex Palatijs ſubterraneis facilè liquet, antiquitùs aliam ciuitatem ſub terra conſtitutam fuiſſe: in

Balneum Solymanni Alexādriæ

Alexādriæ Subterranea Ciuit.

qua æſtatis tempore, vitandi caloris cauſſa incolæ habitabant; hyeme verò ad ſuperiores manſiones commigrabant. Ex multis ſubterraneis habitationibus, nunc Ciſternæ ſunt paratæ, in quibus ex Nilo aqua conſeruatur, quæ per Canale in Ciuitatem deriuatur. Sunt quædam Ciſternæ publicæ; quædam in priuatorum ædibus exædificatæ: in quibus aqua per totum annum pro vſu domeſtico ſeruatur: quæ ſi quando deficit, vt antè dictum eſt, nouem milliaribus, per mare, Roſſetto aduehitur.

Alexandrinus aër inſalubris & cauſſa.

Aër Alexandriæ à Menſe Maio, vſque ad primas Autumni pluuias (habentur enim hîc pluuiæ, & meo tempore parua quædam die vigeſima ſeptima Septembris decidit) inſalubris, & propemodum peſtilens eſt. Quamobrem primarij ciues, & negotiatores illis diebus ab vrbe diſcedunt: nonnulli in ſuburbio ad maris portum commigrant. Qui verò in Ciuitate degunt, ſunt ſemper pallidi, & ægris colore perſimiles. Cauſſam mali aëris, quidam ad palatia illa ſubterranea referunt: quæ deſolata & humida varia ſerpentum & reptilium genera copioſè producunt. Humiditas igitur reptilium fœtori & veneno (ſunt enim in Ægypto paſsim reptilia venenoſa) permiſta, aërem inficit. Nonnulli paludem Mareotidem, ſeu Aræpoten, quæ vno & dimidio milliari abeſt à Ciuitate, cauſſam mali exiſtimant: in quam cùm Nilus ſordes omnes, ex agris & campis, qui ſunt ab illa Alexandriæ parte, collectas exoneret, multaque venenoſa animalia comportet, ſpirantes per totam æſtatem Etheſiæ (quem ventum Caurum vel Maeſtrum vocant Itali) aërem putredine corruptum, in Ciuitatem propellunt; quoadvſq; pluuiæ ſuperueniant, quæ vento ſalubriore aſpirante, peſtiferas illas exhalationes diſsipent & amoueant. Lacus ſiuè paludis huiuſmodi meminerunt, qui res Alexandri Magni ſcriptis conſignarunt.

Mareotis palus.

Sed

Sed quæcunque tandem caussa sit, constat pessimum hic aërem esse, noctu præsertim: quamobrem fenestræ tabulis benè claudi & obstrui solent, ne aër in conclaue nociuus penetret, alioquin vita periculo exponitur: id quod & per me aliquoties deprehensum est. Nam statim vt quid, vel ad modicum, domo nocte prodibat, illicò capitis immensum dolorem & debilitatem totius corporis contrahebat. Quamobrem incolæ ipsi, nocturni aëris deuitandi caussa, diligenter pannis quibusdam se, caput præsertim, inuoluunt.

Alexãdria Turcis imminere periculũ, & terrã S. à Christianis occupatum iri.

Illud quoque hic obiter annotandum, vndè cæcitas paganorum deprehendi posit. Habent Turcæ in Prognosticis (valdè enim magiæ, & superstitiosis obseruationibus sunt dediti) Terram Sanctam in potestatem Christianorum redactum iri, die Veneris, scilicet feria sexta, vbi in suas Moschæas ad deuotionem conuenerint. Quamobrem Damasci, vbi Palæstina principium sumit, feria sexta, noctu diligens adhibetur custodia; & ciuitas vna hora, quàm cæteris diebus, maturiùs clauditur. Arcem Hierosolymitanam, de qua superiùs, nullus Christianorum ingredi permittitur: immò eam vel à longè contemplari, non satis tutum. Et quoniam in suis vanis augurijs habent, per Alexandriam Christianos ad occupandam terram Sanctam transituros; veterem portum (qui à nouo, vt dictum est, & Historici attestantur, iniectione terræ ab Antonio separatus est) vel minimæ Christianorum naues ingredi prohibentur: quòd per eundẽ, quamuis propter cautes & scopulos sit periculosus, Christianos irruptionem facturos persuasum habeant. Adhæc cùm feria sexta, quòd circa meridiem fit, Moschęas ingrediuntur; contubernia seu Caruaseras Christianorum (quorum duo habent Veneti, Galli vnum, Genuenses, Ragusæi, cæteræq; Europeæ nationes) deforis suis serraturis claudunt. Ad quod munus, deputatos habent ministros,

niſtros, qui ſingulis ferijs ſextis, nos per mediam horam, tantum enim illorum ſuperſtitioſa deuotio durat, claudebant. Chriſtiani quoque ijſdem diebus & hora, per ciuitatẽ non obambulant, ſed ad ſua domicilia antequam claudantur, ſe maturè conferunt; ne in quã ſuſpicionem deueniant, vnde illis periculũ creari poſsit. Noctu quoq; prædicta contubernia à Turcis obſerantur, ne calumniari poſsint Chriſtianos, conuenticula facere vel aliquid moliri. Studioſè namque cauſſas perueſtigant, quibus mulctas emungere poſsint. In ipſis etiam Caruaſeris ſemper eſt aliqua Turcarum cuſtodia, quæ obſeruet, nihil tale Chriſtianos moliri, vnde calumnia ſtrui poſsit. Mos hic ab antiquo, propter maiorem negotiantium ſecuritatem, Alexandriæ receptus, diligenter obſeruatur.

Alexãdriæ negotiatorũ frequẽtia.

Quandoquidem ciuitatem hanc, vt nobiliſsimum Orientis emporium, non pauci accuratè deſcripſerunt, ego diutiùs hîc immorari nolo, illud vnum addam; ex omnibus Chriſtianorum nationibus, maximam hominũ, diuerſorumque nauigiorum hîc frequentiam reperiri. Erant meo tempore quindecim ſpectandæ magnitudinis Galeones, quorum vnus mille quingenta dolia capiebat. Alterum ſimilem cum centum cechinorum millibus, duæ Melitenſium triremes, in poteſtatem redegerunt, non procul ab Alexandria. Vnus itidem, proſpero vento adiutus, impetum duarum ſimilium triremium euaſit, ictu tormentorum bellicorum valde perforatus. Nam quattuor Melitenſium triremes, duos Galeones inuaſerant.

Bis in æſtate ſimilium Galeonum carauana, quæ quandoque vicinas naues comprehendit, Conſtantinopoli Alexandriam appellere ſolet. Galeones autem eiuſmodi ad Conſtantinopolitanos mercatores pertinent, qui merces quidem paucas, pecuniæ autem non contemnendam vim aduehunt, pro qua orizam, ſaccarum, triticum, dactylos,

los, & alias merces, quæ Mecha & ex Arabia felici Cayrũ importantur, in magna copia coëmunt. Nam etsi Constantinopolis sit in loco fertili sita, maiore tamen ex parte, quæ ad victum pertinent, ab Ægypto mutuatur. Prima vice Galeones eiusmodi Constantinopoli menseMartio soluunt, in Iunio reuertuntur; altera vice mense Augusto prodeunt; sub finem verò Octobris redeunt. Semper autem, siuè Alexandriam, siue Constantinopolim petant, tempus obseruant, vt vento prospero, Rhodum primò adnauigent; indè habita itidem temporis ratione, quò volunt cursum instituunt, & mira celeritate absoluunt. Propter securitatem verò, Turcarum Triremes, quæ in Arcipelago versantur, sex & viginti circiter, eosdẽ Galeones deducunt. Cùm essem Alexandriæ, Generalis Occhiali, cũ eiusmodi Triremibus indies exspectabatur. Iam enim Galeones vela facere debebant, nisi quòd tempus exspectabant, futuræ tempestatis metu, quam signis quibusdã nauticis præuidebant, & nos nauigando, vt dicetur paulò post, experti sumꝰ. Duo igitur Galeones prædicti, quorũ vnũ Melitenses prehenderant, seorsim ab illis, qui à triremibus deducebãtur, nauigabant; quòd Rhodo tardius discesserant, in tormentorum bellicorũ copia, spem reponentes. Et certè si ventũ propitiũ habuissent, non erat cur à Melitensibus sibi metuerent. Vbi verò nauis oneraria vento caret, etiamsi validissima sit, tribus, vel duobus etiã, triremibus resistere non potest. Illa igitur vna, vento adiuta, periculũ euasit. Quattuor ante meũ inde discessum diebus, trecentæ Dzermæ cum tritico simul appulerant: è quibus frumentum eiusmodi, in Galeones qui erant in portu, comportabatur.

Constantinopolis ab Ægypto victũ mutuatur.

Nec illud prætermittendum, portum Alexandrinum eo priuilegio gaudere (cuius immunitatem etiam nunc Turcæ, limitatè tamen, conseruant) vt liberum sit quibusuis, etiam inimicis nauibus, illum ingredi & egredi cùm adlibuerit. Hispani tamen huic concessioni non

Alexandrini portus priuilegiũ.

fidunt,nec eorum naues huc commeant. Florentinæ naues portum nihilominus frequentabant,in quo tutum receptum habebant; ſed cùm ad viginti milliaria in altum mare proceſsiſſent, Turcarum triremes illis occurrerũt, & vnam cœperunt, duæ vel tres reliquæ fuga ſunt elapſæ. Eas ideò Turcæ infeſtabant, quòd triremes S. Stephani Florentinæ, excurſiones maritimas facientes, non exigua damna Turcis inferre ſoleant: quod etiam paulò ante quàm Cyprum appuliſſem acciderat, vt ſuo loco dictum eſt. Excurſiones iſtæ eiuſmodi propè ſunt,quales noſtrates Coſacchi in campos effuſi, exercere conſueuerunt: quibus ſi res feliciter ſucceſſerit,bene eſt;ſin minùs damnum vel interitum non magni æſtimant.

Portus Alexandrinus,eſt valdè capax & apertus;ideoq; hyeme parùm ſecuras habet ſtationes. Quamobrem, naues Turcicæ, vt & Galeones ſupradicti, apud Arcem maiorem ſubſiſtunt, quæ eſt ad dextram in ipſo portus ingreſſu; ibi enim rupes in mare procurrunt, quæ venti violentiam cohibent. Eſt in extremitate vna ſatis alta, quæ propter diducta in ipſo vertice cornua, garyophilus vocatur. Ad hanc naues vento adactæ ſæpiùs alliduntur, quandoquidem verſùs arcem alteram, quæ in portus ingreſſu ad leuam eſt poſita, acceſſus propter rupes minùs tutus eſt. Sed & in medio quoq; portu non deſunt ſcopuli, qui naues ſæpiùs diſsipant, & tranquillo ac ſereno mari è ſuperioribus locis facilè conſpiciuntur. Arx ab arce iuſto diſtat ſpacio: naues tamen per medium ingredientes, ab vtraq; miſsilibus tormentorum globis attingi poſſunt: quo argumento quanta ſit port⁹ in ipſo oſtio latitudo,facilè deprehendi poteſt. Arx, quæ eſt ad dextrã, magna ſatis & munita eſt: altera ad leuam minor eſt, & quòd ſcopulis pluribus ſit præcincta, artificioſam munitionem non habet. Circa portum veterem, quem Chriſtianis ingredi nefas eſt, duo ſunt parua propugnacula;

Garyophili rupes Alexandria.

vnum

vnum verſùs ciuitatem, verſùs mare alterum, non procul ab Arſenali, quod huic eidem portui adiacet Triremes hîc ſtationem habent: quorum quattuor tantùm pro cuſtodia portus Alexandrini, meo tempore erant, neque ſatis benè, vidimus enim ſæpiùs, inſtructæ.

Erat Cayri Ianiczerus quidam mediocriter canis aſperſus, natione Heluetus: qui ante triginta annos in quodam Italiæ littore à Pyratis captus, ſeruituti adactus, Machometiſmum ſuſceperat. Is libenter mihi ibidem in Cayro inſeruiebat, de pecuniaria mercede non adeò ſollicitus, dummodò cibo, quem parcè ſumebat, vinum adijceretur, quo ſe aſsiduè ingurgitabat. Nam in tanta hominum multitudine, non facilè vitium hoc deprehendebatur: nec tanta, vt alibi, fit in illud animaduerſio. Totum namque hoc negotium ab ipſo Baſſa dependet: qui ſi ſobrius fuerit, in ebrios inquirit eoſque caſtigat; ſi verò libenter & ipſe vinum bibat, in peccantes pœnam hoc nomine non extendit. Conſcientia igitur Ianiczerus ille ſtimulatus, clàm petiuit, vt in Europam abduceretur, & hac intentione Alexandriam nobiſcum venerat. Vndè antequam ſolueremus, diebus aliquot, cum ijs, qui rerum ibidem vſum habebant, conſilia communicabam, qualiter iſte miſer iuuandus, & educendus foret. Nam palàm ſimile quid attentare non licet, occultè verò perpetrare, plena res periculi, propter exploratores, qui diligentiùs obſeruant, num eædem illæ res quæ ad portum deferuntur, in nauim inferantur: inſuper & nauem è portu iam iã ſoluturã, liberũ eſt illis ingredi, & euoluere: in qua ſi Turcam educi repertum fuerit; & nauis cum mercibꝰ fiſco adiudicatur, & omnes qui in eadẽ fuerint, abſq; omni remedio, in perpetuã ſeruitutẽ abducuntur, ex religionis ipſorum præſcripto. Quamobrem nullus ſuadebat, vt in tantum periculum hominis iſtius cauſſa, me conijcerẽ: cui cùm hoc renunciaſſemus, flebat miſer ille

Heluetus Ianiczerꝰ.

Vini vſus apud Turcas à Baſſis depẽdet.

Chriſtianos Turcas factos educẽdi ex Turcia difficultas.

nobis

nobis valedicens tenerrimè: & mihi lachrymas excusſit, qui libenter ea in re gratificaturus illi eram. Habebam autem ibidem & duos Italos, quorum vnus Aſcanius erat, ex territorio Romano, in littore quodam à Pyratis abreptus, Anno primo Pontificatus Pij eius nominis Quinti: qui cùm in ſeruitute per decemſeptem annos apud Sengiacchum quendam verſatus fuiſſet, quorum quindecim in triremibus exegerat, precio ſe in libertatē vindicare conabatur, ad quod perſoluendum, cùm illi reſiduum deeſſet, petiuit id à me ſuppleri. Alter fuit Andreas Siculus piſcator, per celoces Barbaria excurrentes, ibidem in Sicilia captus; quem centum & aliquot Scutatis aureis redemi, cùm decem & aliquot annos in carcere deliteſcens, iam canitiem contraxiſſet. Vtque Aſcanius ille vir bonus & pius; ſic iſte peſsimus & impius fuit. Nam in mari nauigans, ſemper blaſphemabat; & adeò terribilem ferocemque ſe oſtentabat, vt palàm iactare non dubitârit, quamprimùm, inquiens, in Siciliam rediero (habebat autem vxorem & liberos) ſi vxorem alteri nuptam inuenero, eandem ſtatim poſt ſalutationem, cum liberis & ſecundo marito interficiam. Cumq; eum hoc nomine reprehenderemus, indignisſimè ferebat. Duos itidem alios egregios iuuenes Italos redemi, quos Cayri reliqui, vt eos Conſul Marianus in Italiam remitteret. Nec enim rationibus meis expedire iudicabant aliqui, ſi innoteſceret, tot me ſimul redemptos circumducere: vndè veriſimiliter conijci potuiſſet, nos multum pecuniæ habere. Hi, tanquam Chriſtiani, poterant omnes redimi in Cayro, conſenſu tamen Baſſæ accedente, qui emolumentum etiam indè percipit. Nam is qui precium ſerui redempti percipit, aliquid etiam Baſſæ contribuere tenetur, à quo litteræ patentes eliberatis dantur: alioquin è portu Alexandrino non dimitterentur, Cæterùm huic, qui Machometiſmum profeſſus eſt, diſcedere non liberum;

Chriſtiani ab auctore redempti à Turcicâ ſeruitute.

rum; niſi clàm, quod cum maximo periculo coniunctum anteà diximus.

Pridiè quàm Alexandria diſcederem, venit ad me Italus quidam Ioannes, cum duobus alijs, qui mercatoribus inſeruiebant, loquebatur Hiſpanicè ſatis expeditè, prouolutus ad pedes orauit, vt eum à ſeruitute Turcica redimerem. Erat autem is ex vna triremium, quæ ſemper ſunt in portu propter cuſtodiam. Deferebat compedes, vt ſerui ſolent, miſeriam ſuam enarrabat: dicebat ſe eſſe Chyrurgum, & in rebus ad medicinam ſpectantibus ſatis benè verſatum, promittebat ſe fore fidelem, & meũ perpetuũ ſeruum, dummodò à Turcarum iugo, triremi prę-ſertim, eliberaretur. Profeſsio medica, qua ſe imbutum iactitabat, non tanti apud me erat, vt mihi, quod poſtulabat, perſuaderet, maximè quod iam haberem Chyrurgum bonum Antonium Genuenſem Italum, quem in locum demortui aſſumpſerã; nec tutum videbatur, homini ignoto curã valetudinis concredere. Sed calamitas tamẽ & miſeria ipſius me permouit, vt eũ redimerẽ. Et quoniã habebã Leopardos, Capricornos, cæteraq; animaliũ & auium exoticarũ genera, eorũ curam eidẽ in naui demandaui. Benè ſe geſsit, coactus, nempè quamdiu fuit in mari. Sed poſteaquã Cretam perueni, duas hebdomadas commoratus, vbi res nonnullas furto abſtuliſſet, profugit; quod non niſi quarto die à meis compertum eſt. Et quoniam minutiora quædã deſiderabantur, inter familiares meos, res mihi ſenſim innotuit. Nam cum quattuor meis in palatio Ducis habitabam; cæteri in monaſterio S. Franciſci erant. Quamuis non vrgerem, miſsi ſunt, qui eũ perquirerent. Mihi quidẽ ſatis erat, quòd à Turcis eliberatũ, ad Chriſtianos aduexiſſem. Repert⁹ tandẽ eſt, ex illa parte montis Idæ verſùs Barbariam: & mirum cur ſe eò contulerit, vndè exitum nullum habiturus erat: quidnam in animo haberet, non conſtabat. Comprehenſum, vole-

bant extremo supplicio afficere. Sed eum etiam de nouo non solùm à morte, sed à triremi eliberaui, ad quam omninò condemnandus erat. Duplici namque dolore conflictari me oportebat; tùm ob mortem hominis, tùm quòd per me centum aureis redemptus, laqueo suspendendus erat. Restituit igitur ea, quæ meis furto abstulerat: pecuniæ modicum quid consumpserat. Denuò mihi volebat inseruire: sed reieci. Conscenso deindè Galeono nouo, qui in Italiam expediebatur, abijt: nec quid posteà cum illo sit actum, intelligere potui.

Christiani redemptitij à Turcis rarò bonæ frugis.

Mercator quidã Venetus, qui Cayri multis annis mansit, non dubitanter affirmauit, quòd redemptitij isti, vix ad aliquam bonam frugem perueniunt. Quòd equidem sciret, ad duo millia seruorum eiusmodi fuisse liberata, suo tempore: è tanto numero vix quinquaginta vel sexaginta bonos euasisse; reliqui furabantur, latrocinia, & cœdes perpetrabant: vndè & extremo supplicio affecti fuêre. Nonnulli ex illis, quod horrendum est, in libertatem vindicati, impio Machometo nomina dedêre. Id quod valdè probabile est. Nam non habentes vndè viuerent, neque modum ad suos in Europam redeundi inuenientes, degustata libertate, ne iterum in seruitutem deuenirent, hac ratione sibi prospectum voluerunt. Adducebat etiam idem, morales, at non Catholicas rationes. Quem Deus, inquit, in seruitute & captiuitate versari permiserit, is faciliùs à peccatis abstinebit. Sed rationes eiusmodi subsistere non possunt; quandoquidem de captiuorum liberatione diuersum exstat Christi saluatoris præceptum.

Animalia multa & varia reperiuntur Alexandriæ venalia: quorum & ego aliqua cöemeram, & mecũ in Europã adduxerã. Leopardos duos, glires Pharaonis duos, quorũ similes per ędes priuatorũ Alexandriæ, & per campos, præsertim in Syria, multos videre sæpiꝰ contigit. Felẽ zibetum odoriferũ producentẽ, quã, cùm essem Tripoli, curaue-

curaueram Apameæ pro me emi. Cynocephalos marem & fœminam, pilo ſubrubeo, à cæteris diuerſo: fœmella, quoties puer aliquis paruus aut fœmina occurrebat, ſtatim eoſdem morſu petebat: viris adultioribus parcebat. Simiolos varij generis decem & aliquot, quorum bona potior pars aquis obacta, cùm apud Inſulam Carpathos tempeſtate iactaremur. Pſyttacos etiam elegantes habebam. Capricornos tres eduxeram; quorum duo in mari exſpirârunt. Animal hoc incredibili pedum pernicitate plurimùm valet, qua per aſperrimas rupes, licet pedes graciles cumprimis habeat, cum ſpectantium admiratione, dexterrimè vtitur.

Eſt & altilium genus in maxima copia circa Alexandriam, illi non abſimile, quas Pardvas vocamus, quæ volare non poſſunt, ſed adeò velociter currunt vt à canibus prehendi nulla ratione poſsint, niſi in retia præparata incidant. Cibo alio non vtuntur, præterquam glareis ex arena depromptis. Eſt auis præpinguis & optimi delicatique ſaporis, ſed ad veſcendum valdè periculoſa ſi recens ſit. Nam vbi aliquoties ex eo genere aliquis comederit, moritur. Cauſſa rei adfertur, quòd cùm alites eiuſmodi lapillis pro cibo vtantur, vbi ijſdem aliquis intemperanter veſcitur, in hydropiſim incidit, atq; ita mortem ſibi accelerat. Deplumatæ igitur ſale primùm aſperguntur, & per noctem ita aſperſæ aſſeruantur: poſteà aſſantur, & in acetum imponuntur: quo maceratæ valdè ſapidæ & ſalubres redduntur. Idem fit & cum alijs paruis auiculis, ſimilibus noſtris quas Cize dicimus. Volant & ſunt pingues. Harum in Cypro etiam habetur copia: ſed aceto ſimiliter macerari debent. Qui Arabiam felicem peragrârunt, narrant Parduas eiuſmodi ibidem reperiri. Nonnulli eaſdem illas eſſe volunt, Iudæis in deſerto cælitùs miſſas, quas ſacra ſcriptura cothurnices appellat.

Circa montem Horeb in territorio Sinai, manna quo- *Manna mõtis Sinai.*

 que

ſque veluti in Calabria prouenit, minùs tamen candida, ad rubedinem vergens. Vidi eandem in Cayro, quæ etiam vim purgandi habet. Talem è cœlo Iudæis datam affirmant nonnulli: vtrumque tamen comprobare non poſſunt.

Strutiones & eorum venatio.

In deſerto illo arenoſo, verſùs mare rubrum, ingens habetur Strutionum multitudo: quos Arabes conſpicati, quandoque in modum coronæ à longè cingunt, & in vnum globum coactos, inuadunt, & occidunt. Sed quoniam Arabes carnes non comedunt, nec pennas, quarum ingentem vim mercatores aliâs diſtrahunt, facilè diuendere poſſunt, rariùs eiuſmodi venationes exercent, cùm vix indè lucri aliquid, laſsitudinem verò equorum notabilem reportent. Nam ſtrutio celerrimè currit, alarum beneficio adiutus: vt apud nos maiores illæ aues, quas Dropy dicimus, facere ſolent currentes antequàm altiùs euolent.

Dromedarij, & eorum celeritas.

Cùm ſpectaremus Cayri Turcarum certamen equeſtre, quod vt ſuperiùs diximus, ſingulis Hebdomadis die Iouis à prandio, exercitationis cauſſa inſtituitur, venit eò Æthyops nudus inſidens Dromedario. Cameli genus id cumprimis expeditum, paſſu gradarij adeò celeriter currens, vt equus etiam citatiore greſſu, illum æquare non poſsit. Hic per poſtas, vt vocant, Mecha aduenerat. Curſus autem ratio talis adhibetur, vt quinta decima die Mecha Cayrum perueniatur. Curſor vnus dromedario per continuos quinque dies inſidens proficiſcitur: ruſus alius alium dromedarium conſcendit, & quinque alios dies progreditur: tandem tertius, quinto itidem die, tertio iumento vectus, Cayrum defertur. Idem profectionis ſeu curſus publici mos, Cayro Mecham redeuntibus obſeruatur. Curſor vicem ſuam obiturus, tantum comedit, quantum in quinque dies ſufficiat, nec cibum alium præterquàm paucos Dactylos, ſecum defert. Panis etiam

etiam nullus reperitur in illis locis desertis arenosis, & petrosis: sed nec aqua, nisi quinto demum die. Dromedarius quoq;, aquæ potum in sextum vsque diem diferre potest: cibus eius pastilli è farina triticea confecti, quos non adeò multos cursor deferre potest, ideoque parcè illum reficit. Aquam nec in suos quidem vsus circumfert: quam etsi haberet, Dromedario danda non esset. Nam vt quidam affirmant, ego non ausim, si in vase aliquo deferretur, eam odoratu deprehenderet, sitimque statim contraheret, propter quam, præfixam quinq; dierum itineris continuationem prosequi non posset. Quies illi perquàm exigua. Nam per viginti quattuor horas, ter tantùm subsistit cursor propter opus naturæ. Dromedarius eundo, vrinam emittit. Cùm descendendum est, baccilo pedes percutit sessor, atq; ita dromedarius in terram procumbens, descendendi facultatem illi commodam præbet, qua modicum vsus, cœptum iter prosequitur.

Arabiæ desertæ incolarũ victus.

Incolæ Arabiæ desertæ, nunquam pane aut carnibus, sed dactylis tantùm vescuntur. Lacte caprino valdè salubri sustentantur. Aqua illis potus est. Atque hac de caussa vitam producunt, & plerumque centesimum ætatis annum attingunt. Valetudine prospera vtuntur, forma sunt corporis egregia. Equis pro pabulo carnes caprinas offerunt; quas primò in sole desiccant, & deindè in minuta frustula concisas, equis præbent: quæ & magnum nutrimentum vescentibus administrant, & paruo negocio in capsula coriacea, equo alligata, per deserta loca, circumferuntur: de quibus si tantum sumatur, quantum duo pugilli capere possunt, id per viginti quattuor horas, vni equo pro pabulo affatim sufficit. Carnes insuper eiusmodi, sitim equis non excitant, in illa aquæ periuria, eosque validos & agiles conseruant: quos à teneris ita educant incolæ, vt non nisi,

Equi carnes comedentes.

ad no-

ad nonum diem, materna ſugant vbera, poſtea lac illis camelorum apponitur, ne materno debiles efficiantur. Ita & formam naturalem cumprimis elegantem retinent; & vires cameli, eorum lacte hauſto, acquirunt: quod etiam à ſiti mirificè præſeruat, cùm in partibus illis aqua, theſauri inſtar, æſtimetur. Cùm inhabitantibus Cayrum & Alexandriam narraremus, nos Europæos vbique aquâ abundare; reſpondebant, nos immortales haberi poſſe, qui aqua recenti & dulci ſemper abundaremus. Cùm Cayri panem illis obtuliſſemus, quem illi chops vocant, eo veſci recuſabant; ſed panno inuolutum aſſeruantes, dicebant ſe ad ſuos perferre velle, vt oſtenderent quid nos manducaremus: quòd ſi panem itidem & illi manducarent, eos facilè morituros. Vidi & Alexandriæ vnum Dromedarium, cui Arabs Roſſeto adueniens inſidebat. Boni velocis gradarij paſſum habet animal hoc, & ad iter accelerandum plurimùm valet. Sella namque illi imponi poteſt; cùm vnum tantùm gibbum habeat, non duos; vt cæteri cameli, qui onera deferunt.

Reliquis Septembris diebus, quæ in Ciuitate, extra, & ad portum digna viſu occurrebant inſpiciebam. Neq; enim diſcedere celeriùs potuimus, propter Sengiacchũ, qui à noſtris quattuor nauibus, quæ ſimul vela facere cõſtituerant, multum pecuniæ exigebat. Conuenerunt ad extremum cum illo mercatores, non exigua ſumma illi numerata: cumque ventus eſſet contrarius, non niſi nona die Octobris indè ſoluere potuimus.

OCTOBER.

NOna die Octobris conſcendimus Saitiam noſtrã nauem, hora circiter decimaquinta: decima verò ſexta è portu promouimus. Sub veſperam hora 9.

hora

hora vigeſima tertia, littus Barbariæ conſpiciebatur. Die inſequenti nihil continentis apparebat, quem non niſi, die decimaſeptima Menſis eiuſdem, manè tandem conſpeximus. Quattuor ſimul vno eodemq; die naues è portu ſoluerunt. Vna fuit Gallica noſtra maior, quæ primò Siciliam, indè Maſsiliam petebat. Hæc parum aberat, quin portum egrediendo ad ſcopulum ſeu rupem Garyophili allideretur. Nam vela, citiùs quã in hoc portu oportuit, ſunt expanſa, vento inter Boream & Aquilonem acriter ſpirante, quem Itali Græco Tramontana vocant. Vix decem cubitorum tractu nauis aberat à periculo. Iamque voces periclitantium, miſerabiliter clamantiũ audiebantur. Nauis enim gubernator, rerum peritus, periculoſè decumbebat, qui verò vices eius gerebant, minùs cautos in præternauigando ſcopulo periculoſiſsimo, ſe præſtiterant. Altera nauis Galeon Peraſto vocabatur; in qua ego nauigare debebam. Sed quoniam eius Patronus, alia naui pro ſe empta, nautas peritiores in eam tranſtulerat, illa verò multùm onerata, nullibi diuertere debebat, diſſuadebant aliqui ne me eidem committerem. In Galeone hoc quòd mercatores erant prædiuites, Capitaneo honorariũ dederũt & effecerũt, vt duę Turcicę triremes è portu eoſdem in altũ extraherent, Poſteà nauis hæc tempeſtate Cyprũ delata eſt. Tertia nauis erat patroni, qui rectà Venetias curſum dirigebat. Hanc itidẽ vna Triremis Turcica, extra portũ deducebat. Quarta nauis, eart noſtra Saitia Gallica non adeò magna, quã conduxi, vt me Cretæ exponeret, quòd indè Triremibus in Europã deferri poterã, per ditiones Venetorũ, in quibus etiã ſubſiſtere commodũ erat, ſi propter inſtantẽ hyemẽ, nauigatio periculoſior incideret maximè, quòd cùm prius iſthic eſſem, multorũ notitiam mihi conciliauerim. Conuenerã cum nauclero, vt me in portu deſerto, qui nunc Callolimioni vocatur, cuius etiam Diuus Lucas meminit, exponeret, propter ipſius

Callolimioni portus.

Actor. 27.

ipſius commoditatem, & quòd minùs ab Alexandria diſtet: tùm quòd in Arcipelagum ingredi, ad exponendum me in aliquo portu non auderet; quòd iam hyems appropinquaret: neque ex mari Mediterraneo, eò vela dirigere tutum eſſet. Sed omnia hæc poſtea fuêre inuerſa. 15. Nam die quindecima Octobris, circa vigeſimam ſecundam horam, tempeſtas atrox conſurgens, quattuor haſce naues, quæ eundem curſum tenere debuerant, per mare hinc indè diſiecit, noſtram præcipuè Saitiam, quæ minor cæteris erat, terribilem in modum ventis iactitauit; donec circa medium noctis S. Germanus nobis illuxit, quem hac eadem nocte ſexies vidimus, atque ita tempeſtas conquieſceret. Die inſequenti etiam iam aduesperaſcente, ven- 16. tus validiſsimus ſuperueniens, nos tota nocte in maximũ periculum coniecit. Die verò decimaſeptima, paulò antè 17. vigeſimam ſecundam horam, adeò procelloſus turbo nos concutiebat, vt ſpem euadendi omnem abijceremus. Nam duo venti contrarij Africus & Aquilo, (Italicè Garbino & Græco) inuicem horrendum in modum depræliantes, validiſsimo flatu & imbre, nauem adeò in gyrum verſabant & in ima deprimebant, vt fluctus intumeſcentes, ſuperior arboris pars attingeret. Euacuabamus nauẽ quantum licuit, lapides videlicet eijciendo, cùm nullæ nobis eſſent merces: ſed neque propter turbinis violentiam ea res adiumento nobis fuit, cùm nihilominus fluctus in nauem tanto impetu inſilirent, vt iam iam ab illis abſorbendi videremur. Cumque nox eſſet obſcuriſsima, & tonitrua ac fulgura ſubindè terribiliter coruſcarent, viderunt nautæ Inſulam geminis rupibus in altum conſurgentem: qua viſa exiſtimabant nautæ nos in Arcipelagum delatos ad Inſulas duas deſertas, quæ non adeò magno interuallo à ſe diſiunctæ, paſsim Diuoniæ appellantur. Cùm igitur in extrema neceſsitate ſe conſtitutos viderent, quòd Saitia parua eſſet, depoſitis velis, in medium nauem

Tempeſtas atrox.

Diuoniæ Inſulæ.

nauem deducere ſatagebant, vt in tam atroci tempeſtate, ſibi quacunque tandem ratione conſulere poſſent, naui inter duas Inſulas conſtituta, vbi minùs à ventis impeteretur. Cumque iam non procul indè abeſſemus, ſingulari quadam diuina ordinatione, nauta, ex ſummo nauis malo, quòd coruſcationes perſeuerarent, animaduertit, vnam tantùm eſſe Inſulam, quæ propter duas rupes eminentes, duarum illarum, inter quas nauem adducere conſtitutum erat, ſimilitudinem exprimebat. Quamobrem velis omnibus demiſsis, vnum tantùm appenſum remanſit, Trinchiettum vocant, vt Inſulam præternauigare liceret. Cæterùm cùm iam Saitia vi tempeſtatis, propemodum demergeretur, & ventorum violentia concuſſa ita rimis fatiſceret, vt aſsiduè aquam è ſentina exhaurire fuerit neceſſe; nauarchus omni præſidio deſtitutus, palàm enunciauit, nullam ſpem ſalutis reliquam ſupereſſe, & nos naufragio ibidem perituros. Quo triſti nuncio, quilibet de anima ſua ſollicitus, Deo ſeſe permittens, extremam horam exſpectabat. Intereà plùs quàm media nocte tranſacta, S. Germani ſydus conſpeximus, ſtatimque Aquilo impetum aliquantùm remiſit, vt Africus iam validiùs Saitiam propelleret, quæ hac ratione Inſulam præterijt. Septies nobis S. Germanus apparuit, & ad vicem quamlibet, Aquilonis vehementia magis ac magis imminuebatur: atque ita dies appropinquare cœpit: cumque illuxiſſet, deprehendimus, Inſulam, ad quam vela direxeramus, fuiſſe Caſſo dictam, totam deſertam & rupibus arduis horridam: quam ſi attigiſſemus, in ſcopulos & cautes nobis incidendum cum extremo periculo erat, qui noctu videri & vitari propter fluctus conſurgentes haud poterant: iuga tantùm præcelſarum rupium, per coruſcationes, aſpectui ſeſe offerebant. Die 18. decimaoctaua conſpeximus Inſulam Rhodum: & per integram hanc diem, & noctis partem, maximo vento

S. Germani ſydus.

Inſula Caſſo.

Rhodus Inſula.

iactati sumus: qui S. Germano apparente statim conquieuit, & noctis residuum, tranquillitas occupauit. Sequentem diem totam oberrando consumpsimus inter Rhodum & Carpathum Insulam (Italis Scarpanto) in qua Palladem natã & educatam Poëtæ fabulantur. Cumq;, nauclerus situm loci perspectum non haberet, appropinquare, naufragium timens, non audebat: donec vesperi in quodam promontorio ignes Insulani accenderent (moris enim est, vbi incolæ nauem erraticam conspexerint, igne suscitato nautis signum dare, quo loco, tuto accedere posśint) quibus visis tota ferè nocte Insulæ oras legebamus. Circa horam quartam noctis, densissima nube, absque pluuia, prorepente, S. Germanus comparuit: statimque & ventus cessauit, & nox serena esse cœpit.

Carpathos

Sunt nonnulli qui affirmant, cùm naturalis sit eius luminis prouenientis caussa, illud non apparere, nisi quãdo pluit. Itaque hic annotandum putaui, etiamsi hoc tempore nulla fuerat pluuia, lumen tamen hoc resplenduisse, & ventum subitò consedisse.

Mane vigesima Octobris, accedentes ad Insulam, paruum portum tenuimus, anteà dictum Portum Agata, qui minores tantùm naues admittit. Fixis anchoris, rimas nauis obstruere, & pice obducere cœpimus, affirmantibus nautis, si per duas horas tempestate iactata fuisset, nauem Saitiam vnà nobiscũ fuisse interituram. Descendentes in littus, victui necessaria à Græcis coëmimus. Nam pulli gallinacei quos habebam⁹, fluctibus in naui suffocati fuerũt. quamuis hæc Insula Turcarũ sit, & Capitaneũ eiusdẽ gentis habeat, Græci tamẽ homines, vt & in cæteris Arcipelagi Insulis, arua & vineas excolunt. Turcæ verò, de commeatu prouisi, in præsidijs Arcium se continent, nullibiq; Græcorũ metu prodeũt. Cùm verò pendendi tributi tempus aduenerit, aliquot Triremes cum Ianiczeris Insulas eiusmodi accedunt, & ab incolis census exigunt, Oppida aliquot exigua in hac Insula, ad latus conspiciebantur, ad quæ tamẽ naues non accedunt, cùm portu careant.

20.

Portus Agata.

Turcæ à Græcis vasallis sibi cauent.

Ab

Ab eo loco, vbi descenderamus, non procul aberat villula Lare dicta.

21\. Die sequenti manè, cùm Aquilo seu Græco potiùs, insurgere cœpisset, cui obstaculum nullum erat oppositũ, extractis anchoris, mare ingressi sumus, credentes nos rectà Cretam delatum iri. Sed vento denuò mutato, hac & 22. insequenti vigesima secunda Octobris die, circa Insulam Casso prædictam ventos inaniter captabamus. Tandem 23. vigesima tertia die manè Cretam appulimus, ad Promontorium Salomonis, antiquitùs Samnium: de quo in Actis S. Lucas. In monte, iusto interuallo, est Turricula, in qua excubiæ propter pyratas aguntur. Quamprimùm anchoras iecimus, relatum nobis fuit, quòd vno die antè, Saitia illa, quæ nobiscum Alexandria soluerat, indè versùs Siciliam discesserat; tempestate quoque eò delata, & satis conquassata, vt rimas quoque obducere nautæ fuerint coacti. Nauarchus verò, qui æger Alexandria discesserat, in mari mortem accelerauit, & hic in littore sepultus est. Hæc eadem Saitia, quòd non procul Venetorũ Ciuitas Sitia abesset, ad littus accedens, indicauit me eò venturũ. Antonius namque Barochi mercator hac de caussa ad Gubernatorem, quem isthic Rectorem vocant, accesserat. Itaque aduentus meus exspectabatur.

Creta secũda vice. *Cap. 27.*

Quoniam sæpiùs commemoratum est, Saitias naues ventorum impetu conquassatas propemodum interijsse, nemini mirum id videri debet. Certum etenim & comprobatum est, nauigia, quæ vel vetustate, vel artificum incuria, debilitatem aliquam incurrerunt, exorto turbine, fluctibus grauiter contundi solere: eoque tempore in præsentissimo periculo versari. Nam vbi nauis in arenam, vel scopulum impegerit, ex littore propinquo, faciliùs enatandi subsidium ministratur, & tabularũ confractarum natatu, multi euadunt Sed naue in alto mari dissipata, quæ euadendi ratio? Etiamsi quis tabulæ adhæserit, flu-

rit,fluctibus à turbine agitatis, opprimitur; vel vbi à terra remotior eſt, fame & frigore moritur.

Anton. Veneti nauigatio.

Antonius hic, cuius ſuprà meminimus, multas orbis partes peragrauit. Nam bis in Orientali India fuit, rerum illarum partiũ vſum non mediocrẽ conſequutus. Vtraq; vice Apamæa, ad Euphratem primùm peruenit: indè ſecundo flumine ad mare Perſicum, anteà Eleatiff dictum, delatus, poſteà ad Ormus & Goam peruenit. Cayrum tandẽ per mare rubrum reuertebatur: expoſitus ad Ciuitatem Tur, quę ad littus eiuſdem maris eo in loco ſita eſt, vbi Iudęi fugiendo Pharaonẽ, ſicco pede mare trãſierunt. In eius ſecunda peregrinatione fuit captus à Baſſa, qui curam gerebat maris rubri, quod infrà poſitũ eſt, antequam ad fines, vbi Fœlix Arabia incipit, perueniatur. In eo nauigatio Chriſtianis eſt interdicta: in quam à Turcis maximè inquiritur. Nam non procul à Mecha nauigatur (cùm mare cumprimis anguſtum ſit, cuius vtrunq; littus maiori ex parte nauigantibus apparet) & quæ naues ex India Orientali adueniunt, eo deflectere ſolent. Antonius tamen iſthic non fuit, quòd eius nauis rectũ curſum propitio vento tenens, locum hunc prӕternauigauit. Narrauit is quòd Baſſa prӕdictus ab eo valorẽ decem millium ducatorum, in varijs mercibus perceperit; prӕſertim in lapidibus, qui in certis illarũ regionũ animalibus reperiũtur, nec hactenus in partibus noſtris viſebãtur: & in vnionib⁹ ac margaritis precioſis. Captũ Baſſa ille, qui de principalioribus non erat, ſecũ Cayrum perduxit, eumque ad Carceres Imbraimi, tanquã ſupremi Ӕgypti Gubernatoris, tradidit: vndè Conſulis Veneti (quoniã Venetus erat Antonius, fide interpoſita eliberatus, noſtro tempore facultatẽ in Europam redeundi impetrauit. Nauigatio autem eius, in Hiſpaniam erat potiſsimùm inſtituta, quandoquidem Catholici Regis iuſſu, quod etiam ipſe non diffitebatur, peregrinationem hanc obeundam ſuſceperat,

Tur Ciuitas ad mare rubrum

Mare Rubrum Chriſtianis non licet nauigare.

rat,

rat, vt quænam per mare rubrum nauigandi commoditas, & quod nauigationis emolumentum, edisceret. Vir hic fuit mihi apprimè notus: à quo multa, quæ ad naturam & mores nationum, quas peragrauit, pertinebant, edidici. Sed quandoquidem ea scriptorum industriâ sunt euulgata, non est, quòd in his immoremur. Posteaquam domum redijssem, plures ab eodem litteras, partim ex Hispania, partim ex Italia scriptas accepi: in quarum vltima significauit, se in Syriam, & indè in Indias Orientales iam tertio nauigationem instituere.

Factum autem est singulari Diuinæ gratiæ beneficio, quòd dum circa Rhodum & in faucibus Arcipelagi, oberraremus, in classem Turcicam, cui Occhialius præerat, non incidimus. Nam vigintiquinque triremes è nigroponte Rhodum versùs velificabant, quibus obuias naues diripere non est insolitum. Quoniam tamen Saitia hæc Gallica fuit, cum quibus Turcæ societatem colunt, poterat mitius aliquid ab hostibus exspectari: sed vel pecuniæ numeratione vel captiuitàte res transacta procul dubiò fuisset: quod itidem paulò antè ipsi Galli sunt experti, prout nauarchus Gallus nobis retulit. Euasimus itaque per Dei gratiam manus impij Occhialij, qui valdè tunc exacerbatus erat, quòd Veneti Melitensium milites illi tradere nolebant, quos cum duabus triremibus non ita pridem in potestatem redactos, Corcyram perduxerant. Eos Occhialius insequebatur: cumque septem Venetæ triremes indè Cretam reuerterentur, vbi custodiam Philippo Pasqualigo præsidente posuerāt, Occhialius in portu Nauarino præstolabatur, vt eos adoriri posset: qua de re, cùm Zacyntho triremes Venetæ notitiam accepissent, denuò Corcyram sunt reuersæ, cùm resistere se non posse viderent Occhialio, qui ex viginti quinq; ordinarijs delectu habito, decem octo triremes benè instructas habebat.

Occhialius pyrata.

Sed vbi vidit, conſilium ſibi præmeditatum non ſuccedere, in furias actus, obuios quoſque invadere decreuit, Cæſarem veritus, quòd parum cautè egiſſet. Incidit igitur in aliquot mercatorum Chriſtianorum naues, quas, hominibus in captiuitatem abductis, in poteſtatem redegit. Euaſimus itaque, Deo opitulante, manus ipſius, qui Carpatho, verſùs Rhodum curſum tenebat; nos verò à Rhodo itidem vehebamur. Mirabantur omnes Inſulani, quòd Occhialium obuium non habuimus.

S. Germanus tempeſtatum ſedator.

Si cui mira vel impoſsibilia videbuntur, quæ hîc de Sancto Germano à me ſcripta ſunt, me vera retuliſſe quilibet affirmabit, qui nauigando in periculoſas tempeſtates incidit. Nullus enim eſt, qui hæc non oculis aſpiciat, in extremo procellarum irruentium periculo conſtitutus. Siuè igitur S. Germanus, vt multi credunt, periclitantibus appareat: ſiuè à naturali cauſſa, quod pleriq́ue autumant, luminis eius ratio proficiſcatur, ego temerè affirmare non auſim. Illud certiſsimum eſt, lumen hoc nauigantibus apparere: quod non ſolùm ego, ſed & omnes, qui mecum erant in naui, toties vidi, quoties me vidiſſe ſuperiùs annotaui. Apparet autem ſpecie Syderis lucentis, vel accenſæ facis, interdum plùs, interdum minùs coruſcans. Fit quandoq́ue ſplendor eius planè lucidus & albicans veluti ſtella: Conſidet ſæpè vel in medio arboris, vel alibi, ſemper tamen æditiore in loco. Si quis attingere velit, ſurſùm mox eleuatur & refugit. Frequentiùs tamen in ipſa arboris ſummitate, & cruce, quæ ibidē defigi ſolet, conſidet, permanens eodem in loco quantū temporis in recitanda Oratione Dominica conſumeretur: quandoq́ue per dimidiam quadrantis horæ partem, quandoq́ue quadrantem integrum luceſcit. Sed in magna illa tempeſtate per dimidiam horam durauit, in modum accenſæ candelæ ardens. Vbi apparuerit, certum & indubitatum eſt, ventum notabiliter ſubſidere: & quò frequen-

frequentiùs emicuerit, eò magis ac magis turbinem diminui. Vndè ad ipsius ortum, homines ab interitu tuti, certam spem salutis concipiunt: quod pluribus exemplis confirmari posset. Illud quoque nautæ affirmabant, quòd pluribus nauibus in vna eademque tempestate simul constitutis in quibus sydus eiusmodi conspiciebatur, eæ euaserunt; in quibus non, naufragio perierunt. Narrarunt ijdem quoque, quando duo sydera coniunctim apparent, quod rarò admodũ fit, nauem omninò interituram. Cùm autem duo fuerint, dicunt spectra seu Dæmones esse, qui nunquam vniformem sed geminatam speciem in apparendo retinent. Quæ de Castore & Polluce scriptores Ethnici tradunt, ea non attingo: quæ verò hîc adiunxi, ea ex fida eorum relatione accepi, qui naufragijs eiusmodi præsentes interfuerunt.

Mumia in naui deportata tempestatem ciet.

Sed nec illud hîc prætermittendum putaui, quòd nautæ certò se didisse asseuerabant. Quacumq; in naue Mumia fuerit deportata, eam vel in maximum periculũ adduci, vel certissimũ naufragium subire oportere. Quamobrem diligenter admonentur ij, qui res in nauem inferunt, ne Mumiam secum accipiant: cuius rei ea redditur ratio. Quandoquidem Mumiæ, Ethnicorũ sunt cadauera, in quibus idola, vt dictũ est superiùs, reconduntur: dubiũ non est, quin in cura & potestate Dæmonum, prout & animæ ipsorum, sunt constituta: qui nunquam ab eis, etiamsi de loco in locum transferantur, recedere solent. Cùm Cayri in antrum, vbi eiusmodi cadauera sunt condita, me demisissem, duo integra corpora, vt iam diximus, maris & fœminæ precio empta acceperam; eodem modo, prout ibi asseruabantur, inuoluta: quæ vt commodiùs deferri possent, quodlibet in tres partes diuulsum, in capsas maiores ex corticibus arborũ siccatis confectas, imponendũ curaui: ita vt sex eiusmodi capsas Mumia refertas haberem: in septima verò erant idola fictilia ijsdẽ illis corporibꝰ copulari solita. Cũ igitur de periculo depor-

deportationis ex nautis intellexiſſem, conſului negotiatores mihi notos quid mihi agendum ſuaderent, & num vera eſſent, quæ nautæ dicerent. Multi affirmabant rem ita ſe habere : multi pro fabulis hæc ducebant, affirmantes, quòd ipſimet in Italiam ſæpiſsimè Mumias per mare deportârunt, neq; tamen in vllum periculum hoc nomine inciderunt. Perſuaſione igitur illorum adductus decreui corpora hæc mecum aſportare, vt in Europa oſtenderem, qua ratione condita reperiantur, maximè quòd ad partes noſtras, à quodam integra delata fuiſſe, nunquam antea intellexeram. Quamobrem nihil ea de re cum Nauclero communicans, ſeptem capſas illas Mumiarum, cum rebus alijs, in nauem inferri iuſsi. Sed parùm abfuit, quin ſtatim in magnas difficultates incidiſſem. Nam cùm Turcæ, res meas inſpecturi in Alexandria, nos conueniſſent, vt teloneum ab illis perſolueremus, habebant in comitatu Iudæum, qui eorum interpres & Notarius fuerat. Hic quoniam Chriſtianis vtcunq; fauebat, quòd Chriſtianorũ merces aſsiduè pertractaret, à quibus non parùm emolumenti, & honoraria frequentiora percipiebat, cùm in capſis mumiam repoſitam animaduertiſſet, ſtatim eaſdem capſas claudi, & funiculis ligari præcepit, & Turcis quibus vinum propinabamus retulit, nos in capſis illis nihil aliud habere, præterquam cochlearum teſtas, & conchas quales in maris littore legi ſolent: cuius relationi fidem Turcæ adhibuerunt, quòd & eorum miniſter eſſet, & quòd è conclaui, in quo vinũ hauriebant, pedem efferre minùs feſtinarent. Cauſſa, cur Mumias Turcæ prohibent efferri, hæc eſſe perhibetur. Quandoquidem ipſi Magicis ſuperſtitionibus valdè ſunt addicti, perſuaſum habent, Chriſtianos eiuſmodi Ethnicorum cadaueribus ad Magiam abuti. Verentur itaq; ne per incantationes aliquas damnum ipſis & eorum ditionibus, facilè non recuperandum, inferant: idq; diligenter præca-

Mumias cur Turcæ efferri prohibent.

præcauent. Difficulter igitur integra Mumia extrahitur à mercatoribus: qui clàm & minutatim eiusmodi merces auehere solent. Iudæo itaque illi bonum honorarium dedi: qui si Turcis de Mumia aperuisset, non paruum discrimen nobis imminebat, quod ingenti aliqua pecuniæ summa redimendum erat. Cùm itaque priori tempestate iactaremur, nullus nostrum de Mumia hac meminerat. Erat mecum in eadem naui Sacerdos Polonus Simon Albimontanus, qui patentes Regis Stephani litteras habebat, & Sepulchrum Dominicum visitauerat. Eum primùm Hierosolyma reuertens, Tripoli videram, & denuò Cypri cùm in Ægyptum proficiscerer, obuium habui; qui Hierosolymam tendebat. Postremò venit Alexandriam Sabbatho hora vigesima: ego verò sequenti die circiter quindecimam horam nauem conscenderam. Hic igitur cùm pecunia destitutus esset in extera regione, nec consilium reperiret quidnam agere deberet, petiuit à me vt illi opem ferrem; quod potui, non inuitus eidem obtuli. Sed cùm animaduerterem, illum breui ad necessitatem redactum iri; nec, visitatione S. Sepulchri absoluta, quid in Ægypto faceret, caussam esse: instante eo vt eum mecum in partes Christianorum reducerem, acquieui libenter: quòd eum bonum virum & pium Sacerdotem viderem, & meum quoque popularem, cui deesse non liceret. Hic de Mumiæ cadaueribus hisce nullam planè notitiam habuit. Nam antè quàm Alexandriam peruenisset triduô, res meæ in nauem illatæ erant; ipse interim in ciuitate degens, venti & nauigationis commoditatem opperiebar. Cùm igitur in priori tempestate versaremur, sacerdos hic preces Horarias recitans, conquerebatur duo sibi spectra magnum impedimentũ adferre, & quocunque tandem loco in naui cõsisteret, semper eum comitari. Hæc cùm primùm audiremus, mirabamur: postea verò (vt hominibus insuitatum non

Spectra duo Simoni Presb. apparent.

eſt, in communi calamitate, ad fortuitos proximi caſus, riſu potiùs quàm compaſsione commoueri) rem in iocum vertimus, tempeſtate ſedata, exiſtimantes has imaginationes, è metu proueniſſe, vt plerunque nauigantibus in periculis, obijci ſolent. Sed cùm in altera tempeſtate, denuò de ſpectris eiuſmodi vehementer conquereretur, aſſerens, ſe virum & mulierem nigram, tali & tali habitu indutos videre: qualem nec mei quidem ſeruitores, duobus tantùm exceptis, in Mumijs illis viderant, nec de illo Sacerdoti indicare poterant, mirari accuratiùs cœpimus. Certiſsimum enim erat, neminem ſeruitorum de cadaueribus iſtis ſciuiſſe, præter duos illos, qui ſecretum hoc nemini proculdubiò, extraneo præſertim, aperuerant. Sed nec tunc quidem Mumia nobis in mentem venerat. Poſtremò totus conturbatus, pallidus, & tremens Sacerdos ad me accurrit, expoſuitque quàm horrendum in modum à ſpectris hiſce, inter orandum, exagitetur, immò laceretur. Tandem incidit mihi, fortè illum hæc pati, occaſione corporum iſtorum Mumiaticorum. Miſi itaque ad Nauarchum, vt inferiorem Saitiæ nauis partem nobis recludi iuberet, cauſſam tamen reticendo. Volebam ſiquidem capſas illas Mumiarum clàm in mare proijcere. Sed Nauarchus reſpondit, ſe id facere non poſſe, propter ingentes fluctus, qui Saitiam operiebant, vt omnes madefieremus. Exſpectaremus modicum, ſtatim nos omnes interituros, nec eſſe cur inferius deſcenderemus, mox in ipſo gurgite futuri. Et videbamus quidem apertè periculum maximum inſtare, ſi nauis aperiretur: ex alia parte Presbyter de ſpectrorum vexatione mirum in modum lamentabatur. Neſciebamus itaque quid nobis agendum eſſet.

Vbi

Vbi verò S.Germanus apparere,& ventus contrârius ſubſidere cœpit; cùm iam illuceſceret, nauem aperiri iuſsi. Et quamuis,vt paulò ſuperiùs ſcripſi,apparente eiuſmodi ſydere, nauis extra periculum eſſe ſoleat, ſpectris nihilominus ſacerdoti moleſtiam inferentibus, ſeptem capſas illas,in mare proijci iuſsi. Quod vbi factum, Nauarchus ſtatim ad me accurrit, percunctans quidnam abieciſſemus: nunquid Mumiam? Faſſus ſum. Expauit illicò vehementer;ſed poſteà ſe recolligens, erat recreatus; & certò promittebat, nos tempeſtatem amplius non habituros. Et non fruſtrà hæc prædixit. Nam licet apud Inſulam Carpathos inſurrexerat,minus vehemens tamē fuit,& S.Germano ſemel apparente, ſtatim ceſſauit. Dixit mihi poſtea Nauarchus, quo tempore ad eum mittebam vt nauē aperiret, etiamſi illi dictum fuiſſet, id propter Mumiam fieri,nunquam tamen aperturum fuiſſe,propter vndarum inſurgentium impetum: & quod iam certò nos interituros credebat,momentum tantum demerſionis exſpectās. Quærebat & Sacerdos,quidnam in mare proiectum fuiſſet. Cumq; illi dixiſſem,maiore etiam timore correptus, tanquam vir Eccleſiaſticus arguere me cœpit, quòd Ethnicorum corpora circumferre veritus non fuerim, propter quæ tantum vexationis pertulerit;nec aliam ſpectrorum apparentium cauſſam fuiſſe. Ego reprehenſionem boni Sacerdotis grato animo ſuſcepi: ne tamen ſiniſtri aliquid de me ſuſpicaretur,reddidi cauſſam facti,me Mumiam, cuius in medicinis frequens & neceſſarius eſſet vſus,propter iuuandos infirmos aſportare voluiſſe; neque ab Eccleſia prohibitum cuiquam eſſe, ne Mumiam in partes Chriſtianorum deferret. Cretam cum deueniſſemus, quærebat Theologorum de Mumia ſententiam: qui docuerunt, eius importationem Chriſtianis non vetari. Atque ita demum, me purgatum & excuſatum habuit. Apparuit & hinc,nihil illum de corporibus iſtis cogitaſſe

gitaſſe. De quibus, ſi notitiam aliquam habuiſſet, non intermiſiſſet profectò, & metu periculi, & officio Sacerdotali adductus, quin me commoneret: maximè quòd iam nos morituros credebamus, & ipſemet, Orationes in periculo recitari ſolitas, nobis ſubſequentibus, inchoaret.

Neque hæc ideò ſunt hîc à me commemorata, quaſi pro certo comprobare velim, propter Mumiæ corpora, quod multi volunt, naufragia eiuſmodi prouenire: ſed vt doceam, iſta nobis in hac nauigatione contigiſſe. Certè Sacerdos hic valdè pius & vitæ exemplaris fuit. Nam Corcyram vſq; mecum nauigauit. Poſtea cùm ego me in Italiam conferrem, & Tarenti ex naue deſcendiſſem, ipſe cum famulo & rebus meis, in triremi Venetias nauigauit, & aduentum meum ibidem exſpectauit. Poſtea Compoſtellam, voti exſoluendi cauſſa, perrexit: vndè Romam, & deindè in Poloniam redire conſtituerat. Vbicunque mecum loca Chriſtianorum attigit, ſingulis diebus Miſſam deuotiſsimè, cum lachrymarum profuſione, celebrauit. Domi verò minima quæque obſequia, pueris conſueta, cum tanta alacritate obibat; vt admoneri per nos neceſſariò debuerit, ne ſe ad viliſsima culinæ miniſteria, ollarum cacaborumúe ablutionem, vel ſcoparum purgationem demitteret. Admirationi fuit omnibus, tanta pij Sacerdotis huius humilitas.

(Reuerſus eſt in Poloniam, & Cracouiæ in hanc vſq; diem degit, in Eccleſia B. virginis deſeruiēs.)

Illud operæ precium fuerit hoc loco inſerere, qualem Sacerdos hic, poſt magnam illam tempeſtatem, qua apud Inſulam Carpathos, cum nobis S. Germanus ſemel tantum apparuiſſet, iactabamur, viſionem oblatam habuerit, quam ſtatim mihi, qui proximus illi eram, deindè cæteris omnibus reuelauit. Nam cùm in Oratione poſitus eſſet, videbatur ſibi videre, Saitiam noſtram nauem in partes ruptam, & nos per mare natantes demergi. Intereà Beatiſsima

tiſsima Virgo Maria, pallio ſuo nos cooperiens, nauis partes recollectas in vnum compoſuit, & dixit; Ecce in quanto periculo fuiſtis. Atque ita veluti è ſomno quodam experrectus ſe proripuit: quod apertè videbamus. Nam ſubitò conſiſtens & hinc indè aſpiciens, nauem & nos omnes ſaluos reperit, quos in viſione mari iam obrutos crediderat. Hæc obiter hîc annotanda putaui, quæ coràm ipſemet intuitus, & magna ex parte ſum expertus. Certum eſt, ſi tempeſtas in duas horas, vt attigimus anteà, protracta fuiſſet, Saitia vim eius ſuſtinere nulla ratione potuiſſet: id quod euidenter deindè apparuit, cùm apud Inſulam prædictam Carpathos, per continuas viginti quattuor horas, nauem reficere & pice obducere coacti fuimus: quæ adeò vndarum violentia concuſſa fuit, vt per vices nautæ continuò aquam exhaurire neceſſe habuerint.

Simoni Presbytero Virgo Beatiſsima in naufragio apparet.

Cùm igitur ad prædictum Promontorium delati eſſemus, quod in ipſo diluculo fuit (nam noctu eò appropinquare nauta propter ſcopulos non audebat) iactis anchoris, & Saitia ad rupem longis funibus alligata (fundum enim hîc non adeò ſtabile, & vel ad modicum ventum anchoræ mouentur: vndè niſi Nauarchus ſit peritus, ſæpenumerò naues periclitantur, quæ vt tutiorem habeant ſtationem, funibus prælongis ad rupem alligari nautarum induſtria ſolent) ſtatim famulum Sitiam, quæ tribus indè milliaribus diſtabat, miſi, qui Rectori Conſtantino Rinero de aduentu noſtro ſignificaret. Is quoniam iam anteà, vt dictum eſt, de me certior factus erat, equos, & vltra decem & aliquot equites, qui minores haſtas deferre ſolent, & Stradiottæ vocantur, ad me deducendũ expediuit; qui veſperi vnà cũ famulo venerunt: vndè noctem in Saitia me adhuc ducere oportuit, cumq; conſcenſis Scaphis me ſalutaſſent, & mandata Rectoris

Stradiottæ equites.

expoſuiſſent, vbi Nauarchus didicit quis eſſem, vehementer indoluit, quòd id Alexandriæ reſcire non potuerit. Aliter enim mecum tranſacturus erat. Quis enim noſſe poterat, quæ de nobis facere conſtituiſſet? Animaduerſum enim fuit (an autem hoc in mente habuerit, Deus nouit) niſi maior noſtrum in Saitia (remanſerant etenim mecum etiam Stradiottæ aliquot) numerus fuiſſet, quòd noctu in mare denuò nos abducere cogitabat, vt nos precio redimeremus; vel alias lucri occaſiones, prout & alij facere ſolent, inueſtigaturus fuerat. Sed malum præuidentes, tota nocte diligentem adhibuimus cuſtodiam, perpetuò vigilantes.

24. Manè egreſſus naui, rebus nauicula, quæ venerat, Sitiã præmiſsis, & nauarcho iuxta conuentionem, precio perſoluto, familiaque ipſius donata, ita vt iam contentus remanſerit, equis conſcenſis, verſus Sitiam perrexi. In itinere ad Monaſterium Beatiſsimæ Virginis in quo Græci Monachi habitant, qui locus ſingulari populorum deuotione frequentatur, deſcendi, Deoque gratias egi, quòd nos hactenus incolumes ſeruauerit. Circa meridiem Sitiam perueni, Rectore cum multorum nobiliũ frequentia, obuiam mihi prodeunte: qui cùm me ad domum nobilis cuiuſdam Veneti, ex familia Corneliorum deduxiſſet, & hoſpicij commoditatem ordinaſſet, in Palatium redijt. Sitia enim muro cincta non eſt, ducentas circiter domos tantum habens. Palatium verò gubernatoris anguſtum, munitionem nullam habet. Nam tempore belli omnes ad loca tutiora ſe conferunt: nec niſi propter Iudicia, cùm tractus ſit peramplus, Rector hic manere conſueuit.

25. Manè venit ad me Rector, & me ad Eccleſiam parui Conuentus Sancti Auguſtini deduxit, vbi Miſſam audiuimus. Prandio peracto, viſitaui eundem in Palatio, vbi iudicia quædam exercebat. Patebat indè latior in mare proſpe-

prospectus, vidimusque Saitiam nostram; quæ, vt constituerat, ad aliam Insulæ partem versùs Barbariam cursum tenere propter ventum contrarium non potuit. Mare namque cùm sit hîc magis amplum, securam præbet nauigationem. Saitia verò prope Arcipelagum tendebat, & de nouo in tempestatem incidit, quæ Corcyram vsque delata est.

Hanc ad te tertiam Epistolam hinc scribendam existimaui, quòd verear, ne hîc Cretę, propter tempestates diutiùs mihi sit hærendum, quàm vellem & rationibus meis expediret. Adproperabo tamen Candiam: & quicquid postea fuerit, certiorem te reddere non intermittam. Datum Sitiæ 25. Octobris Anno 1583.

Epistola Quarta.

36. REctor Sitiensis pluribus nobilibus conuocatis, epulo solenni me excepit in Palatio: quo finito deambulabat hinc indè mecum: cumque paruam quandam Græcorum Ecclesiam præteriremus, incidimus in funebres illius regionis cæremonias, quæ veteribus Ethnicorũ non erant absimiles. Maritum defunctũ vxor sepeliebat; quæ facie vnguib⁹ conscissa, capillos euellens, vestẽ in pectore dilacerans, caput muro allidens, non absq; sanguinis effusione, orbitatem suam miserabiliter deplorabat. Adhibiti sunt etiam precio conducti lamentatores & lamentatrices, qui funus deducentes, eiulatus, & manibus contortis vociferationes inconditas edebant. Mos abominabilis & Christiana professione indignus. Vesperi valedixi Rectori, qui mihi Stradiottas aliquot, qui me deducerent, attribuit; & nobili-

Funebres cæremoniæ Sitiorum.

nobilibus vicinis ſignificauit, vt quocunque diuerterem, me honorificè & luculenter tractarent; quod ab ipſis etiam maxima cum humanitatis teſtificatione, copioſè factum eſt.

Manè Miſſa audita, & Diuiniſsima Euchariſtia percepta, antequam plenè illuxiſſet, diſceſsi pranſurus in Turlottha, palatio cuiuſdam nobilis, indè per conuallem amœnam & fertilem, pro nocte peruenimus Cauuſam, vbi nobilis Venetus ex Cupreſsi arboribus lucum elegantem, pulcherrimo ordine plantauit, & ad competentem perfectionem deduxit. 27.

Perueni Iſtronam ad locum cuiuſdam nobilis peramœnum. Pertranſiui Pomeriacum villam benè habitatam. Indè pro nocte, cùm tardior hora eſſet, diuerti ad Monaſteriū Sancti Antonij de Sumete de Cares, Ordinis Sancti Franciſci. Exceptus ſum à fratribus perhumaniter, qui, quoniam ex eleemoſynis viuunt, fructus varios nobis appoſuerunt. Ad dextram propè viam publicam, vidimus Dirapetram, olim Hyrapeam. Ibidem quoque ad dextram, ſupra littus maris, quod iam non poteramus conſpicere, habuimus inſigne Venetorum propugnaculū, Spina longa cognominatum, in rupe exædificatum, quod mari vndique alluitur. 28.

Prandio ſumpto diſceſsi ex Monaſterio per noctaturus in Maglia, villula cuiuſdam nobilis, & palatio paruo. Huc Dux Candiæ quendam propinquum ſuum, cum Secretario, & honeſto comitatu præmiſit, qui me ſalutarent, vtque rectà in Palatium diuerterem, inuitarent. 29.

Summo manè quattuor ferè antè diem horis diſcedentes, itinere valdè difficili & ſaxoſo, peruenimus circa meridiem ad Candiæ ciuitatem. Diuerti rectà ad Monaſterium Sancti Franciſci, Deo humilem gratiarum actionem offerre, ibidemq; manere deliberatum habens: quandoquidem antea quoque hoſpitium hîc habebam. Sed cùm 30.

Candiæ Ciuitas.

cùm pransurus cum eo, ad Ducem accessissem, omnibus modis vrgebat, vt in Palatium diuerterem. Quamuis autem certis de caussis libentiùs in Monasterio mansissem, ad magnam tamen Ducis instantiam, qui subuerebatur ne inhumanitati ipsius id adscriberetur, si alibi hospitium habuissem, precibus eius locum dedi, & per quinq; hebdomadas, antequam Caneam discessissem, hospitij eius beneficio vsus sum.

De situ Ciuitatis Candiæ, & munitione eiusdem, bellicorumq; tormentorum insigni apparatu, quandoquidē alij perscripsere, ego supersedeo. Cætera breuiter perstrinxi, cùm primùm eò aduenissem, in Palæstinam nauigaturus.

NOVEMBER.

7. DIE Septima Nouembris, duodecim Venetæ triremes appulerunt Corcyra: quarum septem erant ad custodiam maris deputatæ, quæ milites Melitenses à Venetis captos deducebant; quinq; verò erant nouæ, quas illi Arcillas vocant, & in Arsenali asseruantur, vt necessitate superueniente, vbi opus fuerit, expediri possint. Nullibi etenim, præterquam Venetijs triremes ædificantur: & indè vbi vsus postulat, emittuntur.

Toto hoc tempore, diligenter & sæpiùs Ciuitatem perlustraui. Inspexi & Arcem portui imminentem: quæ parua quidem, sed valdè munita est, omniaque nauigia portum ingredientia excipit. Maiora bellica tormenta habet plurima.

Nobiles quoque omnes, in magistratu constituti, suis me conuiuijs semper adhibebant, humanissimè tanquam hospitem inuitantes & tractantes. Debebant

mihi ſtatim duæ triremes dari, quæ me in Italiam deportarent, qua de re litteras Reip. Venetæ ad loci huius miniſtros habui:& ex parte negotium fuit determinatum. Sed Capitaneus Triremium, Philippus Paſqualigus exequutionem differebat: cumq; mandatis vrgeretur, loco duarum, vnam mihi triremem aſsignauit Ioannes Diedo: qui, cùm fratrem haberet Caſtellanum in Spina longa, mercimonia olei oliuarum pertractantem, exſpectando ſuum oleum, profectionem differebat; ita vt tardiùs indè diſcedere coactus fuerim, idque cum alijs triremibus, vt inferiùs dicetur.

Fui in altiſsimo monte ſuprà Ciuitatem Candiam, vbi eſt paruum Græcorum Monaſterium, ad quod tamen, cùm iã hora tardior eſſet, peruenire nõ potui. Hîc Poëtæ fabulantur Iouem ſepultum: & nonnulli affirmant, epitaphij quoſdam Græcos characteres ibidem reperiri, qui vetuſtate ita exoleuerunt, vt diſcerni non poſsint. Georgius Cedrenus ſcribit, inſcriptionem illam, ad eum modum ſe habuiſſe; 30

HIC SITVS EST PICVS: QVI ET IVPPITER MORTVVS.

DECEMBER.

DIE quarta Decembris Miſſa manè audita, diſceſsi ex Candia, à Conſiliarijs & Nobilibus multis honoris cauſſa comitatus. Meridie Telizam, pro nocte Camariotum peruenimus: quæ loca ad nobiles Candiæ pertinent. 4.

Retimum Venetorũ. Manè Daphnedades, veſperi Retimum attigimus: vbi Conſiliarij, Nobiles, & Capitaneus cum equitibus circiter quinquaginta, obuiam mihi proceſsêre. 5.

Nam

Nam cùm propugnaculum peramplum ſit, plures hic milites alunt Veneti. Diuerti rectà in Arcem, in qua Rectoris munere perfungebatur Angelus Barocius : qui me humaniſsimè excepit, omnibus tormentis bellicis exoneratis. Ciuitas ipſa ſuperioribus bellis, à Turcis exuſta. Arx, in edita rupe in mare procurrente, exſtructa, vt à cõtinente auulſa videatur. Aſsimilatur ſitui Tyri in Syria Phœnices, niſi quòd locus hic minor eſt.

6. Manè cum Rectore iui ad ſalutandum Epiſcopum, qui Iulius Carara dicebatur. Poſtea Miſſa in Eccleſia audita rediјmus in Arcem vnà cum Epiſcopo. A prandio itinere permoleſto, iam tardè, peruenimus ad locum Piſcopi dictum : vbi eſt villa & palatium dicti Antiſtitis, quo procurante, ibidem per noctem ſuſtentati & tractati fuimus.

7. Exeundo manè, & relicta ſuprà montem ad dexteram prope mare, altera Dirapetra, olim Hiera Pithna, vbi Nobiles alunt etiam milites aliquos, propter Pyratarum Turcarum incurſiones; peruenimus tribus horis antè veſperam, ad Monaſterium Græcorum S. Ioannis de Patina dictum. Eſt enim Inſula in Arcipelago Pathmus dicta, in qua S. Ioannes Apocalypſim conſcripſit. Multa ſunt eiuſdem ordinis in Græcia Monaſteria, quæ omnia S. Ioannis de Patina vocantur. Non procul à dicto Monaſterio in monte ſublimi, per quem tranſiuimus, viſuntur muri ſatis adhuc integri ex lapide quadrato conſtructi, vbi apparet magnam olim fuiſſe ciuitatem. Prope monaſterium prædictum, quod vno ferè Polonico milliari à dictis murorum ruinis abeſt, habentur ciſternæ magno ſumptu in terra effoſſæ, & muro ſolido ædificatæ, è quibus aqua ad prædictam ciuitatem deferebatur. Mirùm cur ciuitas illa in monte poſita fuerit, vbi nullas habere potuit aquas, quæ tanto interuallo petebantur, è pluuia tantùm collectæ : nec enim ibi ſurgentes habentur. Tota

Monaſterium S. Io. de Patina.

namq; Inſula duo tantùm habet flumina, exigua cymba nauigabilia. Si alicubi fons emergit, is perquàm exiguus, modicas aquas miniſtrat.

Cydonia ſiuè Canea Quattuor horis antelucanis equitando conſumptis, 8. Caneam, anteà Cydonia dictam perueni, priuſquàm ciuitas aperiretur: vbi ad vnam & mediam horam mihi fuit exſpectandum. Ideò autem maturiùs veni, ne equitatus mihi cùm pompa occurreret. Porta ciuitatis aperta, ſtatim ad monaſterium S. Nicolai, ordinis Diui Dominici, diuerti. Nam militiæ Præfectus Raphaël Razbonius, vt ad illius palatium deſcenderem, rogabat. Sed quoniam data opera ex Candia diſceſſeram, ne diutiùs in palatio Ducis hærerem; & libertate potiùs gauderem, quàm cæremonijs illis diſtraherer, quas pro ſua humanitate magnas mihi nobilitas illa tota exhibebat; ideò libentiùs in monaſterio potiùs ſubſiſtere decreui. Scripſeram enim Candia fratribus, vt mihi apud ſe locum habitationis concederent: quod libenter fecerũt. Habebant enim cubicula, excipiendis hoſpitibus ſtudioſè præparata, quando honoratiores aliquæ perſonæ eò accederent. *Hoſpitia publica in Græcia nõ habentur.* In Græcia namq; publica diuerſoria non reperiuntur: apud priuatos vel fauore vel pecunia, hoſpitium conquirendum eſt. Venit illicô ad ſalutandum me ciuitatis Rector Ioannes Dominicus Ciconia, cum conſiliarijs Marco Antonio Contarinno & cæteris ex familia Lauredana. Diebus poſtea ſequentibus, pluries ciuitatem perluſtraui. Nam ibi per nouem hebdomadas manſi. Ciuitas eſt valdè munita, cum portu; quem tamen onerariæ naues, propter ſcopulos, ingredi non poſſunt: ſed vno ab hinc milliari noſtro, apud paruam Inſulam, quæ Turlures habet munitionem, tutam habere ſolent ſtationem.

Quandoquidem multi ſcribunt de hac Inſula Creta, Plinius præſertim, quòd olim centum Vrbes habuerit: ego nihil temerè affirmare volo, vt qui eam in tranſitu tantùm viderim, neq; totam ſtudioſè peragrârim. Sed ex frequen-

frequentib⁹ ruinis apparet, eam plurimas vrbes habuisse: vt valdè verisimile videatur, quod Plini⁹ scripto tradidit.

Occurrit hoc tempore casus hîc mirabilis. Conspecta fuit à longè maior nauis (quales propter angustiam portus & latentes scopulos huc adpellere non solent) prospero vento rectà versùs portũ ferri. Animaduersum est, eam loci inexpertem; atq; ob cautelam tormenta iam explodi debuerant, cùm ecce, cum omnium spectantium trepidatione & admiratione, salua miraculo quodam, in portum irruit. Erant in ea homines vndecim, qui ignorabant quorsùm deuenissent. Dicebant se nautas esse Siculos, qui Syracusis lignatum vltrà Promontorium quoddam profecti, cùm nauticam pixidem non haberent, vento validissimo abrepti, tribus hebdomadis per mare oberrabant, nescientes planè vbi essent, qui à dieb⁹ iam octo panem non degustârunt: cumq; se iam fame perituros viderent, (quod etiam ex pallida illorum & ferè emortua facie apparebat) conspecta Insula, versùs illam vela direxisse, quæ etiamsi Turcica fuisset, maluisse in seruitutem abduci, quàm fame contabescere. Nauẽ hanc emit ab illis mercator quidã septingentis scutatis; quam vendere coacti sunt, cum non haberent vndè se sustentarent, nulliq; mortalium in partibus istis noti essent. Mercator magnã difficultatem expertus est, antequam nauem è portu propter cautes & scopulos educere potuisset: illi autẽ, absq; damno aliquo, miraculosè in eum delati sunt. Qui portũ hunc, quam periculosùs sit, considerauerit, vix illi possibilia ista viderentur. Tres ex ijs nautis, eandem, quam & ego, triremim posteà mecum conscenderant.

Nauis Siculorum erratica.

26. Appulit Caramusana nauis ex Insula Milo, & cum ea duo Poloni nobiles, Martinus Lubieniecki, & Petrus Bronievvski: qui declinantes periculum (nam sub illud idem tempus Iacobus Podlodovvski à Turcis fuit interfectus) eò Constantinopoli delati erant, nihil minùs

Podlodouuski Iacob. à Turcis occisus.

minùs cogitantes, quàm vt me hîc inuenirent. Hi, vt Conſtantinopoli faciliore negotio diſcedere poſſent, acceperunt patentes litteras, quas Amurates Tertius Turcarum Imperator mihi tranſmittebat. Cùm etenim Hieroſolymam proficiſcerer, ſcripſeram ex Candia, ſanctæ memoriæ Stephano Poloniæ Regi, petens ab eo, vt mihi eiuſmodi patentes litteras à Turcarum Cæſare obtineret, quarum præſidio, terreſtri itinere ex Syria rectà Conſtantinopolim peruenire poſſem. Et licet contra genium quodammodò meum profectio hæc mea futura erat, quoniam tamen nauigatio, etſi breuis, valetudini meæ fuit contraria, neque credebam me Ægyptum peragraturum, propter immenſos calores, & exercitus, qui, vt anteà innuimus, in Perſiam mittebantur; decreueram, viſendæ etiam Conſtantinopolitanæ Vrbis cauſſa, illâc iter facere. Itaque quòd me Stephanus Rex diligenter commendaret, eiuſmodi patentes litteræ expeditæ, & mihi per dictos Nobiles allatæ fuerunt.

SVLTANVS AMVRATES IMPERATOR.

SPectabilibus, & Præfecturæ Cadiatus dignis ac ſtrenuis Hieroſolyma Conſtantinopolim verſùs, in itinere vbicunque reſidentibus Cadijs, optantes omnium bonorum affluentiam, ſimulq; mittentes hoc excellens mandatū noſtrum

noſtrū,notū eſſe volumus. Quòd hiſce temporibus ex ditione Regis Poloniæ quidam nomine Petrus Bronyevvski Polon⁹, ante celſitudinē Mtātis noſtræ veniēs, retulit, quòd Lithuaniæ Ducat⁹ Marſchalcus ſupremus, nomine Nicolaus Chriſtophorus Radzivvil, Domin⁹ ſpectabilis, Hieroſolyma ſancta rediēs, cū duodecim perſonis Conſtātinopolim venire conſtituit, ac propoſuit: & vt vbiq; in itinere, in diuerſorijs, lociſq;, quocūq; cōuerſari & ſubſiſtere voluerit, ipſi⁹ perſona, cū famulis, equis, & omnibus ſuis ſarcinis, à nemine aliquam difficultatem & impedimentum patiatur, ille ipſe à nobis haſce ſacras litteras mandatorias expoſtulauit. Quamobrē mandaui, vt quamprimū vbicunq; locorū præfecturæ

Cadia-

Cadiatus, cum hiſce litteris ſacris aduenerit, imprimis perſonæ ſuæ Dominationi, famulis, equis, ſarcinis, ac neceſſarijs omnibus in itinere, hoſpitijs, eundo, commorando, & in omnibus locis conuerſando, nihil omninò alicui eorum ab quopiam moleſtiæ ac impedimenti facere permittatis. Quandoque voluerit, ſuo ſumptu res ſibi neceſſarias & alias ad victum pertinentes coëmere (modò iuribus noſtris ne ſint contrarię) vt à nemine itidem aliquòd impedimentum & faſtidium habeant, diligenter prouideatis. Hæc omnia ſcientes, quando hæc epiſtola noſtra vobis oſtendetur, plenam fidem adhibeatis. Datum Conſtantinopoli vltimis diebus menſis

Roma-

Romaſana: noſtro Septembre vltimis diebus, Anno 1583.

INSCRIPTIO SIVE TITVLVS.

EX Hieroſolyma ſancta vbiq; in itinere, ad Cadios, Conſtantinopolim verſùs eundo, hæ litteræ pertinent.

Quoniam autem acciderat, quòd ſub idem tempus Niſouienſes Koſaci Tehiniam oppidum Turcarum commercio clarum, propemodum funditus euerterant; quam ob cauſſam, de bello Poloniæ Regi inferendo, inter Turcas muſsitabatur: quamuis eiuſmodi Patentes litteræ datæ fuerant, Secretarius tamen nobilibus illis, prout mihi narrârunt, hæc Latinè dixit; Eatis quia non curamus vos, ſed Principes veſtros. Statim igitur itinere terreſtri, quattuor ſunt Czauſsij expediti, vnus Aleppum & Tripolim, alter in Damaſcum & Hieruſalem, tertius Cayrum, quartus Alexandriam (quò iam vna triremis cum duobus celocibus aduenerat feria quinta, ego verò Dñica diſceſſeram) cum eiuſmodi mandatis, quod mihi poſteà ex ijsdem ipſis locis ſignificatum fuit; nempè, Eſſe quoſdam quibus litteræ paſſus à Cæſare ſunt conceſſæ: quibus non obſtantibus, debere nihilominùs perſonas illas comprehendi, diligenterq; aſſeruari, & quamprimùm de ijs Conſtantinopolim perſcribi. Sub hoc ipſum tempus paulò antè, quàm ego Cayro diſceſsiſſem, Alexandriam accidit caſus, qui ad oſtendendam circa me diuinæ prouidentiæ ſingularem miſericordiam non mediocriter pertinet.

Auctori inſidiæ à Turca paratæ.

Quinq; Nobiles viri, obtentis litteris patentibus, operâ Breyneri defuncti Cæsaris Legati, à Turcarum Imperatore, Constantinopoli cum Galeone Turcico, Rhodum peruenerunt: vndè soluentes (cum altero Galeone, quem cæperant Melitenses) sua naue vecti adnauigârunt Alexandriã primùm, deindè Cayrum, vbi sæpiùs cum illis conuersatus sum: quorum nomina sunt hæc; Pancratius Freyndt, Georgius Mencen, Wolffgangus Aurbach, Bernardus Warkoc, qui Regi Stephano inseruiuit, & quint⁹ erat Polonus, Ioannes Kobilnicki. Hi antequàm ego Alexandriam discessissem, profecti sunt ad Montem Sinai, & vnà cum illis Abrahamus Baro à Dona, qui mecum erat in comitatu, & reuersus è Monte Sinai, me postea Alexandriæ reperit. Cæterùm quinq; illi, Cayro Hierosolymam profecti sunt: cumq; terram Philistinorum pertransirent, inciderũt in Arabas; & quoniã Carauana triginta tantùm personas habebat, ab illis sunt spoliati. Peruenerunt tamẽ Hierosolymam: cumq; indè Damascũ peterent, in Samaria ciuitate Zachar, de qua superiùs, habuerunt obuium Czausium illum, qui Cayrum mittebatur. Hic vbi quinq; externos vidit, existimans me cum famulis esse, eosdẽ iuxta mandata sibi iniuncta, detinuit: cumq; illi patentes Cæsaris litteras Czausio exhiberẽt, maiorẽ etiã illi suspicionem iniecerunt, me illũ ipsum, qui comprehendi iubebar, fuisse. Quamobrem ostendit vicissim illis litteras Cadio destinatas: in quibus continebatur, vt etiamsi litteras Passus à Cæsare haberent, nihilominùs in custodiã conijcerẽtur; & statim de comprehensis Constantipolim referretur. Itaq; omnes illi quinq; adeò strictè catenis ferreis ad collum sunt simul colligati, vt vno versùs terrã inclinante, cæteri quoque incuruarentur. Litteræ verò passus, quas habebant, per eundem illum Czausium, Constantinopolim sunt transmissæ. Priùs tamen Damasci fuerunt exhibitæ; ex quibus cùm constaret me non esse, (quod itidẽ

(Hæc õnia Ioannes Kobilnicki in Poloniã reuersus, mihi referebat.)

merca-

mercatoribus quibuſdam ſibi notis ſignificauerant) miſſus eſt Damaſco Czauſsius, qui illos è carcere dimitti iuſsit, in quo per duas hebdomadas miſerè detinebantur. Agnoſco itaque vel hinc gratiam Dei ſingularem, quòd conſilium illud Stephani Regis Grodnæ datum, qui me, vt in Palæſtinam per Conſtantinopolim irem, hortabatur, ſequutus non fuerim; idque propter offenſam Regi Stephano temerè per Koſakos Niſouienſes conflatam, cuius rei pœnam Iacobus Podlodouius, abſque ſua culpa interemptus ſuſtinuit. Collaudauit poſteà factum hoc meum Rex Stephanus, cùm reuerſus è peregrinatione, ibidem Grodnæ illum ſalutaſſem, quòd diuerſum ab illo, quod ſuadebat, iter inſtituere malueram; alioquin maximum vitæ diſcrimen incurſurus.

28. Itinere terreſtri ad vnum & medium, maritimo verò ad dimidium tantùm milliare progreſſus, viſitaui propugnaculum Venetorum in hoc ipſo Regno munitiſsimum, in Suda Inſula conſtructum, quod iam antè à longè ex Monaſterio S. Ioannis de Patyna conſpexeram, cùm iſthîc, ante meum Cydoniam ingreſſum, pernoctarem. Arx hæc quinque habet validiſsimas frontes ſeu propugnacula: Tormentis bellicis, & multis militibus egregiè inſtructa: Portui adiacet ampliſsimo, qui duo nauium millia commodè capere poteſt, quæ præterlabentes, bombardæ longioris ictu peti poſſunt. Fuit mecum vnà Conſiliarius Marcus Antonius Contarenus. Caſtellanus loci erat Ioannes Antonius Buon, qui nos ibidem prandio excepit, & quæ viſu ibidem digna videbantur, humaniſsimè demonſtrauit. Sub veſperam redijmus Cydoniam.

ANNVS, M. D. LXXXIV.

IANVARIVS.

MAnè è turri Speculatoria Cydoniensi, quæ 2. est ad littus maris, significatum est, duas triremes visas, quæ versus Candiæ ciuitatem ferebantur. Et quoniam pridem proclamatum fuit, Latinum Visinum in Candiam venturum, qui à Repub. Veneta mitteretur in Insulam, vt antiqua propugnacula restauraret, nouis erigendis loca peropportuna designaret, cùm vir hic in rebus bellicis apprimè à multo tempore versatus haberetur, creditum statim est, eum triremibus his aduectum, prout etiã res ipsa comprobauit. Is enim Ciuitatem Candiam ingressus, statim Caneam triremes aliquas expediuit (quarum septem in Candia ad custodiam maris deputatas antea diximus) vt non procul ab ipsa Ciuitate consisterent, in loco Grabusses dicto, cuius D. Lucas meminit, vocans Phœnicem portum Cretæ, respicientẽ ad Africum & ad Corum. Est enim satis commodus, & qui facilem Turcis accessum præbere posset. Quamobrẽ cùm adhuc in Insula versarer, nouũ in eo, benè munitum propugnaculum fuit excitatum. Mensis hic totus per aduersam valetudinẽ mihi transactus est. Nam per septẽ ferè Hebdomadas malè habui: per quinq; verò febrem quotidianam, cum grauissima tussi, sum expertus. Dum hic hærerem Armamentarium seu Arsenale pro viginti vel circiter triremibus, ædificando perfectum fuit. Quoniam lateres cocti in partibus istis non habentur, testudines substructionũ lapidibus quadratis erant concameratæ, quę cùm calce tantum compacti essent, quæ nondũ indurauerat, neq; superi⁹ opere albario, vt aqua commodiùs decurreret, obducti fuissent, (neq; enim ibi fornices tecto aliquo cooperiuntur) superueniente pluuia vehe-

Latin⁹ Visin⁹ in Cãdiam à Venetis missus.

Actor. 27.

Armamentarium Cydoniẽ.

vehementiore, lapidum compage resoluta, & quod fundamenta perfunctoriè iacta fuerant, in vna nocte, duæ cõcamerationes ędificij corruerunt, & duas, quę præ cęteris instructiores erant, triremes conquassarunt: quæ res Officialibus loci plurimũ perturbationis attulit: propter Turcarũ tamen vicinitatẽ, quorũ aliquot Caramusanæ naues in portu eorum constitisse videbantur, mira celeritate, & fundamenta roborata, & fornices denuò erecti fuerunt.

25. Appulerunt Sudam duæ triremes illæ, quæ Latinum Visinum aduexerant. Et quoniã Venetias reuertebantur, cùm Ioannes Diedo, cuius mihi triremis oblata fuit, indies moras necteret, misi Petrum Bilinam famulum, ad Laurentium Priulum, qui vni dictarum triremium præerat, (Veneti Supra comitem vocant) & mihi, propter intrinsecam familiaritatem, quam cum Francisco eius fratre habebam, notus erat, petens ab eo, vt in eius triremi Corcyram deferri possem: quod ille libenter concesit. Nam pro humanitatis officio ducunt Veneti, quoties in triremes suas, aliquẽ ex nationibus exteris, qui nobilitate polleat, admittunt: & eo nomine à Repub. gratiã reportant. Accelerauit igitur, & quamprimùm ventum propitium

30. nactus est, Caneam venit die trigesima Ianuarij cum socio suo ex familia Vienerea, qui alteram itidem triremem habuit. Priùs tamen ad me idem quoq; Laurentius terrestri itinere venerat, officiaque sua humanisimè detulit, petiuitque vt eius triremem conscenderem.

F E B R V A R I V S.

MOre antiquitùs recepto, obseruatur apud Venetos, vt nulla triremis hinc pelago se committat, nisi alteram sibi, ad minùs, adiunctam habeat, idque periculi alicuius consideratione, quod

in legendo tam longo Turcici littoris tractu occurrere posset. Quamobrem cùm tertia illa Diedonica, quæ mea esse debebat, duabus illis triremibus adiecta fuisset, neq; compareret, quòd Diedo diutiùs in Candia hæreret, Priulus cum naue socia diutiùs sibi exspectandum non putauit. Itaq; die quarta Februarij, cùm Rectori ciuitatis cæterisq; notis valedixissem, paulò ante vesperã, Priuli triremem conscendi. Tandem tertia noctis hora, nuntium Suda allatum est, triremem Diedonis appulisse, quæ cùm à Canea tribus tantùm milliarib⁹ abesset, duæ nostræ iã iã soluturæ, exspectare illã debebant. 4.

Manè triremis illa portum est ingressa, statimq; Diedo cum Castellano fratre suo, ad eã triremem, quã conscenderam, paruo nauigio peruenientes orabant, vt illorũ nauem ingrederer, quæ iam pridem à Regentibus Candiæ mihi esset attributa. Respondi, si mihi hoc gen⁹ officij & humanitatis detulissent eo tempore, quo illis hoc demãdatũ à superiorib⁹ fuit, nihil me facturũ fuisse libentiùs: sed quandoquidem, propter priuata illorum negotia, integram hyemem in Insula me duxisse oportuit, & nunc iam optimi viri amici mei nauem conscendissem, pro ipsorum hac bona erga me voluntate, gratias me illis agere, me in conscensa triremi, in Dei nomine nauigaturum. Rogabant illi ne hoc facerem. Dixi illos in culpa esse. Mihi aliter facere non licere. Sic abierunt. 5.

Hac eadem die, cùm triremis hæc propter inferendas res victui, vt moris est, necessarias, soluere nõ posset, vesperi ventus validissimus Boreas, nobis valdè contrarius flare cœpit, vt remigare nulla ratione possemus: qui die quoque insequenti magis etiam auctus est: cuius natura cùm nautis explorata sit, quod in quartã vsq; diẽ durare soleat, die septima eiusdem Mensis, denuò ad Monasterium prædictum diuerti; in quo venti opportunitatem exspectans, vsque ad decimam diem mansi: qua circiter secundam noctis horam, cœnâ sumptâ, amicisque 6. 10.

salutatis

ſalutatis, rurſùm triremem conſcendi. Hora quinta ſumus è portu egreſsi. 11. Manè conſpeximus Inſulam Venetorum Cerigo, olim Cytherea dictum: & hora decimaoctaua, partim remis, partim velis acti, ſub Arcem ipſam in altiſsimo Monte poſitam peruenimus, quæ non adeò magna, præſidium Venetorum habet. Cythereám à Canea milliaria noſtra viginti numerantur. In medio itineris eſt parua Inſula deſerta Cecerigo nominata. Poteramus vltrà progredi, ſed quoniam in triremi Diedonis antemna reparatione indigebat, ratione ipſius noctem ibidem duximus. Caſtellanus loci, me vt in Arcem diuerterem, inuitauit: ſed quòd parùm bellè habebam, remanſi in littore, ibidem deambulatione peramœna me recreans.

Cytherea.

12. Ventus contrarius inſurrexit: cumq́; portus, in quo ſubſtiteramus, paruus & minùs eſſet ſecurus, nauigauimus retrò ad duo milliaria noſtra, portumq́ue ſecuriorem, quamuis deſolatum in eadem Inſula tenuimus, qui S. Nicolai dicitur, ab eiuſdem Diui parua Græcorum Eccleſia: ſuprà quam in excelſo monte, exſtant peramplæ ruinæ palatij Helenæ, quæ ibi habitaſſe perhibetur. Sed vndè aquam potuerit habere, incertum. In alia parte Inſulæ ad littus maris, eſt paruum & ſatis integrum Veneris templum, vndè eandem Helenam à Paride raptam Poëtæ fabulantur.

Portus S. Nicolai, & Eccleſia S. Helenæ.

Helenæ raptæ locus.

Cùm ſub Arce in illo eodem portu eſſemus, venerunt ad dictum Nobilem ſuprà Comitem, decem & aliquot homines, orãtes vt eos in triremem acciperet; quandoquidem ipſorum nauis, quæ Negroponte veniebat, ad Inſulam alliſa, magno cum ipſorum damno interijſſet. Admiſit eos; ita tamen, vt ne merces ſecum inferrent, quarum nonnullas in naufragio recollegerant, ne triremis nimiùm oneraretur, quæ circa trecentos homines habebat.

Propter

Propter eundem ventum, hærere in eodem portu coacti fuimus. Intereà prandio peracto, superuenit nouum, tres triremes ex Barbaria, circa Insulam vagari, cùm quibus manus conserere, parati eramus. Sed eæ paulò post, vltrà promontorium, versùs Peloponnesum vela direxerunt. 13.

Discessimus è portu circiter horam decimamsepti-mam, & post occasum solis, peruenimus ad alium, delle quaglie dictum, Cerigo duodecim milliaribus distantẽ, qui propter infinitam Cothurnicum multitudinem, quæ ab incolis capiuntur, ab eisdem nomen accepit: prout die insequenti, quandoquidem propter ventum ibidem manere necesse fuit, multi rusticorum plurimas nobis, & alia ad victum pertinentia, afferebant. Qui cùm maiori ex parte, inter montes delitescant, & latrocinijs assueti, non semper tributum Turcarum Cæsari pendant, in tractatione cum illis diligens adhibetur cautio, & tormenta bellica aduersùs eos, in promptu habentur instructa, si quid attentare velint: atque ita in triremes, vt victui opportuna diuendant, admittuntur; & ad eos in littus etiam descenditur, quod & nos fecimus. Quilibet illorum lorica indutus arcum in manibus gestat. Sub vesperam, contentione inter ipsos oborta, sagittis inter se acriter decertârũt, nobis spectantibus. Portus hic Italicè Braczo de Mayna appellatur, quòd montibus vndique præcinctus, brachij curuati similitudinem exhibeat. Paruus ille quidem, vtpotè sex vel septem tantùm triremium capax, sed valdè tutus. Erat hîc anteà Venetorum propugnaculum; sed nunc à Turcis derelictum. Nam cùm Venetorum triremes huc diuertere soleant, ne à Turcis infestentur, inter pacis fœdera, hæc quoq; apposita est clausula, vt in Arce nullum præsidium Turcicum collocetur. 14.

Portus delle quaglie seu Cothurnicum.

Braczo de Mayna portus.

Manè discedentes, constitimus non longè in portu, quem Veterem appellant, præterijmus tamen Promontorium 16.

torium Matapam. Vbi indicatum nobis fuit à custodibus, sex Galeottos recta versùs nos contendere: quos cùm è Barbaria pyraticam exercere crederemus, instruximus nos tanquàm cum illis congressuri. Postea animaduersum est, maiores esse piscatorum Christianorum cymbas, qui à S. Mauro in Arcipelagum nauigabant. Fuerunt & aliquot inter eos Turcæ, sed propter fœdus cum Cæsare initum, liberè dimissi sunt.

17. Hora decimaoctaua propter ventum, è prædicto discessimus: postea tamen, alio contrario exorto, retrocedendum quodammodo nobis fuit, ad eum, qui dicitur, Vituli, portum: ad quem tertia demum noctis hora peruenimus, in eoque nauem Venetam, non adeò magnam reperimus, quæ Candiam petebat. Præmonuerunt nos nautæ, ne eo in loco subsisteremus, in quo anchoras ieceramus; & propter ventum, si vehementior exsurgeret, & propter littoris vicintatẽ; cùm præsertim vesperi visa fuerit hominum multitudo non procul congregari, licet incertum quanam de caussa, sed tamen cautè hîc agendum esse. Portus isti duo, desolati quidem sunt, sed circumcirca plurimas villas habent adiunctas. Si rectà nauigandum nobis fuisset, proculdubiò triginta quinq; milliaria iam confecissemus: sed ad hosce portus diuertendo, parùm tuta nauigatione, vltrà quinquaginta milliaria emensi sumus.

Vituli portus.

18. Mare Coronicum non absque difficultate prætervecti, propter ventum nobis contrarium, substitimus longiùs ab Arce Coron, ne tormentorum globis impeteremur. Hora noctis septima vlteriùs progressi sumus, prætereuntes S. Venedici Insulam, ad aliam quæ Sapientia dicitur, decem milliaribus decursis peruenimus. Portus hîc elegans & tutus, plurium triremium capax: non tamen Venetorum proprius, quandoquidem etiam Turcæ, propter Methonæ vicinitatem, communem in eo stationem habent.

Sapientiæ portus.

Manè cùm ventus spiraret contrarius, non nisi hora 19. decima octaua, nostræ triremes è portu mouerunt: cumq; leuam petere tutum non esset, quòd Methonæ ciuitas præternauiganda erat, vndè ex propugnaculis Turcæ nobis damna inferre potuissent, cursum ad dexteram circa Insulam tenuimus: vndè tamen Turcæ tres machinas bellicas in nos exploserunt. Sed longiùs dissiti eramus. Responderunt eis & nostræ naues, bombardas itidem in amicitiæ signum exonerantes. Præterijmus posteà & Nauarinum celebre Turcarum in monte propugnaculum, à quo Ciuitas ipsa longiùs distat. Sed Arx ipsa imminet portui, in quo Occhialinus cum decemocto benè instructis triremibus, septem illas Venetorum, de quibus superiùs dictum est, præstolabatur.

Methonæ Turcarum Ciuitas.

Nauarinũ.

Sub Vesperam confectis duodecim milliaribus, appulimus ad Insulam desertam Prodona, in qua Aprorum syluestrium ingens est multitudo. Media nocte, Sirocco seu Euro valido, secundo tamen aspirante, indè discedentes, per mare Arcadicum hora quartadecima attigimus Zacynthum. Statim vt anchoræ sunt iactæ, mercator quidam Marcus Securi mihi benè notus adueniens, nouum attulit, fratrem meum Georgium Radziuilum, creatum esse à Gregorio XIII. Pont. Max. S. R. E. Cardinalem. Cumq; naui egressus ad Ecclesiam pergerem, magnus fiebat ad me omnium concursus, qui, vt moris est, me salutantes, familiæ meæ de nouæ dignitatis huius accessione congratulabantur. Vento illo eodem decemseptem milliaria confeceramus: qui cùm magis ac magis inualesceret, cùm in anchoris nauis minùs esset tuta (neque enim portus hîc, sed Sorsitor, id est, statio tantũ nauiũ habetur) quoniã commeatus importandi caussa, multi in littus descenderãt, in reditu euersa vna fregata, vix ab interitu homines vindicati sunt. Suffocatus tamen in mari fuit ibidẽ famulus meus natione Germanus, quem in Candia susceperã, iuuenis bonus & singulari pietate preditus, qui sæpius affirmabat, statim vt Italiam attingeret, quòd Societatem Iesu

Prodona.

Zacynthus secunda vice.

Georgius Radziuil9 auctoris frater Cardinalis creatus.

Auctoris famul9 suffocatus.

Iesu ingredi omninò constituerat. Igitur periculum declinantes quattuor milliaria minore velo propter ventũ validiorem appenso,quod Magistram dicunt nautę,eoq; in periculo simili triremes vtuntur,progressi sumus vltrà rupem Schiuari vocatam; vbi procelloso vento vehementiùs insurgente, imbre quoque maximo decidente, in loco paulò quietiore versabamur.

Cùm ad Zacynthum essemus, reperimus nauem ibi ante duas Hebdomadas ruptam: quæ cùm violentiori vento eò appulisset, iecit quinq; anchoras,in consueta illa nauium statione, quæ tamen nauem retinere non valuerunt, sed arena sensim cedente ad extremitatem rupis, quæ est sub monasterio S. Heliæ,collisa interijt. Fuit hæc nauis Georgij Emo, qui Consul Venetus fuit in Ægypto, nobilis mihi apprimè notus. Æstimabatur damnum quingentis Ducatorum millibus. Præcipuæ namq; & magni ponderis merces, quæ ex Syria proueniunt, in ea naui deferebantur. Perierunt in hoc naufragio homines triginta septem,vndecim euaserunt. Vidi nauem hanc Tripoli, vnde,me præsente,Cyprum versùs nauigauit, vt ibi venti propitij commoditatem exspectaret. Et quoniam Alexandria soluens, Cyprum me delatum iri confidebam, quod ventorum occasione plurimis accidere solet, eo præsertim tempore, quo me velis committebam, constitueram cum prædicto Emo, vt si hanc eius nauem, quæ noua,firma, & benè munita fuit, in Cypro reperirem, eam conscendere, & in Italiam proficisci mihi liceret. Mirùm quòd ea confracta nihil recuperari potuit. Nam & nocte cõquassata est; & si quid ad littus vnda propulit, id omne ab agrestibus Græcis ablatum est: qui si quem viuũ enatasse deprehendebant,illicò interficiebãt: adeò vt propter eiusmodi spolia & direptiones, Rector ex arce descendere coactus fuerit. Altera itidem nauis Ruggina, eandem calamitatem exspectabat, cùm anchoris etiam

Naufragium nauis Emi mercatoris Venetij.

retineri non poſſet. Iamque ij qui in ea deferebantur, tormenta verſùs latrones ruſticos direxerant, vt naui confracta, quibus ſors enatandi facultatem obtuliſſet, ne in littore ab illis interficerentur. Cæterùm cùm iam iam rupi immineret, Diuino beneficio ventus quieuit, & nauis periculo liberata eſt.

Naupacti ca uictoria Christianorum ſub Pio V.

21. Quattuor antè Lucem horis, nauigauimus per mare Corinchiacum: in quo Chriſtiani fœderis Claſsis, niſigni illo ad Naupactum prælio, Turcicam claſſem, diuinitùs conceſſa victoria, ſuperauit, Anno reparatæ Salutis, Milleſimo Quingeſimo Septuageſimo primo, die ſeptima Octobris. | Appulimus ad portũ Viſcardo Inſulæ Cephaloniæ, vbi quattuor dies integros propter contrariũ ventum, manendũ nobis erat. Eſt portus duodecim triremiũ capax, deſolatus. Sed apparet ciuitatem fuiſſe peramplã (quæ olim Petilia, patria Chilonis, vocabatur) ex muro quad ... conſtructam. Viſuntur ibi quædam ædificia depreſſa, tanquam cellariorum frontiſpicia, ſurſum tamen non deorſum tendentia. Quidnam fuerit hoc, incertum. Nam tantùm cellulæ protenduntur, quantùm homo extenſus occupare ſpatij poſsit, non tamen aſſurgere valeat, propter cauernarum humilitatem. E regione ad dimidiũ milliare eſt alia Inſula Venetorum, quam Cephaloniam veterem appellant, & habet villas aliquot.

Cephalonia.

Inter haſce duas Inſulas, ſita eſt in medio parua quædã alia ex viuo ſaxo Inſula rotunda deſerta, ad iactum arcus lata & longa, quam propè nauigando attingebamus. Affirmant nonnulli eam fuiſſe Gymnaſiũ ſeu ſcholam Græcorum: in qua Philoſophi à tumultu vrbano liberi, contemplationi vacabant. Qui hiſtoriographos legunt, rectiùs hæc quomodo ſeſe habuerint, intelligunt. A, Schiuari ad hunc Viſcardi portum, numerantur circiter viginti milliaria.

Gymnaſium Philoſophorum.

25. Antelucanis quattuor horis, ſulcauimus mare Albanicum,

cum, quod Itali, Golfo de Preusa, aliâs S. Mauræ nominant: & relicta ad leuam Insula Venetorum Paxo, quattuor villas habente, circiter vigesimam tertiam horam, viginti duobus propemodum milliaribus confectis, venimus Corcyram. Statim diuerti ad quoddam exile hospitium, in quo noctem duxi. Manè cùm vellem in hospitio S. Francisci hospitari, Regentes loci, ad quos litteras Ducis Venetorum habebam, miserunt ad me rogantes, vt ad Palatium nobilis cuiusdam, quod pro me adornatum erat, commigrarem: quod etiam à me factum est. Accesserunt deindè me salutatũ Andreas Nauagerius loci Præfectus, quem illi Bailum vocant; Prouisor itidẽ alius Benedictus Erizzo, cum alijs Consiliarijs. Delatus est etiã gestatoria sella Zacharias Salomone podagricus vsu pedũ ferè destitutus, qui maritimę Classis Prouisoris munus obibat. Omnes magna mihi humanitatis officia exhibebãt.

Corcyra.

28. Fui cum vniuerso Magistratu in Ecclesia Archiepiscopali, quæ in Arce veteri sita est, quã postea perlustrauim⁹.

29. Visitaui Arcem nouiter suscitatam, quæ quàm famosa & egregiè munita sit, nullus est qui ignoret: vt meritò maris Adriatici clauis appellari posit. Visitaui itidem Magistratũ: cumq; hîc subsisterem, occurrit casus, quòd nauis Occhialini, quæ Tripoli Barbariæ, trecentos Mauros & Mauras venales deferebat, tempestate acta in breuia Albaniæ impegit, vndè retrocedere nõ potuit. Quoniam autẽ Veneti absq; caussa Turcam non exagitant, & Occhialij rationem habendam ducebant, consultatione habita, decreuit magistratus, triremibus ipsorum nauem extrahendam: missusq; est Zacharias hic ad Bastiam Turcarũ Ciuitatem, quæ vno & dimidio à Corcyra distat milliari, qui extractã Caddio repræsentaret & traderet. Et quoniã nauis hæc commeatu erat destituta, diuendebantur singula vtriusq; sexus Maurorũ mancipia, viginti Scutatorũ precio, è quibus duodecim idẽ Zacharias cöemit, quę postea

Arx noua Corcyræ.

Maurorũ mancipia uenalia.

cum duabus triremibus, quas mihi conceſſerat, Hidruntum miſit; vbi pro quolibet ſtatim centum & plures Ducati ab emptoribus offerebantur. Hæc Occhialina nauis in cauſſa fuit, quòd non niſi octauo ab aduentu meo Corcyram die, duæ triremes, mihi ad nauigandum fuerint attributæ; vna Ioannis Longi quam ipſe conſcendi; altera huic adiuncta illius Vienerei qui vnà nobiſcum fuit in Candia.

MARTIVS.

PRima Martij profectus ſum, vno à Corcyra milliari, ad Monaſterium Græcorum S. Mariæ dicatum: quod cumprimis celebre, antiquum, & eleganti ſtructuræ artificio conſpicuum eſt. 1.

S. Suridi Eccleſia & corpus.

Fui in Eccleſia Græca S. Suridi, vbi integrum adhuc corpus eiuſdem Sancti aſſeruatur; quod cum magnis cæremonijs Græci venientibus ſpectandum exhibent. Intereà quæ digna viſu occurrebant perluſtrando, famulum meum cum rebus & animalibus vltra marinis quæ adduxeram, cum tribus triremibus, quę in Italiam nauigabant, Venetias expediui. Ipſe verò die inſequenti, tertia Martij, circa vigeſimam horam triremem conſcendi: & quoniam vento carebamus, remigio nauis propellebatur. In medio itineris, habuimus & præteruecti ſumus ad dextrã ſinus maris (latus vocant) quos Veneti in Epiro obtinẽt; vndè, vt nobis ipſimet retulerunt, ex ouis piſcium Cephalorum extractis & cœra obductis, vulgò Botarga vocant, viginti millia Ducatorum annuatim colliguntur. Circa vigeſimam tertiam horam conſtitimus apud eandem Inſulam in paruo portu vix trium quattuorúe triremium capace, quem S. Maria de Caſſepo vocant, & quattuor mil- 2. 3. 4.

Botarga piſciũ oua.

5. liaribus à Corcyra distat: vbi propter ventum contrariũ, diem quartam Martij, quæ fuit Dominica, & quintam transegimus. Est in ipso littore parua Græcorum Ecclesia: sed desolata. Dum hîc hæreremus, parua nauis Balona, quod est Turcarum oppidum, Corcyram versùs ferebatur; cumque, vt moris est, triremium iussu, vela demisisset, indicauit nobis, ante dies aliquot, tres pyratarum Turcicarum celoces, in mare, versùs Apuliam, prodijsse: quæ postea, cùm Bari essemus, conspectę, non paucos homines ex littore abripuerunt.

6. Manè, vento cessante, remis adhibitis, peruenimus ad Insulam Fano, quæ ad Regem Hispaniæ pertinet. Est elegans; pulchram conuallem, & vt apparet, fertilem, si coleretur, habens; aqua etiam dulci optima abundans. Sed propter Pyratas, tota est desolata. Ad sinistram reliquimus scopulum petrosum è mari prominentem, dictum Manler. Confeceramus iam duo milliaria à priore portu, cumque ventus nullus aspiraret, & mare Adriaticum versùs Italiam, vbi nullæ iam sunt Insulæ, nobis transeundum esset, cùm subuereremur, ne nox in medio mari triremes deprehenderet, instante præsertim aëris mutatione, decretum fuit, vt in sequentem vsque diem hîc exspectaremus. Sub vesperam ventus vehemens flare cœpit: qui cùm magis ac magis increbresceret, & inter Subsolanum & Eurum, paulum ab orientali declinans (Itali Leuante Sirocco vocant) periculum triremibus minitaretur, quod portus nullus isthic esset, retrogredi verò non liceret, defixis anchoris, extremitate Insulæ vtcunque tecti, noctem quæ valdè fuit obscura, ibidem ducere constitueramus quousque dies appropinquaret. Sed cùm maior etiam ventus insurgeret, quamuis inuiti, hora nona ante diem, mare ingressi sumus: cumque velo maiore

Fanum Insulæ Hispanorum.

Artemo-

Tempeſtas atrox.

Artemonem vocant, vti non poſſemus, Tercerolam (minus id eſt veli genus) expandimus. Mari itaq; vehementer intumeſcente, in magno periculo fuimus: tùm quòd nox in medio nos offendiſſet, tùm quòd fluctus triremem contegerent, qui triremibus maximè inimici; quæ minores etiam tempeſtates, quas nauigia minora perferrent, tolerare non facilè poſſunt. Nam cùm triremis in longum protenſa, lata ſit & depreſſa, facilè à ventis validioribus conquaſſatur & rumpitur. Vna res nos conſolabatur, quòd triremes nouæ & benè compactæ erant: quæ quoniam tanto impetu ferebantur, vt ad arboris extremitatem fluctus diuiderent, coacti ſumus propter pondus, ſub ſcamnis inferiùs ſedere, vbi remiges operi incumbere ſolent. In tantum enim fluctus inſurgebant, quòd licet triremes ſibi eſſent vicinæ, die tamen appropinquante, vnà alteram, quòd vndis obtegerentur, conſpicere non potuerit. Vndè factum eſt, vt non ſolùm nos, ſed nautæ quoq; & remiges, qui à viginti annis & ampliùs in mari verſati ſunt, ita iactarentur, & concuterentur, vt vix decem in noſtra triremi reperti fuerint, quibus nauſeam iactatio non excitârit. Omnes tanquam enecati iacebant, fatebanturq; ſi diutiùs tempeſtas duraſſet, quòd reſiſtere vltrà non valuiſſent: vndè nauis in extremum diſcrimen adducta fuiſſet. Sed Deo diſponente, circa quartamdecimam horam, cùm primùm illuxiſſet, terra tandem apparuit: compertumq; eſt, nos ad nauticæ pixidis præſcriptum, quo tendere debebamus, rectum curſum tenuiſſe. Paulò ante horam quintamdecimam ingreſsi ſumus Hydruntinum portum, non quidem valdè ſecurum. Nam & ventis expoſitus eſt, & in ipſo ingreſſu, ſcopulos habet frequentes, qui conſpici ſub aqua non poſſunt, in quorum vnum, parùm aberat, quin impingeremus. Ita ab eo tempore, quo velum explicuimus, vſq; dum portum ingreſsi nauem,

ITALIA. 7.

Hydruntinicus Portus.

uem, quod per quinque horas durauit, colligaremus (nam iactis anchoris, vndique triremis funibus præcingitur, quod nautæ Ormezar vocant) confecimus nostra decemseptem milliaria. Sumpto ibidem in triremi ientaculo, misi famulos Hidruntum, qui mihi equos procurarent. Quoniam autem per nauigium quod Corcyra præcurrerat, Regis Hispaniarum gubernator Matthias de Lagunna, de aduentu meo certior factus erat, misit rogans vt in Arcem diuerterem. Respondi me adproperare, & visitatâ Ecclesiâ Fratrum S. Francisci de Obseruantia, me rectà iter continuaturum: cumque ad Monasterium prædictum venissem, ipse quoque veniens me rursùs ad arcem inuitauit: sed cùm rationes festinationis meæ reddidissem, acquieuit excusationi, & me cum suo comitatu extrà Ciuitatem deduxit, ductoresque duos mihi attribuit, qui me per suam iurisdictionem comitarentur. Eodem die deflectentes quarta milliaris parte ad Ecclesiã S. Mariȩ de Carpigniano, eleganter & magno sumptu exædificatam, vbi Deus multa ostendit virtutum miracula: gratijs Deo persolutis, quòd nobis littus attingere concesserit, sub ipsam vesperam peruenimus ad Villam Calismeriam.

S. Mariæ de Carpigniano Ecclesia.

8. Manè peruenimus Lecium, vbi Vicerex habitat. Is erat Franciscus Caraffa, qui vt didicit me ad hospitium diuertisse, venit statim eó cùm magno comitatu, & suis stipatoribus (quæ res mihi plurimùm incommodauit; nam proeiusmodi cæremonijs diuulgatũ fuit quis essem, & proscripti latrones, vt inferiùs dicetur, nos in itinere spoliârunt) meque in Palatium indè abduxit. Cumq; petiuissem ab eo, vt ne eiusmodi officia nobis publicè exhiberet, quæ nos in discimen aliquod adducere possent, vtque nos in hospitio manere sineret, permisit tandem vt abiremus. Prandium tamen ieiunij (erat enim Quadragesima) nobis deferri curauit: quo peracto eidem in palatio valedixi:

Lecium & eius Vicerex Caraffa.

Primò ad Fossam Cœcam, deindè pro nocte Ortoniũ 17. deuenimus, qui locus tunc temporis ad Parmę Ducissam, Margaritam ab Austria pertinebat.

Piscaria Ciuitas.

Venimus Piscariam: vndè conductores, qui Bario nos 18. comitabantur, à me dimissi redierunt: ea maximè de caussa, quòd cum certò sciremus, nos in globũ aliquem proscriptorum, qui Italicè vulgò Banditi vocantur, incidere debuisse, si in comitatu nostro, satellites eiusmodi iustitiæ administros, quos Barigellos della campagna vocant, deprehendissent, nec illos, nec nos viuos abire permisissent, id quod sæpissimè vsu euenisse comprobatũ fuit. Maluimus igitur, in man⁹ Banditorũ absq; odiosis stipatorib⁹, deuenire, qui in hisce locis sedes quodammodo fixas habent, quàm nauali itinere in certissimum naufragium sese conijcere. Nam propter continuos ventorum turbines, mare attentare, non modò insipiens sed planè exitiosum consilium videbatur. Vtq; faciliùs intelligi possit, quantoperè hyems hæc ventis obnoxia fuerit, hîc addendum existimaui, multos affirmasse, à quinquaginta circiter annis tempus hybernum, nauigantibus nunquam magis inimicum & perniciosum fuisse. In freto siquidem Herculeo sexaginta & ampliùs onerarias Christianorum naues, tempestas absumpsit. Et intra sexdecim hebdomadas, quibus in Candia moram duxi, in ipso Archipelago, siuè Mari Ægeo, non minùs Turcicæ quàm Christianorum Caramusanæ naues vltra viginti sex ventorum iniuria deperiere. Cùm itaque spe vlterioris nauigationis præcisa, terra nobis iter faciendum esset, vesperi conuocatis meis seriò edixi, vt à Banditis circumuenti, in vnam narrationẽ ab illis interrogati conueniremus: quæ res nobis cumprimis salutaris fuit. Nam si non vniformes in examine reperti fuissemus, vel nobis illicò intereundum erat; vel quisnam essem non adeò difficulter deprehendi poterat

Hyems ventosa.

vndè in custodia detentus, magna proculdubiò pecuniæ summa libertatem redimere necessariò debuissem. Hoc enim prædones isti facere solent, si quem adepti fuerint, qui aliquem persoluendi modum habeat. Erat tum etiam mecum Italus quidam qui se Alexandrum, Cæsarini appellabat, & Roma proscriptus, cum Latino Visino in Candiam appulerat: vbi cum alio quodam Italo, cùm graues inimicitias suscepisset, timens nè deterius aliquid subsequeretur, in Italiam eadem, qua & ego triremi vectus reuertebatur. Petiuitque vt terrestre quoq; iter mecum continuaret: quod non grauatim concessi, ita vt vecturam & victum vnà cum meis communem haberet. Eo itaque cum alijs meis accersito, iussi, vt casu quem verebamur, occurrente, omnes dicerent; se esse socios, nullumque inter eos dominum aut superiorem haberi. Venetis in Corcyra militarem operam nauasse: & missione habita Venetias primùm, indè ad suam quemque domum proficisci: quandoquidem diuersarum gentiũ homines essemus, vtpotè Germani, Poloni, Lithuani. Ad eundem modũ, vt omnes seorsim intterrogati, responderent, conclusum. Quòd si de pecunia inquireretur, dicerent eam esse in Ladula, quam habebamus. Nam negare impossibile foret: quandoquidem vestigata & reperta, mortem indubitatam nobis, ob negationem, acceleratura esset.

19\. Manè Piscaria exeundo, præmisi coquum, vt nobis ad tertium milliare prandium præpararet. Progressi ad vnum magnum milliare, habuimus ad leuam, Arcem in monte positam, quæ Monte Syluano cognominatur, & ad Nuceræ Ducem spectat. Ibidem est fluuiolus equo vadabilis, qui Sala seu Salina dicitur: vltra quem ad vnius sagittæ iactum, est diuersorium è muro constructum, ab eodem fluuiolo denominatum.

Mons Syluanus.

Salina fluuiolus.

Auctor cũ ſocijs à Bãditis ſpoliatur.

Ad amnem igitur hunc vadoſum appropinquantes ab altera eius parte, conſpeximus tres Banditos, quos nullo negotio diſcernere licet. Nam quilibet eorum bombardam longam gerit, duos ſclopetos minores, aut ſaltem vnum, ad cingulum appenſos, pugionem itidem, & cultrum longiorem habet. Per humerum, loco capſæ, pelle ouilla dependente præcingitur, in qua panem, ſal, & alia ad victum ſpectantia defert. Et quoniam coquo pręmiſſo, ſex numero eramus, quinque longas bombardas habentes, ijs præparatis, quòd plures eſſemus, fluuiolum tranſibamus: quem vixdum egreſsi, conſpeximus alios tres, priorum illorum veſtigia paruo interuallo prementes, cumque numero pares eſſemus, animo ſatis præſenti eramus. Priores illi nobis obuiam facti, conſalutârunt nos, quibus reddita ſalute, cùm vltra fluuiolum retroſpexiſſemus, ecce alij circiter decem comparuerunt, qui inter fruticeta prope viam deliteſcebant, nec à nobis prætereuntibus videri poterant. Poſtea tribus alijs obuiam facti, quòd nos non ſunt adorti, quòd propinquum hoſpitium eſſet, quòd mare ad dextram vicinum, quòd antè nos campus patens immineret; arbitrabamur, Banditos hoſce vel occaſionem nos inuadendi non habuiſſe, vel aliquod illis impedimentùm allatum, quandoquidem Arx Montis Syluani duobus tantùm Italicis milliaribus indè abeſſet. Cùm igitur hoſpitium præteriremus, aperto illius oſtio, proruperunt indè vltrà quinquaginta Banditi, cum longis bombardis ad explodendum paratis: quas vnicuique noſtrum, aliquot ad latus applicuerunt, & vt ad hoſpitium rediremus coëgerunt. Et quoniam prætcritis tribus illis poſterioribus Banditis, ſecuriores facti, bombardas noſtras thecis impoſueramus, manus illis ſtatim admouerunt, & clauſâ hoſpitij portâ, rotas illarum, ne globos excluderent, relaxarunt: iuſſeruntque vt ab equis deſiliremus, & arma quæ habebamus, ademerunt.

Repe-

Reperimus ibidem vltra viginti & aliquot personas: & cum ijs cocum etiam meum. Nam cùm prædones isti aduentum nostrum exspectarent, quemcunque Piscaria redeuntem, vel versùs Piscariam euntem in itinere offenderunt, eum illicò detinebant, ne progredi vel regredi posset: vtque posteà comperimus, exploratores suos, qui nos vestigarent, iam habebant, Guastij, Orthonæ, ad extremum Piscariæ: sed & vltrà non deerant, qui nos semper obseruarent. Quæsiuerunt deindè à nobis, vndè & quò veniremus, qui homines, & si quem Dominum inter nos haberemus. Postremò de pecunia percontabantur, seorsim quemlibet abducentes. Cumque in dando illis responso, nobis optimè conueniret, palam proclamantes: Ne celaueritis, inquiunt, pecuniam: alioquin fiet vobis, quod alijs facere solemus. Cumq; denuò seorsim nos examinarent, quattuor vel quinq; ex illis, cultros longos lateri cuilibet nostrum admouebant, vrgentes vt vnusquisq; fateretur, quantum pecuniæ haberet. Primò itaq; sacculum meum arripuerunt, in quo erant Cechini sex, & aliquantulum monetæ. Fecimus autem ex industria, vt quilibet nostrum aliquantum pecuniæ haberet, quò faciliùs intelligeretur, nos esse in itinere socios, & quemlibet separatim sumptus facere. Cumq; illis sacculus meus perplacuisset, eum à cingulo absciderunt. Deindè per latera & vbiq; me attrectabant, sed habebam tamen interulam bombycinã, quàm è triremibus descendens, nondum deposueram. In ea nihil pecuniæ repererũnt. Non omnia tamẽ apud me exactiùs excusserunt, quòd adproperarent: de qua re dicetur inferiùs. Posteà Abrahamum Duninum inuaserunt, cui sacculum cum vndecim Cecchinis ademerunt. Et quoniam thoracem ex aluta alcina benè bombyce refertum, indutus erat;

eum

Auctor cũ ſocijs à Bã-ditis ſpolia-tur.

Ad amnem igitur hunc vadoſum appropinquantes ab altera eius parte, conſpeximus tres Banditos, quos nullo negotio diſcernere licet. Nam quilibet eorum bombardam longam gerit, duos ſclopetos minores, aut ſaltem vnum, ad cingulum appenſos, pugionem itidem, & cultrum longiorem habet. Per humerum, loco capſæ, pelle ouilla dependente præcingitur, in qua panem, ſal, & alia ad victum ſpectantia defert. Et quoniam coquo pręmiſſo, ſex numero eramus, quinque longas bombardas habentes, ijs præparatis, quòd plures eſſemus, fluuiolum tranſibamus: quem vixdum egreſsi, conſpeximus alios tres, priorum illorum veſtigia paruo interuallo prementes, cumque numero pares eſſemus, animo ſatis præſenti eramus. Priores illi nobis obuiam facti, conſalutârunt nos, quibus reddita ſalute, cùm vltra fluuiolum retroſpexiſſemus, ecce alij circiter decem comparuerunt, qui inter fruticeta prope viam deliteſcebant, nec à nobis prætereuntibus videri poterant. Poſtea tribus alijs obuiam facti, quòd nos non ſunt adorti, quòd propinquum hoſpitium eſſet, quòd mare ad dextram vicinum, quòd antè nos campus patens immineret; arbitrabamur, Banditos hoſce vel occaſionem nos inuadendi non habuiſſe, vel aliquod illis impedimentùm allatum, quandoquidem Arx Montis Syluani duobus tantùm Italicis milliaribus indè abeſſet. Cùm igitur hoſpitium præteriremus, aperto illius oſtio, proruperunt indè vltrà quinquaginta Banditi, cum longis bombardis ad explodendum paratis: quas vnicuique noſtrum, aliquot ad latus applicuerunt, & vt ad hoſpitium rediremus coëgerunt. Et quoniam prætergressis tribus illis poſterioribus Banditis, ſecuriores facti, bombardas noſtras thecis impoſueramus, manus illis ſtatim admouerunt, & clauſâ hoſpitij portâ, rotas illarum, ne globos excluderent, relaxarunt: iuſſeruntque vt ab equis deſiliremus, & arma quæ habebamus, ademerunt.

Repe-

Reperimus ibidem vltra viginti & aliquot personas: & cum ijs cocum etiam meum. Nam cùm prædones isti aduentum nostrum exspectarent, quemcunque Piscaria redeuntem, vel versùs Piscariam euntem in itinere offenderunt, eum illicò detinebant, ne progredi vel regredi posset: vtque posteà comperimus, exploratores suos, qui nos vestigarent, iam habebant, Guastij, Orthonæ, ad extremum Piscariæ: sed & vltrà non deerant, qui nos semper obseruarent. Quæsiuerunt deindè à nobis, vndè & quò veniremus, qui homines, & si quem Dominum inter nos haberemus. Postremò de pecunia percontabantur, seorsim quemlibet abducentes. Cumque in dando illis responso, nobis optimè conueniret, palam proclamantes: Ne celaueritis, inquiunt, pecuniam: alioquin fiet vobis, quod alijs facere solemus. Cumq; denuò seorsim nos examinarent, quattuor vel quinq; ex illis, cultros longos lateri cuilibet nostrum admouebant, vrgentes vt vnusquisq; fateretur, quantum pecuniæ haberet. Primò itaq; sacculum meum arripuerunt, in quo erant Cechini sex, & aliquantulum monetæ. Fecimus autem ex industria, vt quilibet nostrum aliquantum pecuniæ haberet, quò faciliùs intelligeretur, nos esse in itinere socios, & quemlibet separatim sumptus facere. Cumq; illis sacculus meus perplacuisset, eum à cingulo absciderunt. Deindè per latera & vbiq; me attrectabant, sed habebam tamen interulam bombycinã, quàm è triremibus descendens, nondum deposueram. In ea nihil pecuniæ repererũnt. Non omnia tamẽ apud me exactiùs excusserunt, quòd adproperarent: de qua re dicetur inferiùs. Posteà Abrahamum Duninum inuaserunt, cui sacculum cum vndecim Cecchinis ademerunt. Et quoniam thoracem ex aluta alcina benè bombyce refertum, indutus erat;

eum

eum diligẽtiùs quilibet banditorũ (erant autẽ circiter octaginta ſimul congregati, viginti tantùm pro cuſtodia relictis) attrectabat, & ita obuerſabat, vt globulos fibularum auulſerint, adextremùm & induſium quoq; concerpſerint. Adorti ſunt deindè Georgium Kos, qui quoniam pecuniam meam in ſumptus quotidianos erogabat, habebat in ſacculo circiter triginta cechinos, qui illis pergrati acciderunt: cumq; eiuſdẽ veſtes excuſsiſſent, nihil repererunt ampliùs. Deuenerunt poſtea ad Andream Skorulski, cui cùm aliquot cechinos vnà cum loculis ademiſſent, nec aliquid ampliùs offendiſſent, eundem reliquerunt. Porrò qui pecuniam à nobis adimebat, erat adminiſter ſuperioris, quem pro capite ſuo agnoſcebant (is in ſuperioribus cubiculis remanſerat, neq; ſe nobis ſpectandum exhibuit) tanquam delegatum, homuncio ſtatura paruus. Is cùm ad Alexandrum Italum demùm acceſsiſſet, qui, vt cautior, pecuniam quam habebat omnem, quadraginta videlicet vel quinquaginta Scutatos, in thecam bombardici pulueris conijciens, eam appenſam collo gerebat, eandem è collo illius, vt eiuſmodi ſtratagematum peritus, abripiens, ſuo impoſuit. Italus damnum permoleſtè ferens, voce ſubmiſsiore vſus, omnem, inquit, mihi pecuniam ademiſti: cui exactor, vbi nam ea? In theca iſta pulueris, inquit. Subintulit exactor; Tace, ait, ſi vis incolumis vnà cum ſocijs euadere. Hoc ideò vetuit, vt, de pecunia illa reticens, in diuiſionem totius pecuniæ nobis ereptæ, cum reliquis banditis veniret; & in ſignum gratitudinis hoc perfecit, vt ne ſarcina huius Alexandri, ab illis attrectaretur. Iuſſerunt deindè, vt illis ladula recluderetur, in cuius ſummitate, ducentos cechinos inuenerunt, ſtatimq; numerârunt; & cùm vnus defuiſſe videretur, volebant denuò numerare, ſed quoniam properabant, intermiſerunt. Acceperunt etiam in moneta ad ducentos Scutos:

& alia

& alia quæ ibidem erant reposita. Habebam enim elegantes cultros Turcicos, auro inclusos, lapides etiam preciosiores ex partibus illis, & nonnulla alia ex auro solido artificiosè & eleganter elaborata. Hæc omnia abstulerunt. Sæpiùs autem Exactor ille ad superiorem illum suum, Latronum Ducem ascendebat (erat namque in eodem stabulo scala) & mutuò colloquebantur. Cumque rigidiùs nobiscum iam agere cepissent, pileos & vestes detrahendo, Alexander Italus ille, per Deum orabat, vt ne illum interficerent. Huic ego clàm insinuaui, vt ne hoc ab illis efflagitaret: caussamque hanc reddidi. Si nos interficere constituerunt, nihil supplicationem profuturam; si non, celeriùs illum mactabunt, vbi viderint, eum nimiò plùs mortem timere. Sed cùm ille nihilominùs iterum iunctis manibus preces ingeminaret, tum ego clara voce; Frustrà inquam, eos his vocibus obtundis. Sunt enim viri boni & Christiani: sed cùm necessitatem patiantur, debent, vt eam profligent, alicunde accipere. Neque tamen nos occident, cùm nihil tale promeriti simus. Vnus igitur eorum, qui mihi adstabat, hæc audiens, me hoc nomine complexus est, & gratias egit, quod rectè de illis sentirem. Nec malè mihi officiosa hæc locutio successit. Nam cùm quidam pallium mihi detrahere cœpisset, admonuit vt me sineret, quem bonum virum dicebat. Intereà exactor ille puluercam quoque thecam meam attraxit; sed postquam vidit, orificium eius esse perangustum, per quod pecunia intus immitti non posset, eam dimisit. Venit & alius, cui Corona mea ex calculis oratorijs connexa, adlibuerat, quam cingulo alligatam gerebam, Eam omninò sibi dari iussit. Et quoniam ea carere dolenter admodum ferebam, quòd magnis Indulgentijs à Gregorio XIII. dotata esset, quodque loca sancta mecum vbique attrectasset, obnixè petiui, vt eam mihi relinqueret. Accepit ille nihilominus: & eam diligentiùs intuitus, erat enim ex canna Indica, vbi cranium

demortui ex ebore ſculptum, alligatum inuenit, illam conſpuit,& in terram abiecit, mortis fortaſsè memoria conterritus: atq; ita abiectam ſuſtuli. Cùm itaque nobis omnem pecuniam ademiſſent,petiui,vt nobis tamen aliquid pro victu relinquerēt. Itaq; mandato ſui ducis,Cecchinos decem manui meæ impoſuerunt: inter quos erat vetus numiſma Valentis Imperatoris: quod erat inter alios antiquos nummos, in quadam ſarcina repoſitum. Vndè apparet, omnia illos ſimul commiſcuiſſe, quæ nobis rapuerant. Iuſſerunt deindè vt nobis calcaria ademeremus: quæ cùm ſibi applicuiſſent, conſcenſis equis noſtris,diſceſſerunt. Reliquerunt tamen duos mulos maeros, & duos equos claudos,qui res deferebant. Abeuntes per iocum dicebant, vt eos exſpectaremus, quandoquidē pro nocte, ad nos iterum redituri eſſent. Cùm diſceſsiſſent,aſcendimus ſuperiorem hoſpitij partem, vbi hoſpitem ipſum cum famulo ligatum repperimus. Nam cùm nocte præcedente hoſpitium eſſet clauſum, & illi in eo deliteſcere conſtituiſſent, nonnulli ex illis finxerunt ſe mendicos, & frigore confectos: vtq; calefierent ſe intromitti orabant. Hoſpes verum id credens, domum aperuit: vbi ſtatim ab illis raptus & cum ſeruitore ligatus eſt, creſcente magis ac magis eorum numero. Hora vix, plùs minùs tranſacta,poſteaquam à nobis diſceſſerunt banditi, è locis circumuicinis homines armati congregari cœperunt: prout moris eſt, vbi banditos eſſe compertum fuerit. Venit ibidem & ipſe Gubernator Caraffa oppidi S. Angeli Ducis Nuceriæ. Erant iā ad mille homines congregati,qui nos ſpoliatos à banditis viderūt,ipſis intrà montiū abdita ſeſe recipiētibus. Itaq; Gubernator ſecū nos inoppidū abduxit, quod vno milliari ab hoſpitio prędicto diſtat:nobiſq; cœnā & diuerſoriū in ſuo palatio prębuit. Intelleximus hic,Banditorū illorū ſuperiorē fuiſſe, quendā Iacobum de Monte Brandon,prædonem famoſiſsimum, qui

Iacob9 de Monte Brā don latro inſignis.

qui postea cum quattuordecim socijs captus & extremo supplicio affectus fuit. Nam Gregorius Papa XIII. qui me singulari quadam gratia complectebatur, diligenter ad Don Petrum Ossunæ Ducem Neapolitanum Viceregem scripsit, vt malefactores istos perquiri, & in eos animaduerti iuberet. Quamobrem vltrà prædictos, & multi alij comprehendebantur, ex indicijs spoliorum nostrorum agniti. Nam in partes omnes scripta direxerã, è quibus qualiter acta res fuerit, intelligi poterat. Hic ipse Latronum Dux, vnà cum substituto suo, comprehendi timens, vltrà mare iam fuga euaserat. Sed tandem in Dalmatia captus est.

Petrus de Ossuna vicerex Neapolis.

Post acerbum hunc casum manè consultabamus quid nobis faciendum esset. Nam & pecunia in sumptum itineris destituebamur; & tutam profectionis rationem non facilè reperiebamus, quòd viæ à pluribus banditorũ globis passim obsiderentur. Misi itaque ad Regis Hispaniarum Ciuitatem, Cento dictam, in qua Vicerex Prouinciæ residebat, ab eo consilium & auxilium petens. Respondit, sibi consilium non suppetere; quandoquidem ante dies octo, centum Banditi, triginta & aliquot itidem homines, Neapolim euntes spoliârunt, decemseptem insuper interfectis, qui se defendere conabantur. Conclusum igitur fuit, vt eos nobis conductores adhiberemus, qui vel ipsi banditi fuerunt, vel qui familiares ipsis, aut qui sanguine coniuncti eis essent: vt nos per eorum cuneos deducentes, fidem facerent, nos eos ipsos esse, qui iam antè per banditos omnibus exuti essemus: quæ res passim vbique iam erat diuulgata. Itaque duos conduximus: vnum Franciscum nomine, qui octo annos inter banditos conuersatus cum illis amicitiam arctè colebat: alterum, Sacerdotẽ quendam, qui fratres duos inter banditos habebat. Diem igitur apud Gubernatorem commorati, & acceptis ab eo decemocto Scutatis mutuis,

Anconæ illi reſtituendis, inſequenti die à prandio Adriam verſùs iter inſtituimus. Et quoniam duos tantùm mulos habuimus, qui res noſtras deferebant, & duos itidem exiles equos, neque enim plures conductitios inuenire potuimus, partim pedeſter eundo, partim alternis vicibus equitando, Adriam pernoctaturi peruenimus, certatim ad nos videndos incolis concurrentibus, quòd illis, qua ratione à banditis tractati fuerimus, iam innotuerat.

12.

Iulia noua

Peruenimus ad oppidum, quod Iulia noua dicitur. Hîc intelleximus, quòd ijdem illi banditi, qui nos ſpoliârant, in oppidum hoc (ſicut, vbi plures numero congregantur, facere plerumq; ſolent, incolas occidendo, domos ſpoliando) irruere volebant. Sed quoniam in monte poſitum eminebat, vbi animaduerſum fuit eos aduentare, portam ciues clauſerunt: banditi verò ad dextram verſùs mare deflexerunt. Hîc Franciſcus ille, qui mecum erat, cùm ſciret, matrem habitare cuiuſdam celebris Banditorum ductoris, Baronis Neapolitani, acceſsit ad illã, caſum noſtrum illi expoſuit (quamuis eum iam omnes notum habebant) petiuit, vt nobis aliquem è ſuis adiungeret, qui filio notus eſſet, vt ſi fortè in eum incideremus, propter eiꝰ interceſsionem, liberos nos abire permitteret. Fecit hoc illa non grauatim. Quoniam verò idem Franciſcus ſciebat, nos in alios quoque incurſuros, quotquot notos illorum habere poterat, qui in vicinia prædabantur, eos omnes conduxit; ita vt prandio peracto, cum quinque eiuſmodi banditorum amicis, nos in viam daremus. Equos etiam ibidem conduximus, ne quis pedeſter noſtrũ iret. Vix vno dimidio milliari à Ciuitate confecto, conſpeximus in monte tres banditos. Itaque vnus è comitibus illis, dixit, ne conturbaremur, quòd eius amici eſſent: ſtatimque ad leuam propè viam ad lapidis iactum oſtendit nobis Eccleſiam paruam deſolatam, in qua dixit circa quinquaginta banditos deliteſcere: qui alios inimicos

ſuos,

ſuos, banditos itidem, vt cum illis armis decertarent, operiebantur. Nam vbi quis cum altero inimicitias contraxerit, vterque proſcribitur: atque ita proſcripti, banditos quiſque ſibi aggregare ſtudet: ſeque mutuò cædibus proſequuntur, donec vna factio alteram funditùs exterminet. Sub veſperam peruenimus Trontum: vbi ditio Regis Hiſpaniarum terminatur, & Pontificis ex illa parte fluuij incipit; qui cùm ſit profundus, habet naualem traiectum. Hîc verò credebamus, quòd nos inuaſuri eſſent. Nam in monte excelſo ſuprà traiectum, erant circiter ducenti, prout nobis ductores noſtri narrabant, affirmabantque hîc eſſe Baronem illum, cuius mater in Iulia noua habitaret; qui alios banditos, nam cum plurimis habebat inimicitias, exſpectabat: vel quia ſciebat nos iam eſſe ſpoliatos (habent enim vbique ſuos exploratores) ideoque nos inuadere negligebat. Hic, qui à matre eius nobiſcum mittebatur, dicebat. Fieri poſſe, quòd nos nihilominus adoriretur: ſed vbi cognouerit, nos à matre commendatos, illicò nos liberos abire patietur. Traiecimus intereà fluuium: & quoniam ab hinc dimidio milliari hoſpitium aberat, in quó noctem ducere debebamus, Franciſcus noſter, qui in eadem arte benè verſatus fuerat, opinionem hanc habuit, quòd illi tantiſper exſpectarent, dum ad hoſpitium diuerteremus, vbi nocte ſuperuenientes, poſſent nos liberiùs excutere. Adiuuit & hoc fortaſse quòd à meridie pluuia ingens deciderat, quæ lutum maximum in terra pingui excitauit: itaq; cum equos non haberent, pedibus incedentes difficilè nos aſſequi poterant, qui equis calcaria addebamus. Quamobrem licet hoſpitiū illud eſſet benè clauſum (ſed nec hoſpiti quidem fidendum erat, qui etiam cum banditis communionē obuios deprædādi habent) vbi nox aduenit, & à banditis è monte conſpici non poteram⁹, data licentia abeundi apud traiectū ſocio illo qui nos à matre Baronis miſſus comitabatur, arripuim⁹ iter per tria noſtra milliaria ad Ci-

Bannitorū misera cōditio.

ad Ciuitatem Grottam, certò nobis persuadentes, quòd pedites nulla nos consequi ratione poterant, & quòd ciuitas illa, diligenter clausa propter banditos custodiretur. Cum itaque eò circiter horam noctis quartam peruenissemus, propè portam Ciuitatis, in hospitio, reliquum noctis transegimus.

Lauretanū B.V. fanū.

Manè confecimus quinque milliaria ad portum Formanum: vbi, quòd locus iam esset securior, & equi fatigati, pro nocte substitimus. 23.

Venimus Lauretum manè: & quoniam Sabbatum erat Palmarum, quilibet ad deuotionem se præparabat. Venit eò hac ipsa quoque die Iulius Gonzaga ex aula Cæsaris deuotionis caussa, apud quem erat quidam seruitor Polonus: qui cùm intellexisset, nos Hierosolyma redire, percontabatur diligenter de Syekyerzecka Polona, quam sibi propinquo sanguinis gradu coniunctam affirmabat. Cumque dictum esset, quid cum illa ageretur, libenter id audiebat, & gratias agebat, quòd intellexerat, eam, nauem conscendisse, quæ Venetias contendebat. 24

Dominica Palmarum percepto Diuinissimo Sacramento, in ædicula Beatissimę Virginis, in qua illi Angelus Dominicam incarnationem annunciauit, & prandio sumpto, peruenimus Anconam: & quoniam pecunia indigebamus, nam & illi Gubernatori decemocto Scutatos remittere, & ijs, qui nos deducebant soluere, & de itineris sumptu prouidere debebamus, quærebamus notum aliquem mercatorem, qui nobis in hac angustia subueniret: quo non reperto, cùm & conductores nostri reditum vrgerent; & hospita videns nos laceros, & pecunia destitutos, se ad magistratum ituram, vt in custodiam conijceremur, minitaretur; consilium cœpi (quandoquidem Ciuitas Anconitana Pontificis esset, à quo nempè Gregorio XIII. litteras patentes, quas superiùs inseruimus, habebā) Gubernatorem ipsum cum ijs accedere, qui erat nobilis 25.

Ancona.

26.

Lambertinus Anco-

Bono-

Bononien, è familia Lambertina. Assumptis itaque mecum Abrahamo Dunino, & Georgio Kos familiaribus, accessi ad eum, cùm Audientiam, quam vocant, publicè daret: exposui casum qui nobis acciderat, qui non est ijs insolitus, qui terras alienas peragrant. Et quoniam nullum hîc notum habebam, productis litteris Pontificijs, petiui vt mihi in tanta necessitate præstò esset, & si aliam rationem me iuuandi non haberet, saltem fidem suam apud aliquem Mercatorem interponeret, vt nobis de ducentis Scutis saltem, dum Venetias perueniremus, prouideret, quandoquidem ob præteritas & futuras necessitates, ea pecuniæ summa hoc tempore vehementer indigebam. Gubernator lectis litteris, quibus me Pontifex diligenter commendabat, & vestitu nostro lacero inspecto, me hunc ipsum esse, qui commendabatur, non credebat, & nos impostores aliquos arbitrabatur. Quod cùm animaduertissem, petiui vt interim vnum ex familiaribus meis pro obside acciperet, in quem animaduertere posset si se ludificatum deprehenderet. Ille in furias se proripuit, & parum aberat, quin nos è palatio exturbari iuberet. Hæc ego postea Romam perscripsi: cumq; ei hoc nomine dies dicta fuisset, excusabat sese, quòd non credebat me illum ipsum esse, sed putabat Breue Pontificis, nos aliqua ratione assequutos (vt per fraudem quandoq; fit) cùm ad nos minimè pertineret. Responsum illi fuit; quòd quandoquidē nobis fidē non adhibebat, litteras Pontificis videns, poterat nos honesto aliquo modo detinere, & litteras Pontificis Romam mittere: cui rē gratā fecisset, si hunc recollegisset, quē sua Sanctitas commendabat: sin verò diuersus aliquis ab eo deprehendebatur, poterat de eo capitis suppliciū sumi, qui falsas litteras circumferendo, eum se fingeret, qui non erat. Quamobrem reprehensus, officio Gubernatoris postmodū hac de caussa exutus est.

n. e Gubernator.

Discedentes igitur absq; vlla consolatione à Gubernatore, cùm, quid agendū nobis esset, nescirem⁹, diligēter inqui-

inquirendo didicimus de quodam, Mercatoris Veneti Quintilli, negotiorum curatore. Hunc igitur ego conueni. Et quoniam banditi licet sinus meos excuterent, propter festinationem tamē, non deprehenderunt Agnus Dei reliquias, quas circumferebam: vbi quoq; erat particula Sanctæ Crucis, auro & lapidibus Diamentinis exornata; cuius valor ad minus ducentis scutis poterat æstimari. Habebam & Crucem Hierosolymitanam, quam collo appensam gestabam, quæ & ipsa quadraginta Ducatos Vngaricos adæquabat; catenulam quoq; auream, qua culter alligabatur. Andreas quoque Skorulski, habebat annulum, quem cum duobus aureis Portugallensibus, in ocream immiserat, & banditorum rapinæ subduxerat. Enarraui itaque huic Factori singula quæ nobis acciderant, & offerens illi, quæ nobis erant reliqua, pro pignore, petiui vt nobis centum Scutatos daret, licet multò pluris æstimarentur. Acquieuit non grauatim. Sed cùm debitis persolutis, conductoribus expeditis, in hospitio quoque pro victu & equis Laureto conductis, precio dato, residuum nobis pro itinere, nullum reliquum foret: licet iam Georgius Kos Venetias pro pecunia mittendus in procinctu esset, quoniam tamen ad minus per octiduum reditus illius exspectandus erat, & hospita, carcere nos subindè territabat, denuò ad illum ipsum mercatorem cum illo tractaturus accessi, vt nobis centū adhuc alios Scutos mutuos daret. Ille quamuis videret, pauca, quæ habuimus, iam pignore sibi obligata, nosque viros bonos iudicaret, non valdè tamen, quod postea ipsemet fatebatur, nobis fidebat. Exhibui itaque illi Pontificis, Regis Stephani, & Ducis Venetorum litteras, è quibus cùm iam didicisset, quis essem, de cuius cognomine & familia etiam antea inaudierat, paulatim dictis fidem adhibere cœpit. Ostendì illi præthereà litteras, præcipuorum quorundam negotiatorum Venetorum manu & Sigillis consi-

consignatas, quibus per Syriam, Ægyptum, Cyprum ministris suis iniungebant, vt mihi pecuniam suppeditarent, quæ ad aliquot cechinorum millia ascendebat. Atq; ita demum magis etiã nobis credere cœpit. Nam, vt postea ipse dicebat, litteræ Principum patentes, cum priuatorũ Schedis, quibus pecunia mihi numeranda continebatur, in nomine & cognomine meo, optimè conueniebant. Dedit itaq; mihi & alios centũ Scutos. Sic conductoribus nostris cum eorum satisfactione expeditis; debitis, & quæ in hospitio dare tenebamur, persolutis, currum cum quattuor equis nobis conduximus.

27. Manè discedens, pro prandio veni Senogalliam; indè Fanum transeundo, quòd via esset propter pluuiam lutulenta, & equi fatigati, vt plùs itineris pedibus confici fuerit necesse, tertia noctis hora, Pisaurum peruenimus, & clausa ciuitate, in hospitio suburbij pernoctauimus.

SenoGallia.

Pisaurum.

28. Manè Catholicam; vesperi Ariminum venimus.

29. Quoniam dies erat Cœnæ Domini, Sanctissimo Sacramento suscepto, apud Fratres S. Francisci de obseruantia, inter quos vnum quoq; reperimus qui multo tempore Hierosolymis ad S. Sepulchrum commorabatur, iter nostrum Cæsænagam prosequuti sumus; pro nocte verò Rauennam venimus. Quoniam verò pro festo Paschatis Venetijs esse constitueram, per equos dispositos, postas vocant, Chiozzam versùs cursum institui: vnaque posta confecta duos Germanos nobiles, qui Chiozza veniebant obuios habui, qui dixerunt, in Ferrariensibus &

Ariminum

Rauenna.

30. Venetorum confinijs, in hospitio triginta & aliquot banditos hærere, quemnam exspectarent, nesciri. Itali quoque profectionem hanc disuadebant, affirmando, quòd sæpiùs isthic homines spoliantur. Quamobrem ad læuam iter aliud arripui, versùs Argentam Ducis Ferrariæ Ciuitatem, quam tertia equorum per postas mutatione, hora vigesima secunda, ingressus sum: cumque duæ tantùm

Argenta.

Ferraria.

poſtæ Ferrariam ſupereſſent, manè eò perueni: & quia 31.
Sabbathum Sanctum erat, manſi ibidem, & per Sacrum
Paſchæ diem, quæ in primam Aprilis inciderat.

APRILIS.

MAnè, deuotione, quantum peccatoris humilitas 2.
dabat, peracta, curru conſcenſo, perueni Francolinum: deindè nauigio per Padum ad oppidum Loreo poſt horam vigeſimam quartam, vbi dormire conſtitueram. Sed quoniam in hoſpitio, famulus quem præmiſeram, nonnullos vagabundos repperit, qui eum eijcere volebant, & qui oppidum non erat clauſum, noluimus hîc quieſcere cùm & nautæ dehortarentur. Itaque conducta nauicula, hora noctis quinta Chiozzam perueni.

Feria tertia Paſchæ, cùm fuiſſem in Eccleſia B. Mariæ, 3.
vbi Deus multa miracula operatur, prandio ſumpto, verſus Venetias nauigaui. Et præteruectus portum Mamalocho, in quo nauem conſcenderam Hieroſolymam profecturus, ad Monaſterium Sanctæ Mariæ della gratia applicui: in qua hoc die quo mihi in terram Sanctam diſcedendum erat, Sacroſanctam Euchariſtiam manè ſumpſeram; & prandio peracta, Venetijs iam nauem conſcenſurus, proficiſcens, denuò indignas orationes meas Deo obtuleram. Hîc itaque deſcendens, indignus Deo gratias egi, quòd per immenſam miſericordiam ſuam, nos in hac peregrinatione noſtra cuſtodire, & incolumes huc reducere dignatus fuerit. Inueni hîc loci huius ſuperiorem Patrem Pompeium, qui meus erat Confeſſarius, pius & innocentis vitæ ſenex, qui mihi profecturo, coronam ſuam Oratoriam dederat, vt ea loca ſacra attingerem: quam cum illi reſtituiſſem, maximam indè lætitiam habuit. Petiui vt die inſequenti ibidem in Monaſterio

Mamalochi Venetiarũ portum.

Sacram

Sacram Euchariſtiam ex eius manibus percipere mihi liceret; quod etiam fecit. Deindè cùm Vrbi appropinquaſſemus, vbi is acceſsit, qui teſtimonia ſcripta excipit, ne quis ex loco infecto veniat, cùm nobis poteſtatem è naui exeundi feciſſet, conducta çymba, quam Gundulam vocant, profectus ſum ad Eccleſiam Sancti Sepulchri, vbi Deo gratijs pro felici reditu perſolutis, ad hoſpitium poſtea me contuli. Reperi hîc Michaëlem Konarski, quẽ Tripoli cùm rebus præmiſeram. Petrus Bylina, quem Corcyra cum triremibus expediueram, nonniſi decimo poſt aduentum meum die, Zara peruenit. Konarski de Polona Syekierzecka narrauit, quòd cum nauis propter tempeſtatem ad Calliopolim in Apulia in littore conſtitiſſet, licet à me habuerit mandata, vt eius diligentem curam haberet, de neceſſarijſque omnibus illi prouideret, tamen illa cum alijs in littus egreſſa, clàm ita ſe abſcondit, vt reperiri nulla ratione potuerit, atque ita nauis, cùm eam diutiùs exſpectare non poſſet, è littore ſoluit. Sed antequam Venetias appuliſſem, certam notitiam habui, eam in Italia fuiſſe, & peregrinationi inſiſtere, quodque in patriam nunquam redire conſtituerat. Quamobrem poſtquam illam in Chriſtianorum oras delatam cognoui, ab ea perueſtiganda vlterius mihi temperandum exiſtimaui.

Sancti Sepulchri Eccleſia Venetijs.

Quamdiu hoc tempore Venetijs manſi, quòd valetudine debili ex itineris moleſtijs fuerim impeditus, nullibi ferè prodij, medicis & recuperandæ Sanitati deditus. Antequam tamen indè diſceſsiſſem, fui in Palatio, cumque Dux decumberet, Senatoribus valedixi: quibus etiam binas litteras reddidi, quas mihi ad Zacynthi & Cephalonię ſuperiores tradiderant. Nam cùm in reditu Zacynthum perueniſſem, & Rector infirmaretur, ego verò cum triremibus inde ſoluere adproperarem, reddere litteras non potui. In Cephalonia verò non fuimus ibi, vbi Rector

moratur: quandoquidem portus Viſcardo vbi quadriduum egimus, ex altera parte Inſulæ poſitus eſt. Miſſæ mihi ſunt deinde per Secretarium in hoſpitium litteræ, quibus Dux Sereniſsimo Regi reſpondebat, ad commendationem pro me factam, cùm me iam itineri committerem.

MAIVS.

DIe tertiá diſceſsi Venetijs in patriã per Tridentum, Oenopontem, Halam, vndè per Danubium, Viennam. 3.

Perueni ad confinia Poloniæ. 29.

IVNIVS.

PErueni Grodnam: vbi Salutato Rege, illique gratijs actis pro cura & ſollicitudine, quam planè paternam in rebus meis adhibuit, decem diebus tranſactis, perueni per Dei gratiam. 22.

IVLIVS.

DIe ſeptima menſis Iulij Neſueſium Anno Dñi M. D. LXXXIV. Cùm inde ad obeundam hanc peregrinationem, die ſextadecima Septembris diſceſsiſſem Anno Dñi M. D. LXXXII.

Vndè ſit nomen Domini benedictum in ſecula Amen.

Hanc quartam, ad te iam, ex ipſa domo, ſcribo epiſtolam: quò me Diuina bonitas die ſeptima Iulij perduxit incolumem. Poſt litteras vltimas ex Sitia ad te datas, quòd reditum in patriam accelerabam, nihil ad te ſcribere potui. Significaueram tamen, cùm adhuc ibi eſſem, ex

Palatio

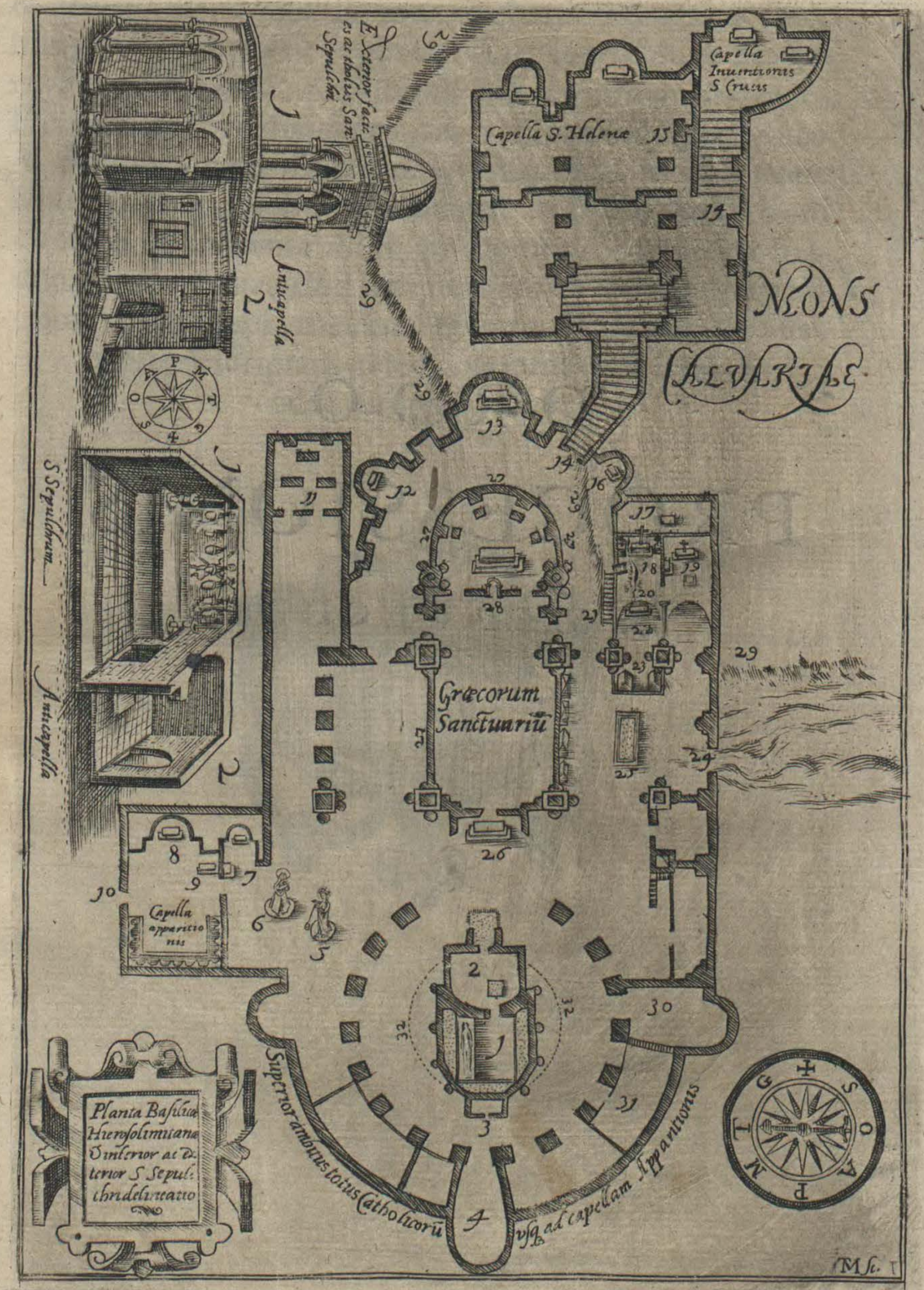
Palatio Rectoris, nauem illam meam Saitiam, quæ me Cretam aduexerat, viſam procul fuiſſe. Corcyram cùm veniſſem, ipſam quoq; magnis tempeſtatibus iactatam, eò appuliſſe. Peregrinationem hanc meam, ita ſcripto comprehendi, quantum itineris difficillimi occupationes permittebant; neque, quod denuò tibi inſinuandum exiſtimo, Hiſtoricorum more eam pertractaui, cum quibus in certamen non deſcendo: neque res eorum nonnullas refuto, quæ cum ſcriptis illorum, prout coràm inſpexi, minimè concordant. Perfunctoriè etiam hæc,& velut per tranſennam perluſtraui: & quod, vt vetus Prouerbium habet,in oculos ipſos incurrebat,id tantum obiter annotaui.Quę verò ab alijs auditione accepi,ea quoq;, ſed parcè tamen addidi. Neque enim relationes aliorum diſſeminare mihi propoſitum. Cæterùm qui oculis hæc ſuis ipſe vidit, quæ à me ſunt commemorata, proculdubiò fatebitur,me plurima diligenter,& accuratè, verè autem omnia complexum eſſe. Nam qui ex aliorum relatione hiſtorias ſuas conſarcinarunt, manifeſtè deprehendi, eos à vero plurimis in rebus aberraſſe. Illud quoque addo, Diuina quadam ordinatione & prouidentia factum,quòd,ſicut antea tibi ſignificaueram,licet in contrarium perſuaſiones non deerant, propoſitum tamen meũ conſtanter retinueram, per Conſtantinopolim iter non faciendi. Quamuis enim à Rege Stephano peramplas commendationes habebam, nouo tamen illo caſu, vt intellexiſti, emergente, in caſſes proculdubiò incidiſſem. Deo immortali ſit honor & gloria,qui me indignum,per laborioſas huius peregrinationis vias duxit; & ad propria incolumem reduxit.Datum Nieſuezij 10.Iulij Anno Domini 1584.

His adiunctum ad te mitto Ordinem Proceſsionis, à peregrinis in Eccleſia Sancti Sepulchri obſeruari ſolitum, vnà cum planta dictæ Baſilicæ delineata; non tamen ad debitas Architecturæ menſuras, quod temporis breuitas

& deuotionis occupatio non patiebatur reducta; vt faciliùs intelligere poſsit, quæ quolibet loco ſalutis noſtræ myſteria ſint peracta: in quibus piæ commemorationes Diuinorum beneficiorum, ob oculos ponuntur. Mitto & deſcriptionem Cæremoniarum, quæ in Creatione Militum S. Sepulchri obſeruantur. Hæc tu omnia boni conſule, quæ vt à me colligi potuerunt, hîc in vnum coadunata mittuntur: illud ſemper, (toties iam à me repetitum) memineris, me non Hiſtorici, ſed amici potiùs more, deſcriptam peregrinationis meæ ſeriem, ad te dirigere. Vale.

ORDO
PROCESSIONIS
S. SEPVLCHRI.

Planta Ecclesiæ

1. Sepulchrum Domini.
2. Atrium S. Sepulchri à S. Helena exstructum.
3. Cophtorum, vel Chaldeorũ capella.
4. Syrianorum capella vbi sepulchra familiæ Ioseph.
5. Locus vbi Christus stetit cum in forma hortulani Mariæ Magdalenæ apparuit.
6. Hic Maria Magdalena stabat.
7. Altare Mariæ Magdalenæ.
8. Altare maius.
9. Altare minus vbi columna flagelationis.
10. Hæc porta ex capella ad partem monasterij quæ concessa est nostris religiosis, ibi thesaurũ cameras aliquot, culinam & areã paruam habent; ingreßus nullus alius illis est nisi per Ecclesiam.
11. Ad radices montis Caluariæ est carcer, domuncula hortulani antea erat, ibi Christus dominus detentus fuit dum neceßaria ad crucifigendum parabantur.
12. Altare Lusinij nullius nationis.
13. Altare diuisionis vestimentorum.
14. Scala in templo per quam descenditur ad capellam S. Helenæ & tandem ad capellam inuentionis S. Crucis; tota lapidea continet circiter 40. gradus.
15. Soliũ S. Helenæ ex marmore rubeo.
16. Altare columnæ improperij Abissinorum.
17. Paries vltra cruces, in quo fenestra vna tantum est in templum, capella ibi Abißinorũ in qua lapis est ex marmore asperso ad latitudinẽ & longitudinẽ vlnæ vnius in quo Isaac debebat immolari.
18. Vbi cruces erant. locus est Gorgianorum vbi optimè videri etiam potest Saluatorem nostrũ facie versus occasum pependiße.
19. Duo altaria Catholicorum in eo loco vbi Christus cruci affigebatur sita.
20. Hic petræ scissura inter crucem Christi & latronis, qui ad leuam pendebat in inuentionis S. Crucis & in ea vbi sepulchra Regum Galliæ sunt capella, cernitur.
21. Scala lignea in montem Caluariæ circiter 15. gradus habens.
22. Hæc capella vbi sepulchra regum Galliæ sub illo planè loco vbi Saluator fuit crucifixus sita est, ibi etiam conspicitur illa petra rupta inter crucem Christi & læui latronis.
23. Sepulchra Regum Galliæ.
24. Porta magna templi.
25. Lapis vnctionis.
26. Altare Græcorum extra murum quo sunt circumdati.
27. Murus humilis Græcorum circumdans sanctuarium.
28. Porta Græcorum speciosa, vel vt illi vocant aurea.
29. Per has lineas designatur mons Caluariæ, cuius medietas minor inclusa est in templum, altera verò maior videlicet est extra templũ.
30. Oratorium Abißinorum inferiùs situm, quod aßeribus vel tabulis ligneis ab Ecclesia disiũgitur, supra quod Armeni habent suum sanctuarium.
31. Supra hoc, est Georgianorum vel vt alij vocant, Gorgianorum oratorium qui vt & Armeni habent ad ista sua sanctuaria, scalas ligneas de templo.
32. Hic circulus denotat fenestram quæ est in tolo basilicæ.

ORDO PROCESSIONIS quæ fit per Ecclesiam S. Sepulchri Dñi nostri IESV CHRISTI.

Incipiendo ab altari Columnæ flagellationis.

HYMNVS.

PIa fratres charissimi.
Christi mortis mysteria
Canamus, & vestigia
Sequamur, corde flebili.
Qui pœnam primi criminis
Delet vigore sanguinis:
Hunc ad columnam acriter
Cædit Pilatus pessimè.
Cur sic, ô crudelissime,
Flagellis eum percutis?
A quo vitam acceperas
Vitam conaris rapere?
Cur tu columna soluere
Tunc noluisti Dominum
Cùm te crudeles milites
Rigassent eius sanguine?
Cur non fregisti illicò
Tunc te columna impia
Dolore Christi nimio
Flagellis tantis languidi?
Iam orans fudit sanguinem
Qui potuit sufficere.
Nam gutta huius sanguinis
Crimina vincit omnium.
Nos ergò qui diligimus
Hunc flagellatum Dominum
Rogamus, vt criminibus,
Suis ignoscat meritis.
Gloria tibi Domine
Pro tanto fuso sanguine
Pro tanta amoris copia
Quo trahis ad te omnia. Amen.

Antiphona.

APprehendit IESVM Pilatus, & ad hanc columnam ligatum fortiter flagellauit. ℣. Verè languores nostros ipse tulit. ℟. Et dolores nostros ipse portauit.

ORATIO.

ADesto nobis CHRISTE Saluator, per tuam pœnalem flagellationem & per tuum stillantem & aspersum sanguinem pretiosum, vt omnia peccata nostra deleas, nobisque tuam

tuam gratiam tribuas, & ab omni periculo & aduersitate protegas, & ad vitæ æternæ gaudia perducas. Qui viuis & regnas in sæcula sæculorum, Amen.

EVNDO AD CARCEREM.

QVI lucem dedit Patribus,
Quos ab inferni tenebris
Eduxit, & cælestibus
Ornauit donis gratiæ,
Ipse Saluator seculi
Qui vincla soluit criminum
Duris ligatus funibus
Obscuro datur carceri;
O nimis dura vincula
Quæ vinctum DEI filium
Tenetis velut pessimum
Vt mortem dedit corpori.
Sæuitiam dimittite
Agnumq; mitem soluite
Qui culpæ & mortis compedes
Soluit amore morteq;
Iam sufficit afflictio,
Mœror, sudorq; sanguinis
Proditoris venditio
Ac turpis pretij vilitas
At si pietas deficit
In homine, quem redimis,
Tu bonitate propria
IESV succurre innoxio.
Ob peccatores talia
Gratis tulisti, Domine,
Vt corde, ore, & opere
Tuam lucrentur gratiam
Ignosce ergò miseris
Qui peccatorum pondere
Grauantur, vt per sæcula
Sit tibi laus & gloria.

Antiphona.

EGO te eduxi de captiuitate Ægypti, demerso Pharaone in mari rubro; & tu me tradidisti Carceri obscuro.

℣. Dirupisti Domine vincula mea
℟. Tibi sacrificabo hostiam laudis.

ORATIO.

DOmine IESV Christe, Angelorum decor, gaudium, & libertas animarum: qui pro redemptione mundi, capi, ligari, carcerari, alapis cædi, flagellari & conspui voluisti: fac nos, quæsumus, indignos famulos tuos, pœnas & contumelias pro tui nominis gloria lætanter suscipere, vt ad tuæ pietatis consortium mereamur feliciter peruenire. Qui viuis & regnas &c.

Evndo ad Locvm Divisionis vestimentorum Christi.

MOdo narramus qualiter
Noster Saluator pertulit
Iniurias, quàm maximas
Et passus est ab impijs
A Patre qui est genitus
A quo semperq; gignitur
Et idem in essentia
Cum Patre ac sancto Spiritu.
Qui à Cœlorum sedibus
Descendit huc obediens
In habituq; hominis
Mundum replet virtutibus.
Qui cœlos implet lumine
Ornat atq; syderibus
Hominibus & angelis
Hunc veste priuant milites.
Qui Sanctos vestit gloria,
Vitam dedit & mortuis,
Ac reis donat veniam,
Repletur ignominijs
Qui campi vestit lilia
Fructusq; dat arboribus
Suis priuatus tunicis
Pauper nudus relinquitur.
Qui vestit volatilia
Pennis atq; coloribus,
Ornatq; prata floribus,
Ipse priuatur vestibus.
Ad locum sanctum pergimus
Vbi redemptor omnium
Cum pœna & ignomina
Vestem permisit diuidi.
O gens iniqua & pessima
Quali maderis crimine
Dum tunica inconsutilis
A te sorte diuiditur.
Heu Christus nudus vestibus
Solo cruore induitur,
Et super eas milites
Sortes miserunt impij.
Hic locus est Sanctissimus
Vbi Dauid oraculum
Completum est in sortibus
De Christi raptis vestibus.
Precamur ergò cernui
Te creatorem sæculi
Vt hic priuatus vestibus
Nos induas virtutibus. Amen.

Antiphona.

MIlites postquam crucifixerunt IESVM acceperunt vestimenta sua dantes vnicuiq; militi partem.

℣. Hîc diuiserunt sibi vestimenta mea.
℟. Et super vestem meam hîc miserunt sortem.

Oratio.

BEnigne IESV Christe, qui pro nostra redemptione ab indignis peccatorum manibus non solùm in cruce nudus suspendi & mori voluisti: sed & tua sacratissima vestimenta partiri

partiri & donari permisisti; concede, vt spoliati vitijs & virtutibus adornati, tibi Deo viuo & vero in cœlesti gloria præsentari mereamur. Qui viuis & regnas, &c.

Ad locum Inventionis S. Crucis eundo.

AD Crucis locum pergere
Debemus: & hanc quætere
Velut gresserunt Martyres
Qua meruerunt gloriam.
O Crux miranda gloriæ
Scala, quæ ad cœlum eleuas
Ascendit per te Dominus
Ad patrem fuso sanguine.
O Crux arbor dignissima,
Qua mediante animæ
Ascendunt ad cœlestia
Et ad Sanctorum præmia
O Crux cunctis excelsior
Thronis, sceptris, honoribus,
Ad te fac nos ab infimis
Humilitate scandere.
O Crux tam admirabilis
Ornata Christi sanguine
Quæ cum Sanctorum agmine
Mundum illustras lumine.
O Crux arbor dulcissima
Quæ mortis das mysterium
Christi, & nobis precium
Donasti atq; gaudium.
O Crux aue spes vnica
Inuenta hic ab Helena
Nunc per te nobis gratia
Detur ac tandem gloria.

AMEN.

Antiphona.

ORabat Iudas dicens, Deus Deus meus ostende mihi lignũ Sanctæ Crucis: cumque ascendisset de lacu, perrexit ad hunc locum, vbi iacebat Sancta Crux.

℣. Hoc Signum Crucis erit in cœlo,
℟. Cùm Dominus ad iudicandum venerit.

Oratio.

DEVS qui hîc in præclara Salutiferæ Crucis inuentione, passionis tuæ miracula suscitasti; concede vt vitalis ligni precio, æternæ vitæ suffragia consequamur; qui viuis & regnas, &c.

Evndo ad Capellam S. Helenæ.

NVNC Helenæ ſuffragia
Quæramus primùm laudibus
Vt cum beatis meritis
Acquirat nobis veniam.
Deuota Chriſti Helena
Crucem quæſiuit feruida
Quam reperit cum titulo
Corona, clauis, lancea.
Quam crucem vt acquireret
Minat timorem omnibus
Sub pœna mortis illicò
Amore ardens cœlico.
Inuenta Cruce Domini
Canamus illi canticum
Per quam Saluator omnium
Donauit nobis præmium.
O Helena Sanctiſsima
Quæ crucem tantæ gloriæ
Amaſti totis viribus,
Nos tuis iuua precibus.
Exaudi Sancta Trinitas
Preces noſtrorum omnium
Et per Sanctorum merita
Dones & nobis gloriam. Amen.

Antiphona.

HElena Conſtantini mater Hieroſolymam petijt,

℣. Ora pro nobis Beata Helena;
℟. Vt digni efficiamur promiſsionibus Chriſti.

Oratio.

DEVS qui inter cætera potentiæ tuæ miracula, etiam in ſexu fragili, virtutem rectæ intentionis corroboras; præſta quæſumus, vt Sanctæ Helenæ Reginæ exemplo, cuius ſtudio deſideratum Regis noſtri lignum Sanctæ Crucis detegere dignatus es, ea quæ Chriſti ſunt iugiter indagare, & te fauente conſequi mereamur. Per eundem.

Evndo ad Colvmnam improperiorum.

CHRISTI magna improperia
Rumpamus, & ludibria
Quando indutus purpura,
Sputa tulit & alapas.
Iam flagellato corpore
IESV cuius effunditur
Purus ſanguis ab impijs
Aue Rex conclamantibus

Perfun-

Perfundunt vultum ſanguine
Dum ij coronam ſpineam
Afflicto ſuo capiti
Dura premunt arundine.
Heu qui ſemper gloriæ
Honoriſque meruerat
Coronam; cur ſic vepribus
Circumdat & aculeis?

Rigamus noſmet lachrymis
Pro improperato Domino
Vultum cuius ſic impij
Tinxerunt ſputis, ſordibus.
O tu IESV humillime
Concede nobis meritum
Tui ſacrati ſanguinis,
Quem effudiſti, capitis, Amen.

Antiphona.

EGo dedi tibi ſceptrum Regale, & tu capiti meo impoſuiſti ſpineam coronam.

℣. Poſuiſti Domine ſuper caput eius.
℟. Coronam de lapide pretioſo.

ORATIO.

DOmine IESV Chriſte, qui humano generi condolens, coronam ſpineam in tuo ſacratiſsimo capite humiliter ſuſcepiſti, & ſanguinem tuum pro ſalute omnium fudiſti: reſpice ad indignas preces noſtras, vt à te clementer exaudi-ti, humilitate & patientia te ſequì mereamur. Qui viuis &c.

QVANDO ASCENDITVR AD Montem Caluariæ.

AD montem nunc Caluariæ
Properemus cum lachrymis
Vt Chriſtus ſua gratia
Ignoſcat nobis omnibus.
Ad montem Sanctum ibimus
Deuoti totis viribus
Ieſumque contemplabimur
In cruce nudum pendere.
Ad montem hunc mœſtiſsimi
Eamus, vbi ſanguinis
Chriſtus iam ſacrificium
In cruce pendens obtulit.
Ad locum nunc peruenimus,
In quo Saluator ſæculi,
Se obtulit pro omnibus,
Ipſeque emiſit ſpiritum.

Ecce locus ſanctiſsimus
Sacratus Chriſti ſanguine:
Qui hîc ſalutem animæ
Inuenit Crucis opere.
Manus pedeſque, viſcera,
Dum hîc foderunt impij
Cum magna oblata eſt gratia
Iam pro redemptis hoſtia.
O ſacer ſanguis victimæ
Saluſque noſtræ animæ
In hoc fuſus Caluario
Ex Chriſti IESV corpore.
Gloria tibi Domine
Pro noſtro paſſo ſcelere
Infunde nobis veniam
Quam acquiſiſti ſanguine. Amen.

Antiphona,

Antiphona.

ECce locus vbi Saluator mundi pependit: ex cuius latere sanguis & aqua in nostram redemptionem, ac nostrorum criminum ablutionem exiuit, Venite adoremus.

℣. Adoramus te Christe & benedicimus tibi.

℟. Quia per Sanctam Crucem tuam hîc redemisti mundum.

ORATIO.

DEVS Pater æternæ pietatis & infinitæ charitatis, qui furorem iræ tuæ, quem nos pro peccatis nostris merebamur hoc in loco, super filium tuum vnigenitum totius humani generis Redemptorem, erupisti: cùm ipsum in Cruce suspendi, aceto & felle potari, clauis & lancea vulnerari permisisti; concede nobis indignis seruis, tuæ Sanctissimæ maiestatis, eiusdem filij tui doloribus compatientibus, vt fructu tantæ passionis & mortis, in æternæ felicitatis gloria perfrui mereamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

Vbi Crucifixus fuit CHRISTVS.

O Dulcis amor cordium
Nostræ salutis pretium
Qui pedes manus impijs
Hic extendisti, crucique
Decreti tunc chyrographum,
Christus, extingui cupiens
Hic crucifigi manibus
Permisit atque pedibus.
O quanti fuit pretij
Gutta illius sanguinis
Quæ infiniti meriti
Fructum dedit fidelibus.
Nec tantis in doloribus
Oblitus erat Virginis
Tensis in Cruce brachijs
Ipsam reliquit Virgini.
Et huncilli sanctissimæ
Matri donauit iuuenem
Quem diligebat feruidè
Ex charitate nimia.
Gloria tibi Domine
Pro effusione sanguinis
Qui toto stillans corpore
Lauauit nostra crimina. Amen.

Antiphona.

EGo quasi agnus innocens ductus sum ad immolandum: & postquam carnem meam totam verberibus repleuissent, ita vt dinumerare valerent omnia ossa mea, & pupugissent

caput

caput meum ſpinis & vepribus, foderunt hîc manus meas, & pedes meas, ferreis clauis configentes cruci.

℣. Ipſe vulneratus eſt hîc propter iniquitates noſtras.
℟. Cuius liuore ſanati ſumus.

ORATIO.

Domine IESV CHRISTE fili DEI viui, qui hunc ſacratiſsimũ locum pro ſalute humani generis, tuo precioſo ſanguine conſecraſti, ad quem hora tertia baiulans crucem duci voluiſti, ac demum hora ſexta cruci affixus pro peccatoribus exoraſti, matremq́; doloroſam Virginem Virgini commendaſti, concede quæſumus vt nos omnes, qui hîc tuo precioſo ſanguine redempti ſumus, & tuæ paſsionis memoriam celebramus, eiuſdem paſsionis beneficium conſequi valeamus. Qui viuis & regnas, &c.

Deſcendendo à monte Caluario, ad locum vnctionis IESV CHRISTI.

AD Chriſtum modo vngere
Deuotionis oleo
Pergamus omnes feruidè
Vt nos inungat gratia.
Qui pietate nimia
Nomen effuſum oleum
Habens atque dulciſsimum
Suis rigauit lachrymis.
O tu excelſa pietas
O Ieſu ardens charitas
Qui mortem morte deſtruis
Sic vitam donas mortuis.
De cruce iam depoſitus
In matris ſuæ brachijs
Repoſitus (vt creditur)
In loco iſto vngitur.
Contempla matrem lachrymis
Plenam atque mœſtiſsimam
Dolore mortis filij
Cuius amore moritur.
Hic & Ioannes adfuit
Qui Matrem vice filij
Accipit Virgo Virginem
Pro pietate mortui.
Venite ergò comites,
Huc cum Ioſeph & ſocio
Vngere IESVM oleo
Mixtura mirrhæ cordium.

Beata vestra brachia
Quæ meruere cingere
Corpus IESV Sanctissimum
Et id vnguentis vngere.

Gloria tibi Domine
Decus tibi perpetue
Honor tibi sanctissime
Iuncto suaui nomine. Amen.

Antiphona.

VNguentum effusum nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te.

℣. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem.
℟. Propterea vnxit te Deus, DEVS tuus.

ORATIO.

DVlcissime IESV Christe, qui in tuo Sanctissimo corpore tuorum condescendens deuotioni fidelium; vt te verum Regem & Sacerdotem ostenderes inungi ab ijsdem voluisti: concede, vt corda nostra vnctione Spiritus Sancti valeant ab omni infectione peccati continuè præseruari. Qui cum Patre, &c.

Ad gloriosum CHRISTI Sepulchrum.

IAm ad locum sanctissimum
In quo corpus Dominicum
Conditum fuit, pergimus,
Ipsum quæramus laudibus.
Ad locum tam amabilem
Cunctis Christifidelibus
Pergentes nos cum iubilis
Feruore moti spiritus.
Ecce Ioseph Decurio
Arimathiæ nomine
Qui Christi corpus vnxerat
Cuius erat discipulus.
Et Nicodemus pariter
Cum Sanctis quoq; alijs
Tulerunt hoc in proprio
Sepulchro pleni lachrymis.
In hoc exciso lapide
In quo nunquam quis fuerat
Perunctum ponunt mortuum
Corpus Christi sanctissimum.

Iam

Iam anima Sanctissima
Ad inferos descenderat
Vt lumen daret mortuis
Eosq; ad cœlos duceret.
Contriuit portas æreas
Ligauitq; Luciferum
In pœnis ijs perpetuis
Sua virtute propria.
Sic ergò tulit animas
Atque Sanctorum corpora,
Quæ, resurgentes pariter
Conduxit ad cælestia.
Vnitur posthæc anima
Sacrato Christi corpori
Cum in vtroque fuerit
Excelsa illa diuinitas.
Resurgit tunc in gloria
Passurus nunquam amplius
Sed vita beatissima
Vsurus, & perpetua.
Huc currunt duo pariter
Ad gloriosum tumulum
Sed præcurrit citius
Ioannes Petro iunior.
Ioannes tamen ingredi
Non vult præ reuerentia
Pastoris iam Ecclesiæ,
Intus tamen prospiciens.
Tunc vidit linteamina
Quibus cum aromatibus
Corpus IESV ligauerat
Sacratumq; sudarium.
IESVM tamen non viderant
Qui iam liber à mortuis
Tertia die fuerat
Vt ipse iam prædixerat.

Quando verò circumdatur Sanctissimum Sepulchrum, vna vice tantum, dicatur hic Gloria tibi Domine, vt habetur in fine.

Resumpsit CHRISTVS omnia
Quæ patiens amiserat.
Et sanguinem & alia
Ad vnionem corporis.
Reuoluit tunc ab ostio
Sepulchri huius lapidem,
Vt legitur, hic Angelus
Ad resurgentis gloriam.
Fit terræ motus maximus
Quo asistentes milites
Tremunt, nunc perterriti
In terram velut mortui.
O diuina potentia
O summa Sapientia
En post tormenta talia
Hîc surgit tanta gloria.
Surgunt autem diluculo
Mulieres, cum tenebræ
Essent adhuc, sollicitæ
Cuius erant discipulæ.
Pergunt in prima Sabbathi
Aromatum huc copiam
Portantes, his vt vngerent
Corpus IESV Sanctissimum.
Tunc IESVM non inueniunt
Sed vident secum Angelos
Sedentes hîc in Albis
Qui dicunt ipsum viuere.
Ex his ergò prodigijs
Pergunt huc omnes populi
Illumque adorant, prædicant,
Qui morte mortem perdidit.
Ex Mundi plagis omnibus
Ex omni sexu & genere
Omnes deuotè properant
Amore Christi anxij.
Ex Orientis partibus
Et Aquilonis Montibus
Meridiei plagisq;
Et ab occasu pariter.
Festinant Parthi Mediq;
Sic Elamitæ cursitant
Atque Mesopotamij
Simul & Cappadocij.
Ex Pontique Prouincia
A Regione Lybiæ
A Phrygiaque populi
Omnes amore accelerant.

Gentes huc ex Pamphilia
Et ex Ægypti partibus
Atque totius Asiæ
Ad locum hunc perueniunt.
Pergunt Romani aduenæ
Omnes feruore calidi
Ob Christi reuerentiam
Ac Matris suæ Virginis.

Precemur Patrem supplices
Ex corde cum his omnibus
Vt ob Christi victoriam
Donet nobis & veniam.
Gloria tibi Domine
Qui surrexisti à mortuis,
Cum Patre & Sancto Spiritu
In sempiterna secula Amen.

Quando autem circumdatur tribus vicibus, addantur Versiculi applicati ad locum S. M. Magdalenæ, post quos dicatur Antiphona pro S. Sepulchro.

Antiphona.

QVEM totus mundus capere nequiuerat, hic vno saxo clausus fuit; atque morte iam perempta inferni claustra penetrauit.

℣. Surrexit Dominus de hoc Sepulchro, Alleluia.
℟. Qui pro nobis pependit in ligno, Alleluia.

ORATIO.

DOmine IESV Christe, qui die tertia, ex hoc Sanctissimo Sepulchro, deposita mortalitate, vt primitiæ dormientium surrexisti; & immortalis pro nobis apparere voluisti, concede nobis famulis tuis, qui ad tui laudem hîc congregati sumus, vt eiusdem resurrectionis gloriæ cum Sanctis & electis tuis comparticipes esse valeamus. Qui viuis & regnas.

Vbi Christus apparuit Mariæ Magdalenæ in forma hortulani: quando fit ibi Processio.

A Magdalena feruida
Quæramus nunc quid viderat.
Dicentes; ò discipula
Christi, quid tibi apparuit?

Sepulchrum cum sudario
Et testibus angelicis
In albisque sedentibus
Meis conspexi oculis.

Meum

Meum quærebam Dominum
Tota conspersa lachrymis
Hinc inde currens rediens,
Et mori secum cupiens.
Euntibus discipulis
Ego iam ibam illicò
Sed igne amoris anxia
Ardebam desiderio.
O vitæ nostræ gloria
O nostræ amor animæ
Clamabam vt insipiens
Amore eius languida,
Ipse post hæc apparuit
Sua Diuina gratia
Licet tunc non cognouerim
In hortulani habitu.

Sed qui donauit mortuis
Vitam & hos ab inferis
Reduxerat ad gaudia,
Me consolari voluit.
Noli deuota plangere
Maria, sed à lachrymis
Iam cessa & corde iubilo
Exalta plena gaudijs.
Ad ipsum citò adij,
O tu mi dulcis Rabboni
Dixi, & pedes protinus
Tunc osculari volui.
Sed ille quia omnia
Nondum sciebam optimè
Nec ad Patrem ascenderat,
Noli, inquit, me tangere.

Gloria tibi Domine, Et nobis hic ignoscere
Digneris, qui discipulæ, Dilectæ tuæ credim⁹, Amen.

Antiphona.

SVrgens IESVS manè prima Sabbathi, apparuit hîc Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia.

℣. Maria noli me tangere.
℟. Nondum enim ascendi ad Patrem meum.

ORATIO.

BEnignissime Domine IESV CHRISTE Alpha & Omega: qui manè prima Sabbathi Magdalenæ lachrymabiliter te quærenti, in hoc loco apparere voluisti, & ei te affabilem iucundis confabulationibus & vultu desiderabili præbuisti; concede nobis indignis famulis tuis, vt sacratissimam faciem tuam, gratiarum plenam, in cœlesti gloria meritis tuæ resurrectionis videre valeamus. Qui viuis & regnas in sæcula &c.

Hinc

Hinc ad Capellam Virginis Mariæ, vbi fertur Christum IESVM post Resurrectionem apparuisse ipsi Beatissimæ Matri suæ.

Regina Mundi Cœlique
Lætare super sydera
Quem meruisti parere
Vidisti ipsum viuere.
Surgens liber ab inferis
Christus primo diluculo
Venit ad te cum iubilo
Ferens cæleste gaudium.
Quem crucifixum corpore
Die vidisti tertia
Surrexit iam in gloria
Et corporis & animæ.
Ex his ergò mysterijs
Sit Trinitati gloria
Ac tibi Matri Virgini
Nobisque æterna gaudia, Amen.

Tempore Paschali dicantur ista quæ sequuntur, scilicet Versus & Oratio.

℣. Gaude & lætare Virgo Maria, alleluia.
℟. Quia surrexit Dominus verè, alleluia.

ORATIO.

DEus qui per Resurrectionem filij tui Domini Nostri IESV Christi familiam tuam lætificare dignatus es: præsta quæsumus, vt per eius genitricem Mariam perpetuæ capiamus gaudia vitæ. Per eundem Dñm nostrũ Iesum Christum &c.

℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. ℣. Benedicamus Domino. ℟. Deo gratias. ℣. Diuinum auxilium &c.

Alio verò tempore dicantur sub scripta.

℣. Ora pro nobis Sancta DEI Genitrix.
℟. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

Concede nos famulos tuos, quæsumus, Dñe Deus. &c.

PRO

Pro Sacro Præsepio.

Nvnc ad Præſepe Domini Sacratū
Pergamus omnes; offerentes Deo
Ex corde preces, propter IESV nomē
Dulce per omne.

Omnes amore moti contemplemur
Puerum Sanctum, Deitate plenum
Vt ſic ad patrem ſua nos perducat
Morte crudeli.

Ad nos peruenit Sanctus pietate
Carne indutus, qui à Patre Deo
Genitus fuit antè mundi lucem
Gignitur tamen.

Hoc nato cantat Angelorum cœtus
Gloria Deo ac æterno Patri
Sit illi ſemper, atque pax in terrà
Omne per æuum.

Pulchrior cœlo, vultu, mente, corde
Iacet cum brutis humilis ac plorans
Crimina noſtra cupiens rigare
Lachrymis ſuis.

Dum hic de matre naſcitur, in cœlo
Oritur ſtella, mundumque illuſtrat
Qua mediante currunt citò Magi
Chriſti amore.

Munera portant Aurū, Thus & Myrrhā
Deferunt nato puero iacenti
Ad pectus Sacrum Virginis Beatæ
Iſto in loco.

O Amor tantæ pietatis tuæ
Quem oſtendiſti naſcens hîc de ſacra
Matre, quæ Virgo extitit intacta,
Gratia tua.

Gloria tibi Genitori Patri.
Qui hūc miſiſti Redemptorē ſanctū
Vt nos ab hoſte liberaret omnes
Sanguine ſuo.

AMEN.

℣. Hîc notum fecit Dominus Alleluia.
℟. Salutare ſuum Alleluia.

Oratio.

DEVS perpetuæ & immenſæ bonitatis, qui coæternum & conſubſtantialem filium tuum, ſancti Spiritus operatione, noſtra mortali carne veſtiri voluiſti, & de ſacra & intacta Virgine in hoc loco naſci, & à Magis atque paſtoribus adorari feciſti: concede nobis, vt eundem filium tuum, quem tota mente & totis viribus nos diligere debemus, eadem Sacra & beatiſsima Matre eius intercedente, apud tuam clementiſsimam bonitatem mediatorem habere mereamur. Qui tecum &c.

IN NOMINE DOMINI AMEN. Incipit modus perficiendi ſiuè Ordinandi Militem Sanctiſsimi Sepulchri D. N. IESV CHRISTI. Ante omnia igitur ordinandus Miles præparet ſe ad deuotionem, vt valeat percipere gratiam officij Sacræ militiæ; ac præmiſſa Confeſsione auditaq; Miſſa, & præcepta Dominica Communione, intromittitur in atriū S. Sepulchri. Et tunc incipiatur iuxta modum, qui ſequitur. &c.

Inprimis

Inprimis congregatis omnibꝰ intra Sanctiss. Sepulchrum, Cantatur Hymnus, Veni Creator Spiritus. ℣. Emitte Spiritum tuum & creabuntur. ℟. Et renouabis. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum Spiritu tuo. Oremus. DEVS qui corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Deinde interrogari debet à P. Guardiano. Quid quæris?

℟ flexis genib. Quæro effici miles Sanctiss. Sepulchri D. N. IESV Christi.

Interrogatio. Cuius conditionis es?

Resp. Nobilis genere ex parentibus generosis.

Interrogatio. Habesné vndè honestè manu tenere possis statum & militarem dignitatem absque mercantijs, & arte Mechanica?

Resp. Habeo cum gratia DEI mei, bonorum sufficientem copiam.

Interrogatio. Esné paratus corde & ore iuuare, & pro posse militaria Sacramenta seruare, quæ sunt ista, quæ sequuntur.

1. Miles Sanctissimi Sepulchri omni die, habita opportunitate, Missam audire debet.
2. Miles Sanctissimi Sepulchri debet, cùm necesse fuerit, bona temporalia & vitam exponere, scilicet quando est bellum vniuersale contra infideles, & venire in propria persona vel mittere idoneum.
3. Miles Sanctissimi Sepulchri, est obligatus Sanctam DEI Ecclesiam, & eius fideles ministros, ab eorũ persequutoribus defendere, & pro posse liberare.
4. Debet iniusta bella, turpia stipendia & lucra, hastiludia, duellum & huiusmodi, nisi caussa militaris exercitij, omninò vitare.
5. Debet pacem & concordiam inter Christi fideles procurare, Rempub. zelare & augmentare. Viduas & orpha-

orphanos defendere, iuramenta execrabilia, periuria; blasphemias, rapinas, vſuras, ſacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca ſuſpecta, & perſonas infames, atq; vitia carnis vitare, & tanquam peſtem cauere, & ſe apud Deum & apud homines irreprehenſibilẽ exhibere, ac etiam verbo & facto, ſe dignũ tanto honore demonſtrare, Eccleſias frequentando, & cultũ Diuinum augmentando.

Quæratur ergò ſi eſt paratus corde & ore hæc omnia proteſtari, iurare & facere. ℟. Sic

Forma Profeſſionis.

EGo N. profiteor & promitto Deo IESV CHRISTO, & Beatæ Virgini Mariæ, hæc omnia pro poſſe, vt bonus & fidelis Chriſti miles obſeruare.

His peractis benedicatur Enſis à Guardiano, ſecundùm formam inferiùs poſitam, ſi non eſt benedictus: ſed ſi eſt benedictus, vel poſt benedictionem, vocato vno ordinando & genu flexo, antè Sanctiſsimum Sepulchrum, Guardianus ponat manus ſuper caput eius, & dicat;

ET tu N. eſto fidelis, ſtrenuus, robuſtus, & bonus miles Domini noſtri IESV Chriſti, & Sanctiſsimi eiuſdẽ Sepulchri, qui te finito mundi termino, cum electis ſuis, in gloria ſua collocare dignetur. Amen.

Hoc finito Guardianus dat in manu ſua calcaria deaurata, quę ponat in pedibus ſuis in terra exiſtens; poſtea dat enſem nudum ipſo militi dicens;

ACcipe N. Sanctum gladium, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ Sancti: & vtaris eo ad defenſionẽ tuam, ac Sanctæ Dei Eccleſiæ, & ad confuſionem inimicorum Crucis Chriſti, ac fidei Chriſtianæ: & quantum humana fragilitas permiſerit, cum eo neminem iniuſtè lædas. Quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre & Spiritu Sancto regnat Deus, per omnia ſęcula ſeculorum. ℟. Amen.

Deinde Enſis in vaginam reponitur, & Guardianus prædicto Enſe cingit eum dicendo;

ACcingere N. gladio tuo super femur tuum potentissimè, in nomine Domini Nostri IESV Christi, & attende quòd Sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Ense accincto miles surgit, & genibus flexis, inclinato capite supra S. Sepulchrum, à Guardiano Ordinatur, percutiendo ter cum Ense prædicto sup scapulas, & dicendo ter;

EGo constituo & ordino te N. militem Sanctiss. Sepulchri D. N. IESV Christi, in nomine Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ Sancti:

Deinde osculetur eundem in faciem, ponens secundum antiquam consuetudinem torquem auream cum Cruce pendente in collo eius & ordinatus deosculetur Sanctum Sepulchrum; postea descendat & restituat omnia: & vocato alio, ordinatus in atreo remanet, quousq; omnes ordinandi erunt ordinati: post quorum vel cuius ordinationem cantando à fratribus, **Te Deum laudamus;** itur ad Capellam nostram vel ibidem statim, secundum dispositionem Guardiani. Deinde dicitur Antiphona hæc in singulari si est vnus, si autem plures in plurali. In singulari dicitur.

SPeciose forma prę filijs hominũ, accingere N. gladio tuo super femur tuum potentissime. In plurali. Speciosi forma prę filijs hominum. Accingimini gladijs vestris super femora vestra potentissimè. ℣. Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum &c.

OREMVS. Da Ecclesiæ tuæ, misericors Deus, vt Sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur.

Omnipotens sempiterne Deus, super hunc vel hos, famulum tuum vel famulos tuos, qui eminenti mucrone circumcingitur vel circumcinguntur, gratiam tuæ benedictionis infunde: & eum vel eos, dexteræ tuæ virtute munitum vel munitos, fac contra cuncta aduersantia cælestibus armari præsidijs, quibus nullis in hoc seculo tempestatibus bellorum turbetur vel turbentur, Per Dominum nostrum, &c.

Vltimo amplectantur à Guardiano & ab alijs, siquis vult eos amplecti. Et sic est finis.

SE-

SEQVITVR BENEDICTIO Ensis militis vel Equitis S. Sepul.

IS qui benedicit teneat ensem nudum ante se, & dicat. ℣. Adiutorium nostrum. ℟. Qui fecit &c. Oremus. Exaudi quæsumus Domine preces nostras, & hunc Ensem, quo hic famulus tuus circumcingi desiderat, maiestatis tuæ dextera dignare benedicere: quatenus possit esse defensor Ecclesiarum, viduarum, orphanorum, omniumq; Deo seruientium, contra sæuitiam paganorum; aliisq; sibi insidiantibus sit terror & formido, præstans ei æquę persequutionis & iustæ defensionis effectum. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Oremus. Benedic ✠ Domine sancte Pater Omnipotens æterne Deus, per inuocationem Sancti tui nominis, & per aduentum Christi filij tui Domini nostri, & per donum Spiritus Sancti hunc ensem: vt hic famulus tuus, qui hodierna die, tua concedente pietate, præcingitur, visibiles & inuisibiles inimicos sub pedib⁹ cōculcet, victoriaq; per omnia potitus semper maneat illæsus. Per Christ. Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellū. Misericordia mea & refugium meum, susceptor meus & liberator meus. Protector meus & in ipso speraui, qui subdit populum meum sub me. Gloria Patri. Sicut erat. &c.

℣. Saluum fac seruum tuum Domine. ℟. Deus meus sperantem in te. ℣. Esto ei Domine turris fortitudinis ℟. A facie inimici. ℣. Domine exaudi. ℟. Et clamor ℣. Dominus vobiscum. ℟. Et cum spiritu tuo.

OREMVS.

DOmine Sancte Pater, omnipotens æterne Deus: qui cuncta solus ordinas & rectè disponis, qui ad coërcendam malitiam reproborum, & tuendam iustitiam, vsum gladij in terris, hominibus tua salubri dispositione permisisti; & militarem

Ordinem ad populi protectionem institui voluisti: quiq; per beatum Ioannem militibus ad se venientibus, vt neminem concuterent, sed proprijs essent contenti stipendijs diei, fecisti; clementiam tuam, Domine, suppliciter exoramus, vt sicut Dauid puero tuo Goliam superandi largitus es facultatem, & Iudam Machabæum de feritate gentium, nomen tuum non inuocantium, triumphare fecisti; ita & huic famulo tuo N. qui nouiter iugo militiæ colla supposuit, pietate cœlesti vires & audaciam, ad fidei & iustitiæ defensionem, tribuas & præstes, Fidei Spei, & Charitatis augmentum; & da timorem ei pariter & humilitatem, perseuerantiam, obedientiam, & patientiam bonam, & cuncta in eo rectè disponas: vt neminem cum gladio isto, vel alio iniustè lædat, & omnia cum eo iusta & honesta & recta defendat; & sicut ipse de minori gradu ad nouum militiæ prouehitur honorem, ita veterem hominem deponens, cum actibus suis, nouum induat hominem, vt te timeat, & rectè colat, perfidorum consortia vitet, & suam in proximum charitatem extendat, præposito suo in omnibus rectè obediat, & suum in cunctis iustè officium exequatur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

RERVM MEMORABILIVM INDEX.

A

INDEX.

Cayri

INDEX.

Epulonis

INDEX.

N.

O.

Officio-

INDEX.

Tempestas

FINIS.

Errata.

Fol. 4. versu. 1. Ibijciat. corrige, Abijciat. 10. vers. 21. Fossam. Fol. 17. vers. 6. lingua Polonica. Fol. 29. vers. 9. S.D.N. Fol. 51. vers. vlt. auditur. Fol3.4. in margine. Asiaticorum Regina Mecham. Fol. 56. vers. 24. Apparent Græcæ gentis hominum ea fuisse. Dele: & scribe; Ea ad Græcos pertinent. Fol. 58. in Margine maioris. Fol. 116. vers. 19 Sacrosancto. Fol. 117. vers. 29. Omnipotentiam. Ibidem vers. penultimo Cophti. Fol. 122. 16. Cophti. Fol. 140. vers. 4. Vectigal. Fol. 142. vers. 4. Mitridaticum. Fol. 151. 13. quantum. Fol. 129. 21. Milliones. Fol. 187. vers. vltimo. Morastan. Fol. 197. Vers. penultimo. Appropinquaremus: Fol. 219. 6. Obruta. Fol. 252. 9. Vrsinum. Fol. 253. 10. Vrsinum. Fol. 267. vers. penultimo Samnites. Fol. 269. 6. Vrsino.

Konseracja oprawy
1990 r. - BJ